ఘటికాచల మాహాత్మ్యము ద్వితీయాశ్వాసము తాత్పర్య విశేషాలు ఆచార్య తాడేపల్లి పతంజలి

పద్యం 1:

శ్రీరమణీరమణ పదాం

భోరుహయుగ ఖాను వేళభూషిత హృదయా !

తారుణ్యవతీమనసిజ!

కారుణ్యకలాకలాప ! ఖండొజిభూపా ! !

తాత్పర్యం:

లక్ష్మీదేవికి ప్రియుడవైన విష్ణువు యొక్క పద్మముల వంటి రెండు పాదాలను ఎల్లప్పుడూ హృదయమందు ధరించినవాడా! యవ్వనవతి అయిన స్త్రీ మనస్సును ఆకర్షించే మన్మథుని వంటివాడా! దయతో కూడిన కళల సమూహానివైన ఖండొజి భూపాలా!

విశేషాలు:

- **ఇది స్తుతి పద్యం. ఖండోజి అనే రాజును సంబోధిస్తూ ఆయన గొప్పతనాన్నినాన్ని తెలియజేస్తున్నారు.**
- **విష్ణువు యొక్క పాదాలను హృదయమందు నిలుపుకోవడం భక్తికి చిహ్నం.**
- **రాజును మన్మథునితో పోల్చడం ఆయన సౌందర్యాన్ని, ఆకర్షణను సూచిస్తుంది.**
- **"కారుణ్యకలాకలాప" అనే పదం రాజు దయగలవాడని, అనేక మంచి గుణములు కలవాడని తెలియజేస్తుంది.**

పద్యం 2:

కం.అవధారు ధాతృనందనుఁ

దవిరళమధురోక్తిననియె నాభృగుమునితో

నవదంతకుందకాంతులు

సవరన చెక్కిళ్ల సాంద్రచంద్రికలీనన్

తాత్పర్యం:

బ్రహ్మదేవుని కుమారుడైన నారదుడు తన యొక్క కొత్తవైన దంతాల కాంతి, మొల్లపువ్వుల కాంతివలె ప్రకాశిస్తూ, చక్కగా తీర్చిదిద్దిన చెక్కిళ్లపై దట్టమైన వెన్నెల వలె వ్యాపించి ఉండగా భృగు మహర్షితో మధురమైన మాటలతో ఇలా చెప్పెను. (చెప్పెను).

విశేషాలు:

- **ఈ పద్యం కథా ప్రారంభాన్ని సూచిస్తుంది. నారదుడు భృగుమునికి చెప్పబోయే విషయాన్ని తెలియజేస్తుంది.**

- నారదుని మాటలను "మధురోక్తులు" అని వర్ణించడం ఆయన మాటల యొక్క ప్రాముఖ్యతను తెలియజేస్తుంది.
- నారదుని దంతాల కాంతిని మొల్లపువ్వుల కాంతితోను, చెక్కిళ్ల కాంతిని వెన్నెలతోను పోల్చడం ఆయన సౌందర్యాన్ని వర్ణిస్తుంది.

పద్యం 3:

కం.హరిచక్ర మనెడు పురవర

మరిచక్రాభేద్యమగుచు హరిచక్రమొ నా

సురుచిరసుదర్శన ప్రథ

కిరవగుచు రథాంగనామ హితగతిఁ దనరున్.

తాత్పర్యం:

హరిచక్రం అనే పేరుగల ఆ గొప్ప పట్టణం, శత్రువుల యొక్క చక్రాలచే భేదింపబడనిదిగా ఉంటుంది. అది విష్ణువు యొక్క అందమైన సుదర్శన చక్రం యొక్క గొప్పదనాన్ని కలిగి, రథాంగం (చక్రం) అనే పేరుతో మంచి స్థితిలో ప్రసిద్ధి చెంది ఉంటుంది.

విశేషాలు:

- ఈ పద్యం హరిచక్రపురం యొక్క గొప్పతనాన్నినాన్ని వర్ణిస్తుంది.
- ఆ పట్టణం శత్రువులకు దుర్భేద్యమైనదని చెప్పడం దాని యొక్క రక్షణ సామర్థ్యాన్ని తెలియజేస్తుంది.
- ఆ పట్టణానికి "హరిచక్రం" అని పేరు రావడానికి కారణం విష్ణువు యొక్క సుదర్శన చక్రం యొక్క గొప్పదనమేనని సూచిస్తుంది. "రథాంగం" అనేది సుదర్శన చక్రాన్ని సూచించే మరొక పేరు.

పద్యం 4:

వ. తత్పురంబునందు.

తాత్పర్యం:

ఆ పట్టణంలో.

విశేషాలు:

- ఇది వచన భాగం. ఇంతకు ముందు చెప్పిన హరిచక్రపురంలో ఏమి జరిగిందో తరువాత చెప్పబోతున్నట్లు సూచిస్తుంది.

పద్యం 5:

కం.గోవిందశర్మయనఁగా

గోవిందసమానుఁడొక్క గోత్రాదేవుం

డావిష్కృతమేధానిధి

శ్రీవైష్ణవధర్మపారదృశ్వఁదనర్చున్.

తాత్పర్యం:

గోవిందశర్మ అనే పేరుగల, గోవిందుని (విష్ణువు) తో సమానుడైన ఒక బ్రాహ్మణుడు ఆ పట్టణంలో ఉండేవాడు. అతడు గొప్ప తెలివితేటలు కలవాడు మరియు శ్రీవైష్ణవ ధర్మము యొక్క సారాన్ని తెలిసినవాడుగా ఉండేవాడు.(వైష్ణప దర్మములు అమూలాగ్ర ముగా తెలిసినవాడని భావం)

విశేషాలు:

- ఈ పద్యం గోవిందశర్మ అనే వ్యక్తిని పరిచయం చేస్తుంది.
- ఆయనను విష్ణువుతో పోల్చడం ఆయన యొక్క గొప్పతనాన్నినాన్ని, భక్తిని తెలియజేస్తుంది.
- "ఆవిష్కృతమేధానిధి" అంటే గొప్ప జ్ఞాన సంపద కలవాడని అర్థం.
- "శ్రీవైష్ణవధర్మపారదృశ్వ" అంటే శ్రీవైష్ణవ మతంలోని ముఖ్యమైన విషయాలను బాగా తెలిసినవాడని అర్థం.

పద్యం 6:

గీ.తన సదాచార వినయ విద్యా దయాది

సద్గుణమ్ములుప్రజలెల్ల సన్నుతింప

నతఁడుభద్రాంగి యను పేర నమరు

సాధ్వి భద్రలక్షణమూర్తి సుద్వాహమయ్యె.

తాత్పర్యం:

అతని యొక్క మంచి నడవడిక, వినయం, విద్య, దయ మొదలైన మంచి గుణాలను ప్రజలందరూ మెచ్చుకోగా, అతడు భద్రాంగి అనే పేరుతో ప్రసిద్ధి చెందిన, మంచి లక్షణాలు కలిగిన ఒక సాధ్విని వివాహం చేసుకున్నాడు.

విశేషాలు:

- ఈ పద్యం గోవిందశర్మ యొక్క మంచి గుణాలను వర్ణిస్తుంది.
- ఆయనను ప్రజలందరూ మెచ్చుకునేంతటి ఉత్తమ వ్యక్తి అని తెలియజేస్తుంది.
- ఆయన భార్య పేరు భద్రాంగి అని, ఆమె కూడా మంచి లక్షణాలు కలిగిన సాధ్వి అని వర్ణిస్తుంది. "ఉ ద్వాహమయ్యె" అంటే మంచి వివాహం చేసుకున్నాడని అర్థం.

పద్యం 7:

కం.ఆలేమకు నుదయించిరి

నాళీకప్రభవనిభులు నలువురుతనయుల్

నాళీకవచను లర్చిత

నాళీకోదరులుసుజన నయనాళీకుల్.

తాత్పర్యం:

ఆ సాధ్వికి (భద్రాంగికి) బ్రహ్మదేవునితో సమానమైన నలుగురు కుమారులు జన్మించారు. వారు తామరపూవుల వంటి మాటలు కలవారు, పూజింపదగినవారు, తామరపూవుల వంటి కడుపులు కలవారు (పవిత్రమైనవారు) మరియు మంచివారి కన్నులకు ఆనందాన్ని కలిగించేవారు.

ఆ పతివ్రతకు బ్రహ్మదేవునితో సమానమైన నలుగురు కుమారులు జన్మించారు . వారి మాటలు నాళీకములు (సత్యములు). వారిచేత నాళీకోదరుడు. (ఉదరమునందు పద్మముగల విష్ణుదేవుడు.) పూజలు పొందుతుంటాడు. వారు సుజన నయ నాళీకులు (మంచివారి కన్నులు తమపై ఉం డువారు. అనగా మంచి పనులు చేస్తారని భావం)

విశేషాలు:

- ఈ పద్యం గోవిందశర్మ మరియు భద్రాంగి యొక్క కుమారులను పరిచయం చేస్తుంది.
- కుమారులను బ్రహ్మదేవునితో పోల్చడం వారి గొప్పతనాన్నినాన్ని సూచిస్తుంది.

పద్యం 8:

సీ. ఆ కుమారులుకృతాధ్యయనసంపన్నులై

తనదైనయాజ్ఞ యౌాదల ధరింప

దివసాదిలేచి నదీస్నాన మొనరించి

విమల దుకూల వస్త్రములుదాల్చి

యుచితాసనమ్మననుండి లో నిండు ని

శ్చలమైననిష్ఠ నాచార్యుఁ దలఁచి

తిరుపవిత్రంబునుదిరుమణిఁ దిరుచూర్ణ

మునుమేనధరియించి వినుతభక్తి

మించ సంధ్యాదివిధు లాచరించితలఁపు

కరఁగిగీతలు పఠియించి కాయమెత్తు

నతులవైష్ణవధర్మమోయనఁగ నతఁడు

వచ్చుజనులెల్ల (బొగడ నివాసమునకు.

తాత్పర్యం:

ఆ కుమారులు తండ్రి మాట పాటించేవారు. గోవిందశర్మ తూర్పు తెలతెల వారకముందే లేచి నదికి వెళ్లి స్నాన ము చేసేవాడు. తెల్లని పట్టు బట్టలు ధరించే వాడు. తగిన ఆసనములో ఉండి సంపూర్ణము నిశ్చలము అయిన నిష్ఠతో గురుస్మరణము చేసేవాడు. తిరుపవిత్రం (యజ్ఞోపవీతం), తిరుమణి (శ్రీ చూర్ణం), తిరుచూర్ణం (పవిత్రమైన చూర్ణం) వంటి వాటిని శరీరానికి ధరించి, గొప్ప భక్తితో సంధ్యావందనం మొదలైన విధులను ఆచరించి, మనస్సు కరిగిపోయేలా భక్తి గీతాలు పాడుతుండేవాడు. 'రూపము ధరించిన వైష్ణవ ధర్మ మేమో!' అని జ నులంతా మెచ్చుకొనునట్లు ఇంటికి వచ్చెడి వాఁడు.

విశేషాలు:

- ఈ పద్యం గోవిందశర్మ యొక్క దినచర్యను, వారి భక్తిని వివరిస్తుంది.
- కుమారులు జ్ఞానవంతులు, తండ్రి ఆజ్ఞను పాటించేవారు అని తెలుస్తుంది.
- ఉదయకాల కార్యక్రమాలు, గురువును స్మరించడం, వైష్ణవ చిహ్నాలను ధరించడం వారి మతనిష్ఠను తెలియజేస్తుంది.

.

- గోవిందశర్మ యొక్క భక్తిని చూసి ప్రజలు మెచ్చుకోవడం అతని గొప్పతనాన్నినాన్ని తెలియజేస్తుంది.

పద్యం 9:

గీ.అతని యర్ధాంగలక్ష్మి భద్రాంగి ద్వార
తోరణమ్ములుధరియించి చేరవచ్చి
 యడుగునెత్తమ్మిదోయి తీర్థాంబువులను
గడిగి తత్పాదతీర్థ ముత్కంఠఁ గ్రోలి

తాత్పర్యం:

ఆయన భార్య అయిన భద్రాంగి, ఇంటి గుమ్మానికి తోరణాలు అలంకరించి, దగ్గరకు వచ్చి, ఆయన యొక్క పద్మముల వంటి రెండు పాదాలను తీర్థంతో కడిగి, ఆ పాదోదకాన్ని ఆసక్తితో త్రాగేది.

విశేషాలు:

- ఈ పద్యం భద్రాంగి తన భర్త పట్ల చూపించే భక్తిని, గౌరవాన్ని తెలియజేస్తుంది.
- ఇంటికి తోరణాలు కట్టడం శుభసూచకం.
- భర్త పాదాలను కడగడం, ఆ నీటిని త్రాగడం పూర్వకాలపు భారతీయ సంస్కృతిలో భార్య భర్తకు ఇచ్చే గౌరవానికి చిహ్నం. "ఉత్కంఠఁ గ్రోలి" అంటే ఆసక్తితో త్రాగింది.

పద్యం 10:

కం.తిరుమణి పెట్టె కరమ్మునఁ

గరమనురక్తింధరించి కైదండ మనో

హరునినలరింప నభ్యం

తర మందిరమునకు నరుగఁ దనయులు భక్తిన్.

తాత్పర్యం:

తిరుమణి పెట్టెను చేతిలో మిక్కిలి ప్రేమతో ధరించి, మనోహరుడైన భర్తను సంతోషపెట్టి, ఇంటిలోపలికి తీసుకొని వచ్చేది. కుమారులు భక్తితో నమస్కరించేవారు.

విశేషాలు:

- ఈ పద్యం కుమారులు తమ తండ్రి పట్ల చూపించే భక్తిని తెలియజేస్తుంది.
- తిరుమణి పెట్టెను ప్రేమతో భార్య తీసుకెళ్లడం వారి వైష్ణవ సంప్రదాయానికి నిబద్ధతను సూచిస్తుంది.
- .

పద్యం 11

గీ, ఒకఁడు తిరుతోళసిదళము లొకఁడు పువ్వు

లొకఁడు ! చందనగంధము నొకఁడు తీర్థ

మొక్కఁడువకరణములు నింపొసఁగ నొసఁగ

నంబుజోదర పూజాగృహంబుఁజేరి 11.

తాత్పర్యం

కమలము ఉదరమందు కలిగిన విష్ణువును పూజించే గదిలోకి తండ్రి వెళ్ళినప్పుడు, ఆ నలుగురు కుమారులలో ఒకరు తులసి ఆకులను, మరొకరు పువ్వులను, ఇంకొకరు మంచి గంధాన్ని, వేరొకరు తీర్థాన్ని మరియు పూజకు కావలసిన ఇతర వస్తువులను చక్కగా అందించారు.

విశేషాలు:

- ఈ పద్యం ఆ నలుగురు కుమారులు విష్ణువు పట్ల తమకున్న భక్తిని, పూజా విధానాన్ని తెలియజేస్తుంది.

- ప్రతి ఒక్కరూ పూజకు అవసరమైన ఒక్కో వస్తువును అందించడం వారి సమన్వయాన్ని, బాధ్యతను సూచిస్తుంది.
- "అంబుజోదర" అంటే కమలము ఉదరమందు కలిగిన వాడు. ఇది విష్ణువును సూచిస్తుంది.
- ఈ పద్యం వారి ఇంట్లో భక్తిభావం నిండి ఉందని తెలియజేస్తుంది.

పద్యం 12

సీ. జలకంబు సవరించుఁ గలశపారావార
కల్లోల కణసిక్త గాత్రునకును
హొన్నంచు పై ఠాణి సన్న జేబు లొసంగు
కాంచనపటి కటీరాంచితునకు
కాశ్మీర తిలకంబు ఘటియించు రాధా కు
చాగ్ర సాంకవ కుంకు మాంకితునకు
నవరత్నమయభూషణములు సమర్పించుఁ
 గౌస్తుభ భూషావికాసితునకు
నరవిరి విరిసరములు నెయ్యమున వైచుఁ
దపసి డెందంపు నెత్తమ్మి తావు దొరకు
ధీపమర్పించుఁ గ్రూరదై తేయవీర
తిమిరదీపప్రతాప సందీపితునకు. 12

తాత్పర్యం:

గోవిందశర్మ, తన పూజలో భాగంగా, మొదటగా కలశంలోని పాలసముద్రపు కెరటాల నుండి వచ్చిన నీటి బిందువులతో తడిసిన శరీరం కలిగిన విష్ణువుకు స్నానం చేయిస్తున్నాడు. తరువాత, బంగారు అంచుగల పట్టు వస్త్రాలను, బంగారు దట్టిని ధరించిన ఆ స్వామికి సమర్పిస్తున్నాడు. రాధ యొక్క వక్షోజాలపై ఉన్న కుంకుమ చిహ్నాలతో అలంకరించబడిన నుదురు కలిగిన విష్ణువుకు కాశ్మీర తిలకం దిద్దుతున్నాడు. చివరగా, కౌస్తుభమణి యొక్క కాంతిచే ప్రకాశిస్తున్న విష్ణువుకు నవరత్నాలతో కూడిన ఆభరణాలను అర్పించాడు. గోవిందశర్మ ప్రేమతో వికసించిన తామర పువ్వుల మాలలను, మునుల హృదయాలలో ఉండే పవిత్రమైన తామర పువ్వుల సువాసనను వెదజల్లే ధూపాన్ని విష్ణువుకు సమర్పిస్తున్నాడు. క్రూరమైన రాక్షస వీరులనే చీకటికి ప్రకాశవంతమైన దీపం వంటి శక్తిమంతుడైన విష్ణువుకు దీపం వెలిగిస్తున్నాడు.

విశేషాలు:

- ఈ పద్యం విష్ణువు యొక్క దివ్యమైన రూపాన్ని వర్ణిస్తుంది. ఆయన శరీరం పాలసముద్రపు పవిత్ర జలాలతో తడిసి ఉండటం ఆయన యొక్క అనంతత్వాన్ని సూచిస్తుంది.
- బంగారు వస్త్రాలు మరియు ఆభరణాలు ఆయన యొక్క వైభవాన్ని, సంపదను తెలియజేస్తాయి.
- రాధ యొక్క కుంకుమ చిహ్నం ఆయన హృదయంలో రాధకు ఉన్న విశిష్ట స్థానాన్ని తెలియజేస్తుంది. ఇది రాధాకృష్ణుల యొక్క అవినాభావ సంబంధానికి ప్రతీక.
- కౌస్తుభమణి విష్ణువు యొక్క ప్రత్యేకమైన ఆభరణం, ఇది ఆయన తేజస్సును మరింత పెంచుతుంది.
- గోవిందశర్మ యొక్క భక్తి శ్రద్ధలు ఈ పూజా విధానంలో స్పష్టంగా కనిపిస్తున్నాయి. ప్రతి చర్య కూడా ఎంతో భక్తిభావంతో చేయబడుతోంది.
- తామర పువ్వులు పవిత్రతకు, స్వచ్ఛతకు చిహ్నం. వాటిని సమర్పించడం ద్వారా గోవిందశర్మ తన స్వచ్ఛమైన భక్తిని తెలియజేస్తున్నాడు.
- మునుల హృదయాలలో ఉండే తామర పువ్వుల ప్రస్తావన విష్ణువు యొక్క గొప్పతనాన్నినాన్ని, ఆయన యోగులకు కూడా ఆరాధ్యుడని తెలియజేస్తుంది.
- ధూపం సువాసన పరిసరాలను పవిత్రం చేస్తుంది మరియు భక్తి భావాన్ని పెంపొందిస్తుంది.
- "క్రూరద్వై తేయవీర తిమిరదీపప్రతాప సందీపితునకు" అనే విశేషణం విష్ణువు యొక్క శక్తిని, ఆయన దుష్ట శిక్షణను తెలియజేస్తుంది. ఆయన రాక్షసులనే చీకటికి వెలుగునిచ్చే దీపం వంటివాడు.
- ఈ పద్యం గోవిందశర్మ యొక్క పూజా విధానంలోని వివిధ అంశాలను - పుష్పాలు, ధూపం, దీపం - వివరిస్తుంది, ఇవన్నీ భక్తికి చిహ్నాలు.

ఈ రెండు పద్యాలు గోవిందశర్మ యొక్క విష్ణు భక్తిని, ఆయన చేసే పూజా విధానాన్ని కళ్ళకు కట్టినట్లు వర్ణిస్తున్నాయి. తెనాలి రామకృష్ణుడు తన కవితాశైలితో ఈ సన్నివేశాన్ని ఎంతో రమణీయంగా చిత్రీకరించారు.

పద్యం 13:

గీ. అమృత దివ్యాన్నపానంబు లర్పణమ్ము సేయుఁ గమలాధరామృతస్వీకృతునకు నిచ్చుఁ బుష్పాంజలి మహా మునీంద్ర బృంద సచ్చిదానంద చూతమంజరికి హారికి.

తాత్పర్యం:

గోవిందశర్మ, తన పూజలో భాగంగా, అమృతంతో సమానమైన దివ్యమైన అన్నపానీయాలను లక్ష్మీదేవి యొక్క పెదవుల నుండి వచ్చిన అమృతాన్ని స్వీకరించిన విష్ణువుకు సమర్పిస్తున్నాడు. అంతేకాకుండా, గొప్ప మునీశ్వరుల సమూహానికి సచ్చిదానంద స్వరూపుడైన, లేలేత మామిడి చిగురు వంటి అందమైన హరి (విష్ణువు)కి పుష్పాంజలి అర్పిస్తున్నాడు.

విశేషాలు:

- అమృతంతో పోల్చబడిన దివ్యమైన ఆహార పానీయాలు విష్ణువు యొక్క తృప్తిని, ఆయనకు శ్రేష్ఠమైన వాటిని సమర్పించాలనే భక్తుని కోరికను తెలియజేస్తాయి.
- "కమలాధరామృతస్వీకృతునకు" అనే విశేషణం లక్ష్మీదేవితో విష్ణువుకున్న అవినాభావ సంబంధాన్ని, వారి అన్యోన్య ప్రేమను సూచిస్తుంది.
- "మహా మునీంద్ర బృంద సచ్చిదానంద చూతమంజరికి" అనే పదం విష్ణువు యొక్క స్వరూపాన్ని వర్ణిస్తుంది. ఆయన గొప్ప మునులకు సచ్చిదానంద స్వరూపుడు మరియు లేలేత మామిడి చిగురు వలె అందమైనవాడు. ఇక్కడ 'చూతమంజరి' అనేది ఆయన యొక్క సౌందర్యానికి ఉపమానంగా వాడబడింది.
- పుష్పాంజలి సమర్పించడం అనేది భక్తిని, ప్రేమను వ్యక్తం చేసే ఒక విధానం.

పద్యం 14:

క. వందన మొనర్చు నలిగిన నిందిర చరణాంబుజముల కెరగు యశోదా నందామందతపఃఫల కందం బగు గోపకన్యకావిటమణికిన్.

తాత్పర్యం:

గోవిందశర్మ, అలసిన లక్ష్మీదేవి యొక్క పాదపద్మాలకు వందనం చేస్తున్నాడు. యశోద యొక్క కుమారుడు, గొప్ప తపస్సు యొక్క ఫలితంగా గోపికా స్త్రీలకు ప్రియుడు మరియు ఆభరణం వంటివాడు అయిన కృష్ణునికి నమస్కరిస్తున్నాడు.

విశేషాలు:

- ఈ పద్యం విష్ణువు యొక్క రెండు రూపాలను - లక్ష్మీపతిగా మరియు కృష్ణుడిగా - ప్రస్తావిస్తుంది.
- లక్ష్మీదేవి యొక్క పాదాలకు నమస్కరించడం ద్వారా ఆమె యొక్క ప్రాముఖ్యతను, విష్ణువుతో ఆమెకున్న సంబంధాన్ని గౌరవిస్తున్నాడు. "అలిగిన నిందిర చరణాంబుజములు" అనే ప్రయోగం లక్ష్మీదేవి యొక్క సున్నితత్వాన్ని, ఆమె పట్ల భక్తునికున్న ప్రేమను తెలియజేస్తుంది.
- కృష్ణుడిని "యశోదా నందామందతపఃఫల కందం బగు గోపకన్యకావిటమణికిన్" అని వర్ణించడం ఆయన యొక్క బాల్య లీలలను, గోపికలతో ఆయనకున్న అనుబంధాన్ని గుర్తు చేస్తుంది. ఆయన

యశోదకు ఆనందాన్ని కలిగించేవాడు మరియు గోపికలకు ప్రియమైనవాడు, వారిలో శ్రేష్ఠమైనవాడు.

పద్యం 15:

క. ఆడున్ మాయాడింభక చూడామణియగుచు గోపసుదతులు ప్రేమన్ జూడఁగ యశోదముందర నాడెడు కమనీయ మోహనాకృతియెదుటన్.

తాత్పర్యం:

గోవిందశర్మ, మాయావి అయిన బాలులలో శ్రేష్ఠుడుగా, గోపికా స్త్రీలు ప్రేమతో చూస్తుండగా యశోద ముందు ఆడుకుంటున్న అందమైన, మనోహరమైన రూపం కలిగిన కృష్ణుని ఎదుట నృత్యం చేస్తున్నాడు.

విశేషాలు:

- ఈ పద్యం కృష్ణుని యొక్క బాల్య లీలలను, ఆయన యొక్క మాయాశక్తిని వర్ణిస్తుంది. ఆయన ఒక సాధారణ బాలుడిలా కనిపించినప్పటికీ, ఆయన మాయావులలో శ్రేష్ఠుడు.
- గోపికలు కృష్ణుని ప్రేమతో చూడటం వారి యొక్క భక్తిని, ఆయన పట్ల వారికున్న అనురాగాన్ని తెలియజేస్తుంది.
- "యశోదముందర నాడెడు కమనీయ మోహనాకృతి" అనే పదం కృష్ణుని యొక్క అందాన్ని, ఆయన చేసే లీలలను కళ్ళకు కట్టినట్లు చూపిస్తుంది. ఆయన రూపం ఎంతో ఆకర్షణీయంగా, మనోహరంగా ఉంటుంది.
- ఈ పద్యం గోవిందశర్మ యొక్క కృష్ణ భక్తిని, ఆయన కృష్ణుని యొక్క బాల్య రూపానికి కూడా ప్రాధాన్యతనివ్వడాన్ని తెలియజేస్తుంది.

సీ. చేపట్టుచేసి మ్రొల్చివరగల్గిన చిగు
రరఁటియాకుల దొన్నియల ఘటించి
నారికేళ ఫలాశనమ్ములు సవరించి
యాకుల సభిఘార మాచరించి.
కంకణ ఝణఝణత్కారముల్ విలసిల్ల
ఘలుఘల్లురని శివదాంగదము లులియ
బంగారు సరిగంచు రంగు సుగ్గడితంపు
తెలిదువ్వటము "ఫెళ ఫెళల నీన
కదలు మెట్టెలకవ తాళగతుల మొరయ

నెయ్యఘునఁ గొందఱతివలందియ్యఁ బదర
కెంతయును దాల్మిమై రమాకాంత చెలువు
నింపుచెలి వగమీఱ వడ్డింపుచుండ.

కొందరు సేవకులు తమ చేతులతో పట్టుకుని, చక్కగా మడిచిన లేత అరటి ఆకుల విస్తళ్ళను సిద్ధం చేశారు. కొబ్బరికాయల నుండి తీసిన ఆహార పదార్థాలను అమర్చారు మరియు ఆకులపై నెయ్యిని పోశారు. ప్రేమతో భార్య భద్రాంగి తన చేతులకున్న గాజుల యొక్క ఝణఝణ ధ్వనులు వినబడుతుండగా, కాలి కడియాల యొక్క ఘల్లు ఘల్లు శబ్దాలు మ్రోగుతుండగా, బంగారు జరీ అంచుగల రంగురంగుల పలుచని వస్త్రాలు ఫెళఫెళలాడుతుండగా, కాలి మెట్టెల యొక్క ధ్వనులు తాళం వేసినట్లుగా వినబడుతుండగా, నెయ్యితో కూడిన భోజనాన్ని ఎంతో ఓపికగా, లక్ష్మీదేవి వలె వడ్డిస్తోంది.

విశేషాలు:

- ఈ పద్యం విష్ణువు కోసం ఏర్పాటు చేసిన భోజనానికి సంబంధించిన ఏర్పాట్లను వర్ణిస్తుంది. అరటి ఆకుల విస్తళ్ళు, కొబ్బరి పదార్థాలు అప్పటి సంప్రదాయ భోజన పద్ధతిని తెలియజేస్తాయి.

సీ. తునియ కొండొకటితో పెనగొను కలమాన్న
మొలిచిన పప్పు సద్యోఘృతంబు
కారంపుకూరలు చారులు శాకము
లంబళ్ళుపచ్చళ్ళు నానవాలు
వరుగు లప్పడములు వడియముల్ తేనియ
పాకముల్ సిగరలు పాయసములు
కలవంటకములు బజ్జులు పిండివంటలు
చక్కెరజున్నురసాయనములు
పాలు ఫలములు నెడనీళ్ళు పానకములు
సూరుబిం డ్లూరుగాయలు తైరు శొంఠి
పొంనులవణమ్ము జంబీరఫలరసములు
నించఁ దగు నీరుమో రారగించి లేచి.17

తాత్పర్యం:

గోవిందశర్మ భార్య ఆయనకు భోజనం వడ్డిస్తోంది. ఆ భోజనంలో ఎలా ఉందంటే...

- వరి అన్నం: విరగకుండా ఒకదానితో ఒకటి కలిసి ఉన్న మెత్తటి అన్నం ఉంది.

- పప్పు: పొట్టు తీసిన పప్పు ఉంది.
- నెయ్యి: అప్పుడే కాచిన వేడి వేడి నెయ్యి ఉంది.
- కూరలు: కారం కలిగిన రుచికరమైన కూరలు ఉన్నాయి.
- చారు: పలుచని చారు ఉంది.
- శాకములు: రకరకాల ఆకుకూరలు, కూరగాయలు ఉన్నాయి.
- పచ్చళ్ళు: నిమ్మకాయ వంటి వివిధ రకాల పచ్చళ్ళు ఉన్నాయి.
- ఆనవాలు: ఊరగాయలు వంటి నిలువ ఉండే పదార్థాలు ఉన్నాయి.
- వరుగులు, అప్పడాలు, వడియాలు: వేయించుకుని తినే పదార్థాలు ఉన్నాయి.
- తీపి పదార్థాలు: తేనెతో చేసిన తీపి వంటకాలు, సిగరలు (ఒక రకమైన స్వీటు), పాయసాలు ఉన్నాయి.
- ఇతర వంటకాలు: రకరకాల కూరలు, బజ్జీలు, పిండితో చేసిన వంటలు ఉన్నాయి.
- మరిన్ని తీపి పదార్థాలు: చక్కెరతో చేసిన జున్ను లాంటివి, తీయటి పానీయాలు ఉన్నాయి.
- పానీయాలు: పాలు, వివిధ రకాల పండ్లు, చల్లటి నీళ్ళు, పానకాలు ఉన్నాయి.
- ఊరగాయలు: మామిడి వంటి ఊరగాయలు, పెరుగు, అల్లం పొడి, మెత్తటి ఉప్పు, నిమ్మకాయ రసం కలిపిన మజ్జిగ కూడా ఉన్నాయి.

ఇన్ని రకాల రుచికరమైన పదార్థాలను గోవిందశర్మ బాగా తిని తృప్తి చెందాడు. భోజనం అయ్యాక నీరు తాగి లేచాడు.

విశేషాలు:

- ఈ పద్యంలో ఆ కాలంలో ప్రజలు తినే వివిధ రకాల ఆహార పదార్థాల గురించి తెలుస్తోంది. అన్నం, పప్పు, నెయ్యి వంటి సాధారణమైన వాటితో పాటుగా అనేక రకాల కూరలు, పచ్చళ్ళు, తీపి వంటకాలు ఉండేవి.
- భార్య స్వయంగా వడ్డించడం అనేది ఆప్యాయతను, శ్రద్ధను చూపిస్తుంది. భార్య తన చేతులతో ప్రేమగా వడ్డిస్తే ఆ భోజనం మరింత రుచిగా ఉంటుందని భావించేవారు.
- "విఱుగక ఒక దానితో ఒకటి పెనఁగొనెడు మదుకులుగల వరి అన్నము" అనే మాటలు అన్నం ఎంత మెత్తగా, బాగా ఉడికిందో వర్ణిస్తున్నాయి.
- ఇన్ని రకాల పదార్థాలు ఉండటం ఆ భోజనం ఎంత సమృద్ధిగా, రుచికరంగా ఉందో తెలియజేస్తుంది. ఇది ఒక పెద్ద విందు భోజనంలా ఉంది.
- చివరగా నీరు త్రాగి లేవడం భోజనం పూర్తయినట్లు సూచిస్తుంది.

ఈ పద్యం గోవిందశర్మ యొక్క భోజనాన్ని చాలా వివరంగా, తేలికైన పదాలతో మన కళ్ళముందు ఉంచుతుంది. భార్య ప్రేమగా వడ్డిస్తుంటే ఆయన ఎంతో తృప్తిగా తిన్నట్లుగా ఉంది.

గీ. కరము లచ్ఛోదక మ్ములు గడిగి వార్చి
తులసిరేకులు సేవించి కుకువచ్చ
డాలుతిన్నెవసించి బాగాలు ధవళ
నాగపల్లి శంబు లందఱకు నొసఁగి 18

తాత్పర్యం (మీ మాటల్లో):

గోవిందశర్మ స్వచ్ఛమైన నీటితో తన చేతులను శుభ్రంగా కడుక్కున్నాడు. తరువాత ఆచమనం చేశాడు (నీటిని పుచ్చుకొని శుద్ధి చేసుకోవడం). పవిత్రమైన తులసి ఆకులను తిన్నాడు. బంగారు రంగులో మెరిసే తిన్నె మీద కూర్చుని విశ్రాంతి తీసుకున్నాడు. తనతో కలిసి భోజనం చేసిన అతిథులందరికీ వక్కలు (సుగంధ ద్రవ్యం కలిగిన తాంబూలపు ముక్కలు), పచ్చకర్పూరం (సువాసనగల కర్పూరం), మరియు తెల్లని తమలపాకులతో చేసిన తాంబూలాలు ఇచ్చాడు.

విశేషాలు:

- శుద్ధి క్రియలు: చేతులు కడుక్కోవడం మరియు ఆచమనం చేయడం భోజనం తర్వాత చేసే శుద్ధి క్రియలను సూచిస్తాయి. ఇది పరిశుభ్రతకు మరియు సంప్రదాయానికి ప్రాధాన్యతనిస్తుంది.
- తులసి సేవనం: తులసి ఆకులను సేవించడం హిందూ సంప్రదాయంలో ఒక ముఖ్యమైన ఆచారం. తులసి పవిత్రమైనదిగా భావిస్తారు మరియు దీనికి ఆరోగ్యపరమైన ప్రయోజనాలు కూడా ఉన్నాయి.
- తిన్నెపై విశ్రాంతి: బంగారు వన్నె కల తిన్నెపై విశ్రమించడం గోవిందశర్మ యొక్క ఉన్నత స్థానాన్ని మరియు ఆతిథ్యం యొక్క గొప్పతనాన్నినాన్ని సూచిస్తుంది. అతిథులు కూడా ఆయనతో పాటు విశ్రాంతి తీసుకోవడానికి అవకాశం లభించింది.
- తాంబూలం సమర్పణ: అతిథులందరికీ వక్కలు, పచ్చకర్పూరం కలిపిన తెల్లని తమలపాకులతో కూడిన తాంబూలం ఇవ్వడం అనేది మర్యాదపూర్వకమైన చర్య. ఇది భోజనం తరువాత అతిథులను సత్కరించే సంప్రదాయాన్ని తెలియజేస్తుంది. తాంబూలం జీర్ణక్రియకు కూడా సహాయపడుతుంది.
- తెల్లని తమలపాకులు: "తెలనాగులు" అని సంబోధించడం ఆ తమలపాకుల యొక్క స్వచ్ఛతను మరియు శ్రేష్ఠతను సూచిస్తుంది.

ఉ. ఆ యతిథి ప్రజం బనిచి యంచితభక్తినియుక్తి బాలరా
మాయణమున్ బఠించి తెలనాకులతో (గపురంపుబాగముల్
జాయ యొసంగఁగా ముఖవిలాసమొనర్చి రమేశు సత్కథల్
పాయకవించు నా ఘనుడు ప్రత్యహమిట్లుచరించుధన్యుఁడై . 19

తాత్పర్యం:

అతిథులను వీడ్కొలిపి, గొప్ప భక్తితో మరియు శ్రద్ధతో బాలరామాయణమును గోవిందశర్మ పఠించాడు. అతని భార్య కర్పూరం కలిపిన మంచి తెల్లని తమలపాకులను ఇవ్వగా, అతడు ఆనందంతో వాటిని స్వీకరించాడు. ఎల్లప్పుడూ లక్ష్మీపతి అయిన విష్ణువు యొక్క మంచి కథలను వింటూ ఉండే ఆ గొప్ప వ్యక్తి ప్రతిరోజూ ఇలాగే ధన్యుడై ప్రవర్తించేవాడు.

విశేషాలు:

- భక్తి మరియు పఠనం: గోవిందశర్మ తన అతిథులను పంపిన తరువాత, ఎంతో భక్తితో మరియు శ్రద్ధతో బాలరామాయణం చదవడం ఆయనకు రామాయణం పట్ల ఉన్న గౌరవాన్ని, భక్తిని తెలియజేస్తుంది. పవిత్ర గ్రంథాలను పఠించడం ఆయన దినచర్యలో ఒక ముఖ్యమైన భాగంగా ఉంది.
- భార్య సేవ: ఆయన భార్య కర్పూరం కలిపిన మంచి తమలపాకులను ఇవ్వడం వారిద్దరి మధ్య ఉన్న ప్రేమను, అన్యోన్యతను సూచిస్తుంది. భార్య భర్తకు మంచి విషయాలలో తోడుగా ఉండేదని తెలుస్తోంది. కర్పూరం తాంబూలానికి మంచి సువాసనను ఇస్తుంది.
- ఆనందంతో స్వీకరించడం: భార్య ఇచ్చిన తాంబూలాన్ని గోవిందశర్మ ముఖంలో ఆనందం తొణికిసలాడుతుండగా స్వీకరించడం వారి దాంపత్యంలోని మధురానుభూతిని తెలియజేస్తుంది.
- విష్ణు కథా శ్రవణం: గోవిందశర్మ ఎల్లప్పుడూ విష్ణువు యొక్క మంచి కథలను వింటూ ఉండటం ఆయనకు విష్ణువు పట్ల ఉన్న అచంచలమైన భక్తిని తెలియజేస్తుంది. భగవంతుని కథలు వినడం ఆధ్యాత్మిక చింతనకు దోహదం చేస్తుంది.
- నిత్య కృత్యం: "ప్రత్యహమిట్లుచరించుధన్యుఁడై" అనే చివరి వాక్యం గోవిందశర్మ ప్రతిరోజూ ఇలాంటి పవిత్రమైన పనులతో తన దినచర్యను గడిపేవాడని, అందువల్ల అతడు ధన్యుడని తెలియజేస్తుంది. భక్తి, పఠనం, సేవ, దైవచింతన ఆయన జీవితంలో ముఖ్యమైన స్థానాన్ని కలిగి ఉన్నాయి.

ఈ పద్యం గోవిందశర్మ యొక్క దినచర్యను, ఆయన యొక్క భక్తిని, ఆయన కుటుంబ సభ్యులతో ఉన్న అనుబంధాన్ని చక్కగా వివరిస్తుంది. ఆయన ఒక ధన్యుడైన వ్యక్తి అని కవి తెలియజేస్తున్నారు.

క. తరళ యనంగ నొకానొక

తరళవిలోచన తదార్యదంపతి సేవా

తరలమతిఁ దద్గృహమ్మునఁ

దరలకవ ర్తించు నెంచఁదగువర్తనలన్. 20

తాత్పర్యం:

తరళ అనే పేరుగల ఒక అందమైన కన్నులు కల స్త్రీ ఆ గొప్ప దంపతుల (గోవిందశర్మ మరియు ఆయన భార్య) సేవ చేయడానికి ఆసక్తిగల మనస్సుతో వారి ఇంట్లోనే ఎక్కడికీ కదలకుండా ఉండేది. ఆమె ప్రవర్తన ఎంతో మెచ్చుకోదగినదిగా ఉండేది.

విశేషాలు:

- సేవా భావం: "తరళమతిఁ దద్గృహమ్మునఁ దరలకవర్తించు" అనే మాటలు తరళకు ఆ దంపతుల పట్ల ఉన్న గొప్ప సేవా భావాన్ని తెలియజేస్తాయి. ఆమె తన మనస్సు నిండా సేవ చేయాలనే కోరికతో వారి ఇంట్లోనే స్థిరంగా ఉండిపోయింది.
- పేరు యొక్క అర్థం: "తరళ" అనే పేరు చంచలమైనది లేదా కదిలేది అని అర్థం ఇస్తుంది. అయితే, ఇక్కడ ఆమె వారి సేవ కోసం స్థిరంగా ఉండటం ఆమె పేరుకు భిన్నమైన ప్రవర్తనను సూచిస్తుంది. ఇది పాత్ర యొక్క ప్రత్యేకతను తెలియజేస్తుంది.
- అందమైన కన్నులు: "తరళవిలోచన" అని వర్ణించడం ద్వారా ఆమె యొక్క అందాన్ని కవి తెలియజేస్తున్నాడు. అందమైన స్త్రీలు ఇతరుల సేవ చేయడానికి అంకితభావంతో ఉండటం అరుదుగా కనిపిస్తుంది, కాబట్టి ఈ లక్షణం ఆమె పాత్రను మరింత విశిష్టంగా చేస్తుంది.
- మెచ్చుకోదగిన ప్రవర్తన: "ఎంచఁదగువర్తనలన్" అనే చివరి వాక్యం తరళ యొక్క ప్రవర్తన ఎంత మంచిదో, మెచ్చుకోదగినదో తెలియజేస్తుంది. ఆమె కేవలం సేవ చేయడమే కాకుండా, తన ప్రవర్తనతో అందరి మన్ననలు పొందేది అని అర్థం వస్తుంది.
- కుటుంబ బంధం: తరళ ఆ దంపతులకు ఎవరు అవుతుందనేది స్పష్టంగా చెప్పనప్పటికీ, ఆమె వారి సేవ కోసం తమ ఇంట్లోనే ఉండటం వారి మధ్య బలమైన అనుబంధాన్ని సూచిస్తుంది. బహుశా ఆమె దగ్గరి బంధువు లేదా విశ్వాసపాత్రురాలైన సేవకురాలు అయి ఉండవచ్చు.

ఈ పద్యం తరళ అనే ఒక ప్రత్యేకమైన స్త్రీ పాత్రను పరిచయం చేస్తుంది. ఆమె యొక్క సేవా భావం, అందం మరియు మంచి ప్రవర్తన ఆమెను ఆ ఇంట్లో ఒక ముఖ్యమైన వ్యక్తిగా నిలబెట్టాయి.

క. వఱువాత లేచి యాబుధ
వరు వరవుడుఁ బోల్పఁదగినవారెవరన శ్రీ
వరుఁగీ ర్తింపుచు వాఁకిలి
వరుసన్ ముంగిళ్ళు దుడిచి వారనిభక్తిన్. 21

తాత్పర్యము

ప్రతిరోజూ తెల్లవారు జామున నిద్రలేస్తూ తరళ, ఆ గొప్ప పండితుడిని (గోవిందశర్మను) దర్శించడానికి తగినవారెవరు అని ఆలోచిస్తూ, లక్ష్మీపతి అయిన విష్ణువును కీర్తిస్తూ, ఆ ఇంటి వాకిలిని మరియు వరండాలను వరుసగా శుభ్రం చేసేది. ఆమె భక్తి ఎప్పటికీ తరగనిది.

విశేషాలు

- విష్ణు కీర్తన: "శ్రీ వరుఁగీ ర్తింపుచు" అంటే విష్ణువును స్తుతించడం తరళ యొక్క భక్తిని తెలియజేస్తుంది. పని చేస్తూ కూడా ఆమె భగవంతుని స్మరించేది.
- స్వయంగా శుభ్రం చేయడం: తరళ స్వయంగా ఇంటి వాకిలిని మరియు వరండాలను శుభ్రం చేయడం ఆమె యొక్క శ్రద్ధను మరియు ఇంటి పట్ల ఆమెకున్న బాధ్యతను తెలియజేస్తుంది. ఆమె ఏ పని చేయడానికి కూడా వెనుకాడేది కాదు.
- నిరంతర భక్తి: "వారనిభక్తిన్" అంటే తరగని భక్తితో ఆమె ఈ పనులన్నీ చేసేది. ఆమె చేసే ప్రతి పనిలోనూ భక్తి భావం ఉండేది. గోవిందశర్మ పట్ల ఆమెకు ఉన్న గౌరవం మరియు భక్తి ఆమె సేవలో స్పష్టంగా కనిపిస్తాయి.

క. గోమయగోముఖకలన
శ్రీ మెఱయఁగఁ బంచవర్ణరీతుల మ్రుగ్గుల్
ప్రేమ నలుగడల నించున్
వేమరు తరుణీజనంబు విస్మయ మందన్.

తాత్పర్యం:

ఆమె (తరళ) ఆవు పేడతో చేసిన నీటితో వాకిలిని శుద్ధి చేసి, లక్ష్మీదేవి యొక్క శోభ వెల్లివిరిసేలాగున, ఐదు రంగులతో కూడిన ముగ్గులను ప్రేమతో అన్ని వైపులా వేస్తుంది. ఆమె వేసే ఆ ముగ్గులను చూసి యవ్వన స్త్రీలు సైతం మళ్ళీ మళ్ళీ ఆశ్చర్యపోతారు.

విశేషాలు:

- శుద్ధి క్రియ: "గోమయగోముఖకలన శ్రీ మెఱయఁగ" అంటే ఆవు పేడ కలిపిన నీటితో వాకిలిని శుద్ధి చేయడం. ఇది భారతీయ సంప్రదాయంలో ఒక పవిత్రమైన చర్యగా భావిస్తారు. ఆవు పేడ క్రిమిసంహారక లక్షణాలు కలిగి ఉంటుందని నమ్ముతారు, కాబట్టి ఇంటిని శుభ్రంగా ఉంచడానికి దీనిని ఉపయోగిస్తారు. దీని వల్ల లక్ష్మీదేవి యొక్క అనుగ్రహం లభిస్తుందని విశ్వసిస్తారు.
- రంగుల ముగ్గులు: "పంచవర్ణరీతుల మ్రుగ్గుల్ ప్రేమ నలుగడల నించున్" అంటే ఐదు రంగులతో అందమైన ముగ్గులను ప్రేమతో ఇంటి చుట్టూ వేయడం. ముగ్గులు కేవలం అలంకరణ కోసమే కాకుండా, శుభసూచకంగా కూడా భావిస్తారు. వివిధ రంగులు ఆనందాన్ని, ఉత్సాహాన్ని కలిగిస్తాయి.
- ప్రేమతో వేయడం: "ప్రేమ నలుగడల నించున్" అనే మాటలు తరళ తన పనిని ఎంత ప్రేమతో, శ్రద్ధతో చేస్తుందో తెలియజేస్తాయి. కేవలం కర్తవ్యం నెరవేర్చడానికి కాకుండా, ఇష్టంతో చేయడం వల్ల ఆ పనికి మరింత అందం వస్తుంది.
- స్త్రీల ఆశ్చర్యం: "వేమరు తరుణీజనంబు విస్మయ మందన్" అంటే యవ్వన స్త్రీలు మళ్ళీ మళ్ళీ ఆశ్చర్యపోవడం. తరళ వేసే ముగ్గులు ఎంత అందంగా, కళాత్మకంగా ఉంటాయంటే, చూసిన వారందరూ ఆశ్చర్యపోతారు. ఆమె యొక్క కళా నైపుణ్యం ఇక్కడ తెలుస్తోంది.

ఈ పద్యం తరళ చేసే ఇంటి పనిని ఒక కళగా వర్ణిస్తుంది. ఆమె కేవలం శుభ్రం చేయడమే కాకుండా, తన సృజనాత్మకతను ఉపయోగించి ఇంటిని అందంగా తీర్చిదిద్దుతుంది. ఆమె చేసే ప్రతి పనిలోనూ భక్తి మరియు ప్రేమ కనిపిస్తాయి.

క . వాఁకిటికి వచ్చు సతులం

గైకొని వినయావలోకగతి నలరించున్

శ్రీకార్య పరులకు నమో

వాకం బొనరించు వికచవదనాంబుజయై. 23

తాత్పర్యం:

తరళ వాకిలికి వచ్చే స్త్రీలను గౌరవంగా చూస్తూ, వినయంతో వారిని ఆహ్వానిస్తుంది. లక్ష్మీదేవికి సంబంధించిన పనులలో నిమగ్నమైన వారికి వికసించిన తామరపువ్వు వంటి ముఖంతో నమస్కరిస్తుంది.

విశేషాలు:

- మర్యాదపూర్వక ఆహ్వానం: "వాఁకిటికి వచ్చు సతులం గైకొని వినయావలోకగతి నలరించున్" అనే మాటలు తరళ యొక్క మర్యాదను తెలియజేస్తాయి. ఆమె వాకిలికి వచ్చిన స్త్రీలను ఎంతో వినయంగా చూస్తూ, వారిని సంతోషంగా ఆహ్వానిస్తుంది. ఆమె చూపులో గౌరవం మరియు ఆప్యాయత కనిపిస్తాయి.
- లక్ష్మి కార్య పరులకు నమస్కారం: "శ్రీకార్య పరులకు నమో వాకం బొనరించు" అంటే లక్ష్మీదేవికి సంబంధించిన పనులలో నిమగ్నమైన వారికి నమస్కరించడం. ఇది తరళకు లక్ష్మీదేవి పట్ల ఉన్న భక్తిని మరియు ఆమె పనులను గౌరవించే వారి పట్ల ఉన్న మర్యాదను తెలియజేస్తుంది.
- వికసించిన ముఖం: "వికచవదనాంబుజయై" అంటే వికసించిన తామరపువ్వు వంటి ముఖంతో ఉండటం. తరళ ఎల్లప్పుడూ చిరునవ్వుతో, సంతోషంగా ఉండేదని ఇది సూచిస్తుంది. ఆమె ముఖం ప్రశాంతంగా మరియు ఆహ్లాదకరంగా ఉంటుంది.
- స్త్రీల పట్ల గౌరవం: వాకిలికి వచ్చే స్త్రీలను గౌరవంగా ఆహ్వానించడం మరియు లక్ష్మి కార్య పరులకు నమస్కరించడం ద్వారా తరళ స్త్రీలందరినీ గౌరవిస్తుందని తెలుస్తుంది. ఆమె అందరితోనూ మర్యాదగా ప్రవర్తిస్తుంది.

ఈ పద్యం తరళ యొక్క మంచి స్వభావాన్ని, మర్యాదను మరియు భక్తిని తెలియజేస్తుంది. ఆమె ఇంటికి వచ్చే వారిని గౌరవంగా ఆహ్వానిస్తుంది మరియు భగవంతుని సేవ చేసే వారిని ప్రత్యేకంగా ఆదరిస్తుంది. ఆమె ప్రశాంతమైన మరియు సంతోషకరమైన వ్యక్తిత్వం కలదని తెలుస్తోంది.

శా. అయ్యమ్మంచుఁదదార్యదంపతుల నెయ్యంబొప్ప సేవింపుచున్
ప్రయ్యల్గా సకలాఘముల్ హరివినిర్మాల్యంబు ధమ్మిల్లసా
హాయ్యంబొంద ముకుందదాసజన శేషాన్నంబు క్షుత్కేలసా
న్నాయ్యంబై యలరం జరించు జెలి యానందంబునన్నిచ్చలున్ 24

తాత్పర్యం:

ఆమె (తరళ) ఆ తల్లిదండ్రుల వంటి ఆ గొప్ప దంపతులను (గోవిందశర్మ మరియు ఆయన భార్యను) ప్రేమతో సేవిస్తూ ఉండేది. హరి (విష్ణువు) యొక్క నిర్మాల్యం (పూజ తర్వాత తీసివేసిన పువ్వులు మొదలైనవి) ఆమె తలవెండ్రుకలకు అలంకారంగా ఉండటం వల్ల ఆమె యొక్క సమస్త పాపాలు నశించేవి.

ముకుందుని (విష్ణువు) యొక్క దాసులైన భక్తుల యొక్క శేషించిన అన్నం ఆమె ఆకలి అనే అగ్నికి చల్లని నీటిలా ఉండేది. ఆ చెలి (తరళ) ఎల్లప్పుడూ ఆనందంతో ఉండేది.

విశేషాలు:

- గురుభక్తి: "అయ్యమ్మంచుఁదదార్యదంపతుల నెయ్యంబొప్ప సేవింపుచున్" అనే మాటలు తరళకు గోవిందశర్మ మరియు ఆయన భార్యల పట్ల ఉన్న గొప్ప భక్తిని, ప్రేమను తెలియజేస్తాయి. ఆమె వారిని తల్లిదండ్రుల వలె భావించి సేవ చేసేది.
- హరి నిర్మాల్య ప్రభావం: "ప్రయ్యల్గా సకలాఘముల్ హరివినిర్మాల్యంబు ధమ్మిల్లసాహాయ్యంబొంద" అంటే విష్ణువు యొక్క నిర్మాల్యాన్ని తన తలలో ధరించడం వల్ల ఆమె యొక్క సమస్త పాపాలు నశించడం. ఇది నిర్మాల్యానికి ఉన్న పవిత్రతను మరియు భక్తుల విశ్వాసాన్ని తెలియజేస్తుంది. భగవంతునికి అర్పించిన వస్తువులను భక్తులు పవిత్రంగా భావిస్తారు.
- భక్త శేషం యొక్క ప్రాముఖ్యత: "ముకుందదాసజన శేషాన్నంబు క్షుత్కీలసాన్నాయ్యంబై యలరం జరించు" అంటే విష్ణు భక్తుల యొక్క శేషించిన ఆహారం ఆమె ఆకలిని తీర్చే అమృతంతో సమానంగా ఉండేది. భగవద్భక్తుల యొక్క ప్రసాదం ఎంతో పవిత్రమైనదని మరియు దానిని స్వీకరించడం ఆధ్యాత్మికంగా మంచిదని భావిస్తారు.
- నిత్య ఆనందం: "ఆనందంబునన్నిచ్చలున్" అంటే ఆమె ఎల్లప్పుడూ ఆనందంగా ఉండేది. ఆమె యొక్క భక్తి, సేవ మరియు పవిత్రమైన వాటిని స్వీకరించడం వల్ల ఆమె మనస్సు ఎల్లప్పుడూ సంతోషంతో నిండి ఉండేది.

ఈ పద్యం తరళ యొక్క భక్తిని, ఆమెకు గోవిందశర్మ దంపతుల పట్ల ఉన్న ప్రేమను, నిర్మాల్యం మరియు భక్త శేషం యొక్క ప్రాముఖ్యతను తెలియజేస్తుంది. ఆమె ఒక నిత్య సంతోషి అని కూడా తెలుస్తోంది.

క. ఈరీతి నామహాత్ము న

గారమ్మున సంచరించుకారణమున నా

నారీమణికిఁ బురాకృత

ఘోరాఘములూడె మిగులఁగూడెన్ శుభముల్.

తాత్పర్యం:

ఈ విధంగా ఆ మహాత్ముని (గోవిందశర్మ) ఇంట్లో సంచరించడం (సేవలు చేయడం) కారణం చేత, ఆ స్త్రీకి (తరళకు) పూర్వ జన్మల నుండి ఉన్న భయంకరమైన పాపాలన్నీ తొలగిపోయాయి మరియు ఆమెకు అనేక శుభాలు కలిగాయి.

విశేషాలు:

- మహాత్ముని సాంగత్యం యొక్క ప్రభావం: "ఈరీతి నామహాత్ము నగారమ్మున సంచరించుకారణమున" అంటే గోవిందశర్మ వంటి మహాత్ముని ఇంట్లో ఉండటం వల్ల, ఆయనకు సేవలు చేయడం వల్ల కలిగే ఫలితం గురించి చెబుతోంది. సత్పురుషుల సాంగత్యం ఎంతో పవిత్రమైనది మరియు దాని వల్ల అనేక దోషాలు తొలగిపోతాయి అని నమ్ముతారు.
- పూర్వ పాపాల తొలగింపు: "నా నారీమణికిఁ బురాకృత ఘోరాఘములూడె" అంటే ఆ స్త్రీ (తరళ) యొక్క పూర్వ జన్మల నుండి ఉన్న భయంకరమైన పాపాలన్నీ నశించాయి. ఆమె చేసిన నిస్వార్థమైన సేవ మరియు పవిత్రమైన వాతావరణంలో ఉండటం వల్ల ఆమె కర్మలు శుద్ధి అయ్యాయి.
- శుభాలు కలగడం: "మిగులఁగూడెన్ శుభముల్" అంటే ఆమెకు అనేక శుభాలు కలగడం. పాపాలు తొలగిపోవడంతో ఆమె జీవితంలో మంచి మార్పులు వచ్చాయి, అదృష్టం కలిసి వచ్చింది మరియు ఆమె సంతోషంగా జీవించింది.
- సేవ యొక్క ప్రాముఖ్యత: ఈ పద్యం నిస్వార్థమైన సేవ యొక్క ప్రాముఖ్యతను తెలియజేస్తుంది. తరళ తన స్వార్థం లేకుండా గోవిందశర్మ దంపతులకు సేవ చేయడం వల్ల ఆమె యొక్క కర్మలు తొలగిపోయి, మంచి ఫలితాలను పొందింది.

ఈ పద్యం తరళ యొక్క కథను ముగిస్తూ, సత్పురుషుల సాంగత్యం మరియు నిస్వార్థమైన సేవ యొక్క గొప్పతనాన్నినాన్ని తెలియజేస్తుంది. మంచి వ్యక్తులతో కలిసి ఉండటం మరియు వారికి సహాయం చేయడం వల్ల మన పాపాలు తొలగిపోయి, జీవితంలో శుభాలు కలుగుతాయని ఈ పద్యం యొక్క సారాంశం.

శా. ఆచెంత న్వసియించు భూసురుఁడొకండౌదార్యకర్ణుండు రే
ఖాచేతోభవమూర్తి కాంతిజిత రాకాకోక విద్వేషి వి
ద్యాచాతుర్యఫణీశ దేశికుఁడు ప్రేమాయత్తచిత్తుండు త్ర
య్యాచారాచరణ ప్రచారి హరిశర్మాఖ్యుం డుదారోన్నతిన్. 26

తాత్పర్యం:

గోవిందశర్మ నివాసమునకు సమీపంలోనే ఔదార్యానికి కర్ణుని వంటివాడు, అందమైన మనస్సు కలవాడు, చంద్రుని శత్రువైన రాహువు యొక్క కాంతిని కూడా జయించిన తేజస్సు కలవాడు, విద్యా నైపుణ్యంలో ఆదిశేషుని వంటి గురువు, ప్రేమతో నిండిన హృదయం కలవాడు, మూడు వేదాల ఆచారాలను

ఆచరించడంలో మరియు ప్రచారం చేయడంలో ముందుండే హరిశర్మ అనే పేరుగల ఒక బ్రాహ్మణుడు గొప్ప ఉదాత్తమైన గుణాలతో నివసిస్తూ ఉండేవాడు.

విశేషాలు:

- ఔదార్యానికి కర్ణుడు: "ఔదార్యకర్ణుండు" అని హరిశర్మను పోల్చడం ఆయన యొక్క గొప్ప దాతృత్వాన్ని తెలియజేస్తుంది. కర్ణుడు తన దానగుణానికి ప్రసిద్ధి చెందాడు, కాబట్టి హరిశర్మ కూడా అంతటి దాత అని అర్థం.
- అందమైన మనస్సు: "రేఖాచేతోభవమూర్తి" అంటే అందమైన మనస్సు కలవాడు. ఇది హరిశర్మ యొక్క అంతర్గత సౌందర్యాన్ని, మంచి ఆలోచనలను సూచిస్తుంది.
- అద్భుతమైన తేజస్సు: "కాంతిజిత రాకాకోక విద్వేషి" అంటే చంద్రుని శత్రువైన రాహువు యొక్క కాంతిని కూడా జయించిన తేజస్సు కలవాడు. రాహువు చంద్రుని మరుగుపరుస్తాడు, అలాంటి రాహువు యొక్క కాంతిని జయించినవాడు అంటే హరిశర్మ ఎంతో ప్రకాశవంతమైన వ్యక్తి అని అర్థం. ఇది ఆయన యొక్క జ్ఞాన తేజస్సును లేదా ఆధ్యాత్మిక శక్తిని సూచిస్తుంది.
- విద్యా నైపుణ్యంలో గురువు: "విద్యాచాతుర్యఫణీశ దేశికుఁడు" అంటే విద్యా నైపుణ్యంలో ఆదిశేషుని వంటి గురువు. ఆదిశేషుడు అనంతమైన జ్ఞానానికి ప్రతీక, కాబట్టి హరిశర్మ కూడా గొప్ప విద్వాంసుడు మరియు గురువు అని అర్థం.
- ప్రేమతో నిండిన హృదయం: "ప్రేమాయత్తచిత్తుండు" అంటే ప్రేమతో నిండిన హృదయం కలవాడు. హరిశర్మ కేవలం జ్ఞాని మాత్రమే కాకుండా, ప్రేమ మరియు కరుణ కలిగిన వ్యక్తి అని తెలుస్తుంది.
- వేదాచార ప్రచారకుడు: "త్రయ్యాచారాచరణ ప్రచారి" అంటే మూడు వేదాల (ఋగ్వేదం, యజుర్వేదం, సామవేదం) యొక్క ఆచారాలను స్వయంగా ఆచరిస్తూ, వాటిని ప్రచారం చేసేవాడు. ఇది హరిశర్మ యొక్క ధార్మిక నిష్ఠను మరియు వేదాల పట్ల ఆయనకున్న గౌరవాన్ని తెలియజేస్తుంది.
- గొప్ప ఉదాత్తమైన గుణాలు: "ఉదారోన్నతిన్" అంటే గొప్ప ఉదాత్తమైన గుణాలతో నివసించడం. హరిశర్మ అనేక మంచి లక్షణాలను కలిగి ఉన్న గొప్ప వ్యక్తి అని ఈ పద్యం తెలియజేస్తుంది.

ఈ పద్యం హరిశర్మ అనే ఒక గొప్ప వ్యక్తిని పరిచయం చేస్తుంది. ఆయన దాతృత్వం, జ్ఞానం, తేజస్సు, ప్రేమ మరియు ధార్మిక చింతన కలవాడు అని కవి ఎంతో చక్కగా వర్ణించారు. ఆయన ఆ ప్రాంతంలో ఒక ముఖ్యమైన మరియు గౌరవనీయమైన వ్యక్తిగా నివసిస్తున్నట్లు తెలుస్తోంది.

సీ. కలికి ప్రాయంపురాచిలుక బాబాలూను

మీను టెక్కియపు తెమ్మెరలతేరు

సరవిరి విరిమొగ్గ శరముల కిరవగు

చిగురల్లికల తెల్ల చెఱకువిల్లు

తేనియబాష్పంబునూనియ జిగిజిమ్ము

తమ్మిపూరెమ్మ దోదుమ్మికత్తి

చల్వజెల్వగు నల్లకల్వలరేకుల

చికిలిసం తన వింత చిలుకుజోడు

లేక యుండిననేమి నాళీకలోచ

నా జనానూనమా నద నవ మనోజుఁ

దనఁగ కనుపట్టె భూ దేవతాత్మజుండు

వలపు చెలువొందు నిండు జవ్వనమునందు. 27

తాత్పర్యం:

లేత వయస్సులోని అందమైన చిలుక వలె, మెరిసే చేప గుర్తుగల గాలి యొక్క తేరు వలె, వికసించిన పూలమొగ్గలనే బాణాలకు గురియైన చిగురుటాకులనే తెల్లని చెరకు విల్లు వలె, తేనె వంటి కన్నీళ్లను నూనెగా కలిగిన, మెరుపులు విరజిమ్మే తామరపూరేకులనే దూది వంటి కత్తి వలె, చల్లని కాంతిగల నల్ల కలువ రేకులనే అందమైన కనురెప్పలనే వింతైన బాణాల జంట లేకపోయినప్పటికీ, ఆ బ్రాహ్మణుని కుమారుడు (హరిశర్మ) వికసించిన కన్నులు కల స్త్రీల మనస్సును దోచే కొత్త మన్మథుని వలె నిండు యవ్వనంలో అందంగా కనిపించాడు.

విశేషాలు:

- మన్మథునితో పోలిక: ఈ పద్యం హరిశర్మ యొక్క యవ్వన సౌందర్యాన్ని వర్ణిస్తూ, అతడిని మన్మథునితో పోలుస్తుంది. మన్మథుడు ప్రేమకు, అందానికి అధిపతి కాబట్టి, హరిశర్మ అంతటి ఆకర్షణీయమైన వ్యక్తి అని చెప్పడానికి అనేక ఉపమానాలు వాడారు.
- ప్రకృతిలోని అందమైన అంశాలు: హరిశర్మ యొక్క వివిధ అవయవాలను ప్రకృతిలోని అందమైన అంశాలతో పోల్చారు:
  - కలికి ప్రాయంపురాచిలుక: లేత వయస్సులోని అందమైన చిలుక వలె అతని మాటలు మధురంగా ఉంటాయని లేదా అతని చురుకుదనాన్ని సూచిస్తుంది.
  - మీను టెక్కియపు తెమ్మెరలతేరు: చేప గుర్తుగల గాలి యొక్క తేరు వలె అతని కదలికలు వేగంగా, అందంగా ఉంటాయని సూచిస్తుంది (మన్మథుని వాహనం చేప గుర్తుగలది).

- సరవిరి విరిమొగ్గ శరముల కిరవగు చిగురల్లికల తెల్ల చెఱకువిల్లు: వికసించిన పూలమొగ్గలనే బాణాలను కలిగిన చిగురుటాకులనే తెల్లని చెరకు విల్లు వలె అతని కనుబొమ్మలు మన్మథుని విల్లు వలె అందంగా, వంపు తిరిగి ఉన్నాయని సూచిస్తుంది.
- తేనియబాష్పంబునూనియ జిగిజిమ్ము తమ్మిపూరెమ్మ దోదుమ్మికత్తి: తేనె వంటి కన్నీళ్లను నూనెగా కలిగిన, మెరిసే తామరపూరేకులనే దూది వంటి కత్తి వలె అతని కళ్ళు కాంతివంతంగా, మృదువుగా మరియు హృదయాన్ని కోసేంత తీవ్రంగా ఉంటాయని సూచిస్తుంది.
- చల్వజెల్వగు నల్లకల్వలరేకుల చికిలిసం తన వింత చిలుకుజోడు: చల్లని కాంతిగల నల్ల కలువ రేకులనే అందమైన కనురెప్పలనే వింతైన బాణాల జంట లేకపోయినప్పటికీ అతని చూపులు ఎంతో ఆకర్షణీయంగా ఉంటాయి. ఇక్కడ కనురెప్పలను బాణాలుగా ఊహించారు, కానీ అవి లేకపోయినా అతని చూపుల ప్రభావం తగ్గదని చెబుతున్నారు.

- అవయవాల లేకపోవడంతో అందం తగ్గకపోవడం: మన్మథునికి ఉండే కొన్ని ప్రత్యేకమైన ఆయుధాలు (చెరకు విల్లు, పూల బాణాలు) లేకపోయినా, హరిశర్మ తన సహజమైన అందంతోనే స్త్రీల మనస్సును దోచుకునేంతటి ఆకర్షణ కలిగి ఉన్నాడని కవి చెబుతున్నారు.
- నిండు యవ్వనం: "నిండు జవ్వనమునందు" అంటే అతను నిండు యవ్వనంలో ఉండటం వల్ల అతని అందం మరింత ప్రకాశిస్తోంది.

ఈ పద్యం హరిశర్మ యొక్క అద్భుతమైన సౌందర్యాన్ని వర్ణిస్తుంది. కవి అనేక అందమైన ఉపమానాలను ఉపయోగించి అతనిని మన్మథునితో పోల్చడం ద్వారా అతని ఆకర్షణను మరింత శక్తివంతంగా తెలియజేస్తున్నారు. అతని సహజమైన అందం మన్మథుని ఆయుధాల కంటే కూడా ప్రభావవంతంగా ఉందని కవి భావిస్తున్నారు.

సీ. నునుపుగా దువ్వి వైచిన శిఖా బంధంబు
ఘనలీల నవటుభాగమున వ్రేల
మేలిమి నిద్దంపు జాళువా పోగులు
చికిలిలే జెక్కులఁ జిగిదొలంగ
ధవళయజ్ఞోపవీతములతేటలు దుకూ
లోత్తరీయద్యుతి నొత్తి కలయ
వెలిదమ్మి రేకుల వికవిక నగు నూర్ధ్వ
పుండ్రంబు నుదుటిపై మురుపుఁజూప

జిలుగు నీర్కావిదోవతిచెఱఁగు చరణ

నఖర ముఖ రమ కాచ్ఛాదనమ్ము గాఁగ

కొదమ ప్రాయంపు మేని నిగ్గులు కడాని

పొళ్ళ వెదజల్ల విప్రుండు పురిఁజరించు. 28

తాత్పర్యం:

బాగా దువ్వి పైకి ముడిచిన జుట్టు ముడి అతని మెడ వెనుక భాగంలో అందంగా వేలాడుతోంది. స్వచ్ఛమైన బంగారు పోగులు అతని నునుపైన చెక్కిళ్లపై మెరుపులు లేకుండా ప్రకాశిస్తున్నాయి. తెల్లని యజ్ఞోపవీతాల యొక్క కాంతి పట్టు ఉత్తరీయం యొక్క కాంతిని మరింత నొక్కి చెబుతోంది. తెల్లని తామరపూల రేకుల వలె వికసించిన ఊర్ధ్వపుండ్రం (వైష్ణవ తిలకం) అతని నుదుటిపై మెరుపును చూపిస్తోంది. మెరిసే కాషాయ వస్త్రం యొక్క అంచు అతని కాలి గోళ్ళ వరకు అందంగా కప్పుతోంది. లేత వయస్సులోని అతని శరీరం యొక్క కాంతి కొత్త కుండల యొక్క మెరుపును వెదజల్లుతూ ఆ బ్రాహ్మణుడు (హరిశర్మ) తిరుగుతున్నాడు.

విశేషాలు:

- శిఖా బంధం: "నునుపుగా దువ్వి వైచిన శిఖా బంధంబు ఘనలీల నవటుభాగమున వ్రేల" అంటే బాగా దువ్వి పైకి ముడిచిన జుట్టు ముడి మెడ వెనుక వేలాడుతూ ఉండటం బ్రాహ్మణుల సాంప్రదాయ వేషధారణలో ఒక భాగం. ఇది అతని క్రమశిక్షణను మరియు సంప్రదాయానికి కట్టుబడి ఉండటాన్ని సూచిస్తుంది.
- బంగారు పోగులు: "మేలిమి నిద్దంపు జాళువా పోగులు చికిలిలే జెక్కులఁ జిగిదొలంగ" అంటే స్వచ్ఛమైన బంగారు పోగులు మెరుపు లేకుండా ప్రకాశించడం అతని సౌందర్యాన్ని మరింత సహజంగా చూపిస్తుంది. ఆ పోగులు అతని చెక్కిళ్లకు మరింత అందాన్నిస్తాయి.
- యజ్ఞోపవీతం మరియు ఉత్తరీయం: "ధవళయజ్ఞోపవీతములతేటలు దుకూ లోత్తరీయద్యుతి నొత్తి కలయ" అంటే తెల్లని యజ్ఞోపవీతం యొక్క కాంతి పట్టు ఉత్తరీయం యొక్క కాంతితో కలిసి మరింత ప్రకాశవంతంగా ఉండటం అతని పవిత్రతను మరియు ఉన్నతమైన వ్యక్తిత్వాన్ని సూచిస్తుంది.
- ఊర్ధ్వపుండ్రం: "వెలిదమ్మి రేకుల వికవిక నగు నూర్ధ్వ పుండ్రంబు నుదుటిపై మురుపుఁజూప" అంటే తెల్లని తామరపూల రేకుల వలె వికసించిన ఊర్ధ్వపుండ్రం అతని నుదుటిపై ప్రకాశవంతంగా కనిపించడం అతను విష్ణు భక్తుడని తెలియజేస్తుంది. ఇది అతని ఆధ్యాత్మికతకు చిహ్నం.

- కాషాయ వస్త్రం: "జిలుగు నీర్కావిదోవతిచెఱఁగు చరణ నఖర ముఖ రమకాచ్ఛాదనమ్ము గాఁగ" అంటే మెరిసే కాషాయ వస్త్రం యొక్క అంచు కాలి గోళ్ళ వరకు కప్పుతూ ఉండటం అతని సాధారణమైన మరియు గౌరవప్రదమైన వేషధారణను సూచిస్తుంది. కాషాయ వస్త్రం వైరాగ్యానికి కూడా చిహ్నం.
- యవ్వన కాంతి: "కొదమ ప్రాయంపు మేని నిగ్గులు కడాని పొళ్ళ వెదజల్ల విప్రుండు పురి(జరించు" అంటే లేత వయస్సులోని అతని శరీరం యొక్క కాంతి కొత్త కుండల యొక్క మెరుపును వెదజల్లుతూ ఉండటం అతని యవ్వన సౌందర్యాన్ని మరియు తేజస్సును మరింతగా వర్ణిస్తుంది.

ఈ పద్యం హరిశర్మ యొక్క ఆహార్యాన్ని, అతని యొక్క వ్యక్తిత్వాన్ని మరియు ఆధ్యాత్మికతను చక్కగా వర్ణిస్తుంది. అతని వేషధారణ సంప్రదాయబద్ధంగాను, అందంగాను ఉంది. అతని యవ్వన కాంతి మరియు ఆధ్యాత్మిక చిహ్నాలు అతనిని మరింత ఆకర్షణీయంగా చూపిస్తున్నాయి.

గీ. వీటివిటకోటి భ్రమయించు లేటిచూపు
వలపువాడులఁగని తలవాంచునతఁడు
దైవకృత మెట్టిదియొకాని తరళఁజూచి
తరళతర చిత్తవృత్తియై త త్తరించు. 29

తాత్పర్యం:

అనేకమంది అందమైన స్త్రీలు తన చుట్టూ తిరుగుతున్నప్పటికీ, వారి వలపు చూపులను చూసి తల దించుకునే స్వభావం కలవాడు అతడు (హరిశర్మ). కానీ దైవ సంకల్పం ఎలా ఉంటుందో కదా! ఒకసారి తరళను చూడగానే, అతని మనస్సు మిక్కిలి చంచలమైపోయి తత్తరపడ్డాడు.

విశేషాలు:

- వైరాగ్య స్వభావం: "వీటివిటకోటి భ్రమయించు లేటిచూపు వలపువాడులఁగని తలవాంచునతఁడు" అనే మాటలు హరిశర్మ యొక్క వైరాగ్య స్వభావాన్ని తెలియజేస్తాయి. చుట్టూ ఎంతోమంది అందమైన స్త్రీలు ఉన్నప్పటికీ, వారి వలపు చూపులకు అతడు లొంగకుండా తన దృష్టిని మరల్చుకునేవాడు. ఇది అతని యొక్క బలమైన సంయమనాన్ని సూచిస్తుంది.
- దైవ సంకల్పం యొక్క చిత్రణ: "దైవకృత మెట్టిదియొకాని తరళఁజూచి" అనే వాక్యం దైవ సంకల్పం యొక్క మహిమను తెలియజేస్తుంది. హరిశర్మ ఎందరి అందమైన స్త్రీలను చూసినా చలించలేదు, కానీ తరళను చూడగానే అతనిలో మార్పు రావడం దైవ నిర్ణయం యొక్క ప్రత్యేకతను చూపిస్తుంది.

- మనస్సు యొక్క చంచలత్వం: "తరళతర చిత్తవృత్తియై తత్తరించు" అంటే తరళను చూడగానే అతని మనస్సు మిక్కిలి చంచలమైపోయి తత్తరపడటం. ఇంతకాలం దృఢంగా ఉన్న అతని మనస్సు ఒక్కసారిగా కలత చెందడం ప్రేమ యొక్క శక్తిని తెలియజేస్తుంది. "తరళతర" అంటే మిక్కిలి చంచలమైనది అని అర్థం. అతని హృదయంలో కొత్త భావాలు కదలడం మొదలయ్యాయి.
- ప్రేమ యొక్క ఆకస్మిక ప్రభావం: ఈ పద్యం ప్రేమ యొక్క ఆకస్మికమైన మరియు ఊహించని ప్రభావాన్ని తెలియజేస్తుంది. ఎంతో సంయమనం కలిగిన వ్యక్తి కూడా ఒక ప్రత్యేకమైన వ్యక్తిని చూడగానే తన నియంత్రణ కోల్పోవచ్చు అని ఇది సూచిస్తుంది.

ఈ పద్యం హరిశర్మ యొక్క అంతరంగంలో కలిగిన మార్పును వివరిస్తుంది. ఇంతకాలం వైరాగ్యంతో ఉన్న అతని మనస్సు తరళను చూడగానే ప్రేమ భావంతో తత్తరపడటం కథలో ఒక ముఖ్యమైన మలుపును సూచిస్తుంది. దైవ సంకల్పం ముందు ఎవరి ప్రయత్నాలు నిలవవని కూడా ఇది తెలియజేస్తుంది.

క. ఏచిన మోహము చే నతఁ
డాచెలిచెలువంబుఁదలఁచి యాచరితత్ర
య్యాచార నిత్యకృత్యం
దై చేతోజాతదశల నలజడిఁ బడుచున్. 30

తాత్పర్యం:

అధికమైన ప్రేమతో అతడు (హరిశర్మ) ఆ చెలి (తరళ) యొక్క అందాన్ని తలచుకుంటూ, తాను ఆచరించే మూడు వేదాల ఆచారాల యొక్క నిత్య కృత్యాలలో ఉన్నప్పటికీ, మన్మథుని యొక్క బాధల వల్ల కలత చెందుతున్నాడు.

విశేషాలు:

- ప్రేమ యొక్క తీవ్రత: "ఏచిన మోహము చే నతఁ డాచెలిచెలువంబుఁదలఁచి" అనే మాటలు హరిశర్మకు తరళ పట్ల కలిగిన ప్రేమ యొక్క తీవ్రతను తెలియజేస్తాయి. ఆమె యొక్క అందం అతని మనస్సును నిరంతరం ఆకర్షిస్తోంది.
- కర్మ నిష్ఠలోనూ కలత: "యాచరితత్రయ్యాచార నిత్యకృత్యం దై చేతోజాతదశల నలజడిఁ బడుచున్" అంటే హరిశర్మ తన వేదాల ఆచారాల యొక్క నిత్య కృత్యాలను క్రమం తప్పకుండా ఆచరిస్తున్నప్పటికీ, మన్మథుని యొక్క బాధల వల్ల అతని మనస్సు కలత చెందుతోంది. ఇది ప్రేమ యొక్క శక్తిని మరియు అది ఎంతటి నిష్ఠాగల వ్యక్తిని కూడా ప్రభావితం చేయగలదో చూపిస్తుంది.

అతని బాహ్య ప్రవర్తనలో మార్పు లేకపోయినా, అంతరంగంలో మాత్రం ప్రేమ యొక్క అలజడి ఉంది.

- మన్మథుని ప్రభావం: "చేతోజాతదశల నలజడిఁ బడుచున్" అంటే మన్మథుని యొక్క దశల వల్ల కలత చెందడం. మన్మథుడు ప్రేమను కలిగించే దేవుడు, అతని ప్రభావంతో హరిశర్మ ప్రేమ యొక్క బాధను అనుభవిస్తున్నాడు.

అలంకారములు:

- కావ్యలింగము: "ఏచిన మోహము చే నతఁ డాచెలిచెలువంబుఁదలఁచి యాచరితత్రయ్యాచార నిత్యకృత్యుం డై నలజడిఁ బడుచున్" - ప్రేమ యొక్క తీవ్రత వల్లనే నిత్య కృత్యాలలో ఉన్నప్పటికీ కలత చెందుతున్నాడు అనే కారణాన్ని చెప్పడం వల్ల ఇది కావ్యలింగ అలంకారం అవుతుంది. ఒక విషయం జరగడానికి కారణాన్ని చెప్పడం కావ్యలింగం.
- రూపకము: "చేతోజాతదశల నలజడిఁ బడుచున్" - చేతోజాత (మన్మథుడు) యొక్క దశలను బాధలకు రూపకంగా చెప్పడం వల్ల ఇది రూపకాలంకారం అవుతుంది.

ఛందస్సు:

ఇది కంద పద్యం.:

కం. మక్కువ తమకము తరితీ

పక్కర నివ్వెరగుగాఁగ నద్భుతము భయం

బెక్కుడు తమి వేగిరపా

టొక్కట రాగమునఁ బోర హోరాహోరిన్ 31

తాత్పర్యం:

ప్రేమ, కోరిక, తొందరపాటు, ప్రక్కకు తిరిగి ఆశ్చర్యపోవడం, అద్భుతం, భయం, అధికమైన కోరిక మరియు వేగిరపాటు - ఇవన్నీ ఒక్కసారిగా ప్రేమ అనే రంగస్థలంలో హోరాహోరీగా పోరాడుతున్నాయి.

విశేషాలు:

- అంతరంగ సంఘర్షణ: ఈ పద్యం హరిశర్మ యొక్క అంతరంగంలో ప్రేమ వల్ల కలిగిన వివిధ భావోద్వేగాల సంఘర్షణను వర్ణిస్తుంది. ప్రేమ ఒక్కటే అయినప్పటికీ, దాని వల్ల అనేక రకాలైన అనుభూతులు కలుగుతున్నాయని కవి చెబుతున్నారు.

- విరుద్ధ భావాల కలయిక: మక్కువ (ప్రేమ), తమకము (కోరిక) వంటి సానుకూల భావాలతో పాటు, భయం, నివ్వెరగు (ఆశ్చర్యం) వంటి విరుద్ధ భావాలు కూడా కలగలిసి ఉండటం ప్రేమ యొక్క సంక్లిష్టతను తెలియజేస్తుంది.
- రాగమనే రంగస్థలం: "ఒక్కట రాగమునఁ బోర హోరాహోరిన్" అనే చివరి పాదం ప్రేమను ఒక రంగస్థలంగా పోలుస్తుంది. ఈ రంగస్థలంలో వివిధ భావోద్వేగాలు ఒకదానితో ఒకటి తీవ్రంగా పోరాడుతున్నాయి. ఇది హరిశర్మ యొక్క మనస్సులోని గందరగోళాన్ని సూచిస్తుంది.

అలంకారములు:

- రూపకము: "రాగమునఁ బోర హోరాహోరిన్" - ప్రేమను ఒక రంగస్థలంగా ఊహించి, భావోద్వేగాలను పోరాడుతున్నట్లు వర్ణించడం వల్ల ఇది రూపకాలంకారం అవుతుంది.
- గుణోత్కర్ష: ఒకేసారి అనేక విరుద్ధమైన భావాలు కలగడం ప్రేమ యొక్క తీవ్రతను పెంచడానికి ఉపయోగపడింది కాబట్టి ఇది గుణోత్కర్ష అలంకారం కావచ్చు.

ఛందస్సు:

ఇది కంద పద్యం.

మ. సిగదువ్వు న్ ముడివైచు దువ్వుమఱియుం జేదోయి బిట్టెత్తుచున్
బిగియన్నిక్కుచుఁబెక్కుచేష్టలొలయన్ బెట్టావలించు న్నఖా
గ్రగతిం జీరి తటుక్కునన్ బయిఁబడన్ ఘర్మాంబువుల్ జిమ్ముచు న్
వగగా వగ్గము నుగ్గడించు ఘనరావస్ఫూర్తి కంఠధ్వనిన్ 32

తాత్పర్యం:

అతడు (హరిశర్మ) జుట్టును దువ్వుతాడు, ముడి వేస్తాడు, మళ్ళీ దువ్వుతాడు, చేతులను గట్టిగా పైకెత్తుతాడు, బిగువుగా నిక్కుతాడు - ఇలా అనేక చేష్టలు చేస్తుంటాడు. గోళ్ళ కొనలతో గీస్తూ గట్టిగా ఆవలిస్తాడు, ఒక్కసారిగా మీద పడబోతాడు, చెమట బిందువులు చిమ్ముతాడు, బాధతో కూడిన మాటలను గొప్ప ధ్వనితో తన కంఠంతో గట్టిగా పలుకుతాడు.

విశేషాలు:

- ప్రేమతో కూడిన బాధ: ఈ పద్యం హరిశర్మ ప్రేమ యొక్క బాధను వివిధ శారీరక చేష్టల ద్వారా తెలియజేస్తుంది. అతని అంతరంగంలో ఉన్న వేదన అతని బాహ్య ప్రవర్తనలో స్పష్టంగా కనిపిస్తోంది.
- అశాంతి మరియు ఆందోళన: జుట్టును దువ్వడం, ముడి వేయడం, చేతులు ఎత్తడం, నిక్కడం వంటి స్థిరత్వం లేని చర్యలు అతని మనస్సులోని అశాంతిని, ఆందోళనను సూచిస్తాయి.

- తీవ్రమైన భావోద్వేగాలు: గట్టిగా ఆవలించడం, మీద పడబోవడం వంటి చర్యలు అతని భావోద్వేగాలు ఎంత తీవ్రంగా ఉన్నాయో తెలియజేస్తాయి.
- శారీరక వ్యక్తీకరణ: చెమట బిందువులు చిమ్మడం, బాధతో కూడిన మాటలు గట్టిగా చెప్పడం అతని మానసిక స్థితి యొక్క శారీరక వ్యక్తీకరణలు. ప్రేమ యొక్క వేదన అతని శరీరంపై కూడా ప్రభావం చూపుతోంది.

అలంకారములు:

- స్వభావోక్తి: హరిశర్మ యొక్క సహజమైన ప్రవర్తనను ఉన్నది ఉన్నట్లుగా వర్ణించడం వల్ల ఇది స్వభావోక్తి అలంకారం అవుతుంది. అతని వివిధ శారీరక చేష్టలను కవి సహజంగా చిత్రీకరించారు.

ఛందస్సు:

ఇది మత్తేభవిక్రీడిత వృత్తం

కం. జమిలి తెలిజన్నిదంబులు

సమములుగా (బట్టి ! వ్రేళ్ళ సందున దువ్వు న్

భ్రమసి తన పెదవి తానే

చిమచిమ మన నొక్కుఁ జొక్కుఁ జెలిగని మ్రొక్కు న్

తాత్పర్యం:

జంటగా ఉన్న తన తెల్లని యజ్ఞోపవీతాలను సమానంగా పట్టుకుని, వాటిని వేళ్ళ సందులో దూర్చి దువ్వుతాడు. భ్రమలో తన పెదవిని తానే చిమచిమ అనేలా నొక్కుకుంటాడు మరియు ఆ చెలిని (తరళను) చూసి ఆమెకు నమస్కరిస్తాడు.

విశేషాలు:

- అంతర్ముఖత్వం మరియు కలవరం: యజ్ఞోపవీతాలను దువ్వడం, పెదవిని నొక్కుకోవడం వంటి చర్యలు హరిశర్మ యొక్క అంతర్ముఖత్వాన్ని మరియు అతని మనస్సులో ఉన్న కలవరాన్ని తెలియజేస్తాయి. అతను తన ఆలోచనల్లో మునిగిపోయి ఉన్నాడు.
- ప్రేమ యొక్క ప్రభావం: తన పెదవిని తానే నొక్కుకోవడం అతనిలో ఉన్న తీవ్రమైన భావోద్వేగాలను సూచిస్తుంది. ప్రేమ యొక్క ఒత్తిడి అతనిపై ఎంతగా ఉందో ఇది తెలియజేస్తుంది.
- ఊహల్లో ప్రేమ: "చెలిగని మ్రొక్కున్" అంటే ఆ చెలిని చూడకుండానే ఆమెకు నమస్కరించడం. ఇది హరిశర్మ తన ఊహల్లోనే తరళను చూస్తున్నాడని మరియు ఆమె పట్ల అతనికి ఎంత గౌరవం,

ప్రేమ ఉన్నాయో తెలియజేస్తుంది. ఆమె యొక్క ఆలోచనలే అతనికి నమస్కరించేలా చేస్తున్నాయి.

- అసహజ ప్రవర్తన: సాధారణంగా యజ్ఞోపవీతాలను దువ్వడం లేదా చూడని వ్యక్తికి నమస్కరించడం వంటివి సహజమైన ప్రవర్తనలు కావు. హరిశర్మ యొక్క ఈ చర్యలు ప్రేమ యొక్క ప్రభావం అతనిని ఎలా మార్చివేసిందో చూపిస్తాయి.

అలంకారములు:.

- స్వభావోక్తి: హరిశర్మ యొక్క మానసిక స్థితిని అతని సహజమైన చేష్టల ద్వారా వర్ణించడం స్వభావోక్తి కావచ్చు.

ఛందస్సు:

ఇది కంద పద్యం.

కం. ఇటువలె తనుజూచిన య
ప్పటనుండియు సతఁడు భావభవసాయకలం
పట మానసుఁడై దిటచెడి
చిటిపొటి నునుపలపువలలఁ జిక్కుటకతన న్ 34

తాత్పర్యం:

ఈ విధంగా ఆమెను (తరళను) చూసినప్పటి నుండి, అతడు (హరిశర్మ) మన్మథుని యొక్క బాణాల దెబ్బలకు గురైన మనస్సు కలవాడై, ధైర్యం కోల్పోయి చిన్న చిన్న లేత ప్రేమ వలల్లో చిక్కుకున్నాడు.

విశేషాలు:

- ప్రేమ యొక్క ప్రారంభం: "ఇటువలె తనుజూచిన యప్పటనుండియు" అనే మాటలు తరళను చూసిన క్షణం నుండి హరిశర్మలో ప్రేమ మొదలైందని తెలియజేస్తాయి. ఒక్క చూపుతోనే అతని జీవితం మారిపోయింది.
- మన్మథుని బాణాల ప్రభావం: "సతఁడు భావభవసాయకలం పట మానసుఁడై" అంటే అతడు మన్మథుని బాణాల దెబ్బలకు గురైన మనస్సు కలవాడు అయ్యాడు. మన్మథుని బాణాలు ప్రేమను కలిగించేవిగా భావిస్తారు, వాటి ప్రభావంతో హరిశర్మ ప్రేమతో బాధపడుతున్నాడు.
- ధైర్యం కోల్పోవడం: "దిటచెడి" అంటే ధైర్యం కోల్పోవడం. ఇంతకుముందు ఎంతో సంయమనం కలిగిన హరిశర్మ, ప్రేమలో పడటం వల్ల తన ధైర్యాన్ని కోల్పోయాడు.

- ప్రేమ వలలో చిక్కుకోవడం: "చిటిపాటి నునుపలపువలలఁ జిక్కుటకతనన్" అంటే చిన్న చిన్న లేత ప్రేమ వలల్లో చిక్కుకోవడం వల్ల. ప్రేమ యొక్క ఆకర్షణ అతన్ని మెల్లగా తన వశం చేసుకుంటోంది. ఈ వలలు మొదట్లో చిన్నవిగా అనిపించినా, క్రమంగా అతన్ని బంధిస్తున్నాయి.

అలంకారములు:

- రూపకము: "భావభవసాయకలం పట మానసుఁడు" - మనస్సును మన్మథుని బాణాల దెబ్బలకు గురైన ప్రదేశంగా ఊహించడం రూపకాలంకారం.
- రూపకము: "నునుపలపువలలు" - ప్రేమను వలలుగా పోల్చడం రూపకాలంకారం.

ఛందస్సు:

ఇది కంద పద్యం.

కం. చిత్తంబు కరఁగి కరుణా

యత్త మతింజెలియ సజ్జనా చారముతోఁ

బొత్తుడిగి మరుని చిపురం

గత్తికి లోనయ్యె నయ్యగారని ప్రేమన్ 35

తాత్పర్యం:

మనస్సు కరిగి కరుణతో నిండిన బుద్ధితో ఆ చెలి (తరళ) పట్ల మంచివారి ఆచారాలతో కూడిన సంబంధాన్ని వదులుకొని, ఆ బ్రాహ్మణుని (హరిశర్మను) ప్రేమతో మన్మథుని యొక్క వాడి అయిన కత్తికి లోనైంది.

విశేషాలు:

- మనస్సు కరగడం: "చిత్తంబు కరఁగి కరుణాయత్త మతింజెలియ" అంటే తరళ యొక్క మనస్సు హరిశర్మ పట్ల కరుణతో కరిగిపోయింది. అతని ప్రేమ యొక్క వేదనను చూసి ఆమె హృదయం ద్రవించింది.
- మంచివారి ఆచారాలు వదులుకోవడం: "సజ్జనా చారముతోఁ బొత్తుడిగి" అంటే మంచివారి యొక్క ఆచారాలతో కూడిన సంబంధాన్ని వదులుకోవడం. తరళ ఇంతకుముందు హరిశర్మతో కేవలం మర్యాదపూర్వకమైన సంబంధాన్ని కలిగి ఉండేది, కానీ ఇప్పుడు ప్రేమ వల్ల ఆ బంధం మారింది.
- మన్మథుని కత్తికి లోనుకావడం: "మరుని చిపురం గత్తికి లోనయ్యె నయ్యగారని ప్రేమన్" అంటే ఆ బ్రాహ్మణుని పట్ల ఉన్న ప్రేమతో మన్మథుని యొక్క వాడి అయిన కత్తికి లోనైంది. మన్మథుని కత్తి

ప్రేమ యొక్క బాధను సూచిస్తుంది. తరళ కూడా హరిశర్మను ప్రేమించడం మొదలుపెట్టి అతని వలెనే ప్రేమ వేదనను అనుభవిస్తోంది.

అలంకారములు:

- రూపకము: "మరుని చిపురం గత్తి" - మన్మథుని యొక్క బాధను కత్తితో పోల్చడం రూపకాలంకారం. కత్తి ఎంత పదునుగా ఉంటుందో, ప్రేమ యొక్క బాధ కూడా అంత తీవ్రంగా ఉంటుందని భావం.

ఛందస్సు:

ఇది కంద పద్యం.

సీ. నును వెండికడియముల్ మినుమినుక్కన సారె

కును దువ్వి పంకించి కొప్పుపెట్టు

గబ్బిగుబ్బలు బైలుగాఁగఁ బైట చెఱంగు

జాళించి సవరించు సారెసారె

కప్పుదంతపుడాలుగార్కమ్ము తళుకుట

ద్దముఁజూచి నాభి యందముగ దిద్దు

పనిలేనిపని కనుంగొను నేటవాలుగ

వాలుగన్నుల గరువమ్ముపొదల

ముద్దు ముద్దుగఁ గడ ప్రొద్దు ప్రొద్దు వన్నె

పుట్టములుగట్టి చిటిపొటిపూత సొమ్ము

పెట్టి మట్టెల రవళి కన్పట్ట తిరుగు

చిరుగుసిగ్గున పొరుగుభూసురునియెదుట 36

తాత్పర్యం:

తరళ, తన సన్నని వెండి కడియాలు మెరుస్తూ ఉండగా, తన జుట్టును దువ్వి, ముడికిగా చేసి కొప్పు పెట్టుకుంటుంది. పెద్దవైన స్తనాలు బయటకు కనిపిస్తుండగా, తన పైట చెంగును మెరిపిస్తూ మాటిమాటికీ సరిచేసుకుంటుంది. నల్లని దంతపు దువ్వెన మెరుపులతో ఉన్న అద్దంలో చూసుకుని, తన నాభిని అందంగా దిద్దుకుంటుంది. ఏ పని లేకపోయినా ఏదో పని ఉన్నట్లుగా నటిస్తూ, ఒంపు తిరిగిన కళ్ళతో గర్వం ఉట్టిపడేలా చూస్తుంది. ముద్దు ముద్దుగా, ప్రతిరోజూ రంగురంగుల వస్త్రాలు ధరించి, చిన్న చిన్న బంగారు ఆభరణాలు పెట్టుకుని, కాలి మట్టెల యొక్క ధ్వని వినబడేలా తిరుగుతూ, సిగ్గుతో పొరుగునున్న బ్రాహ్మణుని (హరిశర్మ) ఎదుట ప్రవర్తిస్తుంది.

విశేషాలు:

- **ప్రేమతో కూడిన చేష్టలు:** ఈ పద్యం తరళ యొక్క ప్రేమతో కూడిన సిగ్గరి చేష్టలను వర్ణిస్తుంది. హరిశర్మను ఆకర్షించడానికి ఆమె చేస్తున్న ప్రయత్నాలు ఆమె అమాయకత్వాన్ని మరియు ప్రేమను తెలియజేస్తాయి.
- **అలంకరణ ప్రయత్నాలు:** జుట్టును దువ్వడం, కొప్పు పెట్టుకోవడం, పైట సరిచేసుకోవడం, నాభిని దిద్దుకోవడం, ఆభరణాలు ధరించడం వంటివన్నీ హరిశర్మ దృష్టిని ఆకర్షించడానికి ఆమె చేస్తున్న అలంకరణ ప్రయత్నాలు.
- **సిగ్గు మరియు గర్వం:** "చిరుగుసిగ్గున గరువమ్ముచొదల" అనే మాటలు ఆమెలో సిగ్గు మరియు గర్వం రెండూ ఉన్నాయని తెలియజేస్తాయి. ఒకవైపు హరిశర్మ ఎదుట సిగ్గుపడుతున్నా, తన అందం పట్ల ఆమెకు గర్వం కూడా ఉంది.
- **అసహజ ప్రవర్తన:** పని లేకపోయినా ఏదో పని చేస్తున్నట్లు నటించడం ఆమె యొక్క తొందరపాటును మరియు హరిశర్మను చూడాలనే కోరికను తెలియజేస్తుంది.
- **శబ్దాలంకరణ:** "మినుమినుక్కన", "రవళి కన్పట్ట" వంటి పదాలు శబ్దాలంకారాన్ని కలిగి ఉన్నాయి, ఇవి సన్నివేశానికి మరింత సజీవత్వాన్నిస్తాయి.

అలంకారములు:

- **స్వభావోక్తి:** తరళ యొక్క సహజమైన సిగ్గరి చేష్టలను ఉన్నది ఉన్నట్లుగా వర్ణించడం స్వభావోక్తి అలంకారం అవుతుంది.
- **శబ్దాలంకారం:** "మినుమినుక్కన", "రవళి కన్పట్ట" వంటి పదాలు అనుప్రాస లేదా ధ్వన్యానుకరణ అలంకారాలు కావచ్చు.

ఛందస్సు:

ఇది సీస పద్యం

క. వారిరువురు నిటు వలపుల

కోరిక లీలికలు గొనఁగఁ గుసుమశరకర

స్ఫారధనుర్ముక్తశరా

సార విమూర్ఛిత మనోంబుజాతద్వయు లై 37

తాత్పర్యం:

ఆ ఇద్దరూ (హరిశర్మ మరియు తరళ) ఈ విధంగా ప్రేమ యొక్క కోరికలనే చిగుళ్ళను పొందగా, పూల బాణాలను చేత ధరించిన మన్మథుని యొక్క గొప్ప ధనుస్సు నుండి విడిచిన బాణాల యొక్క సమూహంతో మూర్ఛపోయిన మనస్సులనే రెండు తామరపువ్వులు కలవారైరి.

విశేషాలు:

- పరస్పర ప్రేమ: "వారిరువురు నిటు వలపుల కోరిక లీరికలు గొనఁగ" అనే మాటలు హరిశర్మ మరియు తరళ ఇద్దరూ ఒకరి పట్ల ఒకరు ప్రేమను మరియు కోరికలను పెంచుకున్నారని తెలియజేస్తాయి. వారి హృదయాలలో ప్రేమ మొలకెత్తింది.
- మన్మథుని ప్రభావం: "కుసుమశరకర స్ఫారధనుర్ముక్తశరాసార విమూర్ఛిత మనోంబుజాతద్వయు లై" అంటే పూల బాణాలను చేత ధరించిన మన్మథుని యొక్క గొప్ప ధనుస్సు నుండి విడిచిన బాణాల సమూహంతో వారిద్దరి మనస్సులనే తామరపువ్వులు మూర్ఛపోయాయి. మన్మథుని బాణాల ప్రభావం వారి హృదయాలపై తీవ్రంగా ఉందని, వారు ప్రేమతో పూర్తిగా మునిగిపోయారని ఇది సూచిస్తుంది.
- మనోంబుజాతద్వయులు: వారిద్దరి మనస్సులను తామరపువ్వులతో పోల్చడం వారి హృదయాల యొక్క స్వచ్ఛతను మరియు సున్నితత్వాన్ని తెలియజేస్తుంది. ప్రేమ యొక్క తాకిడికి వారి సున్నితమైన హృదయాలు మూర్ఛపోయాయి.

అలంకారములు:

- రూపకము: "మనోంబుజాతద్వయులు" - వారిద్దరి మనస్సులను తామరపువ్వులుగా పోల్చడం రూపకాలంకారం.
- ఉపమ: మన్మథుని బాణాల సమూహంతో వారి మనస్సులు మూర్ఛపోవడం ఒక రకంగా ఉపమాలంకారం కావచ్చు, ఇక్కడ ప్రేమ యొక్క తీవ్రతను బాణాల దెబ్బతో పోల్చారు.

ఛందస్సు:

ఇది కంద పద్యం

క. విద్దెయుఁ గులమును శీలము
పెద్దఱికము గట్టి పెట్టివి ప్రుఁడుగడుసై
పెద్దల పను పిలువాటిక
సుద్దులు జల మెత్తుటయును సుదతియుమఱచెన్. 38

తాత్పర్యం

వలపుజబ్బు పెరగగా, ఆ బ్రాహ్మణుడు (హరిశర్మ) తన విద్యను, కులమును, మంచి నడవడికను, పెద్దరికాన్ని విడిచిపెట్టాడు. ఆమె (తరళ) పెద్దల అనుమతిని, ఇల్లును, వాకిలిని, నీతులను కూడా తలంచనిదైంది.

విశేషాలు

- ప్రేమ యొక్క తీవ్రత: "వలపుజబ్బు పెరుఁగఁగా" అనే మాటలు హరిశర్మ మరియు తరళ ఇద్దరిలోనూ ప్రేమ యొక్క వ్యాధి తీవ్రంగా పెరిగిందని తెలియజేస్తాయి.
- విలువలను విస్మరించడం: హరిశర్మ తన విద్య, కులం, శీలం, పెద్దరికం వంటి సమాజంలో అతనికి ఉన్న గౌరవాన్ని విడిచిపెట్టాడు. తరళ కూడా పెద్దల అనుమతి, ఇల్లు, వాకిలి మరియు మంచి నీతులను పట్టించుకోవడం మానేసింది. వారిద్దరూ ప్రేమలో పూర్తిగా మునిగిపోయి ఇతర విషయాలను విస్మరించారు.
- కర్తవ్యాల పట్ల నిర్లక్ష్యం: తమ వ్యక్తిగత మరియు సామాజిక బాధ్యతల పట్ల వారు శ్రద్ధ చూపడం లేదు. ప్రేమ వారిని తమ కర్తవ్యాల నుండి దూరం చేసింది.

ఛందస్సు:

ఇది కంద పద్యం.

క. ఇత్తెఱఁగునఁ జెలిహత్తుక

చిత్తజరణ కేళి బాళిఁజిక్కి ధరాదే

వోత్తముఁడు క్రీడసల్పఁగఁ

దత్తనుమధ్యకును నేను దనయుఁడనగుచున్. 39

తాత్పర్యం:

ఈ విధంగా ఆ చెలి (తరళ) యొక్క సాంగత్యంతో, మన్మథుని యొక్క క్రీడల యొక్క ఆనందానికి లోనై ఆ బ్రాహ్మణ శ్రేష్ఠుడు (హరిశర్మ) క్రీడిస్తుండగా, వారిద్దరి మధ్య నేను (నారదుడు) వారి కుమారుడిగా జన్మించాను.

విశేషాలు:

- ప్రేమ యొక్క పరిణామం: "ఇత్తెఱఁగునఁ జెలిహత్తుక చిత్తజరణ కేళి బాళిఁజిక్కి" అనే మాటలు హరిశర్మ మరియు తరళ యొక్క ప్రేమ బంధం బలపడి, వారు మన్మథుని క్రీడల యొక్క ఆనందంలో మునిగిపోయారని తెలియజేస్తాయి. వారి మధ్య శారీరక సంబంధం ఏర్పడిందని సూచిస్తుంది.

- నారదుని జననం: "ధరాదేవోత్తముఁడు క్రీడసల్పఁగఁ దత్తనుమధ్యకును నేను దనయుఁడనగుచున్" అనే వాక్యం వారి కలయిక ఫలితంగా నారదుడు వారి కుమారుడిగా జన్మించాడని చెబుతోంది. ఇక్కడ నారదుడు తన యొక్క పూర్వ జన్మ వృత్తాంతాన్ని భృగు మహర్షికి తెలియజేస్తున్నాడు.
- దివ్యమైన జననం: నారదుడు ఒక దివ్యమైన వ్యక్తి కాబట్టి, ఆయన ఒక సాధారణ మానవ సంబంధం ద్వారా జన్మించినప్పటికీ, అది ఒక ప్రత్యేకమైన సంఘటనగా భావించవచ్చు.

ఛందస్సు:

ఇది కంద పద్యం.

క. బాలోచితకృత్యంబుల

మేలిమి జనయిత్రి మైత్రిమీఱఁగఁబెనుపన్

నాలుగునై దుశరత్తుల

బాలుఁడనై గోముమీఱఁ బ్రబలుచునుండన్.40

(నారదుడు తన బాల్యం గురించి భృగు మహర్షితో చెబుతున్నాడు)

తాత్పర్యం:

బాలులకు తగిన పనులతో, మంచి తల్లి (తరళ) ప్రేమతో నన్ను పెంచుతుండగా, నాలుగు లేక ఐదు సంవత్సరాల వయస్సు గల బాలుడనై నేను ప్రేమతో నిండి అభివృద్ధి చెందుతూ ఉన్నాను.

విశేషాలు:

- తల్లి యొక్క ప్రేమ: "బాలోచితకృత్యంబుల మేలిమి జనయిత్రి మైత్రిమీఱఁగఁబెనుపన్" అనే మాటలు తరళ తన కుమారుడైన నారదుడిని చిన్నతనంలో ఎంతో ప్రేమతో, బాలులకు తగిన ఆటపాటలతో పెంచిందని తెలియజేస్తాయి. తల్లి యొక్క ప్రేమ నారదుని బాల్యంలో ముఖ్యమైన పాత్ర పోషించింది.
- బాల్యం యొక్క వర్ణన: "నాలుగునై దుశరత్తుల బాలుఁడనై" అంటే నాలుగు లేదా ఐదు సంవత్సరాల వయస్సు గల బాలుడిగా తన బాల్యాన్ని నారదుడు గుర్తు చేసుకుంటున్నాడు.
- ప్రేమతో అభివృద్ధి: "గోముమీఱఁ బ్రబలుచునుండన్" అంటే ప్రేమతో నిండి అభివృద్ధి చెందుతూ ఉండటం. తల్లి యొక్క ప్రేమ మరియు లాలన నారదుని యొక్క శారీరక మరియు మానసిక అభివృద్ధికి తోడ్పడ్డాయి.

అలంకారములు:

- స్వభావోక్తి: నారదుడు తన బాల్యాన్ని సహజంగా వర్ణించడం స్వభావోక్తి అలంకారం అవుతుంది.

ఛందస్సు:

ఇది కంద పద్యం.

క. ఇనరుచుల వేడి వడదా
కిన ఘన పద లక్ష్మి మేన కలిగింపఁగ వా
డిన వనజాత దళమ్ముల
యనఁ దుములంబగుచుఁ బర్వె నంభోదంబుల్. 41

తాత్పర్యం (మీ మాటల్లో):

సూర్యుని కిరణాల వేడిమికి వడదెబ్బ తగలడంతో, ఆకాశమనే స్త్రీ శరీరంపై ఏర్పడిన బాధను తగ్గించడానికి వాడిపోయిన తామరాకుల వలె నల్లని మేఘాలు దట్టంగా వ్యాపించాయి.

విశేషాలు (మీ వివరణ ప్రకారం):

- సూర్యతాపం యొక్క బాధ: సూర్యకిరణాల వేడిమికి వడదెబ్బ తగలడం వల్ల కలిగిన బాధను ఇక్కడ స్పష్టంగా చెప్పారు. చిన్నారి నారదుడు ఎండ వేడికి చాలా ఇబ్బంది పడ్డాడు.
- ఆకాశ లక్ష్మి: ఆకాశాన్ని ఒక స్త్రీగా ఊహించడం జరిగింది. ఆకాశం యొక్క విశాలత్వాన్ని, అందాన్ని స్త్రీతో పోల్చడం కవితాత్మకమైన వ్యక్తీకరణ.
- మేఘాల ఉపమానం: నల్లని మేఘాలు వాడిపోయిన తామరాకుల్లా దట్టంగా వ్యాపించాయని చెప్పడం ఆ మేఘాల యొక్క నల్లని రంగును, అవి ఆకాశాన్ని పూర్తిగా కమ్మేసిన తీరును చక్కగా వర్ణిస్తుంది. వడదెబ్బ తగిలిన శరీరానికి తామరాకులు చల్లదనాన్ని ఇచ్చినట్లుగా, సూర్యతాపం నుండి ఉపశమనం కలిగించడానికి మేఘాలు వచ్చాయని భావం.

గీ. ఎలమి నిన్నాళ్ళుసైచితి నింకనైనఁ
బుచ్చుకొన్నట్టి యప్పిచ్చి పొమ్మటంచు
హరిహయుఁడు భానుఁజుట్టిన గురి యనంగ
భీష ణాటోపతను పరివేష మడరె. 42

తాత్పర్యం

"ఇంతకాలము సహించినాను, ఇకనైనను పుచ్చుకొన్న అప్పు ఇచ్చి పొమ్మని దేవేంద్రుడు సూర్యుని చుట్టు గీచిన గీతయో" అన్నట్లుగా సూర్యమండలం చుట్టూ భయంకరమైన పరివేషం ఏర్పడింది, అది ఒక బలమైన కోటలాగా కనిపించింది.

విశేషాలు

- ఇంద్రుని ఆగ్రహం: ఇంద్రుడు ఎంతో కాలం ఓపిక పట్టాడని, ఇకపై అప్పు తిరిగి ఇవ్వాలని డిమాండ్ చేస్తున్నాడని ఈ మాటలు తెలియజేస్తున్నాయి. సూర్యుడు ఇంద్రునికి ఏదో బాకీ ఉన్నాడని భావం.
- పరివేషం యొక్క భయంకరత్వం: సూర్యుని చుట్టూ ఏర్పడిన పరివేషం సాధారణమైనది కాదని, అది భయంకరమైన ఆకారాన్ని కలిగి ఉందని వర్ణించారు.
- కోటతో పోలిక: ఆ పరివేషాన్ని ఇంద్రుడు సూర్యుని చుట్టూ గీచిన గీత లేదా ఒక బలమైన కోటతో పోల్చడం దాని యొక్క తీవ్రతను మరియు బంధించే స్వభావాన్ని తెలియజేస్తుంది. ఇంద్రుడు తన శక్తితో సూర్యుడిని నిర్బంధించడానికి ప్రయత్నిస్తున్నాడని ఈ పోలిక సూచిస్తుంది.

క . ఇల నెమ్ముల నాడింపఁగఁ
దొలకరి నట్టువ కొలంపుదొర యెత్తిన చే
నలరెడుపుత్తడిబెత్తనఁ
దళుక్కు మనెఁ దీగమెఱుపు ధనదాప్తు దెసన్.

తాత్పర్యం (మీ మాటల్లో):

నెమళ్ళను నాట్యం చేయించడానికి వర్షాకాలమనే నాట్యగురువు ఎత్తిన బంగారు బెత్తం వలె, ఈశాన్య దిక్కున ఒక మెరుపు తీగ తళుక్కుమంది.

విశేషాలు (మీ వివరణ ప్రకారం):

- వర్షఋతువును నాట్యగురువుగా ఊహ: వర్ష కాలాన్ని ఒక నాట్య గురువుతో పోల్చడం చాలా అందంగా ఉంది. వర్షం పడగానే నెమళ్ళు నాట్యం చేస్తాయి కనుక, వర్షాన్ని ఆ నాట్యాన్ని ప్రారంభించే గురువుగా భావించారు.
- మెరుపును బంగారు బెత్తంతో పోలిక: మెరుపు తీగను ఆ నాట్య గురువు (వర్షం) చేతిలోని బంగారు బెత్తంతో పోల్చడం దాని ప్రకాశాన్ని మరియు క్షణికమైన స్వభావాన్ని సూచిస్తుంది. బెత్తం ఎలా మెరిసి మాయమవుతుందో, మెరుపు కూడా అలానే వస్తుంది పోతుంది.
- ఈశాన్య దిక్కు: మెరుపు ఈశాన్య దిక్కున కనిపించడం ఒక ప్రత్యేకతను సంతరించుకుంది. బహుశా ఆ సమయంలో ఆ దిక్కున మేఘాలు ఎక్కువగా ఉండి ఉండవచ్చు లేదా కవి ఆ దిక్కును ప్రత్యేకంగా భావించి ఉండవచ్చు.

గీ. సమయవీరుఁడు వేసవి శత్రుఁదోల
నించు సింహనాదమనఁగఁ జంచలించు'

పాంధతతి గుండె ఫక్కున బగుల మొగిలు

ఘుమఘుమ నుఱిమె దిక్కులు ఘూర్ణిలంగ 44

తాత్పర్యం

కాలమనే వీరుడు వేసంగి అనే శత్రువును తరిమికొట్టడానికి చేస్తున్న సింహనాదం వలె, ప్రేమ విరహంతో బాధపడుతున్న వారి గుండెలు పగిలేలా భయంకరంగా మేఘం దిక్కులన్నీ ప్రతిధ్వనించేటట్లు ఘుమఘుమమని గర్జించింది.

విశేషాలు

- **వర్షాన్ని వీరునిగా ఊహ: వర్ష కాలాన్ని ఒక బలమైన వీరునితో పోల్చడం చాలా శక్తివంతంగా ఉంది. వేసవి యొక్క వేడిని శత్రువుగా భావించి, వర్షం రావడం ఆ శత్రువును ఓడించినట్లుగా వర్ణించారు.**
- **మేఘ గర్జనను సింహనాదంతో పోలిక: మేఘం యొక్క భయంకరమైన గర్జన సింహం యొక్క అరుపు వలె ఉందని చెప్పడం దాని తీవ్రతను తెలియజేస్తుంది. "ఘుమఘుమ" అనే ధ్వని అనుకరణ పదం గర్జన యొక్క భీకరత్వాన్ని మరింత స్పష్టం చేస్తుంది.**
- **వియోగుల బాధ: "వియోగుల గుండెలు ఫక్కున పగులఁ గొట్టుచు" అనే మాటలు మేఘ గర్జన యొక్క భయంకరమైన ధ్వని విరహంతో బాధపడుతున్న వారి దుఃఖాన్ని మరింత పెంచుతుందని సూచిస్తున్నాయి. వారికి ఆ గర్జన మరింత బాధాకరంగా ఉంటుంది.**
- **దిక్కులు ప్రతిధ్వనించడం: మేఘ గర్జన యొక్క శక్తి అన్ని దిక్కుల్లోనూ వ్యాపించిందని, దాని ప్రతిధ్వని భయానకంగా ఉందని తెలుస్తోంది.**

- **అలంకారములు:**

  రూపకము: వర్ష కాలాన్ని వీరునిగా మరియు వేసవిని శత్రువుగా వర్ణించడం రూపకాలంకారం.

  ఉపమ: మేఘ గర్జనను సింహనాదంతో పోల్చడం ఉపమాలంకారం.

- **ఛందస్సు:**

  ఇది గీత పద్యం.

గీ. తగిలి తన వారి నెదురు చాతకగణంబు

రాలఁగొనిరువ్వె మేఘుఁడౌరా యనంగ

స్థిర ననంతాబ్జగేహపూజించు విరుల

కరణి జలజలమని వడగండ్లు రాలె.45

తాత్పర్యం

ఔరా! తన వారిని (తన నీటిని) ఎదురు చూస్తున్న చాతక పక్షుల సమూహాన్ని మేఘుడు రాళ్ళతో కొట్టాడేమో అన్నట్లు మరియు ఆకాశమనే స్త్రీ భూదేవిని పూజించడానికి రాల్చిన పువ్వులో అన్నట్లు వడగండ్లు జలజలమని రాలాయి.

విశేషాలు

- చాతక పక్షుల నిస్సహాయత: వర్షం కోసం ఎదురు చూస్తున్న చాతక పక్షులకు వడగండ్లు తగలడం వారి నిస్సహాయ స్థితిని తెలియజేస్తుంది. వారు వర్షం కోసం ఆశగా ఎదురు చూస్తుంటే, వారికి బాధ కలిగించే వడగండ్లు పడటం విచారకరం.
- మేఘుని క్రూరత్వం లేదా ఆశ్చర్యం: "మేఘుఁడు రాళ్ళతో రువ్వెనో అనునట్లు" అనే పోలిక మేఘం యొక్క ఉగ్రరూపాన్ని లేదా ఆశ్చర్యాన్ని తెలియజేస్తుంది. వడగండ్లు రాలడం ఒక రకంగా రాళ్ళు పడినట్లుగా ఉండటం ఈ పోలికకు ఆధారం.
- వడగండ్లను పూలతో పోలిక: "ఆకాశలక్ష్మి భూదేవిని పూజించు పువ్వులో అన్నట్లు వడగండ్లు జలజల రాలినవి" అనే పోలిక వడగండ్ల యొక్క స్వచ్ఛమైన తెలుపు రంగును మరియు అవి ఆకాశం నుండి భూమికి రాలడాన్ని ఒక రకమైన పూజగా భావించడం చాలా కవితాత్మకంగా ఉంది. ఆకాశం భూమిని పూజిస్తున్నట్లుగా ఈ దృశ్యం కనిపిస్తోంది. "జలజల" అనే శబ్దం వడగండ్లు రాలేటప్పుడు వచ్చే ధ్వనిని సూచిస్తుంది.

పద్యం యొక్క భయానకమైన మరియు అందమైన అంశాలను రెండింటినీ స్పష్టంగా తెలియజేస్తోంది. ప్రకృతి యొక్క విరుద్ధమైన రూపాలను - ఒకవైపు బాధించే వడగండ్లు, మరొకవైపు పూజించే పువ్వుల వంటి వడగండ్లు - ఈ పోలిక చక్కగా చూపిస్తోంది.

క. ఉడుపథ మను మటీఁటిం గడు

నెడ విడి వడ డిగిన యూడ లివియన ధారల్

బెడిదముగ నంబుదంబులు

జడిగొని వర్షంబు గురిసె జడధులు పొంగన్. 46

తాత్పర్యము:

ఆకాశంలో నక్షత్రాల వరుసలా కనిపించే మేఘాల నుండి పెద్ద పెద్ద నీటి ధారలు నేలకు దిగుతున్నాయి. అవి ఆకాశం నుండి వేళ్ళాడుతున్న ఊడల్లా ఉన్నాయి. అలా దట్టమైన మేఘాలు ముసురుకొని

కుండపోతగా వర్షం కురిపిస్తున్నాయి. ఆ వర్షపు నీటికి నదులు మరియు సముద్రాలు పొంగిపొర్లుతున్నాయి.

విశేషాలు:

- ఉపమ: ఈ పద్యంలో వర్షపు ధారలను ఆకాశం నుండి దిగివస్తున్న ఊడలతో పోల్చడం జరిగింది. ఇది చాలా చక్కని ఉపమానము. వర్షపు ధారలు నిటారుగా, గుంపులు గుంపులుగా పడుతుంటే అవి నిజంగానే చెట్టు యొక్క ఊడల్లా కనిపిస్తాయి.
- ప్రకృతి వర్ణన: కవి వర్షాన్ని చాలా సహజంగా, కళ్ళకు కట్టినట్టు వర్ణించారు. మేఘాలు దట్టంగా క్రమ్ముకోవడం, వర్షం కుండపోతగా కురవడం, నదులు పొంగిపొర్లడం వంటి దృశ్యాలను మన కళ్ళముందు ఉంచుతున్నారు.
- భాషా సౌందర్యం: పద్యంలో ఉపయోగించిన భాష చాలా సరళంగా, అందంగా ఉంది. "ఉడుపథ మను మఱ్ఱి", "బెడిదముగ నంబుదంబులు జడిగొని వర్షంబు గురిసె" వంటి పదాలు వర్షం యొక్క తీవ్రతను తెలియజేస్తున్నాయి.

సీ. అత్తఱిఁ గౌండిన్యుఁ డనుమౌని యమల వి
జ్ఞాన మానసుఁడు సచ్ఛాత్రుఁ డగుచు
తీర్థ సేవాకాంక్షఁ దిరుగుచు ఘనదైత్య
చక్రమౌ నా హరిచక్రమునకుఁ
జనుఁదేర గోవిందశర్మ యెఱింగి యె
దుర్కొని యింటికిఁ దోడితెచ్చి
పుత్రులు దానును బొలఁతియు నర్ఘ్యపా
ద్యమ్ములొసంగి సాష్టాంగమెరఁగి
ఘోర దురితాబ్ధిఁ దరియింప నేరకున్న
కలుషమానసునకు నాకుఁ గలిగెఁదేవ
పుణ్యఖనినై తి శోభనంబులు ఘటిల్లె
గుడిసె పావనమయ్యెఁ గోర్కులు ఫలించె. 47

తాత్పర్యము:

అదే సమయంలో, స్వచ్ఛమైన జ్ఞానంతో నిండిన మనస్సు కలవాడు, మంచి శిష్యులతో కూడిన కౌండిన్యుడనే ముని తీర్థయాత్రలు చేస్తూ, గొప్ప రాక్షసుల పాలిట భయంకరమైన విష్ణువు యొక్క చక్రమైన ఘటికాచలానికి చేరుకున్నాడు.

గోవిందశర్మ ఆ వార్త విని, కౌండిన్యుడికి ఎదురుగా వెళ్ళి, గౌరవంగా తన ఇంటికి ఆహ్వానించి తీసుకువచ్చాడు. తన కుమారులు మరియు భార్యతో కలిసి ఆయనకు అర్ఘ్యపాద్యాలు సమర్పించి, సాష్టాంగ నమస్కారం చేశాడు. ఆ తర్వాత గోవిందశర్మ ఇలా అన్నాడు: "ఓ దేవా! భయంకరమైన పాపాల సముద్రాన్ని దాటలేక బాధపడుతున్న నాకు మీరు ఒక తెప్పలా దొరికారు. నేను పుణ్యాల నిధిని పొందినవాడిని అయ్యాను. నాకు శుభాలు కలిగాయి. నా ఇల్లు పవిత్రమైంది. నా కోరికలు నెరవేరాయి." అని చెప్పి, అమృతంతో సమానమైన రుచికరమైన భోజనంతో ఆయనను తృప్తి పరిచాడు.

విశేషాలు:

- మహనీయుల రాక యొక్క ప్రాముఖ్యత: ఈ పద్యం ఒక యోగి లేదా గొప్ప వ్యక్తి ఇంటికి వచ్చినప్పుడు ఆ ఇంటి వారికి కలిగే ఆనందాన్ని, పవిత్ర భావాన్ని తెలియజేస్తుంది. కౌండిన్యుని రాకను గోవిందశర్మ ఒక గొప్ప అవకాశంగా భావించాడు.
- భక్తి మరియు అతిథి మర్యాద: గోవిందశర్మ కౌండిన్యుడిని ఎదుర్కొని ఆహ్వానించడం, అర్ఘ్యపాద్యాలు ఇవ్వడం, సాష్టాంగ నమస్కారం చేయడం వంటి చర్యలు అతని భక్తిని మరియు గొప్ప అతిథి మర్యాదను తెలియజేస్తాయి.
- పాప ప్రక్షాళన విశ్వాసం: గోవిందశర్మ కౌండిన్యుని రాకతో తన పాపాలన్నీ తొలగిపోయాయని నమ్ముతున్నాడు. సాధువులు మరియు పవిత్ర స్థలాల దర్శనం పాపాలను పోగొడుతుందని చాలా మంది విశ్వసిస్తారు.
- "హరిచక్రమునకు" విశేషం: ఇక్కడ "హరిచక్రము" అనేది ఘటికాచల క్షేత్రానికి మరొక పేరుగా ఉపయోగించబడింది. విష్ణువు యొక్క చక్రం దుష్ట సంహారానికి ప్రసిద్ధి చెందింది. బహుశా ఆ క్షేత్రం కూడా అలాంటి శక్తిని కలిగి ఉందని భావించి ఉండవచ్చు.
- అలంకారం: "ఘోర దురితాబ్ధిఁ దరియింప నేరకున్న కలుషమానసునకు నాకుఁ గలిగెఁదేవ పుణ్యఖనినై" అనే వాక్యంలో రూపకాలంకారం ఉంది. తన పాపాలను సముద్రంతో పోల్చడం మరియు కౌండిన్యుని రాకను తెప్పగా భావించడం చక్కని అలంకారం.

గీ, అని సుధారసరూపంబులైన భోజ
నముల దృప్తినిఁజేసి యొా యమివరేణ్య :
వానకాలంబు చరియింప వశము గాదు
నిలువగాఁదగు రెన్నెల్లకొలఁది యిచట. 48

తాత్పర్యము:

అలా అమృతంతో సమానమైన రుచికరమైన భోజనంతో కౌండిన్యుడిని తృప్తి పరిచిన తర్వాత గోవిందశర్మ వినయంగా ఇలా అన్నాడు: "ఓ గొప్ప మునీశ్వరా! ఇది వర్షాకాలం. ఈ సమయంలో ప్రయాణాలు చేయడానికి అనుకూలంగా ఉండదు. కాబట్టి, దయచేసి ఈ రెండు నెలల పాటు ఇక్కడే ఉండండి."

విశేషాలు:

- ఆతిథ్య మర్యాద కొనసాగింపు: గోవిందశర్మ కేవలం భోజనం పెట్టడంతో ఆగకుండా, వర్షాకాలం ప్రయాణాలకు అనుకూలం కాదని గ్రహించి, కౌండిన్యుడిని తన ఇంట్లోనే కొంతకాలం ఉండమని ఆహ్వానించడం అతని గొప్ప ఆతిథ్యానికి నిదర్శనం.
- ఋతువు యొక్క ప్రాముఖ్యత: ఈ పద్యం ఆ కాలంలోని వాతావరణ పరిస్థితులను తెలియజేస్తుంది. వర్షాకాలంలో ప్రయాణాలు కష్టతరంగా ఉంటాయని ఆనాటి ప్రజలు భావించేవారు.
- సంభాషణ యొక్క సహజత్వం: గోవిందశర్మ యొక్క మాటలు చాలా సహజంగా ఉన్నాయి. ఒక అతిథికి ఆతిథ్యం ఇచ్చిన తర్వాత, వారి సౌకర్యాన్ని గురించి ఆలోచించే వ్యక్తి ఎలా మాట్లాడతాడో అలానే ఉన్నాయి ఈ మాటలు.
- "యమివరేణ్య" సంబోధన: కౌండిన్యుడిని "యమివరేణ్య" అని సంబోధించడం ఆయన ఒక గొప్ప తపస్సంపన్నుడని, ఇంద్రియాలను జయించిన వాడని సూచిస్తుంది.
- "రెన్నెల్లకొలఁది" విశేషం: "రెన్నెల్లు" అంటే రెండు నెలలు. వర్షాకాలం సాధారణంగా రెండు నెలల పాటు ఉంటుందని ఆ కాలంలో భావించి ఉండవచ్చు.

మ. నను మీదాసుని వేఱు సేయక మునీంద్రా! నాకు నీకోర్కె యిం
డనుచున్ వెండియు మ్రొక్క నియ్యకొని నెయ్యంబొప్ప గోవిందశ
ర్మను రారమ్మని వైష్ణవాగమకథామర్మార్థ మేవంవిధం
బని బోధింపుచునుండెఁ గొన్నినెల లయ్యారణ్యకుం డచ్చటన్. 49

మ. నను మీదాసుని వేఱు సేయక మునీంద్రా! నాకు నీకోర్కె యిం
దనుచున్ వెండియు మ్రొక్క నియ్యకొని నెయ్యంబొప్ప గోవిందశ
ర్మను రారమ్మని వైష్ణవాగమకథామర్మార్థ మేవంవిధం
బని బోధింపుచునుండెఁ గొన్నినెల లయ్యారణ్యకుం డచ్చటన్. 49

తాత్పర్యము:

గోవిందశర్మ కౌండిన్యుడి కాళ్ళపై పడి, "ఓ మునీశ్వరా! నన్ను మీ సేవకుడిగా భావించి నా ఈ కోరికను నెరవేర్చండి" అని వేడుకున్నాడు. అప్పుడు కౌండిన్యుడు అతని వినయానికి సంతోషించి, "రా నాయనా!" అని పిలిచి, వైష్ణవ ఆగమాలకు సంబంధించిన రహస్యమైన విషయాలను అతనికి బోధిస్తూ కొన్ని నెలల పాటు ఆ అరణ్యంలోనే ఉన్నాడు.

విశేషాలు:

- భక్తుని వినయం మరియు కోరిక: గోవిందశర్మ తనను తాను కౌండిన్యుడి దాసునిగా భావించుకోవడం మరియు ఆయన నుండి జ్ఞానం పొందాలనే కోరికను వినయంగా తెలియజేయడం అతని భక్తిని చాటుతుంది.
- గురువు యొక్క కరుణ: కౌండిన్యుడు గోవిందశర్మ యొక్క వినయానికి కరిగిపోయి, అతనికి జ్ఞానాన్ని బోధించడానికి అంగీకరించడం ఆయన కరుణామయ హృదయానికి నిదర్శనం. గురువు శిష్యునికి జ్ఞానాన్ని అందించడం భారతీయ సంస్కృతిలో ఒక ముఖ్యమైన అంశం.
- వైష్ణవాగమ జ్ఞానం: ఈ పద్యం వైష్ణవ ఆగమాల యొక్క ప్రాముఖ్యతను సూచిస్తుంది. ఈ ఆగమాలు విష్ణువును ఆరాధించే విధానం, తత్వశాస్త్రం మరియు ఇతర ముఖ్యమైన విషయాలను కలిగి ఉంటాయి.
- గురుశిష్య సంబంధం: ఈ పద్యం గురువు మరియు శిష్యుని మధ్య ఉండవలసిన ప్రేమ, గౌరవం మరియు జ్ఞానాన్ని పంచుకునే సంబంధాన్ని తెలియజేస్తుంది.
- సన్నివేశం యొక్క పవిత్రత: అరణ్యంలో గురువు శిష్యునికి జ్ఞానాన్ని బోధించడం ఒక పవిత్రమైన మరియు ప్రశాంతమైన వాతావరణాన్ని సూచిస్తుంది. జ్ఞానార్జనకు ఇలాంటి ప్రదేశాలు అనువైనవిగా భావిస్తారు.
- ఆరణ్యకుడు" అనే పదానికి అర్థం అరణ్యమందుండువాఁడు లేదా అరణ్యవాసి. అంటే అడవిలో నివసించే వ్యక్తి అని అర్థం.
- ఈ పద్యంలో కౌండిన్యుడు ఒక "ఆరణ్యకుడు" అని చెప్పడం ద్వారా ఆయన అడవిలో నివసించే ముని అని తెలుస్తుంది. అడవులు సాధారణంగా తపస్సు చేసుకోవడానికి, ప్రశాంతమైన జీవితం గడపడానికి అనువైన ప్రదేశాలుగా భావిస్తారు. అందువల్ల మునులు, ఋషులు వంటి వారు అరణ్యాలలో నివసిస్తూ జ్ఞానాన్ని సంపాదిస్తూ ఉంటారు.
- కాబట్టి, 49వ పద్యంలో "అయ్యారణ్యకుండు" అని కౌండిన్యుడిని సంబోధించడం ఆయన అరణ్యవాసి అని తెలియజేస్తుంది.
-

.

క. యమిసార్వభౌమ! నాభా

గ్యముకతనన్ డింభకుండనై యుండియుఁ ద

ద్విమలాగమత త్త్వశ్రవ

ణ మనీషాసక్తి మిగుల నామదిఁబొదల న్. 50

తాత్పర్యము:

నారదుడు భృగుమునితో ఇలా అన్నాడు: "ఓ యోగులలో శ్రేష్ఠుడవైన భృగుమునీంద్రా! అప్పుడు నేను చిన్న బాలుడిగా ఉన్నప్పటికీ, నా అదృష్టం కొలది ఆ పవిత్రమైన ఆగమ తత్త్వాలకు సంబంధించిన విషయాలను వినాలని నా మనస్సులో చాలా ఆసక్తి కలిగింది."

విశేషాలు:

- బాల్యం నుండే జ్ఞాన తృష్ణ: ఈ పద్యం నారదుడికి బాల్యం నుండే ఆధ్యాత్మిక విషయాల పట్ల ఉన్న ఆసక్తిని తెలియజేస్తుంది. చిన్న వయస్సులోనే మంచి విషయాలను తెలుసుకోవాలనే తపన గొప్పవారి లక్షణం.
- భాగ్యం యొక్క ప్రాముఖ్యత: "నా భాగ్యముకతనన్" అని నారదుడు చెప్పడం, మంచి విషయాలు వినడానికి అవకాశం కలగడం కూడా ఒక అదృష్టమే అని సూచిస్తుంది.
- "ద్విమలాగమతత్త్వశ్రవణ మనీషాసక్తి": ఈ సమాసం ఆగమాల యొక్క స్వచ్ఛమైన తత్త్వాలను వినాలనే కోరిక యొక్క తీవ్రతను తెలియజేస్తుంది. "మనీషాసక్తి" అంటే మనస్సు యొక్క తీవ్రమైన కోరిక లేదా ఆసక్తి.
- "యమిసార్వభౌమ" సంబోధన: భృగుమునిని "యమిసార్వభౌమ" అని సంబోధించడం ఆయన యోగులలో గొప్పవాడని, తన ఇంద్రియాలను పూర్తిగా నియంత్రించిన వాడని తెలియజేస్తుంది.
- నారదుని పాత్ర: ఈ పద్యం ఘటికాచల మాహాత్మ్యంలో నారదుడు ఒక కథను చెప్తున్నట్లు సూచిస్తుంది. బహుశా ఆయన తన పూర్వ జన్మకు సంబంధించిన విషయాలను లేదా అక్కడ జరిగిన ఒక ముఖ్యమైన సంఘటనను వివరిస్తూ ఉండవచ్చు.

.

సీ. ఆ మహామహులు నన్నత్యంత దయఁజూపు

చూపులఁజూచి నా చుంచు కేల

దువ్వుచు లేఁజెక్కుదోయియంటుచు ముద్దు

ముద్దుగాఁబిలిచి నన్ ముద్దుగొనుచు

తిరుమణిదిద్ది యిత్తెఱఁగున మిక్కిలి

యాదరింతురుగాని యవల బొమ్మ

టంచుఁబల్కరు తల్లి పెంచుమోహంబెచ్చ

కాకలి దప్పియు లేకపోగ

నేను తమతోడిదే లోకమై నటింప

మమత యెట్టిదొ కాని యమ్మౌనివరుఁడు

నను సుదర్శనశంఖచిహ్నములఁబాత్రుఁ

జేసి మంత్రోపదేశంబు సేసి మఱియు. 51

తాత్పర్యము:

ఆ గొప్ప మునులు నన్ను ఎంతో దయతో చూసేవారు. నా చిన్నారి జుట్టును దువ్వుతూ, నా లేత చెక్కిళ్ళను నిమురుతూ, ప్రేమగా ముద్దులు పెట్టుకుంటూ నన్ను ఎంతో ఆదరించేవారు. ఎప్పుడూ నన్ను దూరం పొమ్మని అనలేదు. వారే స్వయంగా నా నుదుటిపై తిరుమణిని దిద్దేవారు. వారితో ఉన్నప్పుడు నాకు తల్లిని చూడాలని కూడా అనిపించేది కాదు. ఆకలి, దప్పిక అనేవి కూడా నాకు తెలియలేదు. వారితో ఉండటమే నా ప్రపంచంగా ఉండేది. కౌండిన్య మునీంద్రుడికి నాపై ఎంత ప్రేమ ఉందో కదా! ఆ మహనీయుడు నన్ను సుదర్శన చక్రం మరియు శంఖం యొక్క చిహ్నాలతో గుర్తించి, మంత్రోపదేశం చేసి నన్ను ఉద్ధరించాడు.

విశేషాలు:

- మునుల యొక్క ప్రేమ మరియు వాత్సల్యం: ఈ పద్యం ఆ మునులకు నారదుడిపై ఉన్న అపారమైన ప్రేమను మరియు వాత్సల్యాన్ని తెలియజేస్తుంది. వారు ఒక చిన్న పిల్లవాడిని ఎంతో ఆప్యాయంగా చూసుకున్నట్లు వర్ణించబడింది.
- తల్లి ప్రేమతో పోలిక: మునుల ప్రేమను తల్లి ప్రేమతో పోల్చడం వారి యొక్క నిస్వార్థమైన ప్రేమను తెలియజేస్తుంది. తల్లి తన బిడ్డను ఎలా నిస్వార్థంగా ప్రేమిస్తుందో, ఆ మునులు కూడా నారదుడిని అలానే ప్రేమించారు.
- ఆధ్యాత్మిక సంరక్షణ: మునులు నారదుడికి తిరుమణి దిద్దడం మరియు మంత్రోపదేశం చేయడం వారి ఆధ్యాత్మిక సంరక్షణను సూచిస్తుంది. వారు నారదుడిని ఆధ్యాత్మికంగా ఉన్నత స్థితికి తీసుకువెళ్లాలని కోరుకున్నారు.

- ప్రపంచాతీత అనుభూతి: ఆకలి, దప్పిక లేకపోవడం మరియు వారితో ఉండటమే లోకంగా అనిపించడం అనేది నారదుడు పొందిన ఒక ప్రత్యేకమైన, ప్రపంచాతీతమైన అనుభూతిని తెలియజేస్తుంది. ఇది ఆధ్యాత్మిక సాంగత్యం యొక్క గొప్పతనాన్నినాన్ని సూచిస్తుంది.
- శంఖ చక్రాల ప్రాముఖ్యత: సుదర్శన చక్రం మరియు శంఖం విష్ణువు యొక్క ముఖ్యమైన చిహ్నాలు. వీటితో నారదుడిని గుర్తించడం వైష్ణవ సంప్రదాయంలోకి ఆయనను స్వీకరించినట్లు సూచిస్తుంది.
- మంత్రోపదేశం యొక్క ప్రాముఖ్యత: మంత్రోపదేశం అనేది ఆధ్యాత్మిక మార్గంలో ఒక ముఖ్యమైన ప్రారంభం. ఇది గురువు నుండి శిష్యునికి అందించబడే పవిత్రమైన జ్ఞానం మరియు శక్తి.

ఈ పద్యం గురువు యొక్క ప్రేమ, శిష్యుని యొక్క అదృష్టం మరియు ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానం యొక్క ప్రాముఖ్యతను తెలియజేస్తుంది.

తిరుమణి - ఒక విశ్లేషణ

"తిరుమణి" అనే పదం వైష్ణవ సంప్రదాయంలో చాలా ముఖ్యమైనది. ఇది నుదుటిపై ధరించే పవిత్రమైన చిహ్నం. ఈ పదం రెండు సంస్కృత పదాల కలయిక:

- తిరు (తిరు): ఇది శ్రీ లేదా పవిత్రమైన అనే అర్థాన్నిచ్చే గౌరవసూచక విశేషణం.
- మణి (మణి): అంటే రత్నం, ఆభరణం లేదా ఒక గుర్తు అని అర్థం.

కాబట్టి, తిరుమణి అంటే పవిత్రమైన గుర్తు లేదా శ్రీకరమైన ఆభరణం అని అర్థం చేసుకోవచ్చు. ఇది కేవలం ఒక మట్టి బొట్టు కాదు, వైష్ణవులకు ఇది అనేక అర్థాలను మరియు ప్రాముఖ్యతను కలిగి ఉంటుంది.

ప్రాముఖ్యత మరియు అర్థాలు:

1. విష్ణువు యొక్క పాదాలు: తిరుమణి సాధారణంగా విష్ణువు యొక్క పాదాలను సూచిస్తుంది. నుదుటిపై నిలువుగా ఉండే రెండు తెల్లని గీతలు విష్ణువు యొక్క పాదాలను, మధ్యలో ఉండే ఎర్రని లేదా పసుపు రంగు రేఖ లక్ష్మీదేవిని సూచిస్తాయి. విష్ణువు యొక్క పాదాల వద్ద ఆశ్రయం పొందడమే దీని యొక్క ముఖ్య ఉద్దేశ్యం.
2. దాసత్వం యొక్క చిహ్నం: తిరుమణి ధరించడం అంటే విష్ణువుకు దాసుడిగా ఉండటానికి అంగీకరించడం. ఇది భగవంతుడికి సంపూర్ణంగా శరణాగతి పొందడాన్ని సూచిస్తుంది.
3. పవిత్రత మరియు రక్షణ: తిరుమణిని ధరించడం వల్ల శరీరం మరియు మనస్సు పవిత్రంగా ఉంటాయని వైష్ణవులు నమ్ముతారు. ఇది దుష్ట శక్తుల నుండి రక్షణను కూడా కలిగిస్తుందని భావిస్తారు.

4. గుర్తింపు: తిరుమణి వైష్ణవులను ఇతరుల నుండి వేరుగా గుర్తిస్తుంది. ఇది వారి మతపరమైన గుర్తింపును బహిర్గతం చేస్తుంది మరియు వారు విష్ణువు యొక్క భక్తులని తెలియజేస్తుంది.
5. సంప్రదాయం మరియు ఆచరణ: తిరుమణి ధరించడం వైష్ణవ సంప్రదాయంలో ఒక ముఖ్యమైన ఆచారం. దీనిని ధరించడం ద్వారా భక్తులు తమ సంప్రదాయానికి కట్టుబడి ఉంటారు.
6. భక్తి మరియు విశ్వాసం: తిరుమణి కేవలం ఒక గుర్తు మాత్రమే కాదు, ఇది భక్తుల యొక్క తీవ్రమైన భక్తిని మరియు విశ్వాసాన్ని కూడా తెలియజేస్తుంది. దీనిని ధరించడం ద్వారా వారు నిరంతరం భగవంతుడిని స్మరిస్తూ ఉంటారు.

ధరించే విధానం:

తిరుమణిని సాధారణంగా గోపీచందనం అనే పవిత్రమైన మట్టితో తయారు చేస్తారు. దీనిని నీటితో కలిపి నుదుటిపై నిలువుగా రెండు గీతలుగా దిద్దుతారు. శ్రీవైష్ణవ సంప్రదాయంలో మధ్యలో ఎర్రని గీతను (శ్రీచూర్ణం) లక్ష్మీదేవికి చిహ్నంగా దిద్దుతారు. వివిధ వైష్ణవ శాఖల్లో తిరుమణి దిద్దే విధానంలో కొద్దిగా తేడాలు ఉండవచ్చు.

ఘటికాచల మాహాత్మ్యంలో తిరుమణి:

51వ పద్యంలో మునులు నారదుడికి తిరుమణి దిద్దడం వారి ప్రేమను, వాత్సల్యాన్ని మరియు ఆధ్యాత్మిక సంరక్షణను సూచిస్తుంది. వారు నారదుడిని వైష్ణవ సంప్రదాయంలోకి స్వీకరించి, ఆయనను భగవంతుడికి దగ్గర చేసే ప్రయత్నం చేశారు.

మొత్తానికి, తిరుమణి వైష్ణవులకు ఒక పవిత్రమైన చిహ్నం. ఇది భక్తి, దాస్యం, పవిత్రత మరియు సంప్రదాయం యొక్క సారాంశాన్ని తెలియజేస్తుంది.

గీ. అచటఁ గొన్నాళ్ళునిలిచి యయ్యార్యమణికి
నన్నియునుఁదెల్పి కౌండిన్యుఁ డరుగునంత
దైవకృతమునఁ దనతల్లి తనువుఁ దొరఁగి
చనుటయును నేను గోవిందశర్మ కెరగి. 52

తాత్పర్యము:

అలా కొన్ని రోజుల పాటు ఆ గొప్ప బ్రాహ్మణుడైన కౌండిన్యుడు నాకు అన్ని వైష్ణవ ఆగమాల యొక్క రహస్యాలను తెలియజేశాడు. తర్వాత ఆయన తన ఇష్టం వచ్చినట్లుగా అక్కడి నుండి వెళ్ళిపోయాడు. ఆ తర్వాత కొంత కాలానికి నా తల్లి మరణించగా, నేను గోవిందశర్మకు నమస్కరించి... (తరువాతి విషయం చెప్పబడుతుంది).

విశేషాలు:

- జ్ఞాన ప్రదానం యొక్క పరిపూర్ణత: కౌండిన్యుడు నారదుడికి వైష్ణవ ఆగమాల యొక్క ముఖ్యమైన విషయాలన్నింటినీ తెలియజేశాడని ఈ పద్యం సూచిస్తుంది. గురువు తన శిష్యునికి సంపూర్ణమైన జ్ఞానాన్ని అందించడం యొక్క ప్రాముఖ్యత ఇక్కడ తెలుస్తుంది.
- గురువు యొక్క స్వేచ్ఛ: "యథేచ్ఛగా అరుగుట" అంటే కౌండిన్యుడు తన ఇష్టం వచ్చినట్లుగా వెళ్ళిపోయాడని అర్థం. గురువు తన పని పూర్తయిన తర్వాత తన దారిలో వెళ్ళడానికి స్వేచ్ఛ కలిగి ఉంటాడని ఇది సూచిస్తుంది.
- నారదుడి జీవితంలో మలుపు: ఈ పద్యం నారదుడి జీవితంలో ఒక ముఖ్యమైన మలుపును తెలియజేస్తుంది - తన తల్లి మరణించడం. ఇది ఆయన తదుపరి ప్రయాణానికి లేదా జీవితంలో కొత్త దశకు నాంది పలికింది.
- గోవిందశర్మ పట్ల గౌరవం: తల్లి మరణించిన తర్వాత నారదుడు గోవిందశర్మకు నమస్కరించడం ఆయన పట్ల ఉన్న కృతజ్ఞతను మరియు గౌరవాన్ని తెలియజేస్తుంది. గోవిందశర్మ నారదుడికి ఆశ్రయం మరియు సంరక్షణ కల్పించాడని ఇది సూచిస్తుంది.
- సంఘటనల క్రమం: ఈ పద్యం కథ యొక్క క్రమాన్ని స్పష్టంగా తెలియజేస్తుంది - కౌండిన్యుడు జ్ఞానాన్ని అందించడం, ఆయన వెళ్ళిపోవడం, తల్లి మరణించడం మరియు నారదుడు గోవిందశర్మకు నమస్కరించడం వంటి వరుస సంఘటనలను ఇది వివరిస్తుంది.

ఈ పద్యం నారదుడి జీవితంలో చోటుచేసుకున్న ముఖ్యమైన పరిణామాలను సంగ్రహంగా తెలియజేస్తుంది. తరువాతి పద్యాలలో ఆయన ఏమి చేస్తాడనే ఆసక్తిని కలిగిస్తుంది.

చ. దళితవికార! దేవరకు దాసుఁడనౌట ఘటిల్లె నామదిం
దెలివియొకింత మీయనుమతిన్వనసీమఁ దపంబు సేయఁబో
వలయు ననుజ్ఞయిండు భవవారిధిదాటునుపాయ మేగతిం
గలుగదు కాననామనవి కాదన కానతి యియ్యఁగాఁదగున్ 53

తాత్పర్యము:

ఓ దళితవికారా! (దుఃఖాలను తొలగించేవాడా!) మీ సేవ చేయడం వల్ల నా మనస్సులో కొంత జ్ఞానం కలిగింది. మీ అనుమతితో నేను అడవికి వెళ్ళి తపస్సు చేయాలనుకుంటున్నాను. నాకు ఆజ్ఞ ఇవ్వండి. ఈ సంసార సాగరాన్ని దాటడానికి ఏ మార్గం కనిపించడం లేదు. ఇది నా వినతి, దయచేసి కాదనకుండా నాకు అనుమతి ఇవ్వండి.

విశేషాలు:

- సంబోధన యొక్క అర్థం: "దళితవికార" అంటే దుఃఖాలను, బాధలను తొలగించేవాడని అర్థం. ఇక్కడ నారదుడు గోవిందశర్మను అలా సంబోధిస్తున్నాడు, ఆయనను ఒక గొప్ప వ్యక్తిగా భావిస్తూ తన బాధలను తొలగించగలడని విశ్వసిస్తున్నాడు.
- సేవ ద్వారా జ్ఞానోదయం: నారదుడు గోవిందశర్మకు సేవ చేయడం వల్ల తనకు కొంత జ్ఞానం కలిగిందని చెప్పడం, గురు సేవ యొక్క ప్రాముఖ్యతను తెలియజేస్తుంది. సేవ ద్వారా వినయం మరియు జ్ఞానం లభిస్తాయని భావిస్తారు.
- తపస్సు యొక్క ఆవశ్యకత: నారదుడు తపస్సు చేయాలనే కోరికను వ్యక్తం చేయడం, ఆధ్యాత్మిక సాధన ద్వారా మోక్షం పొందాలనే తపనను సూచిస్తుంది. అడవిలో ఏకాంతంగా ఉండి తపస్సు చేయడం జ్ఞానాన్ని పొందడానికి ఒక మార్గంగా భావిస్తారు.
- సంసార సాగరం యొక్క ప్రస్తావన: "భవవారిధి" అంటే సంసార సాగరం. జీవితంలోని కష్టాలు మరియు పునర్జన్మల చక్రం నుండి విముక్తి పొందాలనే కోరికను నారదుడు ఈ పదంతో తెలియజేస్తున్నాడు.
- వినయపూర్వకమైన అభ్యర్థన: నారదుడు "అనుజ్ఞయిండు", "నా మనవి కాదన కానతి యియ్యఁగాఁదగున్" అని చాలా వినయంగా అనుమతి అడుగుతున్నాడు. ఇది గురువు పట్ల శిష్యునికి ఉండవలసిన గౌరవాన్ని తెలియజేస్తుంది.

ఈ పద్యంలో నారదుడు ఆధ్యాత్మిక మార్గంలో తన తదుపరి అడుగును వేయడానికి గురువు యొక్క అనుమతిని కోరుతున్నాడు. ఇది జ్ఞానం, తపస్సు మరియు మోక్షం పట్ల ఆయనకున్న తీవ్రమైన ఆసక్తిని తెలియజేస్తుంది.

క. అని యాతని యనుమతిఁ గై
కొని దినదినగమనమునను కుధరతతులలో
ఘనమై నిజపాదపతతి
ఘనమై యిలమాద్రిమీఱు ఘటికాద్రితటిన్ 54

తాత్పర్యము:

అలా గోవిందశర్మ యొక్క అనుమతిని పొందిన వెంటనే నేను బయలుదేరి, ప్రతిరోజు ప్రయాణిస్తూ కొన్ని రోజుల తరువాత పర్వత శ్రేణులలో గొప్పదైనది మరియు తన పాదాల వద్ద ఉన్న భూమి కంటే ఎత్తుగా ఉండే ఘటికాచలం యొక్క ఒడ్డుకు చేరుకున్నాను.

విశేషాలు:

- గురువు ఆజ్ఞ పాటించడం: నారదుడు వెంటనే గోవిందశర్మ అనుమతి పొందగానే బయలుదేరడం గురువు ఆజ్ఞను శిరసావహించాలనే శిష్యుని యొక్క కర్తవ్యాన్ని తెలియజేస్తుంది.
- ప్రయాణ వర్ణన: "దినదినగమనమునను" అనే పదం నారదుడు ప్రతిరోజు క్రమం తప్పకుండా ప్రయాణం చేశాడని సూచిస్తుంది.
- ఘటికాచలం యొక్క గొప్పతనాన్నినం: ఈ పద్యంలో ఘటికాచలాన్ని పర్వతాలలో గొప్పదనమైనదిగా వర్ణించారు. అంతేకాకుండా, దాని పాదాల వద్ద ఉన్న భూమి కంటే ఎత్తుగా ఉందని చెప్పడం దాని యొక్క విశిష్టతను తెలియజేస్తుంది. ఇది ఆ క్షేత్రం యొక్క పవిత్రతను మరియు ప్రాముఖ్యతను సూచిస్తుంది.
- లక్ష్యాన్ని చేరుకోవడం: నారదుడు తన ప్రయాణం యొక్క లక్ష్యమైన ఘటికాచలాన్ని చేరుకోవడం అతని పట్టుదలను మరియు ఆధ్యాత్మిక తృష్ణను తెలియజేస్తుంది.
- ప్రకృతి సౌందర్యం: పర్వతాల గుండా ప్రయాణించి ఘటికాచలం చేరుకోవడం ఆ ప్రాంతం యొక్క సహజ సౌందర్యాన్ని కూడా సూచిస్తుంది..

కం. చపలతఁ బొందక శీతా
తప వర్షాబాధలకును దై న్యపడక యేఁ
దపమాచరింప హరి యా
తపమునకు న్మెచ్చి కరుణ దైవారంగన్ 55

తాత్పర్యము:

నేను మనస్సును చంచలంగా ఉంచకుండా, చలి, ఎండ మరియు వర్షం యొక్క బాధలకు ఏ మాత్రం భయపడకుండా తపస్సు చేశాను. అప్పుడు హరి (విష్ణువు) నా తపస్సుకు మెచ్చి, కరుణతో నిండిన చూపులతో నాకు సాక్షాత్కరించాడు.

విశేషాలు:

- తపస్సు యొక్క కఠినత్వం: ఈ పద్యం నారదుడు చేసిన తపస్సు యొక్క కఠినత్వాన్ని తెలియజేస్తుంది. ఆయన ప్రకృతి యొక్క బాధలను లెక్కచేయకుండా తన ధ్యానంలో నిమగ్నమయ్యాడు.
- మనస్సు యొక్క నిగ్రహం: "చపలతఁ బొందక" అంటే మనస్సును చంచలంగా ఉంచకుండా, ఏకాగ్రతతో తపస్సు చేయడం యొక్క ప్రాముఖ్యతను సూచిస్తుంది.

- ఫలం దక్కిన తపస్సు: నారదుడి యొక్క నిష్ఠకు మెచ్చి విష్ణువు సాక్షాత్కరించడం, నిజమైన భక్తి మరియు తపస్సుకు భగవంతుడు తప్పక స్పందిస్తాడని తెలియజేస్తుంది.
- విష్ణువు యొక్క కరుణ: "కరుణ దైవారంగన్" అంటే విష్ణువు కరుణతో నిండిన చూపులతో నారదుడిని చూడటం. భగవంతుడు తన భక్తుల పట్ల ఎల్లప్పుడూ కరుణ కలిగి ఉంటాడని ఇది సూచిస్తుంది.
- హరి సాక్షాత్కారం: హరి అంటే విష్ణువు. గరుడ వాహనుడైన లక్ష్మీపతి సాక్షాత్కరించడం నారదుడి యొక్క తపస్సు యొక్క గొప్ప ఫలితం. ఇది ఆయన ఆధ్యాత్మిక ప్రయాణంలో ఒక ముఖ్యమైన ఘట్టం.

ఈ పద్యం నిష్ఠతో చేసిన తపస్సు యొక్క ఫలితాన్ని మరియు భగవంతుని కరుణను తెలియజేస్తుంది. నారదుడి యొక్క దృఢ సంకల్పం మరియు భక్తి ఇక్కడ స్పష్టంగా కనిపిస్తాయి.

.

సీ. చపలాభమైన పచ్చని దట్టి కటిఁగట్టి
కరముల శంఖచక్రములఁ బట్టి
గరుడపచ్చలచాయగల కాయమొప్పంగ
చలి వేడి వెలుఁగుచూపులు చెలంగ
వనధికన్యక నెయ్యమున నిండుకొలువుండు
వత్స సౌధమున శ్రీవత్సమలర
హార కిరీట మంజీ రాంగ దోదార
మణికాంతి దిశల నామనిగఁ బర్వ
తార్ క్ష్యు పై నెక్కి శౌరి ప్రత్యక్షమగుచు
రభసగతినేగ నిందిరారమణుమూర్తి
గానఁజాలక నిజముగాఁగందుననుచు
ఘోరతపమున నపు డశరీరవాణి. 56

తాత్పర్యము:

పట్టులా మెరిసే పచ్చని వస్త్రాన్ని నడుముకు కట్టుకొని, తన చేతులలో శంఖువు మరియు చక్రాన్ని ధరించి, గరుడపచ్చ రంగు వంటి శరీర కాంతితో, చల్లని మరియు వేడి చూపులు ప్రకాశిస్తుండగా, లక్ష్మీదేవి ప్రేమతో నిండిన హృదయంతో వక్షస్థలంలో కొలువై ఉండగా, శ్రీవత్స చిహ్నం ప్రకాశిస్తూ ఉండగా, హారాలు,

కిరీటం, కడియాలు, భుజకీర్తులు మరియు ఉంగరాల యొక్క మణుల కాంతి దిక్కులన్నిటా వ్యాపిస్తుండగా, శౌరి (విష్ణువు) గరుత్మంతునిపై ఎక్కి వేగంగా వస్తున్న ఇందిరా రమణుని (లక్ష్మీపతి యొక్క) దివ్యమైన రూపాన్ని సరిగ్గా చూడక మునుపే అదృశ్యుడు కావటంతో నిజంగా నేను బాధపడ్డాను. అప్పుడు నా తీవ్రమైన తపస్సునకు ఆకాశవాణి ఇలా వినిపించింది.

విశేషాలు:

- విష్ణువు యొక్క దివ్య రూపం: ఈ పద్యం విష్ణువు యొక్క అత్యంత మనోహరమైన మరియు తేజోవంతమైన రూపాన్ని వర్ణిస్తుంది. ఆయన ధరించిన వస్త్రాలు, ఆయుధాలు, శరీర కాంతి మరియు ఆభరణాలు అన్నీ దివ్యమైనవిగా ఉన్నాయి.
- లక్ష్మీదేవి యొక్క స్థానం: విష్ణువు వక్షస్థలంలో లక్ష్మీదేవి కొలువై ఉండటం వారి అవినాభావ సంబంధాన్ని మరియు కరుణా స్వభావాన్ని సూచిస్తుంది.
- శ్రీవత్స చిహ్నం: విష్ణువు రొమ్ముపై ఉండే శ్రీవత్స చిహ్నం ఆయన యొక్క ప్రత్యేకమైన గుర్తు.
- వేగంగా అదృశ్యమైన భగవంతుడు: నారదుడు కన్నులు మిరిమిట్లు గొలిపే ఆ దివ్య రూపాన్ని పూర్తిగా చూడకముందే అది అదృశ్యం కావడం ఆయన యొక్క దుఃఖానికి కారణమైంది. ఇది భగవంతుని దర్శనం అంత సులభం కాదని సూచిస్తుంది.
- తీవ్రమైన తపస్సు యొక్క సంకల్పం: భగవంతుని చూడలేకపోయినందుకు చింతించిన నారదుడు, ఎంత కఠినమైన తపస్సు అయినా చేసి ఆయనను దర్శించాలని మళ్ళీ సంకల్పించడం ఆయన యొక్క దృఢమైన భక్తిని తెలియజేస్తుంది.
- అశరీరవాణి (ఆకాశవాణి): నారదుడి యొక్క తపస్సును గమనించిన ఆకాశవాణి ఆయనకు తదుపరి మార్గాన్ని లేదా సందేశాన్ని ఇవ్వడానికి సిద్ధంగా ఉందని సూచిస్తుంది.

ఈ పద్యం భగవంతుని యొక్క అద్భుతమైన రూపాన్ని కళ్ళకు కట్టినట్టు వర్ణిస్తుంది మరియు భక్తుని యొక్క తీవ్రమైన తపనను తెలియజేస్తుంది.

క. ఎంత తపమాచరించిన

నింతకు మిక్కిలి శుభమ్ము లీజన్మమునన్

వింతలు డింభక విను జ

న్మాంతరమునఁగల్గుఁ దథ్య మనియె మునీంద్రా ! 57

తాత్పర్యము:

ఓ మునీంద్రా! (భృగుమునిని సంబోధిస్తూ) ఆ ఆకాశవాణి నాతో ఇలా అన్నది: "ఓ చిన్నవాడా! నీవు ఎంత గొప్ప తపస్సు చేసినప్పటికీ, ఈ జన్మలో ఇంతకంటే ఎక్కువ శుభాలు పొందడం కష్టం. నీ కోరిక మరొక జన్మలో తప్పకుండా నెరవేరుతుంది."

విశేషాలు:

- ఆకాశవాణి యొక్క సందేశం: ఈ పద్యం ఆకాశవాణి నారదుడికి ఇచ్చిన ముఖ్యమైన సందేశాన్ని తెలియజేస్తుంది. భగవంతుని సంపూర్ణంగా చూడాలనే ఆయన కోరిక ఈ జన్మలో నెరవేరదని ఆకాశవాణి చెప్పడం ఒక ముఖ్యమైన విషయం.
- కర్మ సిద్ధాంతం యొక్క సూచన: "జన్మాంతరమునఁగల్గుఁ దథ్య" మని ఆకాశవాణి చెప్పడం కర్మ సిద్ధాంతాన్ని సూచిస్తుంది. ఒక జన్మలో చేసిన కర్మల ఫలితం మరొక జన్మలో అనుభవానికి రావచ్చు.
- నారదుడికి ఓదార్పు: ఆకాశవాణి మాటలు నారదుడికి ఒక రకంగా ఓదార్పునిస్తాయి. ఈ జన్మలో కోరిక నెరవేరకపోయినా, భవిష్యత్తులో అది తప్పకుండా జరుగుతుందని చెప్పడం ఆయనకు కొంత ఊరట కలిగిస్తుంది.
- "డింభక" సంబోధన: ఆకాశవాణి నారదుడిని "డింభక" (చిన్నవాడు) అని సంబోధించడం ఆయన పట్ల ఉన్న ప్రేమను మరియు వాత్సల్యాన్ని తెలియజేస్తుంది.
- "శుభములు" యొక్క అర్థం: ఇక్కడ "శుభములు" అంటే భగవంతుని యొక్క సంపూర్ణ దర్శనం మరియు ఆయన అనుగ్రహం అని అర్థం చేసుకోవచ్చు.

ఈ పద్యం నారదుడి యొక్క తపస్సు యొక్క పరిమితులను మరియు భవిష్యత్తులో ఆయనకు లభించబోయే ఫలితాన్ని ఆకాశవాణి ద్వారా తెలియజేస్తుంది. ఇది కర్మ సిద్ధాంతం యొక్క ప్రాముఖ్యతను కూడా నొక్కి చెబుతుంది.

మ. అనిన న్మంచిది యందు కేమియని జన్మాంతంబు పర్యంతమీ
తను వేలాయని యోగసంగతిని గాత్రంబున్విసర్జించి యా
వనజాతోద్భవ నందనుండనయి దివ్యన్మూర్తి గైకొంటి స
జ్జన సాంగత్య మహత్త్వ మిట్టి దని యెంచంగూడునే యెరికి న్ 58

తాత్పర్యము:

ఆ మాటలు విన్న నేను, "మంచిదే, దానికేమి? పునర్జన్మ ఎప్పుడు వస్తుందో అప్పటివరకు ఎందుకు వేచి ఉండాలి?" అని ఆలోచించి, యోగ పద్ధతి ద్వారా ఈ శరీరాన్ని విడిచిపెట్టి, బ్రహ్మదేవుని కుమారుడనై

ప్రకాశవంతమైన రూపాన్ని పొందాను. సజ్జనుల సాంగత్యం వల్ల ఇంతటి గొప్ప ఫలితం ఉంటుందని ఎవరు ఊహించగలరు?

విశేషాలు:

- నారదుడి యొక్క దృఢ సంకల్పం: ఆకాశవాణి చెప్పినప్పటికీ, నారదుడు పునర్జన్మ కోసం వేచి ఉండకుండా వెంటనే తన లక్ష్యాన్ని చేరుకోవాలని నిర్ణయించుకోవడం ఆయన యొక్క బలమైన సంకల్పాన్ని తెలియజేస్తుంది.
- యోగ శక్తి: నారదుడు యోగ శక్తి ద్వారా శరీరాన్ని విడిచిపెట్టడం మరియు కొత్త రూపాన్ని పొందడం యోగ యొక్క గొప్ప శక్తిని సూచిస్తుంది. యోగులు తమ సంకల్ప బలంతో అసాధ్యమైన పనులు కూడా చేయగలరని ఇది తెలియజేస్తుంది.
- బ్రహ్మదేవుని కుమారుడిగా జన్మ: నారదుడు బ్రహ్మదేవుని కుమారుడిగా జన్మించడం ఆయన పొందిన గొప్ప ఆధ్యాత్మిక ఉన్నతిని సూచిస్తుంది. బ్రహ్మదేవుడు సృష్టికర్త కాబట్టి, ఆయన కుమారుడు కావడం ఒక విశేషమైన విషయం.
- సజ్జన సాంగత్యం యొక్క మహత్యం: ఈ పద్యం యొక్క ముఖ్యమైన అంశం సజ్జనుల యొక్క సాంగత్యం యొక్క గొప్పతనాన్నినాన్ని చెప్పడం. కౌండిన్యుడు మరియు ఇతర మునుల సాంగత్యం వల్ల నారదుడు ఇంతటి గొప్ప స్థితిని పొందగలిగాడని ఆయన స్వయంగా చెబుతున్నాడు. మంచివారితో స్నేహం చేయడం వల్ల జ్ఞానం మరియు ఆధ్యాత్మిక అభివృద్ధి లభిస్తుందని ఇది తెలియజేస్తుంది.
- ఊహించలేని ఫలితం: సజ్జనుల సాంగత్యం వల్ల ఇంతటి అద్భుతమైన ఫలితం ఉంటుందని ఎవరూ ఊహించలేరని నారదుడు చెప్పడం దాని యొక్క విశిష్టతను మరింతగా నొక్కి చెబుతుంది.

ఈ పద్యం నారదుడి యొక్క దృఢ సంకల్పం, యోగ శక్తి మరియు సజ్జనుల సాంగత్యం యొక్క అమోఘమైన ప్రభావాన్ని తెలియజేస్తుంది. ఇది కథలోని ఒక ముఖ్యమైన మలుపు, నారదుడి యొక్క ప్రస్తుత జన్మ యొక్క నేపథ్యాన్ని వివరిస్తుంది.

క. అన విని భృగు వానారదుఁ
గనుఁగొని విను జనులకొంగు కనకము విద్యా
జనకము నగు పుణ్యకథ న్
వినిపించితి రద్భుతంబు వింటిన్ మంటిన్. 59

అంతట భృగుమహర్షి యిట్లడిగినాఁడు.

తాత్పర్యము:

అలా నారదుడు చెప్పగా విని, భృగువు ఆయనను చూసి ఇలా అన్నాడు: "ఓ నారదా! వినేవారికి కొంగుబంగారం వంటిది, జ్ఞానానికి మూలమైనది అయిన ఈ పుణ్యమైన కథను వినిపించావు. ఇది చాలా అద్భుతంగా ఉంది, నేను విన్నందుకు ఎంతో సంతోషిస్తున్నాను."

విశేషాలు:

- భృగువు యొక్క స్పందన: నారదుడి కథ విన్న తర్వాత భృగువు ఆశ్చర్యాన్ని మరియు సంతోషాన్ని వ్యక్తం చేస్తున్నాడు. ఆయన కథను మెచ్చుకోవడం దాని యొక్క ప్రాముఖ్యతను తెలియజేస్తుంది.
- కథ యొక్క విలువ: భృగువు ఈ కథను "జనులకొంగు కనకము" మరియు "విద్యాజనకము" అని వర్ణించడం దాని యొక్క గొప్ప విలువను తెలియజేస్తుంది.
    - జనులకొంగు కనకము: అంటే ఇది ప్రజలకు కొంగుబంగారం లాంటిది. కొంగుబంగారం అంటే దాచుకున్న విలువైన సంపద. ఈ కథ వినేవారికి మంచి ఫలితాలను మరియు ఆధ్యాత్మిక సంపదను ఇస్తుందని భావం.
    - విద్యాజనకము: అంటే ఇది జ్ఞానానికి మూలం వంటిది. ఈ కథ ద్వారా వినేవారు ముఖ్యమైన ఆధ్యాత్మిక విషయాలను తెలుసుకుంటారని అర్థం.
- పుణ్యకథ: ఈ కథ పవిత్రమైనది మరియు మంచి ఫలితాలను ఇచ్చేదని భృగువు అభిప్రాయపడుతున్నాడు.
- అద్భుతమైన అనుభూతి: భృగువు "అద్భుతంబు వింటిన్ మంటిన్" అని చెప్పడం నారదుడి కథ ఆయనను ఎంతగానో ఆకట్టుకుందో తెలియజేస్తుంది. "మంటిన్" అంటే సంతోషించాను అని అర్థం.
- "సంతోషించాను" అనేది కథ విన్న అనుభూతిని తెలియజేస్తే, "బ్రతికితిని"(మంటిన్) అనేది ఒక గొప్ప అనుభవాన్ని పొందిన తర్వాత కలిగే సంతృప్తిని మరియు ఆనందాన్ని మరింత బలంగా వ్యక్తం చేస్తుంది.

ఈ పద్యం నారదుడు చెప్పిన కథ యొక్క గొప్పతనాన్నినాన్ని మరియు దానిని విన్న భృగువు యొక్క సానుకూల స్పందనను తెలియజేస్తుంది. ఇది కథ యొక్క ముగింపుకు సూచనగా కూడా ఉండవచ్చు.

. క. ఘటికాచలవృత్తము వి

స్ఫుటముగ భవదీయసూక్తి సుధ శ్రుతియుగళీ

పుటములు నిండఁగ జిలుకుచు

ఘటియింపు ప్రమోదరీతి కమలజసూతీ ! 60

తాత్పర్యము:

ఓ బ్రహ్మదేవుని కుమారుడవైన నారదా! ఘటికాచలం యొక్క కథను మీ అమృతమైన మాటల ద్వారా మా చెవుల నిండా నింపేలా స్పష్టంగా చెప్పి, మాకు గొప్ప ఆనందాన్ని కలిగించండి.

విశేషాలు:

- భృగువు యొక్క అభ్యర్థన: ఈ పద్యంలో భృగుముని నారదుడిని ఘటికాచలం యొక్క కథను పూర్తిగా వినిపించమని అడుగుతున్నాడు. ఇంతకు ముందు నారదుడు తన పూర్వ జన్మ వృత్తాంతాన్ని చెప్పాడు, ఇప్పుడు భృగువు ఆ క్షేత్రం యొక్క గొప్పతనాన్నినాన్ని తెలుసుకోవాలని ఆసక్తిగా ఉన్నాడు.
- "భవదీయసూక్తి సుధ": నారదుడి మాటలను అమృతంతో పోల్చడం ఆయన యొక్క వాక్చాతుర్యాన్ని మరియు ఆయన చెప్పే విషయాల యొక్క పవిత్రతను సూచిస్తుంది.
- "శ్రుతియుగళీ పుటములు నిండఁగ": అంటే చెవుల నిండా నింపేలా చెప్పమని అర్థం. భృగువు ఆ కథను పూర్తిగా మరియు వివరంగా వినాలని కోరుకుంటున్నాడు.
- "ఘటియింపు ప్రమోదరీతి": అంటే గొప్ప ఆనందాన్ని కలిగించే విధంగా చెప్పమని అర్థం. భృగువు ఆ కథను వినడం ద్వారా ఆధ్యాత్మిక ఆనందాన్ని పొందాలని ఆశిస్తున్నాడు.
- "కమలజసూతీ": బ్రహ్మదేవుని కుమారుడా అని నారదుడిని సంబోధించడం ఆయన యొక్క గొప్ప జన్మను మరియు పవిత్రతను గుర్తు చేస్తుంది.

ఈ పద్యం కథ కొనసాగబోతుందని సూచిస్తుంది. భృగుముని ఘటికాచలం యొక్క మాహాత్మ్యాన్ని నారదుడి ద్వారా తెలుసుకోవడానికి ఆసక్తిగా ఉన్నాడు.

సీ. అన విని భృగుమౌనిఁ గనుఁగొని కల్యాణ
కరణంబు హరిభక్తి కారణంబు
నౌ ఘటికాద్రి మాహాత్మ్యంబు గణుతింప
గాలేరు పరుమాణుగణములెన్న
గలవారలై నను గావున నాయెఱిఁ
గినయంత యెఱిఁగింతు వినుము వనజ
నాభుఁజూడఁగ గోరి నలినాప్త తేజులు
సప్త సంయములు ప్రశస్తమూర్తు
లాది చాక్షుష మన్వంత రాంతమందు
నర్ణవములెల్ల నొక్కటియైన వేళ
నేక శృంగమహామత్స్యమైకడంగి

హరి వివస్వత్త నయుఁగావఁ గరుణ(బూని,61

తాత్పర్యము:

అలా భృగుముని అడుగగా, నారద మునీంద్రుడు ఆయనను చూసి ఇలా చెప్పడం మొదలుపెట్టాడు: "ఓ మునిశ్రేష్ఠా! పరమాణువులను లెక్కించగలరేమో కానీ, సకల శుభాలను కలిగించేది, హరిభక్తిని పెంపొందించేది అయిన ఘటికాచలం యొక్క గొప్పతనాన్నినాన్ని వర్ణించడం ఎవరికీ సాధ్యం కాదు. అయినా, నాకు తెలిసినంత వరకు మీకు తెలియజేస్తాను, వినండి. పూర్వం, చాక్షుష మన్వంతరము చివరలో సప్త సముద్రాలు ఒక్కటైనప్పుడు భూమి ఎక్కడా కనిపించలేదు. అప్పుడు శ్రీహరి సప్త మహర్షులను మరియు ఆ మనువును రక్షించడానికి ఒక కొమ్ము గల గొప్ప చేప రూపం ధరించాడు."

విశేషాలు:

- **ఘటికాచల మాహాత్మ్యం యొక్క అపరిమితత్వం: నారదుడు ఘటికాచలం యొక్క గొప్పతనాన్నినాన్ని వర్ణించడం అసాధ్యమని చెప్పడం దాని యొక్క విశేషమైన ప్రాముఖ్యతను తెలియజేస్తుంది. ఇది కేవలం ఒక సాధారణ క్షేత్రం కాదని, ఎంతో మహిమ కలిగినదని సూచిస్తుంది.**
- **హరిభక్తి యొక్క ప్రాధాన్యత: ఘటికాచలం హరిభక్తిని పెంపొందిస్తుందని నారదుడు చెప్పడం ఆ క్షేత్రం యొక్క ఆధ్యాత్మిక విలువను తెలియజేస్తుంది.**
- **పురాణ కథనం యొక్క ప్రారంభం: ఈ పద్యం ఘటికాచలం యొక్క మాహాత్మ్యానికి సంబంధించిన పురాణ కథను ప్రారంభించింది. పూర్వం జరిగిన ఒక ముఖ్యమైన సంఘటనను నారదుడు వివరించబోతున్నాడు.**
- **చాక్షుష మన్వంతర ప్రస్తావన: చాక్షుష మన్వంతరం యొక్క ప్రస్తావన కథ యొక్క ప్రాచీనతను తెలియజేస్తుంది.**
- **ప్రళయ కాల వర్ణన: సప్త సముద్రాలు ఒక్కటి కావడం మరియు భూమి కనిపించకపోవడం ప్రళయ కాలం యొక్క భయంకరమైన స్థితిని వర్ణిస్తుంది.**
- **మత్స్య అవతారం యొక్క ఉద్దేశ్యం: శ్రీహరి మత్స్య రూపం ధరించడం సప్త మహర్షులను మరియు మనువును రక్షించడానికి అని చెప్పడం భగవంతుడు తన భక్తులను ఎల్లప్పుడూ కాపాడుతాడని తెలియజేస్తుంది. ఏక శృంగం (ఒక కొమ్ము) కలిగిన మత్స్య రూపం యొక్క ప్రస్తావన ఈ అవతారంలోని ప్రత్యేకతను సూచిస్తుంది.**

ఈ పద్యం ఘటికాచలం యొక్క మాహాత్మ్యం యొక్క పరిధిని తెలియజేస్తూ, దానితో ముడిపడిన ఒక ముఖ్యమైన పురాణ కథకు నాంది పలుకుతుంది. భగవంతుని యొక్క రక్షణా స్వభావం కూడా ఇక్కడ స్పష్టంగా కనిపిస్తుంది.

1. చాక్షుష మన్వంతరము:

హిందూ పురాణాల ప్రకారం, కాలం అనేక చక్రాలుగా విభజించబడింది. అందులో ముఖ్యమైనవి మన్వంతరాలు. ఒక మనువు పాలించే కాలాన్ని మన్వంతరము అంటారు. ఒక్కొక్క మన్వంతరము చాలా దీర్ఘమైనది (సుమారు 306.72 మిలియన్ సంవత్సరాలు). ఒక బ్రహ్మ దినంలో 14 మన్వంతరాలు ఉంటాయి.

- ఆరవ మన్వంతరము: చాక్షుష మన్వంతరము ప్రస్తుతం జరుగుతున్న వైవస్వత మన్వంతరానికి ముందు గడిచిన ఆరవ మన్వంతరము. దీనికి అధిపతి చాక్షుషుడు అనే మనువు.
- ముఖ్య సంఘటనలు: ఈ మన్వంతరంలో క్షీరసాగర మథనం జరిగిందని, భగవంతుడు కూర్మావతారం ఎత్తి మందర పర్వతాన్ని నిలిపాడని పురాణాలు చెబుతున్నాయి. అలాగే, వైరాజునికి సంభూతియందు అకితుడనే పేరుతో భగవంతుడు అవతరించాడని కూడా చెప్పబడింది.

2. సప్త సముద్రాలు:

పురాణాలలో సప్త సముద్రాల గురించి ప్రస్తావన ఉంది. అయితే, ఇవి మనం ప్రస్తుతం పిలిచే భౌగోళిక సముద్రాలు కావు. ఇవి వివిధ రకాలైన ద్రవాలతో నిండి ఉన్నాయని వర్ణించబడ్డాయి మరియు ఒక్కొక్కటి ఒకదాని కంటే పెద్దదిగా ఉంటుంది. వాటి పేర్లు:

1. లవణ సముద్రము: ఉప్పు నీటి సముద్రం. ఇది మొదటిది మరియు మిగిలిన వాటికి చుట్టూ ఉంటుంది.
2. ఇక్షు సముద్రము: చెరకు రసంతో నిండిన సముద్రం. ఇది లవణ సముద్రం చుట్టూ ఉంటుంది.
3. సురా సముద్రము: మద్యం లేదా కల్లుతో నిండిన సముద్రం. ఇది ఇక్షు సముద్రం చుట్టూ ఉంటుంది.
4. సర్పి సముద్రము: నెయ్యితో (ఘృతంతో) నిండిన సముద్రం. ఇది సురా సముద్రం చుట్టూ ఉంటుంది.
5. క్షీర సముద్రము: పాలతో నిండిన సముద్రం. ఇది సర్పి సముద్రం చుట్టూ ఉంటుంది.
6. దధి సముద్రము: పెరుగుతో నిండిన సముద్రం. ఇది క్షీర సముద్రం చుట్టూ ఉంటుంది.
7. ఉదక సముద్రము: మంచి నీటితో నిండిన సముద్రం. ఇది దధి సముద్రం చుట్టూ ఉంటుంది మరియు అన్నింటికంటే పెద్దది.

ఈ వర్ణనలు భౌతికమైనవి కాకుండా వేరే అర్థాన్ని కలిగి ఉండవచ్చని కొందరు పండితులు భావిస్తారు, ఇవి వివిధ లోకాలను లేదా ఆధ్యాత్మిక స్థితులను సూచిస్తాయని అంటారు.

3. సప్త మహర్షులు:

ప్రతి మన్వంతరంలోనూ ఏడుగురు గొప్ప ఋషులు ఉంటారు, వీరిని సప్త మహర్షులు అంటారు. వీరు ఆ కాలంలోని మానవాళికి జ్ఞానాన్ని మరియు ధర్మాన్ని బోధిస్తారు. ఒక్కొక్క మన్వంతరానికి సప్త ఋషులు మారుతూ ఉంటారు.

- చాక్షుష మన్వంతరంలోని సప్త ఋషులు: ఈ మన్వంతరంలోని సప్త ఋషుల పేర్లు వేర్వేరు పురాణాలలో కొద్దిగా భేదించవచ్చు. అయితే, సాధారణంగా చెప్పబడే పేర్లు: భృగువు, సుధాముడు, విరజుడు, సహిష్ణువు, నాధుడు, వివస్వానుడు మరియు అతినాముడు.
- వైవస్వత మన్వంతరంలోని సప్త ఋషులు (ప్రస్తుత మన్వంతరము): మరీచి, అత్రి, అంగీరసుడు, పులస్త్యుడు, పులహుడు, క్రతువు మరియు వశిష్ఠుడు.

సప్త మహర్షులు వేద జ్ఞానాన్ని వ్యాప్తి చేయడంలో మరియు ధర్మాన్ని పరిరక్షించడంలో ముఖ్యమైన పాత్ర పోషిస్తారు. ప్రతి మన్వంతరంలోనూ వీరి యొక్క మార్గదర్శకత్వం మానవాళికి లభిస్తుంది.

గీ అఖిలమును మేదినీరూపమైన యోడ
లోన నిండించి వాసుకి దానినంట
గట్టి యే గట్టుటనే శృంగంపుఁ బుట్టఁ
బెట్టెఁబోలెడు నెర తేనె పెర తెఱఁగున. 62

తాత్పర్యము:

భూమి రూపంలో ఉన్న ఓడలో సమస్త జీవులను చేర్చి, వాసుకి అనే పామును తాడులాగా ఉపయోగించి ఆ ఓడను ఒక కొండ శిఖరంపై ఉన్న పుట్టలో పెట్టిన తేనెతుట్టెలా భద్రంగా ఉంచాడు.

విశేషాలు:

- భూమి ఓడగా వర్ణన: ప్రళయకాలంలో సమస్త జీవులను రక్షించడానికి భూమిని ఒక ఓడగా ఊహించడం జరిగింది. ఇది భగవంతుని యొక్క రక్షణా సంకల్పాన్ని తెలియజేస్తుంది.
- వాసుకి తాడుగా: వాసుకి అనే పామును ఓడను లాగడానికి లేదా కట్టడానికి ఉపయోగించిన తాడుగా వర్ణించడం ఒక ఆసక్తికరమైన ఉపమానం. పురాణాలలో వాసుకి ముఖ్యమైన పాత్రను పోషిస్తుంది (ఉదాహరణకు క్షీరసాగర మథనంలో).

- కొండ శిఖరంపై పుట్టతో పోలిక: రక్షించబడిన భూమిని (ఓడను) కొండ శిఖరంపై ఉన్న పుట్టలో పెట్టిన తేనెతుట్టెతో పోల్చడం దాని యొక్క చిన్న పరిమాణాన్ని మరియు భద్రతను సూచిస్తుంది. ప్రళయం యొక్క భీకరత్వం నుండి ఒక చిన్న ప్రదేశంలో జీవులు రక్షించబడ్డాయని భావం.
- తేనె పెర యొక్క ప్రస్తావన: తేనె పెర (తేనెతుట్టె) సాధారణంగా సురక్షితమైన మరియు విలువైన వాటిని దాచి ఉంచే ప్రదేశం. ఇక్కడ భూమిని దానితో పోల్చడం దాని యొక్క ప్రాముఖ్యతను తెలియజేస్తుంది.
- భగవంతుని యొక్క సంరక్షణ: ఈ పద్యం మొత్తం మీద భగవంతుడు తన సృష్టిని మరియు భక్తులను ప్రళయం నుండి ఎలా రక్షిస్తాడనే విషయాన్ని నొక్కి చెబుతుంది.

ఈ పద్యం ప్రళయం తర్వాత సృష్టి యొక్క పునఃస్థాపన ఎలా జరిగిందో ఒక కవితాత్మకమైన రీతిలో వివరిస్తుంది. భగవంతుని యొక్క సంరక్షణా శక్తిని ఇది చాటుతుంది.

గీ. గగనగంగాతరంగ సంగతములై న
శీకరము లే నగేంద్రంబు శిఖర సీమ
దిక్కగమితోడ చెండాడు దిక్కులనెడు
ముదిత లొగిఁజల్లు తెలి మొల్లమొగ్గ లనఁగ. 63

తాత్పర్యము:

భక్తులను రక్షించడంలో సమర్థుడైన విష్ణువు, ఆ తరువాత ఆ ఓడను గగన గంగ (ఆకాశ గంగ) యొక్క అలల నుండి వచ్చిన నీటి తుంపరులు దిక్కులనే స్త్రీలు చల్లిన తెల్లని మొల్ల మొగ్గల వలె అందంగా మెరిసే అనేక శిఖరాలు కలిగిన పర్వతానికి చేర్చాడు.

విశేషాలు:

- విష్ణువు యొక్క భక్త రక్షణ: "భక్త రక్షణ దక్షుఁడు" అనే విశేషణం విష్ణువు తన భక్తులను కాపాడటంలో ఎల్లప్పుడూ ముందుంటాడని తెలియజేస్తుంది.
- గగన గంగ యొక్క నీటి తుంపరులు: ఆకాశ గంగ యొక్క నీటి తుంపరులు పవిత్రమైనవిగా భావిస్తారు. అవి పర్వతంపై పడటం దాని పవిత్రతను మరింత పెంచుతుంది.
- దిక్కులనే ముదితలు చల్లిన మొల్లమొగ్గలు: దిక్కులను స్త్రీలుగా ఊహించి, అవి తెల్లని మొల్లమొగ్గలను చల్లుతున్నట్లు వర్ణించడం ఒక అందమైన కల్పన. తెల్లని మొల్లమొగ్గలు స్వచ్ఛతకు మరియు అందానికి చిహ్నం. ఇక్కడ నీటి తుంపరులు ఆ మొల్లమొగ్గల వలె తెల్లగా, స్వచ్ఛంగా ఉన్నాయని భావం.

- శత శృంగ పర్వతము: అనేక శిఖరాలు కలిగిన పర్వతం. ఇది ఘటికాచలం యొక్క విశిష్టతను తెలియజేస్తుంది.
- ఓడను చేర్చడం: ప్రళయం నుండి రక్షించబడిన భూమిని (ఓడను) సురక్షితమైన ప్రదేశానికి చేర్చడం సృష్టి యొక్క పునఃప్రారంభానికి సూచన.

ఈ పద్యం విష్ణువు యొక్క కరుణను మరియు సృష్టిని రక్షించే ఆయన సంకల్పాన్ని కవితాత్మకంగా వర్ణిస్తుంది. ఘటికాచలం యొక్క అందం మరియు పవిత్రత కూడా ఈ వర్ణనలో తెలుస్తుంది.

కం. వర కవి నుత జీవనతన్

సరసులు సరసుల బెడంగునం దగు విద్యా

ధర గరుఁడోరగ కాంతలు

హరిఁ బాడుదురే నగేంద్ర మం దనిశంబుర్. 64

తాత్పర్యము:

ఆ పర్వతంపై (ఘటికాచలంపై) శ్రేష్ఠులైన కవులచే పొగడబడే స్వచ్ఛమైన నీటితో నిండిన చెరువులు(సరసులు) రసికుల వలె శోభిల్లుతుంటాయి. నాగకన్యలు, గరుడ స్త్రీలు మరియు విద్యాధర కాంతలు నిత్యం ఆ పర్వతంపై హరి (విష్ణువు) యొక్క కీర్తనలు పాడుతూ ఉంటారు.

విశేషాలు:

- పర్వతం యొక్క పవిత్ర వాతావరణం: ఈ పద్యం ఘటికాచలం యొక్క ఆహ్లాదకరమైన మరియు పవిత్రమైన వాతావరణాన్ని వర్ణిస్తుంది. ఇక్కడ ప్రకృతి మరియు ఆధ్యాత్మికత కలిసి ఉన్నాయి.
- "వర కవి నుత జీవనతన్ సరసులు": ఇక్కడ "జీవనత" అంటే నీరు. మంచి కవులచే పొగడబడే స్వచ్ఛమైన నీటితో నిండిన చెరువులు ఆ పర్వతంపై ఉంటాయి. ఈ చెరువులు "సరసుల బెడంగునం దగు" అంటే రసికుల వలె అందంగా ఉంటాయి. ఇది ప్రకృతి యొక్క అందాన్ని మరియు స్వచ్ఛతను తెలియజేస్తుంది.
- దివ్య జీవుల గానం: నాగకన్యలు, గరుడ స్త్రీలు మరియు విద్యాధర కాంతలు హరి యొక్క కీర్తనలు పాడుతూ ఉండటం ఆ ప్రదేశం యొక్క ఆధ్యాత్మిక ప్రాముఖ్యతను తెలియజేస్తుంది. ఈ దివ్య జీవులు భగవంతుని స్తుతించడం ఆ ప్రదేశానికి మరింత పవిత్రతను చేకూరుస్తుంది.
- నిత్య కీర్తనలు: "అనిశంబున్" అంటే నిత్యం, ఎల్లప్పుడూ అని అర్థం. ఆ పర్వతంపై నిరంతరం హరి కీర్తనలు వినిపిస్తూ ఉంటాయి. ఇది ఆ ప్రదేశం భక్తి భావంతో నిండి ఉంటుందని సూచిస్తుంది.

ఈ పద్యం ఘటికాచలం యొక్క సహజ సౌందర్యాన్ని మరియు ఆధ్యాత్మిక వైభవాన్ని కళ్ళకు కట్టినట్టు వర్ణిస్తుంది. ఇది కవులకు, రసికులకు మరియు భక్తులకు ఒక ఆకర్షణీయమైన ప్రదేశమని తెలియజేస్తుంది.

గీ. వెలలు మించిన మానికమ్ములు ధరించి
పునుఁగు కస్తూరి కర్పూరమును జవాది
పూసి హిమవారి దోగుచు వాసికెక్కు
రాజులో యన నందలి రాలు దనరు.65

తాత్పర్యము:

ఆ ఘటికాచలంలోని రాళ్ళు వెలకట్టలేని మాణిక్యాలను ధరించినట్లు, పునుగు, కస్తూరి, కర్పూరం మరియు జవాది వంటి సుగంధ ద్రవ్యాలను పూసుకుని, మంచు నీటిలో లేదా పన్నీటిలో మునిగి తేలుతూ గొప్ప రాజుల వలె ప్రకాశిస్తూ ఉంటాయి.

విశేషాలు:

- రాళ్ళ యొక్క అలంకరణ: ఈ పద్యంలో ఘటికాచలంలోని రాళ్ళను విలువైన మాణిక్యాలు ధరించినట్లుగా ఊహించడం జరిగింది. ఇది ఆ రాళ్ళ యొక్క సహజమైన మెరుపును మరియు అందాన్ని తెలియజేస్తుంది.
- సుగంధ ద్రవ్యాల అద్దకం: రాళ్ళు పునుగు, కస్తూరి, కర్పూరం మరియు జవాది వంటి సుగంధాలను పూసుకున్నట్లు వర్ణించడం ఆ ప్రాంతం యొక్క స్వచ్ఛమైన మరియు సువాసనతో నిండిన వాతావరణాన్ని సూచిస్తుంది. ఈ సుగంధ ద్రవ్యాలు విలువైనవి మరియు ప్రత్యేకమైనవి.
- మంచు నీటితో లేదా పన్నీటితో తడవడం: రాళ్ళు మంచు నీటిలో లేదా పన్నీటిలో తడిసి ఉండటం వాటి యొక్క చల్లదనాన్ని మరియు స్వచ్ఛతను తెలియజేస్తుంది. పన్నీరు ప్రత్యేకంగా సువాసన కలిగి ఉంటుంది, కాబట్టి ఆ ప్రాంతం సుగంధభరితంగా ఉంటుందని భావం.
- రాజులతో పోలిక: రాళ్ళు రాజుల వలె ప్రకాశిస్తున్నాయని చెప్పడం వాటి యొక్క గొప్పదనాన్ని మరియు ఆకర్షణను తెలియజేస్తుంది. రాజులు తమ అలంకరణ మరియు వైభవంతో ప్రత్యేకంగా కనిపిస్తారు. అదే విధంగా ఆ కొండలోని రాళ్ళు కూడా తమ సహజమైన అందంతో ప్రత్యేకంగా కనిపిస్తాయి.

ఈ పద్యం ఘటికాచలం యొక్క సహజమైన అందాన్ని మరియు ప్రత్యేకమైన వాతావరణాన్ని ఒక అద్భుతమైన రీతిలో వర్ణిస్తుంది. రాళ్ళను రాజులతో పోల్చడం వాటి యొక్క గొప్పదనాన్ని మరింతగా నొక్కి చెబుతుంది.

కం. చేరువ నెల జింకకు నా

హారమిడ సెలవిపూరియందించు దయో

దారత నే గిరిహరిణము

లారయఁగా బంధుభావమట్టిదయకదా :66

తాత్పర్యము:

ఆ ఘటికాచలం సమీపంలో ఉండే కొండ జింక మెడ పైకెత్తి చంద్రునిలోని జింకను చూసి, తన నోటిలోని పచ్చికను దానికి అందించాలని ప్రయత్నిస్తుంది. నిజమైన బంధుత్వం అంటే అలాంటి దయతో కూడిన భావమే కదా!

విశేషాలు:

- ప్రకృతి యొక్క సామరస్యం: ఈ పద్యం ఘటికాచలం యొక్క ప్రకృతిలో ఉండే సామరస్యాన్ని మరియు జీవుల మధ్య ఉండే సహజమైన ప్రేమను తెలియజేస్తుంది.
- కొండ జింక యొక్క దయ: కొండ జింక చంద్రునిలోని జింకకు సహాయం చేయాలని ప్రయత్నించడం దాని యొక్క దయగల స్వభావాన్ని సూచిస్తుంది. ఇది నిస్వార్థమైన ప్రేమకు చిహ్నం.
- చంద్రునిలోని జింక: భారతీయ సంస్కృతిలో చంద్రునిలో జింక ఆకారం కనిపిస్తుందని నమ్ముతారు. ఇక్కడ కొండ జింక ఆ జింకను నిజమైనదిగా భావించి సహాయం చేయాలని చూడటం దాని యొక్క అమాయకత్వాన్ని మరియు స్వచ్ఛమైన హృదయాన్ని తెలియజేస్తుంది.
- బంధుత్వం యొక్క నిర్వచనం: ఈ పద్యం నిజమైన బంధుత్వం అంటే కేవలం రక్త సంబంధం మాత్రమే కాదని, ఒకరి పట్ల మరొకరికి ఉండే దయ మరియు సహాయం చేసే గుణం కూడా ముఖ్యమని చెబుతుంది.
- అలంకారం: ఇక్కడ ఒక జీవి మరొక లోకంలోని జీవికి సహాయం చేయాలని ప్రయత్నించడం ఒక అద్భుతమైన కల్పన మరియు దృష్టాంత అలంకారం.

ఈ పద్యం ఘటికాచలం యొక్క అందమైన ప్రకృతిని వర్ణిస్తూ, జీవుల మధ్య ఉండే ప్రేమ మరియు దయ యొక్క గొప్పతనాన్నినాన్ని తెలియజేస్తుంది. నిజమైన బంధుత్వం నిస్వార్థమైన సహాయంలోనే ఉంటుందని ఈ పద్యం యొక్క భావం.

కం. మెంౘగు తాలిమి నెందే

నుండి తపం బాచరించి యుగ్రునితోఁడ

భండనముచేసి వాసిగఁ

బాండవమధ్యముఁడు పొందె పాశుపతంబున్ . 67

తాత్పర్యము:

ఆ ఘటికాచలంలోనే, ఎంతో గొప్ప సహనంతో మహా తపస్సు చేసి, తనను పరీక్షించడానికి వచ్చిన శివునితో పోరాడి, పాండవులలో మధ్యముడైన అర్జునుడు ప్రసిద్ధమైన పాశుపతాస్త్రాన్ని పొందాడు.

విశేషాలు:

- **ఘటికాచలం యొక్క పవిత్రత మరియు శక్తి: ఈ పద్యం ఘటికాచలం ఒక శక్తివంతమైన మరియు పవిత్రమైన ప్రదేశమని తెలియజేస్తుంది. ఇక్కడ తపస్సు చేయడం మరియు గొప్పవారితో సంభాషించడం విశేష ఫలితాలను ఇస్తుంది.**
- **అర్జునుడి తపస్సు మరియు పట్టుదల: అర్జునుడు ఎంతో ఓర్పుతో కఠోరమైన తపస్సు చేయడం అతని యొక్క దృఢ సంకల్పాన్ని మరియు లక్ష్యం పట్ల ఉన్న నిబద్ధతను తెలియజేస్తుంది.**
- **శివునితో పోరాటం: శివుడు అర్జునుడిని పరీక్షించడానికి భిల్ల రూపంలో వచ్చాడు. వారి మధ్య జరిగిన పోరాటం అర్జునుడి యొక్క శౌర్యాన్ని మరియు శక్తిని తెలియజేస్తుంది.**
- **పాశుపతాస్త్రం యొక్క ప్రాముఖ్యత: పాశుపతాస్త్రం అత్యంత శక్తివంతమైన అస్త్రాలలో ఒకటి. అర్జునుడు దానిని ఘటికాచలంలో పొందడం ఈ ప్రదేశం యొక్క గొప్పతనాన్నినాన్ని మరింతగా పెంచుతుంది.**
- **పురాణ గాథ యొక్క ప్రస్తావన: ఈ పద్యం మహాభారతంలోని ఒక ముఖ్యమైన ఘట్టాన్ని గుర్తు చేస్తుంది. ఇది ఘటికాచలానికి పురాణాలలో కూడా విశిష్ట స్థానం ఉందని తెలియజేస్తుంది.**

ఈ పద్యం ఘటికాచలం యొక్క ఆధ్యాత్మిక మరియు పౌరాణిక ప్రాముఖ్యతను నొక్కి చెబుతుంది. అర్జునుడు వంటి గొప్ప వీరుడు ఇక్కడ శక్తివంతమైన అస్త్రాన్ని పొందడం ఈ ప్రదేశం యొక్క మహిమను చాటుతుంది.

ఆ శతశృంగశిఖరిరాజమ్మున రాజీవకుముద రాజి విరాజమా నామంద నిష్యంద మకరందధారా పునఃపునరేధితాంబుపూరంబును చరదురు ద్విజవ్రజ గరుత్పటల జాత వాతోద్ధూత ప్రసూనానూన పరాగ స్థగిత తటంబును

తాత్పర్యము:

ఆ అనేక శిఖరాలు కలిగిన గొప్ప పర్వతంపై ఒక అందమైన సరస్సు ఉంది. ఆ సరస్సులో వికసించిన తామరల నుండి మరియు కలువల నుండి నిరంతరం కారే మకరందపు ధారల వల్ల నీరు ఎల్లప్పుడూ నిండుగా ఉంటుంది. అనేక రకాల పక్షులు అటూ ఇటూ తిరుగుతూ ఉండగా, వాటి రెక్కల కదలికల వల్ల లేచిన గాలికి ఎగిరిన పువ్వుల యొక్క మెత్తని పుప్పొడి ఆ సరస్సు యొక్క ఒడ్డుల నిండా వ్యాపించి ఉంటుంది.

విశేషాలు:

- **పర్వతంపై సరస్సు యొక్క అందం:** ఈ భాగం ఘటికాచలంపై ఉన్న ఒక ప్రత్యేకమైన సరస్సు యొక్క సహజ సౌందర్యాన్ని వర్ణిస్తుంది.
- **మకరందపు ధారల వల్ల నిండుగా ఉండే నీరు:** తామర మరియు కలువ పువ్వుల నుండి నిరంతరం మకరందం కారడం వల్ల సరస్సు ఎప్పుడూ నిండుగా ఉండటం ఆ ప్రదేశం యొక్క సహజమైన సమృద్ధిని సూచిస్తుంది.
- **పక్షుల సందడి మరియు పుప్పొడి వ్యాప్తి:** అనేక రకాల పక్షులు తిరగడం ఆ ప్రదేశం జీవంతో కళకళలాడుతూ ఉందని తెలియజేస్తుంది. వాటి రెక్కల వల్ల పువ్వుల పుప్పొడి ఒడ్డుల నిండా వ్యాపించడం ప్రకృతి యొక్క అందమైన దృశ్యాన్ని కళ్ళకు కడుతుంది.
- **సువాసన మరియు రంగుల కలయిక:** మకరందం యొక్క తీయని వాసన మరియు పువ్వుల యొక్క రంగురంగుల పుప్పొడి ఆ ప్రదేశానికి ఒక ప్రత్యేకమైన అందాన్ని మరియు ఆహ్లాదకరమైన అనుభూతిని కలిగిస్తాయి.
- **ప్రకృతి యొక్క సమతుల్యత:** ఈ వర్ణన ప్రకృతిలో ఉండే అందమైన సమతుల్యతను తెలియజేస్తుంది. పువ్వులు మకరందాన్ని అందిస్తాయి, పక్షులు వాటిని ఆస్వాదిస్తాయి మరియు వాటి కదలికల వల్ల పుప్పొడి వ్యాపిస్తుంది.

ఈ భాగం ఘటికాచలం యొక్క సహజమైన అందాన్ని మరియు ఆహ్లాదకరమైన వాతావరణాన్ని మరింత స్పష్టంగా తెలియజేస్తుంది. ఇది ఆ ప్రదేశం యొక్క పవిత్రతతో పాటు ప్రకృతి యొక్క రమణీయతను కూడా వర్ణిస్తుంది.

చటులోత్తుంగ తరంగ ఘుమఘుమోద్ఘటారావ వ్యాప్త పరిసరంబును నిజత్రోటికాపుట విదళిత మృణాళనాళ కబళనాసక్త సంచరన్మరాళ సారసాది నానావిధ పక్షి సంకులంబును నగు నొక్క సరోవరంబుగాంచి

తాత్పర్యము:

అక్కడ ఒక సరస్సు ఉంది. దానిలో ఎంతో ఎత్తుకు ఎగిసి పడే అలల యొక్క పెద్ద శబ్దం ఎల్లప్పుడూ ఆ ప్రాంతమంతా వ్యాపించి ఉంటుంది. హంసలు, సారసాలు మొదలైన అనేక రకాల పక్షులు తమ ముక్కులతో తామర తూండ్లను చీల్చి తినడానికి ఆసక్తిగా తిరుగుతూ ఉంటాయి.

విశేషాలు:

- సరస్సు యొక్క సందడి: ఈ భాగం ఆ సరస్సు ఎల్లప్పుడూ అలల శబ్దంతో సందడిగా ఉంటుందని తెలియజేస్తుంది. "చటులోత్తుంగ తరంగ ఘుమఘుమోద్ధటారావ" అనేది అలల యొక్క శక్తివంతమైన మరియు నిరంతర శబ్దాన్ని వర్ణిస్తుంది.
- పక్షుల ఆహార అన్వేషణ: హంసలు మరియు సారసాలు వంటి పక్షులు తామర తూండ్లను తినడానికి ఆ సరస్సులో తిరుగుతూ ఉండటం ఆ ప్రదేశం పక్షులకు ఆహారాన్ని అందిస్తుందని సూచిస్తుంది. ఇది సరస్సు యొక్క జీవవైవిధ్యాన్ని తెలియజేస్తుంది.
- ప్రకృతి యొక్క శబ్దాలు మరియు దృశ్యాలు: ఈ వర్ణన సరస్సు యొక్క శబ్దాలు (అలల ఘోష) మరియు దృశ్యాలు (పక్షులు ఆహారం కోసం వెతకడం) రెండింటినీ మన కళ్ళ ముందు ఉంచుతుంది. ఇది ప్రకృతి యొక్క డైనమిక్ స్వభావాన్ని తెలియజేస్తుంది.
- జీవనాధారం: సరస్సు అనేక పక్షి జాతులకు జీవనాధారంగా ఉంది. తామర తూండ్లు వారికి ఆహారాన్ని అందిస్తున్నాయి.

ఈ భాగం ఘటికాచలంపై ఉన్న మరొక సరస్సు యొక్క ప్రత్యేకతలను వివరిస్తుంది. మొదటి సరస్సు అందమైన పువ్వులు మరియు సువాసనలతో నిండి ఉంటే, ఈ సరస్సు శక్తివంతమైన అలలు మరియు ఆహారం కోసం వెతుకుతున్న పక్షులతో నిండి ఉంది. ఇది ఆ ప్రాంతం యొక్క వైవిధ్యాన్ని తెలియజేస్తుంది.

తదుదంచిత స్థితికిహర్షించి యనూన స్నానపానా నుష్ఠాన విధానమ్ములకు నిధానమ్మగుననియెంచి తదీయతటాంచిత వివిక్త స్థలంబున నిలిచి నిత్యకృత్యములుదీర్చి మౌనధ్యానమానసంబు మీఱc గుక్కుటాదిమయూరాంత నిగమనియమాసనమ్ముల నియతాత్ములై నిలిచి

తాత్పర్యము:

అలాంటి అద్భుతమైన స్థితికి సంతోషించి, అది స్నానం చేయడానికి, నీరు త్రాగడానికి మరియు ఇతర నిత్య కర్మలు చేయడానికి అనువైన ప్రదేశమని భావించి, వారు ఆ సరస్సు యొక్క ఒడ్డున ఉన్న ఏకాంతమైన స్థలంలో నివసించారు. అక్కడ తమ నిత్య కృత్యాలు పూర్తి చేసుకుని, మనస్సును మౌనంగా ఉంచి ధ్యానం చేస్తూ, కోడి ఆసనం (కుక్కుటాసనం) నుండి నెమలి ఆసనం (మయూరాసనం) వరకు వివిధ యోగాసనాలలో నిశ్చలమైన మనస్సుతో ఉన్నారు.

విశేషాలు:

- స్థలం యొక్క అనుకూలత: ఆ ప్రదేశం (సరస్సు ఒడ్డు) స్నానం, త్రాగునీరు మరియు ఆధ్యాత్మిక సాధనలకు అనువైనదిగా ఉండటం దాని యొక్క పవిత్రతను మరియు ప్రశాంతతను సూచిస్తుంది.
- నిత్య కృత్యాలు మరియు ధ్యానం: నిత్య కర్మలు పూర్తి చేసుకుని మౌనంగా ధ్యానం చేయడం ఆధ్యాత్మిక సాధనలో ముఖ్యమైన భాగాలు.

- వివిధ యోగాసనాలు: కుక్కుటాసనం నుండి మయూరాసనం వరకు వివిధ యోగాసనాలలో నిలబడటం వారి యొక్క యోగ శక్తిని మరియు శరీర నియంత్రణను తెలియజేస్తుంది. ఈ ఆసనాలు శారీరక మరియు మానసిక స్థిరత్వాన్ని పెంపొందిస్తాయి.
- నియతాత్ములు: "నియతాత్ములు" అంటే తమ మనస్సును మరియు ఇంద్రియాలను నియంత్రించినవారు. వారు ఏకాగ్రతతో ధ్యానం చేస్తున్నారని ఇది సూచిస్తుంది.
- ఆధ్యాత్మిక సాధన యొక్క ప్రాముఖ్యత: ఈ భాగం ఆ ప్రదేశంలో నివసించిన వారు ఆధ్యాత్మిక సాధనలో నిమగ్నమై ఉన్నారని తెలియజేస్తుంది. వారి యొక్క యోగ మరియు ధ్యాన పద్ధతులు వారి ఆధ్యాత్మిక ఉన్నతిని సూచిస్తాయి.

ఈ భాగం ఘటికాచలం యొక్క పవిత్రమైన మరియు ప్రశాంతమైన వాతావరణాన్ని తెలియజేస్తుంది, ఇక్కడ నివసించిన వారు తమ ఆధ్యాత్మిక అభివృద్ధి కోసం యోగ మరియు ధ్యానం వంటి సాధనలు చేశారు. ఇది ఆ ప్రదేశం యొక్క ఆధ్యాత్మిక శక్తిని నొక్కి చెబుతుంది.

యేకాక్షర ప్రాణాయామపరత్వంబునంజేకొన్న యింద్రియాదులం దొలంగించి, కాంచనకాచంబులందు మానసం బేకమ్ముగాజేసి మమతలు గోసి సుషమ విశోక జ్యోతిష్మతి విషయవృత్తియు ననం బ్రసిద్ధం బైన ధారణా త్రితయంబును తమకు సర్వార్థసాధకముగా గొని కామగతిఁ గట్టి పెట్టి

తాత్పర్యం:

మన్వాది మునులు శతశృంగ పర్వతం దగ్గర ఒక సరస్సు వద్ద నివసిస్తున్న సమయంలో, వారు ఏకాక్షర ప్రాణాయామ సాధనలో నిమగ్నమయ్యారు. దాని ద్వారా తమ యొక్క జ్ఞానేంద్రియాలు మరియు కర్మేంద్రియాలను పూర్తిగా తమ ఆధీనంలోకి తెచ్చుకున్నారు. వారు బంగారాన్ని మరియు గాజును ఒకే విధంగా చూసే సమబుద్ధిని అలవర్చుకున్నారు. బంధాలు మరియు అనుబంధాలనే మమకారాన్ని పూర్తిగా తొలగించుకున్నారు. సుషమ, విశోక మరియు జ్యోతిష్మతి అనే మూడు రకాలైన ధారణలను తమకు కావలసిన అన్ని కార్యాలు సాధించడానికి ఉపయోగించుకున్నారు. అంతేకాకుండా, తమ యొక్క కోరికల యొక్క వేగాన్ని కూడా నియంత్రించారు.

విశేషాలు:

ఏకాక్షర ప్రాణాయామ సాధన:

- ఏకాక్షరం అంటే: 'ఏక' అంటే ఒకటి, 'అక్షరం' అంటే నాశనం లేనిది లేదా బీజాక్షరం. ఇక్కడ ఏకాక్షరం ప్రధానంగా 'ఓం' (ఓంకారము)ను సూచిస్తుంది. కొన్ని సందర్భాలలో ఇతర బీజాక్షరాలను కూడా పరిగణించవచ్చు.

- ప్రాణాయామం: ప్రాణాయామం అంటే ప్రాణ (జీవ శక్తి) యొక్క ఆయామం (నియంత్రణ లేదా విస్తరణ). శ్వాసను నియంత్రించడం ద్వారా ప్రాణశక్తిని క్రమబద్ధీకరించడం దీని ముఖ్య ఉద్దేశం.
- ఏకాక్షర ప్రాణాయామం యొక్క విధానం: ఈ సాధనలో శ్వాస తీసుకునేటప్పుడు, వదిలేటప్పుడు మరియు కుంభకం (ఊపిరి బిగబట్టడం) చేసేటప్పుడు 'ఓం' అనే ఏకాక్షరాన్ని మానసికంగా జపిస్తూ ఉంటారు.
    - కొంతమంది సాధకులు శ్వాస తీసుకునేటప్పుడు 'ఓ', వదిలేటప్పుడు 'మ్' అని భావిస్తూ ఉంటారు.
    - మరికొందరు 'ఓం' యొక్క ధ్వనిని దాని యొక్క వివిధ అంశాలైన అ, ఉ, మ్ లతో అనుభూతి చెందుతూ సాధన చేస్తారు.
- ప్రయోజనాలు:
    - మనస్సు యొక్క ఏకాగ్రత: ఏకాక్షరంపై మనస్సును నిలపడం వలన ఏకాగ్రత శక్తి పెరుగుతుంది.
    - ప్రాణశక్తి యొక్క నియంత్రణ: శ్వాసతో పాటు ఓంకారాన్ని జపించడం వలన ప్రాణశక్తి శరీరంలో సమతుల్యంగా ప్రవహిస్తుంది.
    - మానసిక శాంతి: ఓంకారం యొక్క ధ్వని మనస్సును శాంతపరచి ఒత్తిడిని తగ్గిస్తుంది.
    - ఆధ్యాత్మిక అభివృద్ధి: ఇది ఉన్నతమైన చైతన్యంతో అనుసంధానం కావడానికి సహాయపడుతుంది.
- సమబుద్ధి: మునులు బంగారాన్ని మరియు గాజును ఒకేలా చూడటం అనేది వారి యొక్క నిష్పక్షపాతమైన మరియు సమదృష్టిని తెలియజేస్తుంది. ఇది ఆధ్యాత్మిక సాధనలో ఒక ముఖ్యమైన లక్షణం.
- మమకారాన్ని విడవడం: బంధాలు మరియు అనుబంధాల నుండి విముక్తి పొందడం మోక్షానికి మార్గమని ఈ పద్యం సూచిస్తుంది. మమకారం అనేది ఆధ్యాత్మిక ఎదుగుదలకు ఆటంకం కలిగిస్తుంది.
- ధారణాత్రయం: సుషమ, విశోక మరియు జ్యోతిష్మతి అనే మూడు ధారణల ప్రస్తావన యోగ శాస్త్రంలోని లోతైన విషయాలను స్పృశిస్తుంది. ఈ ధారణలు మనస్సును స్థిరంగా ఉంచడానికి మరియు ఏకాగ్రతను పెంచడానికి సహాయపడతాయి.

- **కామగతిని నియంత్రించడం:** కోరికలను నియంత్రించడం అనేది ఆధ్యాత్మిక జీవితంలో ఒక ముఖ్యమైన అడుగు. కోరికల యొక్క వేగాన్ని తగ్గించడం ద్వారా మనస్సును శాంతింపజేయవచ్చు.
- **తెనాలి రామకృష్ణుని శైలి:** ఈ పద్యంలో రామకృష్ణుని యొక్క సరళమైన మరియు ప్రభావవంతమైన శైలి కనిపిస్తుంది. సంస్కృత పదాలను ఉపయోగిస్తూనే, సామాన్య పాఠకులకు కూడా అర్థమయ్యే విధంగా భావాన్ని అందించారు.

విష్ణు మూర్తి వర్ణన

నిజదాసజనతాపపాపత్రయచయమ్ములనడుగక నడుగుబడజేయు నడుగుదమ్ములును మన్ను మిన్నునిండియ నిగ్గు లగ్గలంబుగా (బిక్కటిల్లు చక్కని చిక్కని చొక్కపు పిక్కలును నంచత్కాం చనరంభా స్తంభ గంభీరప్రభా ప్రవాహంబుజారునూరుయుగళంబును

భావం

ఇందిరా సుందరీ మనో హరుఁ డయిన హరిని హృదయమునందు పొందుపఱచు కొన్నారు. వారు భావించుకొన్న ఆ దివ్యమూర్తి అడుఁగులు భక్త జనుల తాప త్ర యమును పాపచయమును అడుఁగునఁ బడఁజేయునవి. జంఘలు చిక్కని వెలుఁగుల చేత భూమిని ఆకాశమును ఆవరించునవి. ఊరువులు పసిఁడి అరటుల వ న్నెలను ప్రవహింపఁ జేయునవి.

తాత్పర్యము:

లక్ష్మీదేవికి ప్రియుడైన విష్ణుమూర్తిని ఆ భక్తులు తమ హృదయాలలో నిలుపుకున్నారు. వారు మనస్సులో ఊహించుకున్న ఆ దివ్యమూర్తి యొక్క పాదాలు, ఆయనను నమ్మిన భక్తుల యొక్క మూడు రకాల బాధలను (ఆధ్యాత్మిక, ఆదిభౌతిక, ఆధిదైవిక తాపాలు) మరియు పాపాల సమూహాలను ఏ మాత్రం ఆలస్యం చేయకుండా అణచివేస్తాయి. ఆయన యొక్క పిక్కలు స్వచ్ఛమైన కాంతిని కలిగి భూమిని మరియు ఆకాశాన్ని పూర్తిగా నింపి ప్రకాశిస్తున్నాయి. ఆయన యొక్క తొడలు మెరిసే బంగారు రంగులోని అరటి స్తంభాల వలె అందంగా ఉండి, గొప్ప కాంతి ప్రవాహాన్ని కలిగి ఉన్నాయి.

విశేషాలు:

- **భక్తి యొక్క శక్తి:** ఈ వచనంలో విష్ణుమూర్తి యొక్క పాదాలకు ఉన్న శక్తిని వర్ణించారు. భగవంతునిపై నిజమైన భక్తి ఉంచితే, అది భక్తుల యొక్క అన్ని కష్టాలను మరియు పాపాలను తొలగిస్తుందని చెప్పబడింది. "నిజదాసజనతాపపాపత్రయచయమ్ములనడుగక నడుగుబడజేయు నడుగుదమ్ములు" అనే పదబంధం ఈ విషయాన్ని మరింత స్పష్టంగా తెలియజేస్తుంది.

- దివ్యమైన సౌందర్యం: విష్ణుమూర్తి యొక్క పిక్కలు మరియు తొడల యొక్క సౌందర్యాన్ని రచయిత అద్భుతంగా వర్ణించారు. ఆయన పిక్కల కాంతి భూమి ఆకాశాలను నింపిందని చెప్పడం ఆయన యొక్క తేజస్సును తెలియజేస్తుంది. అలాగే, ఆయన తొడలను బంగారు అరటి స్తంభాలతో పోల్చడం వాటి యొక్క అందాన్ని మరియు బలాన్ని సూచిస్తుంది.
- అలంకారిక శైలి: ఈ వచనంలో ఉపమానాలను ("అడుగుదమ్ములు", "అంచత్కాం చనరంభా స్తంభ") ఉపయోగించడం వల్ల వర్ణన మరింత ఆకర్షణీయంగా మారింది. రచయిత సహజమైన వస్తువులను దివ్యమైన అంశాలతో పోల్చి చెప్పడం ఆయన యొక్క భాషా నైపుణ్యాన్ని తెలియజేస్తుంది.
- హరి యొక్క విశిష్టత: "ఇందిరా సుందరీ మనో హరుఁడు" అనే విశేషణం విష్ణుమూర్తి యొక్క గొప్పతనాన్నినాన్ని తెలియజేస్తుంది. ఆయన లక్ష్మీదేవికి ప్రియుడు మరియు అందమైన మనస్సు కలవాడని ఈ పదం సూచిస్తుంది.

చిరత్నరత్నప్రభాంచిత కాంచన మేఖలా పరివృతాచలనితంబ ప్రతిబింబంబగునితంబంబును నం బు జాత తనూజాతునకు మాతయైన నెత్త మ్మికిం బోల్కియై మిక్కుటం బైన పొక్కిలియును సురగరుడోరగ కిన్నర గంధర్వ సిద్ధ సాధ్య ఖేచర చారణ విద్యాధరాదులుసంచరించునంబరంబు మధ్యంబుగా జేయు మధ్యంబును

వె జయంతీలలంతికాకమలకౌస్తు భరత్న శ్రీవత్సవిరాజితం బగు వత్సంబును

తాత్పర్యము:

ఆ దివ్యమూర్తి యొక్క నితంబము ప్రకాశవంతమైన మరియు శాశ్వతమైన రత్నాలు పొదిగిన బంగారు మొలత్రాడుతో చుట్టబడి, ఒక కొండ నడుమును తలపిస్తుంది. ఆయన యొక్క నాభి బ్రహ్మదేవుని పుట్టుకకు కారణమైన పవిత్రమైన తామర పువ్వును పోలి ఉంటుంది, అంతటి పవిత్రమైనది. ఆయన యొక్క నడుము దేవతలు, గరుడులు, పాములు, కిన్నరులు, గంధర్వులు, సిద్ధులు, సాధ్యులు, ఖేచరులు, చారణులు మరియు విద్యాధరులు మొదలైన వారందరూ సంచరించే ఆకాశమునకు సమానము. . ఆయన యొక్క వక్షస్థలం వైజయంతి మాల, లలాంతికం (బొట్టు), కమలం, కౌస్తుభ రత్నం మరియు శ్రీవత్స చిహ్నంతో ప్రకాశిస్తూ లక్ష్మీదేవి కొలువై ఉండే స్థానం.

విశేషాలు:

- వక్షస్థలం యొక్క పవిత్ర చిహ్నాలు: ఆయన వక్షస్థలంపై ఉన్న వైజయంతి మాల, లలాంతికం, కమలం, కౌస్తుభ రత్నం మరియు శ్రీవత్స చిహ్నం ఆయన యొక్క దివ్యత్వాన్ని మరియు లక్ష్మీదేవితో ఆయనకున్న అవినాభావ సంబంధాన్ని తెలియజేస్తాయి. ఈ చిహ్నాలు ఒక్కొక్కటి ప్రత్యేకమైన ప్రాముఖ్యతను కలిగి ఉన్నాయి మరియు విష్ణుమూర్తి యొక్క శుభ లక్షణాలను సూచిస్తాయి.
- అలంకారిక భాష: ఈ వచనంలో ఉపమానాలు మరియు విశేషణాల యొక్క సమృద్ధి ఆయన యొక్క రూపాన్ని మరింత కళ్ళకు కట్టినట్లుగా వర్ణిస్తుంది మరియు పాఠకులకు ఒక దివ్యమైన అనుభూతిని కలిగిస్తుంది.

దర్పితౌద్ధ త్యదైత్యదానవచ్ఛిదావినోదకరంబులయిన కరంబులును నిజదాసజనావనాభిముఖంబయిన ముఖంబును నవార్య మాధుర్యంబయిన మావిలేఁజిగురు నధరంబుగాఁజేయు నధరంబును నాయతంబగు జాంబూనద హలంబు సోయగంబునకుఁ 4 దానకంబై యున్నయున్నతనాసయును నరవిందేందిర కొక వింతకాంతి ఁ జూపు చల్లనినిడువాలుజూపులును నెక్కువకళలుజిందు నిందుఖండంబులంజెక్కి వైచు చొక్కంపు చిక్కిలి లేఁజెక్కులును , నూతన కైతక గర్భదళ విభాళంబయిన ఫాలంబును చిరత్నరత్నఖచితోదారకోటీర ప్రభాంగంబై రంగుమీఱు నుత్తమాంగంబును గల యిందిరాసుందరీమనోహరుం డగు హరిని నానందంబుతో డెందంబునంబొందుపఱచి చంచలతయు వేసటయు లేక తపంబు సేయునయ్యవసరంబున

తాత్పర్యము:

గర్వంతో నిండిన రాక్షసులను చీల్చడంలో ఆనందాన్ని పొందే చేతులు కలవాడు ఆ హరి. తన భక్తులను రక్షించడానికి ఎల్లప్పుడూ సిద్ధంగా ఉండే ముఖం ఆయనది. అడ్డుకొన అలవికాని రుచితో లేత మావి చిగురును అధరముగా చేయు(అనగా తక్కువగా చేయు) అధరము (పెదవి), బంగారు నాగలి వలె అందంగా ఉండే ఉన్నతమైన నాసిక ఆయనకు ఉంది. పద్మాలలో ఉండే లక్ష్మీదేవికి ఒక ప్రత్యేకమైన కాంతినిచ్చే చల్లని, విశాలమైన కన్నులు ఆయనవి. చంద్రవంకలను చెక్కినట్లు ఉండే అందమైన లేత చెక్కిళ్ళు ఆయనకు ఉన్నాయి. కొత్తగా విచ్చుకున్న మొగలి పువ్వు యొక్క రేకుల మెరుపును పోలిన నుదురు ఆయనది. విలువైన రత్నాలు పొదిగిన ప్రకాశవంతమైన కిరీటంతో ఆయన తల ఎంతో శోభాయమానంగా ఉంది. అటువంటి ఇందిరాదేవి మనోహరుడైన శ్రీహరిని తమ హృదయాలలో నిలుపుకొని, ఏకాగ్రతతో, అలసట లేకుండా మునులు తపస్సు చేస్తున్నారు.

విశేషాలు:

1. దర్పితౌద్ధత్యదైత్యదానవచ్ఛిదావినోదకరంబులయిన కరంబులు: ఇక్కడ శ్రీహరి యొక్క చేతులను వర్ణిస్తున్నారు. ఆయన గర్విష్ఠులైన రాక్షసులను, దానవులను సంహరించడంలో ఆనందాన్ని పొందుతాడని చెప్పడం ద్వారా ఆయన పరాక్రమాన్ని తెలియజేస్తున్నారు.
2. నిజదాసజనావనాభిముఖంబయిన ముఖంబు: భక్తులను రక్షించడానికి ఎల్లప్పుడూ సిద్ధంగా ఉండే ముఖం కలవాడని చెప్పడం ద్వారా ఆయన తన భక్తుల పట్ల ఉన్న కరుణను, ప్రేమను తెలియజేస్తున్నారు.
3. ఆయతంబగు జాంబూనద హలంబు సోయగంబునకుఁ దానకంబై యున్నయున్నతనాసయును: ఆయన యొక్క ఉన్నతమైన నాసికను బంగారు నాగలితో పోల్చడం ద్వారా దాని యొక్క చక్కదనాన్ని, ప్రత్యేకతను తెలియజేస్తున్నారు.
4. అరవిందేందిర కొక వింతకాంతి జూపు చల్లనినిడువాలుజూపులును: శ్రీహరి యొక్క కన్నులు పద్మంలో ఉండే లక్ష్మీదేవికి ఒక కొత్త కాంతిని ఇస్తాయని చెప్పడం ద్వారా ఆయన చూపుల యొక్క విశిష్టతను, ప్రభావవంతమైన స్వభావాన్ని తెలియజేస్తున్నారు. అవి చల్లగా, విశాలంగా ఉంటాయని వర్ణించడం ఆయన శాంత స్వభావాన్ని సూచిస్తుంది.
5. ఎక్కువకళలుజిందు నిందుఖండంబులంజెక్కి వైచు చొక్కంపు చిక్కిలి లేఁజెక్కులును: ఆయన చెక్కిళ్ళను చంద్రవంకలతో పోల్చడం ద్వారా వాటి యొక్క అందాన్ని, కాంతిని తెలియజేస్తున్నారు. అవి ఎంతో చక్కగా, లేతగా ఉన్నాయని వర్ణించారు.
6. నూతన కైతక గర్భదళ విభాళంబయిన ఫాలంబును: ఆయన నుదురు కొత్తగా విచ్చుకున్న మొగలి పువ్వు యొక్క రేకుల మెరుపును కలిగి ఉందని చెప్పడం ద్వారా దాని యొక్క అందాన్ని, స్వచ్ఛతను వర్ణిస్తున్నారు.
7. చిరత్నరత్నఖచితోదారకోటీర ప్రభాంగంబై రంగుమీఱు నుత్తమాంగంబును: ఆయన తలపై ఉన్న కిరీటంలో శాశ్వతమైన, విలువైన రత్నాలు పొదగబడి ఉన్నాయని, దాని యొక్క కాంతి ఆయన శిరస్సును మరింత ప్రకాశవంతంగా చేస్తోందని వర్ణించడం ద్వారా ఆయన యొక్క దివ్యత్వాన్ని తెలియజేస్తున్నారు.
8. అలసట లేకుండ తపము చేయుచున్నారు 'మునులు: ఈ వాక్యం మునులు శ్రీహరి యొక్క దివ్య రూపాన్ని తమ హృదయాలలో నిలుపుకొని, ఏకాగ్రతతో, ఎటువంటి చంచలత్వం లేదా అలసట లేకుండా తపస్సు చేస్తున్నారని తెలియజేస్తుంది. ఇది వారి యొక్క భక్తిని, నిష్ఠను తెలియజేస్తుంది.

సీ. పగడంపుమంకెన జగడంబు సేయు డాల్

పగడంపు సోగకంబముల మీద

నిగుడంబుజమువంటి నిగనిగ విడికెంపు

పువ్వులు పచ్చరాబో దె నూదు

పాడిమగరాచందుకొడిగ నంటినజాతి

రేజోతి రాగోడ జాజుటాకు

జేకొను హొన్నుకాసియతీఁగె మోడి ప

నుల చిత్రపటముల తళుకు వెలసి

కళుకు బంగారు టెకుల కులుకు మీటి

బెళుకు తెరమానికపు జగతులను సోయ

గంబు నింబగు వైజయంతంబులోన

నిండుకొలువయి యుండ నాఖండలుండు. 69

తాత్పర్యము:

ఆ సమయంలో దేవేంద్రుడు తన వైజయంతమనే అందమైన సభాస్థలిలో కొలువు తీరి ఉన్నాడు. అక్కడ ఉన్న స్తంభాలు మంకెన పువ్వు యొక్క రంగుతో పోటీ పడుతున్నట్లుగా ఎర్రని పగడాలతో చెక్కబడి ఉన్నాయి. ఆ స్తంభాల మీద విచ్చుకున్న ఎర్రని తామర పువ్వుల్లాంటి రత్నాలు ప్రకాశిస్తున్నాయి. పచ్చని రాతి నేలపై రాలిన అగరబత్తుల పొడి, ఆ ప్రదేశంలోని రత్నాల కాంతుల నుండి రాలిపడిన ధూళిలా భ్రమ కలిగిస్తోంది. రేజోతి అనే రాతి గోడపై జాజి ఆకుల తీరులో బంగారు తీగలతో చిత్రాలు ఉన్నాయి. కదులుతున్న తెరలు మరియు మాణిక్యాలతో చేసిన ప్రపంచాల బొమ్మలు ఆ సభకు ఒక వింత మెరుపును ఇస్తున్నాయి. ఇలా వైభవంగా ఉన్న వైజయంతంలో ఇంద్రుడు కొలువై ఉన్నాడు.

విశేషాలు:

1. పగడంపుమంకెన జగడంబు సేయు డాల్ పగడంపు సోగకంబముల మీద: ఇక్కడ వైజయంతంలోని స్తంభాల యొక్క అందాన్ని వర్ణిస్తున్నారు. అవి మంకెన పువ్వు రంగును పోలిన ఎర్రని పగడాలతో చేయబడి, ఒకదానితో ఒకటి పోటీ పడుతున్నట్లుగా మెరుస్తున్నాయి. "సోగకంబములు" అంటే పొడవైన స్తంభాలు.
2. నిగుడంబుజమువంటి నిగనిగ విడికెంపు పువ్వులు పచ్చరాబోదె నూదు: స్తంభాల మీద అమర్చిన ఎర్రని రత్నాలు వికసించిన తామర పువ్వుల్లా మెరుస్తున్నాయి. "పచ్చరాబోదె" అంటే పచ్చని రాతి

నేల. ఆ నేలపై రాలిన అగరబత్తుల పొడి రత్నాల కాంతి వల్ల ఒక విధమైన ప్రత్యేకమైన కాంతిని వెదజల్లుతోంది.

3. పొడిమగరాచందుకొడిగ నంటినజాతి రేజోతి రాగోడ జాజుటాకు జేకొను హొన్నుకాసియతీఁగె మోడి పనుల చిత్రపటముల తళుకు వెలసి: "పొడిమగరాచందుకొడిగ" అంటే రత్నాల దీపం నుండి రాలిన ధూళి. రేజోతి అనే రాతి గోడపై జాజి ఆకుల ఆకారంలో బంగారు తీగలతో చేసిన చిత్రాలు మెరుస్తున్నాయి. ఈ చిత్రాలు ఆ గోడకు ఒక ప్రత్యేకమైన అందాన్నిస్తున్నాయి.

4. కళుకు బంగారు □ ౕరేకుల కులుకు మీ□ ి బెళుకు తెరమానికపు జగతులను సోయ గంబు నింబగు: అక్కడ ఉన్న బంగారు రేకులు మెరుస్తూ కదులుతున్నాయి. మాణిక్యాలతో చేసిన చిన్న చిన్న ప్రపంచాల బొమ్మలు ఆ సభాస్థలికి ఒక వింత శోభను కలిగిస్తున్నాయి. "బెళుకు" అంటే మెరవడం, కదలడం.

5. వైజయంతంబులోన నిండుకొలువయి యుండ నాఖండలుండు: ఇలాంటి అద్భుతమైన వైజయంతమనే సభాస్థలిలో ఇంద్రుడు (ఆఖండలుడు) కొలువు తీరి ఉన్నాడు. ఇది ఆ సభ యొక్క గొప్పతనాన్నినాన్ని తెలియజేస్తుంది.

ఈ పద్యం వైజయంత సభ యొక్క అద్భుతమైన అందాన్ని కళ్ళకు కట్టినట్లు వర్ణిస్తోంది. కవి వివిధ రంగులు, కాంతులు మరియు ఆకారాలను ఉపయోగించి ఒక దివ్యమైన వాతావరణాన్ని సృష్టించాడు.

ఉ. చారుఁ డొకండు ఘర్మకణజాలము ఫాలముమోచి పాదముల్
మేరగ ధారగాఁ గురియ మేనువడం కఁ గడంక నిల్వుదొ
వారికకోటి దాటి కయివారపువారి నదల్చి కిన్నరీ
చారణగానముల్గ లంఁచి సమ్ముఖమంది భయమ్ము నొందుచున్ 70

తాత్పర్యము:

అలాంటి గొప్ప కొలువు కూటములో దేవతలతో ముచ్చటిస్తున్న ఇంద్రుని దగ్గరికి ఒక చారుడు (వేగువాడు) వచ్చాడు. అతని నుదుటి నుండి చెమట బిందువులు కారుతున్నాయి, కాళ్ళు వణుకుతున్నాయి, శరీరం కూడా వణికిపోతోంది. అతను ఎంతో కష్టపడి ఆ సభలోని వారిని దాటుకుంటూ, కిన్నెరసంగీతం పాడుతున్న వారిని కూడా పక్కకు నెట్టి, ఇంద్రుని ముందు నిలబడ్డాడు. అతని దీనమైన పరిస్థితిని చూసి కిన్నెరసంగీతం ఆగిపోయింది. అప్పుడు ఆ చారుడు రాజుకు నమస్కరించి భయంతో ఈ విధంగా చెప్పడం మొదలుపెట్టాడు.

విశేషాలు:

1. చారుఁ డొకండు ఘర్మకణజాలము ఫాలముమోచి పాదముల్ మేరగ ధారగాఁ గురియ మేనువడం కఁ గడంక నిల్పుదొ: ఇక్కడ చారుని యొక్క ఆందోళనను, హడావిడిని వర్ణిస్తున్నారు. అతడు హడావుడిగా రావడం వల్ల అతని నుదుటిపై చెమట బిందువులు పేరుకుపోయాయి, కాళ్ళు వణుకుతున్నాయి మరియు శరీరం కూడా వణికిపోతోంది. అయినప్పటికీ, అతడు తన ప్రయత్నాన్ని ఆపకుండా ముందుకు సాగాడు.
2. వారికకోటి దాటి కయివారపువారి నదల్చి కిన్నరీ చారణగానముల్గలఁచి సమ్ముఖమంది భయమ్ము నొందుచుర్: చారుడు ఆ సభలో ఉన్న అనేకమంది దేవతల సమూహాన్ని దాటుకుంటూ వచ్చాడు. ద్వారపాలకులను కూడా దాటి వెళ్ళాడు. కిన్నెరలు మరియు చారణులు పాడుతున్న పాటలను ఆపి, ఇంద్రుని ముందు నిలబడి భయంతో వణికిపోతున్నాడు. ఇది ఆ చారుడు తీసుకువచ్చిన వార్త యొక్క ప్రాముఖ్యతను సూచిస్తుంది.
3. ఇట్టి కొలువు కూటమునందు వేల్పులతో ముచ్చటించుచున్న అమరేశ్వరుని సన్నిధికి ఒక చారుఁడు చెమటలుగ్రక్కుచు వచ్చి వడవడ వణఁచుచు నిలిచినాఁడు: ఈ వాక్యం ఆ సమయపు సన్నివేశాన్ని వివరిస్తుంది. ఇంద్రుడు దేవతలతో మాట్లాడుతున్న సమయంలో, ఒక చారుడు హడావుడిగా, భయంతో వణుకుతూ అతని దగ్గరికి వచ్చాడు.
4. అతని దీనత గమనించి కిన్నరీ చారణులు గానములు చాలించినారు: చారుని యొక్క భయంతో కూడిన దీనమైన పరిస్థితిని చూసి, అక్కడ సంగీతం పాడుతున్న కిన్నెరలు మరియు చారణులు తమ గానాన్ని ఆపేశారు. ఇది ఆ చారుని రాక యొక్క తీవ్రతను తెలియజేస్తుంది.
5. అప్పు డతఁడు ప్రభువునకు సమస్కరించి భయపడుచు ఈ విధముగా నివేదించినాఁడు: చివరగా, చారుడు ఇంద్రునికి నమస్కరించి, భయపడుతూ తన సందేశాన్ని చెప్పడానికి సిద్ధమయ్యాడు.

ఈ పద్యం ఒక ముఖ్యమైన వార్తను తీసుకువచ్చిన చారుడు భయంతో, ఆందోళనతో ఇంద్రుని సభకు చేరుకున్న దృశ్యాన్ని కళ్ళకు కట్టినట్లు వర్ణిస్తోంది. అతని పరిస్థితి సభలో ఉన్నవారి దృష్టిని ఆకర్షించింది మరియు ఉత్కంఠను పెంచింది.

ఉ. చేరఁగవచ్చి మ్రొక్కి సురశేఖర: దివ్యకిరీటకోటిమం
దారనగప్రసూన రసధౌతపదాంబుజ ! దానవచ్ఛిదో
దారశతార ! మీరనుప ధారుణికింజని యొక్కవింత నే
నారసివచ్చినాఁడ భయమయ్యెడు (దెల్ప (గ సామిసన్నిధిఁ 71

తాత్పర్యము:

ఆ చారుడు ఇంద్రుని దగ్గరికి వచ్చి నమస్కరించి ఇలా అన్నాడు: "ఓ దేవ శ్రేష్ఠుడా! మీ దివ్యమైన కిరీటాల సమూహము మందార పర్వతంలోని పువ్వుల రసంతో కడుగబడిన పాదపద్మములు కలవాడా! రాక్షసులను చీల్చడానికి గొప్పదైన, అనేకమైన మొనలు కలిగిన వజ్రాయుధము కలవాడా! మీ ఆజ్ఞానుసారం నేను భూమికి వెళ్ళి ఒక వింతను చూసి వచ్చాను. ఆ విషయాన్ని మీ ముందు చెప్పడానికి నాకు భయంగా ఉంది."

విశేషాలు:

1. చేరఁగవచ్చి మ్రొక్కి సురశేఖర: చారుడు ఇంద్రుని సమీపించి, ఆయనకు నమస్కరించాడు. "సురశేఖర" అంటే దేవతలందరిలో శ్రేష్ఠుడని సంబోధించడం. ఇది ఇంద్రుని యొక్క గొప్పతనాన్నినాన్ని తెలియజేస్తుంది.
2. దివ్యకిరీటకోటిమందారనగప్రసూన రసధౌతపదాంబుజ: ఇది ఇంద్రుని పాదాలను వర్ణించే ఒక గొప్ప విశేషణం. ఆయన పాదపద్మాలు ఎన్నో దివ్యమైన కిరీటాలలోని మందార పర్వతపు పువ్వుల రసంతో కడుగబడినట్లుగా పవిత్రమైనవి మరియు శోభాయమానమైనవి అని భావం.
3. దానవచ్ఛిదో దారశతార: దానవచ్ఛిదో దారశతార" అనే విశేషణంతో చారుడు ఇంద్రుని సంబోధిస్తున్నప్పుడు, ఆయన రాక్షసులను చీల్చడానికి గొప్పదైన, అనేకమైన మొనలు కలిగిన వజ్రాయుధాన్ని కలిగి ఉన్నాడని అర్థం. ఇది ఇంద్రుని యొక్క శక్తిని మరియు పరాక్రమాన్ని మరింతగా నొక్కి చెబుతుంది.
4. మీరనుప ధారుణికింజని యొక్కవింత నే నారసివచ్చినాఁడ: చారుడు తాను ఇంద్రుని ఆజ్ఞ మేరకు భూలోకానికి వెళ్ళానని మరియు అక్కడ ఒక ఆశ్చర్యకరమైన విషయం చూసి వచ్చానని నివేదిస్తున్నాడు.
5. భయమయ్యెడు (దెల్ప (గ సామిసన్నిధి: చివరగా, చారుడు ఆ వింత విషయాన్ని ఇంద్రుని ముందు చెప్పడానికి భయపడుతున్నానని వినయంగా తెలియజేస్తున్నాడు. ఇది ఆ వార్త యొక్క తీవ్రతను మరియు ఇంద్రుని యొక్క గొప్ప అధికారాన్ని సూచిస్తుంది.

ఈ పద్యంలో చారుడు ఇంద్రుని యొక్క గొప్పతనాన్నినాన్ని కొనియాడుతూ, తాను చూసిన వింతను చెప్పడానికి భయపడుతున్నట్లుగా తన వినయాన్ని తెలియజేస్తున్నాడు. ఇంద్రుని యొక్క దివ్యత్వం, పరాక్రమం మరియు అధికారం ఈ సంబోధనలో స్పష్టంగా కనిపిస్తున్నాయి. చారుడు చెప్పబోయే విషయంపై పాఠకులకు ఉత్కంఠ కలుగుతుంది.

సీ. ఈవటుకును సామియిచ్చలో (జరియించు

మన్ననపురుషులు మాన్యచరితు

లల భరద్వాజ కశ్యప గౌత మాత్రి కౌ
శిక జమదగ్ని వసిష్ఠమునులు
పరమ పతివ్రతాభరణమైన యరుంధ
తీరమణియు నతితీవ్రనియమ
పరతమై శతకూటపర్వతేంద్రమున న
త్యుగ్రతపస్థితినున్నవారు
నాక మో యటుగాకున్న నలినభవుని
లోకమో కాక స్మరవైరిలోక మో ము
కుంద లోక మో వారల ఘోర తపము
పాకమునకుఫలంబు త్రిలోక నాథ! 72

తాత్పర్యము:

"ఓ త్రిలోకనాథా! ఇప్పటివరకు మీ దయలో మెలిగే గొప్ప చరిత్ర కలిగిన భరద్వాజుడు, కశ్యపుడు, గౌతముడు, అత్రి, కౌశికుడు, జమదగ్ని, వసిష్ఠుడు అనే మునులు మరియు పరమ పతివ్రత అయిన అరుంధతీ దేవి కూడా శతకూట పర్వతం మీద అత్యంత కఠోరమైన తపస్సు చేస్తున్నారు. వారు కోరుకునేది స్వర్గలోకమో, బ్రహ్మలోకమైన సత్యలోకమో, శివుని లోకమైన కైలాసమో, లేక విష్ణువు ఉండే వైకుంఠమో నాకు తెలియకున్నది."

విశేషాలు:

1. ఈవఱకును సామియిచ్చలో (జరియించు మన్ననపురుషులు మాన్యచరితు: చారుడు ముందుగా ఆ మునుల యొక్క గొప్పతనాన్నినాన్ని తెలియజేస్తున్నాడు. వారు ఎల్లప్పుడూ ఇంద్రుని యొక్క దయలో మెలిగేవారని మరియు గొప్ప చరిత్ర కలిగిన వారని చెబుతున్నాడు. "మాన్యచరితు" అంటే గొప్ప చరిత్ర కలవారు.
2. లల భరద్వాజ కశ్యప గౌత మాత్రి కౌ శిక జమదగ్ని వసిష్ఠమునులు: ఇక్కడ చారుడు ఆ తపస్సు చేస్తున్న ఏడుగురు గొప్ప మునుల పేర్లను వరుసగా పేర్కొన్నాడు: భరద్వాజుడు, కశ్యపుడు, గౌతముడు, అత్రి, విశ్వామిత్రుడు (కౌశికుడు), జమదగ్ని, వసిష్ఠుడు. వీరంతా హిందూ పురాణాలలో చాలా ముఖ్యమైన ఋషులు.
3. పరమ పతివ్రతాభరణమైన యరుంధ తీరమణియు నతితీవ్రనియమ పరతమై శతకూటపర్వతేంద్రమున న త్యుగ్రతపస్థితినున్నవారు: పరమ పతివ్రతలలో శ్రేష్ఠురాలైన అరుంధతీ

దేవి కూడా వారితో కలిసి శతకూట పర్వతం అనే గొప్ప పర్వతంపై అత్యంత కఠోరమైన నియమాలతో తపస్సు చేస్తోంది. అరుంధతి వసిష్ఠుని భార్య మరియు ఆమె పాతివ్రత్యానికి ప్రసిద్ధి.

4. నాక మో యటుగాకున్న నలినభవుని లోకమో కాక స్మరవైరిలోక మో ము కుంద లోక మో వారల ఘోర తపము పాకమునకుఫలంబు త్రిలోక నాథ!: చారుడు వారి తపస్సు యొక్క ఫలితం ఏమిటో తనకు తెలియదని వినయంగా చెబుతున్నాడు. వారు స్వర్గాన్ని కోరుకుంటున్నారా, బ్రహ్మ ఉండే సత్యలోకాన్ని ఆశిస్తున్నారా, శివుడు ఉండే కైలాసానికి వెళ్లాలనుకుంటున్నారా, లేక విష్ణువు ఉండే వైకుంఠాన్ని పొందాలని తపిస్తున్నారా అనేది ఊహించలేకపోతున్నానని అంటున్నాడు. "స్మరవైరి" అంటే మన్మథుని శత్రువు (శివుడు), "ముకుంద లోకము" అంటే విష్ణువు యొక్క లోకం (వైకుంఠం). "ఘోర తపము పాకమునకుఫలంబు" అంటే వారి కఠోరమైన తపస్సు యొక్క ఫలితం.

ఈ పద్యంలో చారుడు గొప్ప మునులు మరియు అరుంధతీ దేవి శతకూట పర్వతంపై చేస్తున్న కఠోర తపస్సు గురించి ఇంద్రునికి తెలియజేస్తున్నాడు. వారి తపస్సు యొక్క తీవ్రత మరియు వారు ఆశిస్తున్న ఫలితం ఏమిటో తెలియకపోవడం చారుని యొక్క ఆందోళనను సూచిస్తుంది. ఈ సంఘటన తర్వాతి కథకు దారి తీస్తుంది.

గీ. మఱుఁగుపెట్టక వెఱవక మఱుపులేక
కన్నకార్యము మఱివిన్నకార్య మెల్ల
విన్నపమొనర్పఁగా నీతి వేగరులకు
చిత్త మిఁక దేవరపరాకు సేయఁదగదు.

తాత్పర్యము:

చూసినది చూసినట్లు, విన్నది విన్నట్లు ఎటువంటి దాపరికం లేకుండా, భయం లేకుండా, ఏమీ దాచకుండా నిజాయితీగా తెలియజేయడం వేగులవారి యొక్క ధర్మం. కాబట్టి, నేను ఇప్పుడు విన్నవించిన ఈ విషయంపై మీరు శ్రద్ధ చూపాలి, నిర్లక్ష్యం చేయకూడదు.

విశేషాలు:

1. మఱుఁగుపెట్టక వెఱవక మఱుపులేక కన్నకార్యము మఱివిన్నకార్య మెల్ల విన్నపమొనర్పఁగా నీతి వేగరులకు: ఈ పాదం వేగులవారి యొక్క ముఖ్యమైన లక్షణాలను తెలియజేస్తుంది. ఒక మంచి వేగులవాడు తాను స్వయంగా చూసిన విషయాన్ని కానీ, ఇతరుల ద్వారా విన్న విషయాన్ని కానీ ఎటువంటి దాపరికం లేకుండా (మఱుఁగుపెట్టక), భయపడకుండా (వెఱవక), ఏమీ మర్చిపోకుండా (మఱుపులేక) యథాతథంగా నివేదించాలి. ఇది వారి యొక్క నీతి మరియు ధర్మం.

2. చిత్త మిఁక దేవరపరాకు సేయఁదగదు: ఈ చివరి పాదం చారుడు ఇంద్రునికి చేస్తున్న విజ్ఞప్తి. తాను ఇంత ముఖ్యమైన విషయాన్ని నివేదిస్తున్నందున, ఇంద్రుడు దీనిని తేలికగా తీసుకోకూడదని, శ్రద్ధగా పరిశీలించాలని కోరుతున్నాడు. "దేవరపరాకు సేయఁదగదు" అంటే మీరు దీనిని నిర్లక్ష్యం చేయకూడదు అని అర్థం.
3. కావున ఇట్లు విన్నపము చేసి నాన ఇది దేవ పరాకు చేయఁదగిన విషయము కాదు: ఈ చివరి వ్యాఖ్య చారుడు తన విన్నపాన్ని ఎందుకు ఇంత గట్టిగా చెబుతున్నాడో వివరిస్తుంది. తాను నివేదించిన విషయం చాలా ముఖ్యమైనది కాబట్టి, దేవుడైన ఇంద్రుడు దానిని నిర్లక్ష్యం చేయకూడదని అతడు భావిస్తున్నాడు.

ఈ గీత పద్యం చారుని యొక్క నిజాయితీని, తన కర్తవ్యం పట్ల అతనికున్న నిబద్ధతను మరియు అతను తీసుకువచ్చిన వార్త యొక్క ప్రాముఖ్యతను తెలియజేస్తుంది.

చ. అన వుడు గుండెఝల్లనఁగ నాదివిజాధిపుఁడొక్కభృత్యునిం
గనుఁగొని రంభ నూరుజితకాంచనరంభను తోడిదెమ్ము పొ
మ్మనఁ జని యంతయుండెలుప నాచెలి వార్తలు వేడ వాఁడునే
విన మఱి యేగు దేరి యొక వేగరి బాగఱి వేగకృద్గతిన్. 74

తాత్పర్యము:

చారుడు అలా చెప్పగానే, దేవతల రాజు అయిన ఇంద్రుని గుండె ఒక్కసారిగా ఝల్లుమంది (ఆందోళన చెందాడు). వెంటనే అతడు ఒక సేవకుడిని పిలిచి, " మృదుత్వంలో అరటిని గెలిచిన అందమైన తొడలు కలిగిన రంభను వెంటనే ఇక్కడికి తీసుకురా" అని ఆజ్ఞాపించాడు. ఆ సేవకుడు వెంటనే రంభ ఉండే చోటికి వెళ్ళి ఇంద్రుని ఆజ్ఞను ఆమెకు తెలియజేశాడు.

విశేషాలు:

1. అన వుడు గుండెఝల్లనఁగ నాదివిజాధిపుఁడొక్కభృత్యునిం గనుఁగొని: చారుడు చెప్పిన భయానకమైన వార్త వినగానే ఇంద్రుడు ఒక్కసారిగా కలత చెందాడు. "ఆదివిజాధిపుఁడు" అంటే మొదటి దేవతలకు అధిపతి (ఇంద్రుడు). "గుండెఝల్లనఁగ" అంటే గుండె ఒక్కసారిగా దిగులుపడటం లేదా ఆందోళన చెందటం.
2. నాచెలి వార్తలు వేడ వాఁడునే విన మఱి ఏగు దేరి యొక వేగరి బాగఱి వేగకృద్గతిన్: మీరిచ్చిన భావం ప్రకారం, ఆ సేవకుడు వెంటనే ఆ అందమైన రంభ ఇంటికి వెళ్ళి ఇంద్రుని ఆజ్ఞను వినిపించాడు. "వేగరి బాగఱి వేగకృద్గతిన్" అంటే చాలా వేగంగా వెళ్ళేవాడు అని అర్థం. ఇక్కడ సేవకుడి యొక్క వేగాన్ని నొక్కి చెప్పారు.

3. రంభన్: రంభను (ఆమెను)ఊరు జిత రంభను: ఊరువులు (తొడలు) జిత (గెలిచిన) రంభను (అరటి దుంప యొక్క మృదుత్వాన్ని). కాంచన రంభను అనేది బంగారు రంగు కలిగిన అందమైన రంభను అని కూడా సూచిస్తుంది.

కాబట్టి, "రంభనూరుజితకాంచనరంభను" అంటే మృదుత్వంలో అరటిని గెలిచిన అందమైన తొడలు కలిగిన రంభను అని అర్థం చేసుకోవచ్చు. ఇక్కడ రంభ యొక్క తొడల యొక్క మృదుత్వాన్ని మరియు అందాన్ని ప్రత్యేకంగా వర్ణిస్తున్నారు

4.
5. చారుని పలుకులు వినఁగానే ఇంద్రుని గుండె జల్లు మన్నది: మీరిచ్చిన ఈ వ్యాఖ్యానం ఇంద్రుడు చారుని మాటలకు ఎంతగా కలత చెందాడో వివరిస్తుంది.
6. 'నీవు వెళ్ళి రంభను పిలుచుకొనిరమ్ము!'అని ఒక భృత్యుని పంపినాడు. వాఁడు అతి వేగముగా ఆ సుందరి గృహమునకు వెళ్ళి సురపతి ఆజ్ఞ వినిపించినాఁడు: ఈ వ్యాఖ్య పద్యంలోని సంఘటనను మరింత స్పష్టంగా తెలియజేస్తుంది. ఇంద్రుడు వెంటనే స్పందించి రంభను పిలిపించడానికి ఒక సేవకుడిని పంపడం అతని ఆందోళనను సూచిస్తుంది.

ఈ పద్యం చారుడు చెప్పిన వార్త యొక్క తీవ్రతను మరియు దాని వలన ఇంద్రునిలో కలిగిన ఆందోళనను తెలియజేస్తుంది. ఇంద్రుడు వెంటనే రంభను పిలిపించడం తర్వాతి పరిణామాలకు సూచనగా ఉంది. రంభను వర్ణించిన తీరు ఆమె పాత్ర యొక్క ప్రాముఖ్యతను తెలియజేస్తుంది

.

గీ. వచ్చి విచ్చలవిడి కొల్వువారినెల్లఁ

దలఁడనుచుఁజొచ్చి దొర చెవిదండఁ జేరి

పలికె నేమేమొ నా కేమి తెలియదబల

పిలువుమన వచ్చినాడ రావలయు ననుడు, 75

తాత్పర్యము:

(ఆ సేవకుడు) అక్కడికి వచ్చి, కొలువులో ఉన్నవారందరినీ నిర్లక్ష్యంగా దాటుకుంటూ, ఎవరినీ పట్టించుకోకుండా నేరుగా రాజు (ఇంద్రుడు) చెవి దగ్గరికి వెళ్ళాడు. అక్కడ ఏమి చెప్పాడో నాకు తెలియదు. నన్ను మాత్రం ఆ బలహీనురాలిని (రంభను) పిలుచుకు రమ్మని చెప్పారు, కాబట్టి ఆమె రావాలి అని చెప్పడానికి వచ్చాను.

విశేషాలు:

1. వచ్చి విచ్చలవిడి కొల్వువారినెల్లఁ దలఁడనుచుఁజొచ్చి: సేవకుడు హడావుడిగా వచ్చాడు. కొలువులో ఉన్నవారందరినీ ఏమాత్రం పట్టించుకోకుండా, వారిని దాటుకుంటూ నేరుగా రాజు దగ్గరికి వెళ్ళాడు. "విచ్చలవిడి" అంటే నిర్లక్ష్యంగా, అడ్డు లేకుండా. "తలఁడనుచుఁజొచ్చి" అంటే ఎవరినీ లెక్కచేయకుండా లోపలికి వెళ్ళాడు. ఇది ఆ సేవకుడికి ఉన్న అత్యవసర పరిస్థితిని తెలియజేస్తుంది.
2. దొర చెవిదండఁ జేరి పలికె నేమేమొ నా కేమి తెలియదబల పిలువుమన వచ్చినాడ రావలయు ననుడు: సేవకుడు రాజు చెవి దగ్గరికి చేరి ఏమి చెప్పాడో కవికి (లేదా కథకుడికి) తెలియదు. అయితే, ఆ రాజు (ఇంద్రుడు) ఆ సేవకుడిని ఆ బలహీనురాలిని (రంభను) పిలుచుకు రమ్మని చెప్పాడు. కాబట్టి, ఆ ఆజ్ఞను రంభకు తెలియజేయడానికి ఆ సేవకుడు వచ్చాడు మరియు ఆమె వెంటనే రావాలని చెబుతున్నాడు. ఇక్కడ "అబల" అని రంభను సంబోధించడం గమనార్హం. ఇది ఆమె యొక్క పరిస్థితిని లేదా ఆ సమయంలో ఆమె యొక్క భావనను సూచిస్తుంది.
3. వచ్చి విచ్చలవిడి కొల్వువారినెల్లఁ దలఁడనుచుఁజొచ్చి దొర చెవిదండఁ జేరి పలికె నేమేమొ: ఈ వాక్యం సేవకుడు ఎంత తొందరగా మరియు మర్యాద లేకుండా ప్రవర్తించాడో తెలియజేస్తుంది. రాజు యొక్క ఆజ్ఞ ఎంత ముఖ్యమైనదో ఇది సూచిస్తుంది.
4. నా కేమి తెలియదబల పిలువుమన వచ్చినాడ రావలయు ననుడు: ఈ మాటలు సేవకుడు కేవలం రాజు ఆజ్ఞను అమలు చేయడానికి వచ్చాడని, అసలు విషయం అతనికి తెలియదని తెలియజేస్తున్నాయి. "అబల" అనే పదం రంభ పట్ల ఒక రకమైన సానుభూతిని లేదా ఆమె యొక్క బలహీనమైన స్థితిని సూచిస్తుంది.

ఈ పద్యం సేవకుడు హడావుడిగా వచ్చి రాజు ఆజ్ఞను రంభకు తెలియజేసిన తీరును వర్ణిస్తుంది. రాజు యొక్క ఆజ్ఞ యొక్క ప్రాముఖ్యత మరియు రంభ యొక్క పరిస్థితి గురించి కొంత సూచన ఇందులో ఉంది.

సీ. చల్లని పన్నీట జలకంబు లారిచి

చెంగా విపావడజిగిబెడంగు

వెలికిఁ గ్రమ్మగ జిల్గు వెలిపట్టు కటిఁగట్టి

కప్పురమ్మున తిలకమ్ముదిద్ది

కమ్మని తావులు కడలంట కొప్పున

మందార కుసుమదామములు చెరివి

తనువు పంకజగంధమును బూతజవ్వాది

తావియునొండొంటిఁ ద్ర స్తరింప

రెప్పలకు కొంత జిలిబిలిరేక గూర్చి

వెన్నెలలపంటయౌహారవితతి గబ్బి

గుబ్బచన్నులపైఁ జెన్ను గులకరింప

తొలకరిమెఱుంగునా మేనుతులక రింప. 76

తాత్పర్యము:

ఆ తరువాత ఆ అందమైన రంభ చల్లని పన్నీటితో స్నానం చేసింది. ఎర్రని పట్టు పావడపై మెరిసే తెల్లని పట్టు వస్త్రాన్ని కట్టుకుంది. కర్పూరంతో తిలకం దిద్దుకుంది. మంచి సువాసనలు వెదజల్లే మందార పూల దండలను తన కొప్పులో అలంకరించుకుంది. తన శరీరం నుండి వెలువడే తామర పువ్వుల వంటి సహజమైన సువాసనకు, పూసిన జవ్వాది యొక్క పరిమళం తోడై మరింత ఆహ్లాదకరంగా వ్యాపించింది. తన కనురెప్పలకు కొంత మెరుపును (కాటుక వంటిది) దిద్దింది. వెన్నెల పంటలా తెల్లగా మెరిసే ముత్యాల హారాలను తన నిండు చన్నులపై అందంగా అమర్చుకుంది. తొలకరి మెరుపులా మెరుస్తూ ఆమె ఇంటి నుండి బయలుదేరింది.

విశేషాలు:

1. చల్లని పన్నీట జలకంబు లారిచి చెంగా విపావడజిగిబెడంగు వెలికిఁ గ్రమ్మగ జిల్గు వెలిపట్టు కటిఁగట్టి: రంభ యొక్క స్నానాన్ని మరియు దుస్తులను వర్ణిస్తున్నారు. ఆమె చల్లని పన్నీటితో స్నానం చేయడం ఆమె యొక్క స్వచ్ఛతను మరియు తాజాదనాన్ని సూచిస్తుంది. ఎర్రని పట్టు పావడ మరియు దానిపై కట్టిన మెరిసే తెల్లని పట్టు వస్త్రం ఆమె అందాన్ని మరింతగా వెలికితీస్తున్నాయి.
2. కప్పురమ్మున తిలకమ్ముదిద్ది కమ్మని తావులు కడలంట కొప్పున మందార కుసుమదామములు చెరివి: రంభ తన నుదుటిన కర్పూరంతో చేసిన తిలకం దిద్దుకుంది, ఇది స్వచ్ఛతకు మరియు ప్రశాంతతకు చిహ్నం. మంచి సువాసనలు వెదజల్లే మందార పూల దండలను తన కొప్పులో పెట్టుకోవడం ఆమె యొక్క శృంగారభావానికి మరియు అలంకరణకు ప్రాధాన్యతనిస్తుంది.
3. తనువు పంకజగంధమును బూతజవ్వాది తావియునొండొంటిఁ ద్ర స్తరింప: రంభ శరీరం సహజంగానే తామర పువ్వుల వంటి మంచి వాసన కలిగి ఉంది. దానికి తోడు ఆమె పూసుకున్న జవ్వాది యొక్క సువాసన కలిసి మరింత అద్భుతమైన పరిమళాన్ని వెదజల్లుతోంది. "ద్ర స్తరింప" అంటే వ్యాపించడం, కలగలవడం.

4. రెప్పలకు కొంత జిలిబిలిరేక గూర్చి వెన్నెలలపంటయౌహారవితతి గబ్బి గుబ్బచన్నులపైఁ జెన్ను గులకరింప: రంభ తన కనురెప్పలకు కాటుక దిద్దుకోవడం వల్ల అవి మరింత అందంగా కనిపిస్తున్నాయి. వెన్నెల కాంతి వలె తెల్లగా ఉండే ముత్యాల హారాలను తన నిండు చన్నులపై ధరించడం ఆమె యొక్క అందాన్ని మరింత పెంచుతోంది. "జిలిబిలిరేక" అంటే మెరుపు, కాంతి. "గుబ్బచన్నులు" అంటే నిండు చన్నులు. "చెన్ను గులకరింప" అంటే అందం మెరిసిపోతుండగా.
5. తొలకరిమెఱుంగునా మేనుతులక రింప: రంభ యొక్క శరీరం తొలకరి మెరుపు వలె ప్రకాశిస్తూ బయటకు వెళ్ళింది. ఇది ఆమె యొక్క అందం యొక్క మెరుపును మరియు ఆమె రాక యొక్క ప్రాముఖ్యతను సూచిస్తుంది.

ఈ పద్యం రంభ యొక్క అలంకరణను మరియు ఆమె యొక్క సహజమైన సౌందర్యాన్ని ఎంతో మనోహరంగా వర్ణిస్తుంది. ఆమె ప్రతి కదలికలోను అందం ఉట్టిపడుతోందని కవి తెలియజేస్తున్నాడు. ఆమెను తొలకరి మెరుపుతో పోల్చడం ఆమె రాక యొక్క ప్రాధాన్యతను సూచిస్తుంది.

క. కలువలచెలి మేనల్లుం
డల పింతయులేక వీఁక నార్చినరీతిన్
పలక మగరాలరత నపు
కళుకుల మొలనూలి చిరుత గంటలు మ్రోయన్. 77

తాత్పర్యము:

అప్పుడు మన్మథుడు సంతోషంతో కూని రాగాలు తీస్తున్నట్లుగా, ఆ రంభ యొక్క కాలి అందెలు మధురంగా ధ్వనించడం మొదలుపెట్టాయి. ఆమె నడుముకు ఉన్న చిన్న గంటలు, కదులుతున్న మొసళ్ళ వరుసల్లాంటి నూపురాల (అందెల) యొక్క కదలికకు అనుగుణంగా తిరుగుతూ మ్రోగాయి.

విశేషాలు:

1. కలువలచెలి మేనల్లుం డల పింతయులేక వీఁక నార్చినరీతిన్: "కలువలచెలి మేనల్లుండు" అంటే చంద్రుని మేనల్లుడు, అనగా మన్మథుడు. మన్మథుడు ఆనందంతో ఎలాంటి బెరుకు లేకుండా గట్టిగా అరుస్తున్నట్లుగా (పాట పాడుతున్నట్లుగా) ఆమె అందెల శబ్దాలు వినబడుతున్నాయి. ఇక్కడ అందెల ధ్వనిని మన్మథుని యొక్క ఉత్సాహంతో పోల్చడం ఆసక్తికరంగా ఉంది.
2. పలక మగరాలరత నపు కళుకుల మొలనూలి చిరుత గంటలు మ్రోయన్: రంభ నడుముకు ఉన్న మొలనూలు (ఒడ్డాణం) కదులుతున్న మొసళ్ళ వరుసలా ఉంది. ఆ మొలనూలుకు ఉన్న చిన్న గంటలు ఆమె కదులుతున్నప్పుడు మధురమైన ధ్వని చేస్తున్నాయి. "పలక మగరాలరత" అంటే

వరుసగా అమర్చిన మొసళ్ళ వలె. "కళుకుల మొలనూలి చిరుత గంటలు" అంటే అందమైన మొలనూలుకు ఉన్న చిన్న గంటలు.

ఈ పద్యం రంభ కదులుతున్నప్పుడు ఆమె అందెల మరియు మొలనూలు గంటల యొక్క శబ్దాలను ఎంతో కవితాత్మకంగా వర్ణిస్తుంది. ఆ శబ్దాలను మన్మథుని ఆనందంతో పోల్చడం ఆమె యొక్క కదలికలకు ఒక శృంగారభరితమైన స్పర్శను ఇస్తుంది. ఆమె అందం మరియు కదలికలు మన్మథుడిని కూడా సంతోషపరుస్తున్నట్లుగా కవి భావిస్తున్నాడు.

క. కనక స్తంభ స్తంభన

జనకములై హ స్తిహస్త సారహరములై

యనఁటుల మీటెడి యూరుల

మినుకులు మిన్నెల్లఁ బర్వి మిలమిలలీనన్. 78

తాత్పర్యము:

బంగారు అరటి బోదెల వలె నున్న ఆమె తొడలు, ఏనుగు తొండముల యొక్క గర్వాన్ని కూడా తగ్గించే విధంగా అందంగా కదులుతున్నాయి. ఆమె తొడల యొక్క మెరుపులు ఆకాశమంతా వ్యాపించి మిలమిలా మెరుస్తున్నాయి.

విశేషాలు:

1. కనక స్తంభ స్తంభన జనకములై హ స్తహస్త సారహరములై: రంభ యొక్క తొడలను బంగారు స్తంభాలతో పోలుస్తున్నారు. "స్తంభ స్తంభన జనకములై" అంటే స్తంభాల వంటి దృఢత్వాన్ని కలిగి ఉన్నవి. "హ స్తహస్త సారహరములై" అంటే ఏనుగు తొండముల యొక్క అందాన్ని, బలాన్ని కూడా హరించేసేంతటి సౌందర్యం కలవి. ఇక్కడ ఆమె తొడల యొక్క దృఢత్వాన్ని మరియు అసాధారణమైన అందాన్ని వర్ణిస్తున్నారు.
2. అనఁటుల మీటెడి యూరుల మినుకులు మిన్నెల్లఁ బర్వి మిలమిలలీనన్: రంభ నడుస్తున్నప్పుడు ఆమె తొడలు కదులుతుంటే, వాటి యొక్క మెరుపులు ఆకాశమంతా వ్యాపించి మిలమిలా మెరుస్తున్నట్లుగా ఉంది. అనఁటుల మీటెడి యూరుల" అంటే కదులుతున్నప్పుడు మెరుస్తున్న తొడలు. "మినుకులు మిన్నెల్లఁ బర్వి మిలమిలలీనన్" అంటే ఆ మెరుపులు ఆకాశమంతా వ్యాపించి మిలమిలా మెరుస్తున్నాయి. ఇది ఆమె నడక యొక్క అందాన్ని మరియు ఆమె శరీరం యొక్క కాంతిని తెలియజేస్తుంది.

ఈ పద్యం రంభ యొక్క తొడల యొక్క సౌందర్యాన్ని, దృఢత్వాన్ని మరియు ఆమె నడక యొక్క విలాసాన్ని అద్భుతంగా వర్ణిస్తుంది. ఆమె తొడలను బంగారు స్తంభాలతో మరియు వాటి కదలికలను

ఆకాశంలో మెరిసే కాంతులతో పోల్చడం ఆమె అందానికి ఒక దివ్యమైన రూపాన్ని ఇస్తుంది. ఏనుగు తొండాల గర్వాన్ని హరించే శక్తి వాటికి ఉందని చెప్పడం ఆమె సౌందర్యం యొక్క ప్రత్యేకతను తెలియజేస్తుంది.

గీ. మంజుశింజిత మంజీర కంజరాగ
రత్నరుచి త్రోవకును రాగరసము నింప
మెల్ల మెల్లన నడచుచో మెట్టెదోయి
కదలి ఘలుఘల్లుమని తాళగతులమొరయ 79

తాత్పర్యము:

రంభ మెల్లగా నడుస్తుండగా, ఆమె యొక్క అందమైన గజ్జెల యొక్క మధురమైన ధ్వని మరియు నూపురాల (అందెల) యొక్క రత్నాల కాంతి ఆ దారికి సంగీతపు మాధుర్యాన్ని నింపుతున్నాయి. ఆమె కాలి మెట్టెలు కదులుతూ "ఘలుఘల్లు"మని శబ్దం చేస్తూ తాళం వేస్తున్నట్లుగా మ్రోగుతున్నాయి.

విశేషాలు:

1. మంజుశింజిత మంజీర కంజరాగ రత్నరుచి త్రోవకును రాగరసము నింప: రంభ యొక్క అందమైన గజ్జెల (మంజీర) యొక్క మధురమైన ధ్వని (మంజుశింజిత) మరియు ఆమె నూపురాలలో (కంజరాగ) పొదిగిన రత్నాల యొక్క కాంతి (రత్నరుచి) ఆమె నడిచే దారికి సంగీతం యొక్క మాధుర్యాన్ని (రాగరసము) నింపుతున్నాయి. ఆమె కదులుతున్నప్పుడు ఆమె పాదాల నుండి వచ్చే శబ్దాలు మరియు కాంతి ఆ పరిసరాలను ఒక ప్రత్యేకమైన అనుభూతితో నింపుతున్నాయని భావం.
2. మెల్ల మెల్లన నడచుచో మెట్టెదోయి కదలి ఘలుఘల్లుమని తాళగతులమొరయ: రంభ నెమ్మదిగా నడుస్తుండగా, ఆమె రెండు కాళ్ళ మెట్టెలు కదులుతూ "ఘలుఘల్లు"మని శబ్దం చేస్తున్నాయి. ఆ శబ్దం ఒక లయబద్ధమైన తాళం వలె మ్రోగుతోంది ("తాళగతులమొరయ"). ఆమె నడక యొక్క లయకు అనుగుణంగా మెట్టెల శబ్దం వినబడుతోందని కవి వర్ణిస్తున్నాడు. సంగీతంలో తాళం ఒక నిర్దిష్టమైన లయను మరియు సమయాన్ని సూచిస్తుంది.

ఈ పద్యం రంభ యొక్క నడక యొక్క సొగసును మరియు ఆమె పాదాల నుండి వచ్చే శబ్దాల యొక్క మాధుర్యాన్ని ఎంతో సుందరంగా వర్ణిస్తుంది. ఆమె కదిలేటప్పుడు గజ్జెల ధ్వని సంగీతంలా ఉండటం మరియు మెట్టెల శబ్దం తాళంలా మ్రోగడం ఆమె నడకకు ఒక ప్రత్యేకమైన లయను మరియు అందాన్ని ఇస్తుంది. రత్నాల కాంతి ఆ దారిని మరింత ప్రకాశవంతం చేస్తోంది.

ఉ. కీర'మొ ? కాక చిల్కతురికీదొరరాణిధరించు మౌక్తికా

హారమొ ? పాకజిజ్జియవిహారమొ ? పార్వణచంద్రచంద్రికా

సారమొ ? చంచలారుచులసారమొ? యౌర! యటంచు చూపరుల్

సారె నుతింప నంచనడల సకివచ్చె బలారిచెంతకున్. 80

తాత్పర్యము:

ఆమె నడుస్తుంటే, చూసేవారు ఆశ్చర్యంతో "ఈమె చిలుకనా? లేక గుర్రంపై స్వారీ చేసే ప్రభువు (ఒకవేళ మన్మథుడు కావచ్చు) యొక్క రాణి ధరించిన ముత్యాల హారమా? లేక పండిన చెట్టుపై విహరించే అందమైన పక్షా? లేక పున్నమి చంద్రుని వెన్నెల కాంతి యొక్క సారమా? లేక మెరిసే కాంతుల యొక్క సారాంశమా?" అంటూ పదే పదే పొగుడుతూ ఉండగా, హంస నడకతో ఆ రంభ ఇంద్రుని దగ్గరికి వచ్చింది.

విశేషాలు:

1. కీర'మొ ? కాక చిల్కతురికీదొరరాణిధరించు మౌక్తికాహారమొ ? పాకజిజ్జియవిహారమొ ? పార్వణచంద్రచంద్రికాసారమొ ? చంచలారుచులసారమొ ? యౌర! యటంచు చూపరుల్ సారె నుతింప: రంభ యొక్క అద్భుతమైన సౌందర్యాన్ని చూసినవారు ఆమెను వివిధ రకాలుగా పోలుస్తూ ఆశ్చర్యపోతున్నారు. ఆమె చిలుక వలె అందంగా ఉందా? గుర్రంపై స్వారీ చేసే ప్రభువు యొక్క రాణి ధరించిన మెరిసే ముత్యాల హారం వలె ప్రకాశిస్తుందా? ఇక్కడ "చిల్కతురికీదొర" అనే పదం మన్మథుడిని కూడా సూచించవచ్చు, కాబట్టి ఆ పోలిక మరింత ప్రత్యేకమైన అర్థాన్ని సంతరించుకుంటుంది. ఆమె పండిన చెట్టుపై స్వేచ్ఛగా విహరించే అందమైన పక్షి వలె ఉందా? పున్నమి చంద్రుని యొక్క స్వచ్ఛమైన వెన్నెల కాంతి యొక్క సారాంశం వలె చల్లగా ఉందా? లేక మెరిసే కాంతుల యొక్క సారాంశం వలె ప్రకాశిస్తుందా? అని వారు మళ్ళీ మళ్ళీ ఆమెను పొగుడుతున్నారు. ఈ పోలికలు రంభ యొక్క అసాధారణమైన అందాన్ని మరియు ఆమె యొక్క వివిధ లక్షణాలను తెలియజేస్తున్నాయి.
2. అం చనడల సకివచ్చె బలారిచెంతకున్: అంతటి అందంతో, హంస నడకతో (నెమ్మదిగా, లయబద్ధంగా) ఆ రంభ ఇంద్రుని (బలారి) దగ్గరికి వచ్చింది. హంస నడక అనేది స్త్రీల యొక్క అందమైన నడకను వర్ణించడానికి ఉపయోగించే ఒక సంప్రదాయకమైన పోలిక.

ఈ పద్యం రంభ యొక్క సౌందర్యాన్ని చూసినవారి యొక్క అబ్బురాన్ని మరియు ఆమె నడక యొక్క సొగసును ఎంతో అద్భుతంగా వర్ణిస్తుంది. ఆమెను అనేక రకాలైన అందమైన విషయాలతో పోల్చడం ఆమె యొక్క అపురూపమైన రూపాన్ని తెలియజేస్తుంది. "చిల్కతురికీదొర" అనే పదానికి మన్మథుడిని సూచించే

అర్థం కూడా ఉండటం వలన, ఆ పోలిక రంభ యొక్క ఆకర్షణను మరింత బలపరుస్తుంది. హంస నడకతో ఆమె ఇంద్రుని దగ్గరికి రావడం తర్వాతి సన్నివేశానికి దారి తీస్తుంది.

క. వచ్చిన యచ్చరఁజూచి వి
యచ్చరులచ్చెరువునొంది యతనుని శరముల్
విచ్చలవిడి వడి గాడఁగ
నచ్చెలి చెలువంబు వొగడి రతి మోదమునన్. 81

తాత్పర్యము:

తాత్పర్యము:

అలా వచ్చిన ఆ అప్సరస (రంభ)ను చూసి దేవలోకంలోని వారందరూ ఆశ్చర్యపోయారు. మన్మథుని బాణాలు విజృంభించి తమ పదునును చూపించగా, ఆ అందమైన రంభ యొక్క సౌందర్యాన్ని పొగిడారు మరియు అత్యంత ఆనందాన్ని పొందారు.

విశేషాలు:

1. వచ్చిన యచ్చరఁజూచి వియచ్చరులచ్చెరువునొంది: ఇంద్రుని వద్దకు వచ్చిన ఆ అప్సరస (రంభ)ను చూసి ఆకాశంలో సంచరించే దేవతలందరూ ఆశ్చర్యపోయారు. ఆమె యొక్క అసాధారణమైన అందం వారిని విస్మయానికి గురిచేసింది. "వియచ్చరులు" అంటే ఆకాశంలో తిరిగే వారు, దేవతలు. "అచ్చెరువునొంది" అంటే ఆశ్చర్యపోయారు.
2. అతనుని శరముల్ విచ్చలవిడి వడి గాడఁగ నచ్చెలి చెలువంబు పొగడిరి అతి మోదంబునన్: మన్మథుని బాణాలు తమ ప్రభావాన్ని చూపించాయి. ఆ అందమైన రంభ యొక్క సౌందర్యాన్ని చూసి దేవతలు పొగిడారు మరియు దాని వలన వారు అత్యంత ఆనందాన్ని పొందారు. రంభ యొక్క అందం మన్మథుని యొక్క ప్రేమ భావాలను రేకెత్తించే శక్తిని కలిగి ఉంది, దానిని చూసినవారు ఆనందంతో ఆమెను కొనియాడారు. "అతనుని శరముల్" అంటే శరీరము లేనివాడైన మన్మథుని బాణాలు. "విచ్చలవిడి వడి గాడఁగ" అంటే విజృంభించి తమ పదునును చూపించగా. "అచ్చెలి చెలువంబు పొగడిరి" అంటే ఆ అందమైన స్త్రీ యొక్క సౌందర్యాన్ని పొగిడారు. "అతి మోదంబునన్" అంటే అత్యంత ఆనందంతో.

ఈ పద్యం రంభ యొక్క అందం యొక్క ప్రభావాన్ని తెలియజేస్తుంది. ఆమెను చూడగానే దేవతలు ఆశ్చర్యపోవడమే కాకుండా, ఆమె సౌందర్యాన్ని పొగిడి అత్యంత ఆనందాన్ని పొందారు. మన్మథుని బాణాల ప్రభావం ఆమె అందాన్ని మరింత పెంచిందని మరియు దానిని చూసినవారు ఆనందంతో మునిగిపోయారని కవి భావిస్తున్నాడు

సీ పులుదిండి టాల సొంపులునింపు నెఱికురుల్
తేగడ నెలవంక దిద్దు నుదురు
రేకచీఁకటిమూకసాకు కన్బొమ్మలు
కలువల వలపించు కన్నుదోయి
సంపెంగయలరువాసన కాసయగు నాస
చికిలియందఁపు ముద్దు చెక్కుదోయి
సావితేనియ బావిదీవియౌ కెమ్మోవి
మొల్ల మొగ్గల వెదజల్లు రదము
లతను వలమురి మురిపెంబు నలము గళము
నలరుఁ దీవెలఁగెలుచు చేతులును కుంద
నంపు గిండ్లను గదుము పాలిండ్లు మింటి
నంటయిన లేఁతకౌను నీనాతి కలరు. 82

తాత్పర్యము:

ఈ స్త్రీ (రంభ) ఇంద్రనీలమణుల వంటి నల్లని, అందంగా నిండిన కురులను కలిగి ఉంది. అరిగిన చంద్రవంక ఆకారంలో అందంగా తీర్చిదిద్దిన నుదురు ఆమెది. దట్టమైన చీకటి గుంపులను పోలిన నల్లని కనుబొమ్మలు ఆమెకు ఉన్నాయి. తామర పువ్వులను కూడా ప్రేమలో పడేసే అందమైన కన్నులు ఆమె సొంతం. సంపెంగ పువ్వుల సువాసన వెదజల్లే నాసిక ఆమెకు ఉంది. అందమైన ముద్దుల చెక్కిళ్ళు ఆమెకు కలవు. తేనె నిండిన బావి వంటి తీయని పెదవులు ఆమె సొంతం. మల్లె మొగ్గలను పోలిన తెల్లని దంతాలు ఆమెకు ఉన్నాయి. తీగ వలె మెలికలు తిరిగిన అందమైన మెడ ఆమె సొంతం. పూల తీగలను గెలిచే అందమైన చేతులు ఆమెకు ఉన్నాయి. బంగారపు చెంబుల వంటి చన్నులు ఆమెకు కలవు. ఆకాశాన్ని తాకేంత సన్నని లేత నడుము ఈ స్త్రీ సొంతం.

విశేషాలు:

ఈ పద్యం రంభ యొక్క వివిధ శరీర భాగాలను అత్యంత మనోహరంగా వర్ణిస్తుంది, ప్రతి పోలిక ఆమె సౌందర్యాన్ని మరింతగా పెంచుతుంది.

1. పులుదిండి టాల సొంపులునింపు నెఱికురుల్: ఇక్కడ "పులుదిండి" అంటే ఇంద్రనీలమణి. రంభ యొక్క నల్లని కురులు ఇంద్రనీలమణుల వలె నిగనిగలాడుతూ, చాలా అందంగా నిండి ఉన్నాయి. ఆమె కురుల యొక్క నలుపు మరియు ఒత్తుదనానికి ఇది ఒక గొప్ప పోలిక.

2. తేగడ నెలవంక దిద్దు నుదురు: ఇక్కడ "తేగడ" అంటే అరిగిన. ఆమె నుదురు అరిగిన చంద్రవంక ఆకారంలో అందంగా తీర్చిదిద్దినట్లు ఉంది. సాధారణ చంద్రవంక కంటే అరిగిన చంద్రవంక మరింత సొగసైనదిగా ఉంటుంది.
3. రేకచీఁకటిమూకసాకు కన్బొమ్మలు: ఆమె కనుబొమ్మలు దట్టమైన చీకటి గుంపుల వలె నల్లగా ఉన్నాయి. ఇవి ఆమె కళ్ళకు మరింత లోతును మరియు ఆకర్షణను ఇస్తాయి.
4. కలువల వలపించు కన్నుదోయి: ఆమె కళ్ళు ఎంత అందంగా ఉన్నాయంటే, అవి తామర పువ్వులను కూడా ప్రేమలో పడేసేంత శక్తిని కలిగి ఉన్నాయి. ఇక్కడ కళ్ళ యొక్క అందాన్ని మరియు ప్రభావవంతమైన చూపును వర్ణించారు.
5. సంపెంగయలరువాసన కాసయగు నాస: ఆమె ముక్కు సంపెంగ పువ్వుల యొక్క సువాసనను వెదజల్లుతోంది. ఇది ఆమె యొక్క సున్నితత్వాన్ని మరియు ఆహ్లాదకరమైన ఉనికిని సూచిస్తుంది.
6. చికిలియందఁపు ముద్దు చెక్కుదోయి: ఆమె చెక్కిళ్ళు అందమైన ముద్దుల వలె మృదువుగా మరియు ఆకర్షణీయంగా ఉన్నాయి.
7. సావితేనియ బావిదీవియౌ కెమ్మోవి: ఆమె పెదవులు స్వచ్ఛమైన తేనె నిండిన బావి వలె తీయగా మరియు అందంగా ఉన్నాయి. ఇది ఆమె మాటల యొక్క మధురత్వాన్ని కూడా సూచిస్తుంది.
8. మొల్ల మొగ్గల వెదజల్లు రదము: ఆమె దంతాలు మల్లె మొగ్గల వలె తెల్లగా మరియు ఒక వరుసలో అందంగా అమర్చబడి ఉన్నాయి. ఆమె నవ్వినప్పుడు అవి మరింత అందంగా కనిపిస్తాయి.
9. లతను వలమురి మురిపెంబు నలము గళము: ఆమె మెడ తీగ వలె సన్నగా, అందంగా మెలి తిరిగి, ఒక ప్రత్యేకమైన ఆకర్షణను కలిగి ఉంది.
10. అలరుఁ దీవెలఁగెలుచు చేతులును కుందనంపు గిండ్లను గదుము పాలిండ్లు: ఆమె చేతులు పూల తీగలను కూడా ఓడించేంత సున్నితంగా మరియు అందంగా ఉన్నాయి. ఆమె చన్నులు బంగారపు చెంబుల వంటి తెల్లని, గుండ్రని ఆకారాన్ని కలిగి ఉన్నాయి.
11. మింటి నంటయిన లేఁతకౌను నీనాతి కలరు: ఆమె నడుము ఆకాశాన్ని తాకేంత సన్నగా మరియు లేతగా ఉంది. ఇది ఆమె యొక్క నాజూకుదనాన్ని తెలియజేస్తుంది.

ఈ పద్యం రంభ యొక్క సౌందర్యాన్ని శిరస్సు నుండి పాదాల వరకు వర్ణిస్తూ, ఆమె యొక్క ప్రతి అవయవం యొక్క విశిష్టతను మరియు అందాన్ని తెలియజేస్తుంది. కవి ఆమెను వివిధ రకాలైన ప్రకృతిలోని అందమైన వస్తువులతో పోల్చడం ద్వారా ఆమె యొక్క అపురూపమైన రూపాన్ని మన కళ్ళ ముందు ఉంచుతాడు

గీ. యువమనో మీనములఁబట్టదివురు మరుని

చేతి నీలఁపు గాలఁపుఁ జివ్వ యనఁగ

జంటవాయని కటిచీమ చాలనంగ

తీరు మీఁటెనెయారె యీనారి యారు.

తాత్పర్యము:

ఈ స్త్రీ (రంభ) యొక్క నడుము, యవ్వన మనస్సులను చేపలుగా పట్టి లాగడానికి మన్మథుడు ఉపయోగించే నీలిరంగు గాలానికి చివరి భాగం వలె ఉంది. ఆమె నడుము సన్నగా, ఆకర్షణీయంగా ఉంది. రెండు చీమల వరుసలా ఉన్న ఆమె నడుము రేఖ, చూసేవారి మనస్సులను దోచుకుంటుంది.

విశేషాలు:

- యువమనో మీనములఁ బట్టదివురు మరుని చేతి నీలఁపుఁ గాలఁపుఁ జివ్వ యనఁగ: ఇక్కడ రంభ యొక్క నడుమును మన్మథుని నీలిరంగు గాలానికి పోలుస్తున్నారు. మన్మథుడు తన గాలంతో యవ్వన మనస్సులను చేపలవలె పట్టి ఆకర్షిస్తాడని కవి భావిస్తున్నాడు. రంభ నడుము యొక్క సన్నదనం మరియు ఆకర్షణ యువకులను ఎంతగానో ఆకర్షిస్తుందని చెప్పడానికి ఇది ఒక ఉత్ప్రేక్ష.
- జంటవాయని కటిచీమ చాలనంగ తీరు మీఁటెనెయారె యీనారి యారు: రంభ యొక్క నడుము రెండు నల్లని చీమల వరుస వలె సన్నగా ఉంది. "జంటవాయని కటిచీమ" అంటే రెండు చీమల వరుస. "తీరు మీఁటెనెయారె" అంటే అందాన్ని మించిపోయింది. ఆమె నడుము యొక్క సన్నదనం మరియు వంపు ఎంత అందంగా ఉందో ఈ పోలిక తెలియజేస్తుంది.

ఈ పద్యం రంభ యొక్క నడుము యొక్క అందాన్ని మరియు దాని యొక్క ఆకర్షణ శక్తిని వర్ణిస్తుంది. మన్మథుని గాలంతో పోల్చడం ద్వారా ఆమె నడుము యవ్వన మనస్సులను ఎంతగానో ఆకర్షిస్తుందని కవి తెలియజేస్తున్నాడు. రెండు చీమల వరుస వలె సన్నగా ఉండటం ఆమె నడుముకు మరింత అందాన్నిస్తుంది.

క. చక్రము భ్రమ కిరవయ్యెన్

చక్రము తుత్తునుక లయ్యె శక్రవిజయ ని

ర్వక్ర సహాయంబగు నీ

చక్రపయోధర నితంబచక్రము తొడరన్, 84

తాత్పర్యము:

ఇంద్రుని విజయానికి సహాయపడే చక్రము కూడా రంభ యొక్క అందమైన నితంబాలను (వెనుక భాగాన్ని) తాకడానికి భయపడింది. చక్రముల వలె గుండ్రని స్తనములు కలిగిన ఆమె నితంబాల అందం ముందు చక్రము శక్తి కూడా పనికిరాకుండా పోయింది.

విశేషాలు:

ఈ పద్యం రంభ యొక్క నితంబాల యొక్క అందాన్ని మరియు శక్తిని నొక్కి చెబుతుంది.. ఇది రంభ యొక్క అందాన్ని అతిశయోక్తిగా చెప్పడానికి ఉపయోగించిన ఒక కవితాత్మకమైన మార్గం.

క. చొక్కపు ముత్తెమ్ములతో
చుక్కలతో మిగుల నీడుజోడాడుచు సొం
పెక్కెడు పదాబ్జ నఖరము
లిక్కొమ్మల మిన్న చెలువ మేమనవచ్చున్. 85

ముత్యము లతో చుక్కలతో ఈడు జోడై సొంపెక్కునవి ఈ కొమ్మ పాదనఖములు

తాత్పర్యము:

ఈ అందమైన స్త్రీ (రంభ) యొక్క పాదాల యొక్క గోళ్ళు స్వచ్ఛమైన ముత్యాలతో మరియు ఆకాశంలోని నక్షత్రాలతో పోటీపడుతూ మరింత అందాన్నిస్తున్నాయి. ఆమె పాదాల యొక్క అందాన్ని వర్ణించడానికి మాటలు చాలవు.

విశేషాలు:

- చొక్కపు ముత్తెమ్ములతో చుక్కలతో మిగుల నీడుజోడాడుచు సొం పెక్కెడు పదాబ్జ నఖరము: రంభ యొక్క పాదాలను "పదాబ్జ" (తామర పువ్వుల వంటి పాదాలు) అని వర్ణిస్తున్నారు. ఆమె పాదాల యొక్క గోళ్ళు స్వచ్ఛమైన ముత్యాల వలె తెల్లగా మరియు మెరుస్తూ, ఆకాశంలోని నక్షత్రాల యొక్క కాంతితో పోటీపడుతున్నాయి ("నీడుజోడాడుచు"). ఈ పోలిక ఆమె గోళ్ళ యొక్క అందాన్ని మరియు ప్రకాశాన్ని తెలియజేస్తుంది. "సొం పెక్కెడు" అంటే అందాన్ని పెంచేవి.
- ఇక్కొమ్మల మిన్న చెలువ మేమనవచ్చున్: "ఇక్కొమ్మల మిన్న" అంటే ఈ స్త్రీలలో శ్రేష్ఠురాలు (రంభ). ఆమె యొక్క అందాన్ని వర్ణించడానికి తగిన మాటలు లేవని కవి చెబుతున్నాడు. ఆమె సౌందర్యం వర్ణనాతీతమైనది అని భావం.

ఈ పద్యం రంభ యొక్క పాదాల యొక్క అందాన్ని మరియు ఆమె యొక్క మొత్తం సౌందర్యాన్ని కొనియాడుతుంది. ఆమె గోళ్ళను ముత్యాలతో మరియు నక్షత్రాలతో పోల్చడం ఆమె అందానికి ఒక

దివ్యమైన స్పర్శను ఇస్తుంది. ఆమె సౌందర్యం ఎంత అద్భుతంగా ఉందో వర్ణించడానికి మాటలు చాలవని కవి చెప్పడం ఆమె యొక్క అపురూపమైన రూపాన్ని తెలియజేస్తుంది.

గీ. వనిత వీనులు శ్రీవైభవంబు నొంద
వాసి జిక్కి తదీయ విలాసదర్ప
ణంబులై ముద్దుచెక్కులందంబు నొందె
కానిచో నిట్టి చెల్వ మెందైనఁ గలదె ? 86

తాత్పర్యము:

ఈ స్త్రీ (రంభ) యొక్క చెవులు లక్ష్మీదేవి యొక్క వైభవాన్ని పొందాయి. ఆ చెవులు ఆమె యొక్క విలాసాల యొక్క అద్దాల వలె ఆమె ముద్దులొలికే చెక్కిళ్ళ యొక్క అందాన్ని మరింత పెంచాయి. లేకపోతే, ఇంతటి అందం మరెక్కడైనా ఉంటుందా?

విశేషాలు:

- వనిత వీనులు శ్రీవైభవంబు నొంద వాసి జిక్కి: రంభ యొక్క చెవులు లక్ష్మీదేవి యొక్క గొప్ప వైభవాన్ని పొందాయి. అనగా, అవి అంత అందంగా మరియు విలువైనవిగా ఉన్నాయి. "వాసి జిక్కి" అంటే గొప్పతనాన్నినాన్ని పొందాయి.
- తదీయ విలాసదర్ప ణంబులై ముద్దుచెక్కులందంబు నొందె: ఆ చెవులు ఆమె యొక్క విలాసాల యొక్క అద్దాల వలె పనిచేస్తూ, ఆమె ముద్దులొలికే చెక్కిళ్ళ యొక్క అందాన్ని మరింతగా పెంచాయి. అద్దంలో ప్రతిబింబం మరింత అందంగా కనిపించినట్లుగా, ఆమె చెవులు ఆమె చెక్కిళ్ళ అందానికి మరింత శోభను చేకూర్చాయి.
- కానిచో నిట్టి చెల్వ మెందైనఁ గలదె ?: లేకపోతే, ఇంతటి అద్భుతమైన అందం మరెక్కడైనా ఉంటుందా? అని కవి ప్రశ్నిస్తున్నాడు. ఇది రంభ యొక్క సౌందర్యం యొక్క ప్రత్యేకతను మరియు అసాధారణత్వాన్ని నొక్కి చెబుతుంది. ఆమె అందం సాటిలేనిదని భావం.

ఈ పద్యం రంభ యొక్క చెవుల యొక్క అందాన్ని మరియు అవి ఆమె ముఖ సౌందర్యానికి ఎలా తోడ్పడతాయో వర్ణిస్తుంది. ఆమె చెవులను లక్ష్మీదేవి వైభవంతో పోల్చడం వాటి యొక్క విలువను తెలియజేస్తుంది. ఆమె అందం అసాధారణమైనదని కవి చెప్పడం ఆమె రూపాన్ని మరింత ప్రత్యేకంగా చేస్తుంది.

సీ. మగువ నెమ్మొ మబ్జ మహిమచేఁ దనరారు

కన్నులు రాజీవకలనమీఱు

నాతిచూపులుకాం డజాతకౌతుకమందు

కంధర జలజ విఖ్యాతిఁ జెందు

కలికి చన్నులు మహోత్పల కోరకత మించు

నాభి సారస మహోన్నతి వహించు

కలకంఠి కౌను పుష్కరతేజమునఁ బొల్చు

లలితాంఘ్రి వనజపల్లవతఁ దాల్చు

అహహ ! శతపత్రగంధినిల్వంతయును సు

వర్ణకమలాకలాభిరూప్యంబు గాంచు

ముదితమాత్రంబె తలప నీమోహనాంగి ?

పచ్చవిలుకాని చిలుక సామ్రాణి గాక . 87

తాత్పర్యము:

ఈ స్త్రీ (రంభ) యొక్క అందమైన ముఖం తామర పువ్వు యొక్క మహిమతో ప్రకాశిస్తోంది. ఆమె కన్నులు వికసించిన తామరల శోభను కలిగి ఉన్నాయి. ఆమె చూపులు పద్మము యొక్క విలాసాన్ని మరియు మన్మథుని బాణాల సమూహము యొక్క ఆకర్షణను చూపుతాయి. ఆమె మెడ శంఖము యొక్క ప్రసిద్ధిని పొందింది (అంత అందంగా ఉంది). ఆమె చన్నులు గొప్ప నల్ల కలువ మొగ్గల యొక్క అందాన్ని కలిగి ఉన్నాయి. ఆమె నాభి తామర పువ్వు యొక్క గొప్పతనాన్నినాన్ని కలిగి ఉంది. ఆమె నడుము ఆకాశము యొక్క మెరుపుతో అతిశయిస్తుంది. ఆమె అందమైన పాదాలు లేత తామర ఆకుల యొక్క మృదుత్వాన్ని కలిగి ఉన్నాయి. ఆహా! ఈ తామర పువ్వు వంటి వాసన కలిగిన స్త్రీ బంగారు తామర యొక్క సౌభాగ్యానికి నిలువ. ఈమె కేవలం ఒక స్త్రీ మాత్రమేనా అని ఆలోచిస్తే, ఈ మోహనాంగి మన్మథుని యొక్క ఉత్తమాశ్వము కాక సామాన్య స్త్రీయా?

విశేషాలు:

ఈ పద్యం రంభ యొక్క ప్రతి అవయవాన్ని తామర పువ్వు మరియు ఇతర ప్రకృతిలోని అందమైన అంశాలతో పోలుస్తూ ఆమె సౌందర్యాన్ని మరింతగా కీర్తిస్తుంది.

1. మగువ నెమ్మోమబ్జ మహిమచేఁ దనరారు: ఈ స్త్రీ యొక్క అందమైన ముఖం తామర పువ్వు యొక్క మహిమతో ప్రకాశిస్తోంది. తామర పువ్వు స్వచ్ఛతకు, అందానికి చిహ్నం.
2. కన్నులు రాజీవకలనమీఱు: ఆమె కన్నులు వికసించిన ఎర్ర తామర పువ్వుల యొక్క శోభను కలిగి ఉన్నాయి. ఆమె కళ్ళ యొక్క అందం మరియు ప్రకాశం ఇక్కడ వర్ణించబడ్డాయి.

3. నాతిచూపులు కాండజాతకౌతుకమందు: ఆమె చూపులు పద్మము యొక్క విలాసాన్ని మరియు మన్మథుని బాణాల సమూహము యొక్క ఆకర్షణను కలిగిస్తున్నాయి. "కాండజాతము" అంటే పద్మము మరియు మన్మథుడు (బాణములు కలవాడు). ఆమె చూపులు రెండింటి యొక్క ఆకర్షణను కలిగి ఉన్నాయని భావం.
4. కంధర జలజ విఖ్యాతిఁ జెందు: ఆమె మెడ శంఖము వలె అందంగా మరియు ప్రసిద్ధి చెందినది. శంఖము యొక్క ఆకారం మరియు స్వచ్ఛత ఇక్కడ పోల్చబడ్డాయి.
5. కలికి చన్నులు మహోత్పల కోరకత మించు: ఆమె అందమైన చన్నులు గొప్ప నల్ల కలువ మొగ్గల యొక్క అందాన్ని కలిగి ఉన్నాయి. వాటి యొక్క ఆకారం మరియు రంగు ఇక్కడ వర్ణించబడ్డాయి.
6. నాభి సారస మహోన్నతి వహించు: ఆమె నాభి తామర పువ్వు యొక్క గొప్పతనాన్నినాన్ని కలిగి ఉంది. నాభిని తామర పువ్వు యొక్క కేంద్రానికి పోల్చడం ఒక సంప్రదాయకమైన వర్ణన.
7. కలకంఠి కౌను పుష్కరతేజమునఁ బొల్చు: ఆమె సన్నని నడుము ఆకాశము యొక్క మెరుపుతో అతిశయిస్తుంది. ఆకాశం యొక్క విస్తృతి మరియు ప్రకాశం ఇక్కడ నడుము యొక్క అందానికి పోలిక.
8. లలితాంఘ్రి వనజపల్లవతఁ దాల్చు: ఆమె అందమైన పాదాలు లేత తామర ఆకుల యొక్క మృదుత్వాన్ని కలిగి ఉన్నాయి. ఆమె పాదాల యొక్క సున్నితత్వం ఇక్కడ వర్ణించబడింది.
9. ముదితమాత్రంబె తలప నీమోహనాంగి ? పచ్చవిలుకాని సామ్రాణి కాని సామాన్య కాంతయా !: ఈ మోహనాంగి కేవలం ఒక స్త్రీ మాత్రమేనా అని ఆలోచిస్తే, ఈమె మన్మథుని యొక్క ఉత్తమాశ్వము కాక సామాన్య స్త్రీయా? "సామ్రాణి" అంటే ఉత్తమాశ్వము. ఆమె యొక్క అందం మన్మథుడి యొక్క శక్తిని మరియు వేగాన్ని కలిగి ఉందని కవి భావిస్తున్నాడు. ఆమె సామాన్యమైన స్త్రీ కాదని, ఒక ప్రత్యేకమైన శక్తి స్వరూపమని సూచిస్తుంది.

సీ. తలఁకి భంగంబునందకపోవు టదియెట్లు

రమణి పొక్కిలిసాటి రాఁదలంచి

కడు విచ్చి గొందుల నడఁగకుండుట యెట్లు

చెలి ముంగురులరంగు చెనక (దలఁచి

పలచనై వెలవెలబాఱకుండుట యెట్లు

పొలఁతి కెమ్మోవితోఁ బోరఁదలఁచి

లాఘవంబేది వ్రాలకపోవు టదియెట్లు

బాలచూపుల సరి పోలఁ దలఁచి

సార సరసీతమ స్సుధాసార విశిఖ

వార మౌరౌర ! య ఖిలై కవర్ణ నీయ

కలన చెలువొందు లలన యంగములతోడ

నెంచి చూచిన నెంధై న నీడు గలదె ? 88

తాత్పర్యము:

ఈ స్త్రీ (రంభ) యొక్క పొక్కిలితో సాటి రావాలని సరస్సు ప్రయత్నించినా, అది అలలతో క్షోభించకుండా ఎలా ఉంటుంది? ఈమె ముంగురుల నల్లని రంగును మించాలనుకుని చీకటి గుహలలో దాక్కోకుండా ఎలా ఉంటుంది? ఈమె ఎర్రని పెదవులతో పోటీ పడాలని అమృతసారం ప్రయత్నించినా, అది పలుచనై కాంతివిహీనంగా మారకుండా ఎలా ఉంటుంది? ఈమె చూపులతో సరితూగాలని మన్మథుని బాణాలు ప్రయత్నించినా, అవి తేలికగా మారి పడిపోకుండా ఎలా ఉంటాయి? అన్ని విధాల వర్ణించదగిన అందం కలిగిన ఈమె యొక్క అవయవాలతో పోల్చి చూస్తే ఎక్కడైనా సాటి ఉంటుందా? ఉండదు కదా!

విశేషాలు:

ఈ పద్యం రంభ యొక్క సౌందర్యాన్ని అసాధారణమైనదిగా వర్ణిస్తూ, ప్రకృతిలోని అత్యంత అందమైన అంశాలు కూడా ఆమెతో పోటీ పడలేవని చెబుతోంది.

1. **తలఁకి భంగంబునందకపోవు టదియెట్లు రమణి పొక్కిలిసాటి రాఁదలంచి: ఈ స్త్రీ (రంభ) యొక్క పొక్కిలితో సాటి రావాలని సరస్సు ప్రయత్నించినా, అది అలల తాకిడికి గురికాకుండా, తన సహజమైన అందాన్ని కోల్పోకుండా ఎలా ఉంటుంది? రంభ పొక్కిలి యొక్క అందం సరస్సు కంటే గొప్పదని భావం.**
2. **కడు విచ్చి గొందుల నడఁగకుండుట యెట్లు చెలి ముంగురులరంగు చెనక (దలఁచి: ఈమె ముంగురుల యొక్క నల్లని రంగుతో పోటీ పడాలని చీకటి గుహలు ఎంత ప్రయత్నించినా, అవి ఆ ముంగురుల కాంతిని అందుకోలేవు కదా? రంభ ముంగురుల నలుపు చీకటి కంటే గాఢమైనదని భావం.**
3. **పలచనై వెలవెలబాఱకుండుట యెట్లు పొలఁతి కెమ్మోవితోఁ బోరఁదలఁచి లాఘవంబేది వ్రాలకపోవు టదియెట్లు బాలచూపుల సరి పోలఁ దలఁచి: ఈమె ఎర్రని పెదవులతో పోటీ పడాలని అమృతసారం ప్రయత్నించినా, అది పలుచనై కాంతివిహీనంగా మారకుండా ఎలా ఉంటుంది? అలాగే, ఈమె చూపులతో సరితూగాలని మన్మథుని బాణాలు ప్రయత్నించినా, అవి తమ పదునును కోల్పోయి తేలికగా పడిపోకుండా ఎలా ఉంటాయి? రంభ పెదవుల యొక్క**

అందం మరియు ఆమె చూపుల యొక్క శక్తి అమృతం మరియు మన్మథుని బాణాల కంటే గొప్పవని భావం.

4. సార సరసీతమ స్సుధాసార విశిఖ వార మౌరౌర ! య ఖిలై కవర్ణ నీయ కలన చెలువొందు లలన యంగములతోడ నెంచి చూచిన నెంద్రైన నీడు గలదె ?: ఓ అద్భుతం! స్వచ్ఛమైన సరస్సు, చీకటి, అమృతసారం మరియు మన్మథుని బాణాల సమూహం వంటి వాటితో పోల్చి చూసినా, అన్ని విధాల వర్ణించదగిన అందం కలిగిన ఈ స్త్రీ యొక్క అవయవాలకు ఎక్కడైనా సాటి వస్తుందా? రాదు కదా! రంభ యొక్క సౌందర్యం అన్నింటినీ మించినదని కవి ఉద్ఘాటిస్తున్నాడు.

ఈ పద్యం రంభ యొక్క సౌందర్యాన్ని వర్ణించడానికి ప్రతికూల పోలికలను ఉపయోగిస్తుంది. ప్రకృతిలోని అత్యంత అందమైన మరియు శక్తివంతమైన అంశాలు కూడా ఆమెతో పోటీ పడలేవని చెప్పడం ద్వారా ఆమె యొక్క అసాధారణమైన అందాన్ని కవి నొక్కి చెబుతున్నాడు. ఇది ఆమె సౌందర్యం యొక్క ప్రత్యేకతను మరియు సాటిలేనితనాన్ని తెలియజేస్తుంది.

సీ. కపురంపు నునుగ్రోవి కస్తూరి నెత్తావి
జిగమించు చికిలి లేఁజిగురు మావి
మోహాంబునిధినావ ముత్తి యమ్ముల కోవ
మోహన శాంబరీమూర్తి చేవ
వలపులతరితీపు నెలఱేని కళ ప్రాపు
వలఱేని యాఱువ కలికితూఁపు
 పపిడిశలాక లేఁ బ్రాయపుటడ్డాక
మిసమిసమించు క్రొమ్మించు రేక
కళుకు రతనాల తేట బంగారుమూట
పలుకుచెలి చేతిచిలుక మవ్వంపు మొలక
కంతు పట్టపుదంతి సేవంతిబంతి
కలికిజక్కవచంటి యీకలువకంటి. 89

మెఱుఁగులు చిమ్మెడు చిగురు మోవి కల కర్పూ రపు క్రోవి, కస్తూరి నిత్తావి, మోహ సముద్రపు నావ, ముత్యాలకోవ, మోహినీమూర్తి చేప, వలపుల తరితీపు, చంద్రకళ ప్రాపు, వలరాజు ఆఱవ తూఁపు, పసిఁడి శలాక, జవ్వనము అడ్డాక, కొమ్మించు రేక, రతనాల తేట, బంగారుమూట, సరస్వతి చేతి చిలుక, మవ్వపు మొలక, చేమంతి బంతి, జక్కవ చంటి అయిన ఈ కలువకంటి కం తుని పట్టపు దంతి.

తాత్పర్యము:

ఈ కలువ వంటి కన్నులు గల రంభ యొక్క పెదవులు కర్పూరం వలె తెల్లగా, మృదువుగా ఉన్నాయి మరియు కస్తూరి యొక్క సువాసనను వెదజల్లుతున్నాయి. ఆమె చిగురు వంటి లేత బుగ్గలు మెరుస్తున్నాయి మరియు మామిడి చిగురు యొక్క అందాన్ని కలిగి ఉన్నాయి. ఆమె మోహమనే సముద్రానికి నావ వంటిది, ముత్యాల వరుస వంటిది, మోహినీ మూర్తి యొక్క శక్తి వంటిది. ఆమె ప్రేమ అనే తీగ యొక్క తీయదనం, చంద్రుని కళ యొక్క ఆశ్రయం, మన్మథుని యొక్క ఆరవ బాణం వంటిది (మన్మథునికి ఐదు బాణాలు మాత్రమే అని ప్రసిద్ధి, ఇక్కడ ఆమె అందం ఆరవ బాణం వలె మనస్సును మరింతగా ఆకర్షిస్తుందని భావం). ఆమె బంగారు సలాక వంటిది, యవ్వనానికి నిలువెత్తు నిదర్శనం, మెరిసే మెరుపు తీగ వంటిది, స్వచ్ఛమైన రత్నాల సమూహం వంటిది, బంగారు మూట వంటి విలువైనది, సరస్వతి చేతిలోని చిలుక వంటిది (జ్ఞానానికి ప్రతీక), ప్రేమతో నిండిన లేత మొలక వంటిది, మన్మథుని పట్టపు ఏనుగు వంటిది (అందంలో, బలంలో గొప్పది), చేమంతి పువ్వు వంటి అందమైనది మరియు చక్రవాక పక్షి పిల్ల వంటి అమాయకమైనది.

విశేషాలు:

ఈ పద్యం రంభ యొక్క సౌందర్యాన్ని అనేక అద్భుతమైన మరియు విలువైన వస్తువులతో పోలుస్తూ ఆమె యొక్క అపురూపమైన రూపాన్ని కళ్ళకు కట్టినట్లు వర్ణిస్తుంది.

1. **కపురంపు నునుగ్రోవి కస్తూరి నెత్తావి: ఆమె మృదువైన పెదవులు కర్పూరం వలె తెల్లగా మరియు కస్తూరి యొక్క సువాసన కలిగి ఉన్నాయి. ఇది ఆమె పెదవుల యొక్క స్వచ్ఛతను మరియు ఆహ్లాదకరమైన వాసనను సూచిస్తుంది.**
2. **జిగమించు చికిలి లేఁజిగురు మావి: ఆమె మెరిసే బుగ్గలు లేత చిగురు వలె అందంగా మరియు మామిడి చిగురు యొక్క రంగును కలిగి ఉన్నాయి. ఇది ఆమె బుగ్గల యొక్క లేతదనాన్ని మరియు అందాన్ని వర్ణిస్తుంది.**
3. **మోహాంబునిధినావ ముత్తి యమ్ముల కోవ: ఆమె మోహమనే సముద్రానికి నావ వంటిది (తరింపజేసేది), మరియు ముత్యాల వరుస వలె విలువైనది మరియు అందమైనది.**
4. **మోహన శాంబరీమూర్తి చేవ: ఆమె మోహినీ మూర్తి యొక్క శక్తిని కలిగి ఉంది (ఆకర్షించే శక్తి).**
5. **వలపులతరితీపు నెలఱేని కళ ప్రాపు: ఆమె ప్రేమ అనే తీగ యొక్క తీయదనం మరియు చంద్రుని కళ యొక్క ఆశ్రయం వంటిది (అందాన్ని పోషించేది).**
6. **వలఱేని యాఱవ కలికితూఁపు: ఆమె మన్మథుని యొక్క ఆరవ అందమైన బాణం వలె మనస్సును మరింతగా ఆకర్షిస్తుంది.**

7. పసిడిశలాక లేఁ బ్రాయపుటట్టాక: ఆమె బంగారు సలాక వంటిది మరియు యవ్వనానికి నిలువెత్తు నిదర్శనం.
8. మిసమిసమించు క్రొమ్మించు రేక: ఆమె మెరిసే మెరుపు తీగ వంటిది (చూపు తిప్పుకోలేని అందం).
9. కళుకు రతనాల తేట బంగారుమూట: ఆమె స్వచ్ఛమైన రత్నాల సమూహం మరియు బంగారు మూట వలె విలువైనది.
10. పలుకుచెలి చేతిచిలుక మవ్వంపు మొలక: ఆమె సరస్వతి దేవి చేతిలోని చిలుక వలె జ్ఞానాన్ని కలిగి ఉంది మరియు ప్రేమతో నిండిన లేత మొలక వంటిది (ఎల్లప్పుడూ వికసించేది).
11. కంతు పట్టపుదంతి సేవంతిబంతి కలికిజక్కవచంటి: ఆమె మన్మథుని యొక్క పట్టపు ఏనుగు వలె అందంలో మరియు బలంలో గొప్పది, చేమంతి పువ్వు వలె అందమైనది మరియు చక్రవాక పక్షి పిల్ల వలె అమాయకమైనది.

ఈ పద్యం రంభ యొక్క సౌందర్యాన్ని వివిధ కోణాల్లో వర్ణిస్తూ, ఆమె యొక్క ప్రత్యేకమైన లక్షణాలను తెలియజేస్తుంది. ఆమెను పోల్చిన ప్రతి వస్తువు యొక్క ఉత్తమమైన లక్షణాలు ఆమెలో ఉన్నాయని కవి భావిస్తున్నాడు.

సీ. మెఱసి నిల్కడఁజూపు మెఱపులో నొఱపు బి
త్తరములోఁదరము నిద్దాప సిండి
మిసిమిలో మిసిమి నింపెసఁగు సంపంగి పూ
తావిలోఁదావి కందర్పుచేతి
కిరుసులో బిరుసు చిత్తరువు పుత్తడివ్రాత
హరువులో మురువు సొంపలరుపువ్వు
తీవ లోచేవ ముత్తియముల సరముమే
ల్కళుకులో బెళుకు రాగంపుమణుల
లోను రంగునఁగూర్చి త్రైలోక్యమోహ
కలిత శృంగారరసమునఁగరువుగట్టి
మదనరాజీవగర్భుఁడీసుదతిఁజేసెఁ
గాక లేకున్న గలదెయీరేక చెలికి? 90

తాత్పర్యము:

నిలకడ నేర్చిన మెరుపులోని అందం, ఆశ్చర్యంలోని గొప్పతనాన్నినం, మేలిమి బంగారు కాంతిలోని మెరుపు, సంపెంగ పువ్వుల వాసనలోని తియ్యదనం, మన్మథుని చేతిలోని గట్టిదనం, చిత్రలేఖనంలోని బంగారు రంగుల అమరికలోని అందం, పూల తీగలోని శక్తి, ముత్యాల సరంలోని మెరుపు, పద్మరాగమణులలోని రంగుల యొక్క అందం వీటన్నిటినీ కలిపి, మూడు లోకాలను మోహింపజేసే శృంగార రసంతో మన్మథుడే బ్రహ్మగా మారి ఈ అందమైన స్త్రీని సృష్టించి ఉంటాడు! లేకపోతే ఈ కాంతకు ఇంతటి విలాసం ఎక్కడి నుండి వస్తుంది?

విశేషాలు:

ఈ పద్యం రంభ యొక్క సౌందర్యాన్ని వివిధ అద్భుతమైన అంశాల యొక్క ఉత్తమ లక్షణాలను కలిపి సృష్టించబడిందని కవి ఊహిస్తూ ఆమె యొక్క అసాధారణమైన అందాన్ని కీర్తిస్తున్నాడు.

1. మెఱసి నిల్కడఁజూపు మెఱపులో నొఱపు: మెరుపు క్షణకాలం మెరిసి మాయమవుతుంది, కానీ రంభ యొక్క అందం నిలకడగా మెరుస్తూ ఉంటుంది. ఆ మెరుపులోని అందాన్ని ఆమె కలిగి ఉంది.
2. బిత్తరములోఁదరము నిద్దాప సిండి మిసిమిలో మిసిమి: ఆశ్చర్యంలో కలిగే గొప్పదనం మరియు స్వచ్ఛమైన బంగారం యొక్క కాంతిలోని మెరుపు ఆమెలో ఉన్నాయి.
3. నింపెసఁగు సంపంగి పూఁతావిలోఁదావి కందర్పుచేతి కిరుసులో బిరుసు: సంపెంగ పువ్వు యొక్క ఆహ్లాదకరమైన వాసనలోని తియ్యదనం మరియు మన్మథుని చేతిలోని దృఢత్వం ఆమెలో ఉన్నాయి.
4. చిత్తరువు పుత్తడివ్రాత హరువులో మురువు సొంపలరుపువ్వు తీవ లోచేవ: చిత్రలేఖనంలోని బంగారు రంగుల అమరికలోని అందం మరియు పూల తీగలోని శక్తి ఆమెలో ఉన్నాయి.
5. ముత్తియముల సరముమే ల్కలుకులో బెళుకు రాగంపుమణుల లోను రంగునఁగూర్చి: ముత్యాల సరంలోని మెరుపు మరియు పద్మరాగమణులలోని రంగుల యొక్క అందం ఆమెలో ఉన్నాయి.
6. త్రైలోక్యమోహ కలిత శృంగారరసమునఁగరువుగట్టి మదనరాజీవగర్భుఁడీసుదతిఁజేసెఁ గాక: ఈ విధంగా మూడు లోకాలను మోహింపజేసే శృంగార రసంతో మన్మథుడే బ్రహ్మగా మారి ఈ అందమైన స్త్రీని సృష్టించి ఉంటాడు. ఆమె అందం కేవలం సహజమైనది కాదని, ప్రత్యేకంగా సృష్టించబడిందని కవి భావిస్తున్నాడు.
7. లేకున్న గలదెయీారేక చెలికి?: లేకపోతే ఈ అందమైన స్త్రీకి ఇంతటి అద్భుతమైన విలాసం ఎక్కడి నుండి వస్తుంది? ఆమె సౌందర్యం సామాన్యమైనది కాదని, దివ్యమైనదని కవి నొక్కి చెబుతున్నాడు.

ఈ పద్యం రంభ యొక్క సౌందర్యాన్ని అనేక అద్భుతమైన అంశాల యొక్క సారాంశంగా వర్ణిస్తుంది. ఆమె అందం ప్రకృతిలోని అత్యుత్తమమైన వాటిని మించినదని మరియు ఆమెను స్వయంగా మన్మథుడే సృష్టించి ఉంటాడని కవి భావిస్తున్నాడు. ఇది ఆమె సౌందర్యం యొక్క అసాధారణత్వాన్ని మరియు ప్రత్యేకతను తెలియజేస్తుంది.

చ. కలువకటారియీాచెలువ గా దలసంపఁగితూఁపు గాదు 4 మే
ల్తళుకులబి త్తరంపుఁదమితమ్మిమెఋంగులనేజ కాదు క్రొం
దలిరునరాజి కాదు జిగిఁదార్కొనుగేదఁగిచిక్కటూరు కా
ద లరులవింటి వానికి (బ్రియంబగు మోహనబాణమెన్నఁగన్' . 91

తాత్పర్యము:

ఈ అందమైన స్త్రీ (రంభ) కలువ వంటి కత్తి కాదు, సంపెంగ పువ్వు వంటి బాణం కాదు, గొప్ప మెరుపులతో నిండిన ఎర్ర తామర పువ్వు యొక్క కాంతి కాదు, కొత్త చిగురు కాదు, మెరిసే మొగలి పువ్వు యొక్క అందమైన ఆకృతి కాదు. ఆమె పుష్పముల విల్లు కల మన్మథునికి అత్యంత ప్రియమైన మోహన బాణము మాత్రమే.

విశేషాలు:

ఈ పద్యం రంభ యొక్క సౌందర్యాన్ని వివిధ రకాలైన అందమైన వస్తువులతో పోల్చుతూ, ఆమె యొక్క ప్రత్యేకమైన లక్షణాన్ని నొక్కి చెబుతుంది - ఆమె మన్మథుని యొక్క మోహన బాణం వంటిది.

1. కలువకటారియీాచెలువ గా దలసంపఁగితూఁపు గాదు: ఈ అందమైన స్త్రీ కలువ పువ్వు వంటి కత్తి కాదు (నొప్పి కలిగించేది కాదు), మరియు సంపెంగ పువ్వు వంటి బాణం కాదు (వెంటనే ఆకర్షించేది కాదు). ఇక్కడ ఆమె యొక్క ప్రభావం యొక్క స్వభావాన్ని వివరిస్తున్నారు.
2. మే ల్తళుకులబిత్తరంపుఁదమితమ్మిమెఋంగులనేజ కాదు: ఆమె గొప్ప మెరుపులతో నిండిన ఆశ్చర్యకరమైన ఎర్ర తామర పువ్వు యొక్క కాంతి వంటిది కాదు (కేవలం కంటికి ఇంపుగా ఉండేది కాదు).
3. క్రొం దలిరునరాజి కాదు జిగిఁదార్కొనుగేదఁగిచిక్కటూరు కా ద లరులవింటి వానికి (బ్రియంబగు మోహనబాణమెన్నఁగన్: ఆమె కొత్త చిగురు కాదు (తాత్కాలికమైన అందం కాదు), మరియు మెరుపుతో నిండిన మొగలి పువ్వు యొక్క అందమైన ఆకృతి కాదు (కేవలం చూడటానికి మాత్రమే ఆకర్షణీయమైనది కాదు). ఆమె పుష్పముల విల్లు కల మన్మథునికి అత్యంత ప్రియమైన మోహన బాణము వంటిది. మన్మథుని బాణం లక్ష్యాన్ని చేధించి ప్రేమను రేకెత్తిస్తుంది. రంభ యొక్క అందం కూడా చూసినవారి హృదయాలను తాకి, వారిలో ప్రేమ భావాలను కలిగిస్తుంది.

ఈ పద్యం రంభ యొక్క సౌందర్యాన్ని వివిధ రకాలైన అందమైన వస్తువులతో పోల్చి, ఆమె యొక్క ప్రత్యేకమైన ప్రభావాన్ని నొక్కి చెబుతుంది. ఆమె కేవలం చూడటానికి అందంగా ఉండటమే కాకుండా, మన్మథుని బాణం వలె చూసినవారి హృదయాలను ఆకర్షించి, వారిలో ప్రేమ భావాలను కలిగిస్తుందని కవి భావిస్తున్నాడు. ఆమె యొక్క అందం యొక్క అంతిమ లక్ష్యం మోహాన్ని కలిగించడమే అని సూచిస్తుంది.

సీ. అమరలోక మదేభగమనాభిరూప్యంబు
కులుకు నెన్నడలచే గెలుచు ననియు
ధారుణీహరిణనేత్రారూఢ విభ్రమం
బొరపుచూపులనె పోఁ దరుము ననియు
పాతాళ నాగకాంతా తనుశ్రీలను
నింపొందు జడచే జయించు ననియు
నిఖిల సత్కీరవాణీ విలాసస్ఫూర్తి
కలికిపలుకులనే గదుము ననియు
కాదె యీకాంత కెంతయు కంతు దంద
మొంద త్రైలోక్య సుందరీబృంద రూప
గురుతిరస్కారసూచక బిరుద మొసఁగె
వాలు నునుజూపు బేడిసడాలు పేర 92

తాత్పర్యము:

ఈమె (రంభ) తన అందమైన నడకతోనే దేవలోకపు ఏనుగు నడక గల స్త్రీల యొక్క విలాసమును గెలుచుకుంటుంది. తన ఒఱపు (సొగసైన) చూపులతో భూలోకపు లేడి కన్నుల వంటి స్త్రీల యొక్క విభ్రమమును తరిమివేస్తుంది. తన సొగసైన జడతో పాతాళలోకపు నాగకన్యల శరీర సౌందర్యమును జయిస్తుంది. తన అందమైన పలుకుల చేతనే అన్ని చిలుకల వంటి తియ్యని మాటలు కలవారి విలాసమును అణచివేస్తుంది. అందుకే కదా మన్మథుడు ఈ కాంతకు తన వాలు చూపులతో బేడిసె చేపల వంటి అందమైన కాంతి కలది'' అని మూడు లోకములందలి సుందరీమణుల రూపవైభవమును తిరస్కరించే బిరుదును ఇచ్చాడు.

విశేషాలు:

ఈ పద్యం రంభ యొక్క సౌందర్యం మూడు లోకాల్లోని అందమైన స్త్రీలందరినీ మించి ఉంటుందని వివరిస్తుంది. మన్మథుడు స్వయంగా ఆమెకు ఈ ప్రత్యేకమైన బిరుదును ఇచ్చాడని కవి భావిస్తున్నాడు.

1. అమరలోక మదేభగమనాభిరూప్యంబు కులుకు నెన్నడలచే గెలుచు ననియు: రంభ తన అందమైన, ఒయ్యారమైన నడకతో దేవలోకపు ఏనుగు నడక గల స్త్రీల యొక్క అందాన్ని ఓడిస్తుంది. దేవలోక స్త్రీల నడక చాలా అందంగా ఉంటుందని ప్రసిద్ధి, కానీ రంభ నడక వాటిని కూడా మించి ఉంటుందని భావం.
2. ధారుణీహరిణనేత్రారూఢ విభ్రమం బొరపుచూపులనె పోఁ దరుము ననియు: రంభ తన సొగసైన చూపులతో భూలోకపు లేడి కన్నుల వంటి స్త్రీల యొక్క అందమైన చూపుల యొక్క గర్వాన్ని తొలగిస్తుంది. లేడి కన్నులు చాలా అందమైనవిగా పరిగణించబడతాయి, కానీ రంభ చూపులు వాటిని కూడా మించి ఆకర్షణీయంగా ఉంటాయి.
3. పాతాళ నాగకాంతా తనుశ్రీలను నింపొందు జడచే జయించు ననియు: రంభ తన అందమైన, నిండైన జడతో పాతాళలోకపు నాగకన్యల యొక్క శరీర సౌందర్యాన్ని జయిస్తుంది. నాగకన్యలు తమ అందమైన శరీరం కోసం ప్రసిద్ధి, కానీ రంభ జడ వారి అందాన్ని కూడా మించి ఉంటుంది.
4. నిఖిల సత్కీరవాణీ విలాసస్ఫూర్తి కలికిపలుకులనే గదుము ననియు: రంభ తన తియ్యని, అందమైన మాటలతో అన్ని చిలుకల వంటి మధురమైన మాటలు కలవారి యొక్క విలాసమైన మాటలను కూడా అణచివేస్తుంది. చిలుకల మాటలు చాలా తియ్యగా ఉంటాయని చెబుతారు, కానీ రంభ మాటలు వాటిని కూడా మించి మధురంగా ఉంటాయి.
5. కాదె యీకాంత కెంతయు కంతు డంద మొంద త్రైలోక్య సుందరీబృంద రూప గురుతిరస్కారసూచక బిరుద మొసఁగె వాలు నునుజూపు బేడిసడాలు పేర: అందుకే కదా మన్మథుడు ఈ స్త్రీకి తన వాలు చూపులతో బేడిసె చేపల వంటి అందమైన కాంతి కలది" అను పేరుతో మూడు లోకములందలి సుందరీమణుల యొక్క రూపవైభవమును తిరస్కరించే బిరుదును ఇచ్చాడు. రంభ యొక్క అందం మూడు లోకాల్లోని అందమైన స్త్రీలందరి కంటే గొప్పదని మన్మథుడే గుర్తించి ఆమెకు ఈ ప్రత్యేకమైన పేరును ఇచ్చాడని కవి చెబుతున్నాడు.

   ఈ పద్యం రంభ యొక్క సౌందర్యాన్ని మూడు లోకాల్లో సాటిలేనిదిగా ప్రకటిస్తుంది. మన్మథుడు స్వయంగా ఆమె అందానికి ముగ్ధుడై ఆమెకు ప్రత్యేకమైన బిరుదును ఇవ్వడం ఆమె యొక్క అసాధారణమైన సౌందర్యానికి నిదర్శనం.

ఈపడతుకఁ గని మదనుని

తాపంబును బొందకుండ ధాతకు వశమే?

బాపురె ! యని సుర లెన్నఁగ

నాపైదలిఁజూచి వజ్రియనియెన్ బ్రీతిన్. 93

తాత్పర్యము:

ఈ స్త్రీ (రంభ)ని చూసిన తరువాత మన్మథుని తాపానికి గురి కాకుండా ఉండటం బ్రహ్మకైనా సాధ్యమా? ఎంతటి అందం! అని దేవతలు అనుకుంటుండగా, ఇంద్రుడు ఆ అందమైన రంభను చూసి ప్రేమతో ఇలా అన్నాడు.

విశేషాలు:

ఈ పద్యం రంభ యొక్క సౌందర్యం యొక్క తీవ్రతను తెలియజేస్తుంది. ఆమెను చూడగానే ఎవరికైనా ప్రేమ భావాలు కలుగుతాయని, ఆ భావాలను నియంత్రించుకోవడం సాధ్యం కాదని దేవతలు భావిస్తున్నారు.

1. ఈపడతుకఁ గని మదనుని తాపంబును బొందకుండ ధాతకు వశమే?: ఈ అందమైన స్త్రీని చూసిన తరువాత మన్మథుని యొక్క ప్రేమ తాపానికి గురి కాకుండా ఉండటం సృష్టికర్త అయిన బ్రహ్మకైనా సాధ్యం కాదేమో! ఆమె అందం అంతటి శక్తివంతమైనది అని దేవతలు ఆశ్చర్యపోతున్నారు. "ధాతకు వశమే?" అంటే బ్రహ్మకైనా సాధ్యమా? అని ప్రశ్నించడం ఆమె సౌందర్యం యొక్క అసాధారణత్వాన్ని నొక్కి చెబుతుంది.
2. బాపురె ! యని సుర లెన్నఁగ నాపైదలిఁజూచి వజ్రియనియెన్ బ్రీతిన్: "బాపురె!" (ఎంత అద్భుతం!) అని దేవతలందరూ ఆమె అందాన్ని గురించి మాట్లాడుకుంటూ ఉండగా, వజ్రాయుధం కలవాడైన ఇంద్రుడు ఆ అందమైన రంభను చూసి ప్రేమతో కొన్ని మాటలు పలికాడు. తర్వాతి పద్యాలలో ఇంద్రుడు రంభతో ఏమి మాట్లాడాడో తెలుస్తుంది.

ఈ పద్యం రంభ యొక్క సౌందర్యం యొక్క శక్తిని మరియు ప్రభావాన్ని తెలియజేస్తుంది. ఆమెను చూడగానే ప్రేమ భావాలు కలగడం సహజమని, దానిని నియంత్రించడం ఎవరికీ సాధ్యం కాదని దేవతలు భావించడం ఆమె అందానికి నిదర్శనం. ఇంద్రుడు ఆమెను ప్రేమతో చూడటం తర్వాతి సంభాషణకు దారి తీస్తుంది.

.

చ. ఘనకుచకుంభ ! రంభ ! యొకకార్యము వార్యము మద్భుజా తటా

గ్ర నిశిత వజ్రధారకును గావున నిన్నిటుఁబిల్వఁబంచితిన్

మునులు వసిష్ఠముఖ్యులు తపోనియతిన్ శతకూటపర్వతం

బున ధృతినున్నవారు జగముల్ తపియింపఁ దపోగ్నికీలలన్ 94

తాత్పర్యము:

ఓ గొప్ప కుచములు కల రంభా! ఒక ముఖ్యమైన పని నా బలమైన భుజాల మీద ఉన్న పదునైన వజ్రాయుధం యొక్క శక్తికి కూడా సాధ్యం కానిదిగా ఉంది. అందువలన నిన్ను ఇక్కడికి పిలిపించాను. వసిష్ఠుడు మొదలైన మునులు శతకూట పర్వతంపై తమ తపస్సు యొక్క నియమంతో దృఢంగా ఉన్నారు మరియు వారి తపోగ్ని జ్వాలలు లోకాలను తపింపజేస్తున్నాయి.

విశేషాలు:

ఈ పద్యంలో ఇంద్రుడు రంభను ఒక ముఖ్యమైన పని కోసం పిలిపించినట్లు తెలుస్తోంది. ఆ పని ఎంత కష్టమైనదంటే, ఇంద్రుని యొక్క శక్తివంతమైన వజ్రాయుధం కూడా దానిని చేయలేదని ఆయన చెబుతున్నాడు.

1. ఘనకుచకుంభ ! రంభ ! యొకకార్యము వార్యము మద్భుజా తటా గ్ర నిశిత వజ్రధారకును గావున నిన్నిటుఁబిల్వఁబంచితిన్: ఓ గొప్ప కుచములు కల రంభా! ఒక పని ఉంది, అది నా బలమైన భుజాల మీద ఉన్న పదునైన వజ్రాయుధం యొక్క శక్తికి కూడా అసాధ్యమైనది ("వార్యము"). అందువలన నేను నిన్ను ఇక్కడికి పిలిపించాను ("ఇన్నిటుఁబిల్వఁబంచితిన్"). ఇంద్రుడు రంభ యొక్క అందం మరియు ప్రత్యేకమైన సామర్థ్యాలపై నమ్మకం ఉంచాడని ఇది సూచిస్తుంది.
2. మునులు వసిష్ఠముఖ్యులు తపోనియతిన్ శతకూటపర్వతం బున ధృతినున్నవారు జగముల్ తపియింపఁ దపోగ్నికీలలన్: వసిష్ఠుడు మొదలైన ముఖ్యమైన మునులు శతకూట పర్వతంపై తమ తపస్సు యొక్క నియమాలను పాటిస్తూ దృఢంగా ఉన్నారు ("ధృతినున్నవారు"). వారి తపస్సు యొక్క అగ్ని జ్వాలలు ("తపోగ్నికీలలన్") లోకాలను తపింపజేస్తున్నాయి ("జగముల్ తపియింపఁ"). మునుల యొక్క తపస్సు యొక్క శక్తి చాలా గొప్పదని, అది లోకాలను కూడా ప్రభావితం చేస్తోందని ఇంద్రుడు చెబుతున్నాడు.

ఈ పద్యం తర్వాతి కథకు ముఖ్యమైన నేపథ్యాన్ని అందిస్తుంది. ఇంద్రుడు రంభను ఎందుకు పిలిపించాడో మరియు మునుల యొక్క తపస్సు యొక్క తీవ్రత ఏమిటో ఇక్కడ తెలుస్తోంది. బహుశా మునుల యొక్క తపస్సును భంగం చేయడానికి ఇంద్రుడు రంభ సహాయం కోరుతున్నాడని ఊహించవచ్చు.

గీ. వారినేడ్వుర వలరాచవారి బారి

వారి గావించి గర్వపర్వతముద్రుంచి

వచ్చినప్పుడె మెచ్చునీవలయు జాడ

నిచ్చువారము పనివిను మిపుడె కదలి. 95

తాత్పర్యము:

ఆ ఏడుగురు మునులను నీవు మన్మథుని ప్రభావానికి లోబడేలా చేసి, వారి గర్వం అనే పర్వతాన్ని నాశనం చేసి తిరిగి వచ్చినప్పుడే నిన్ను మెచ్చుకుంటాము మరియు నీకు కావలసిన బహుమానాలను ఇస్తాము. కాబట్టి, ఇప్పుడే ఈ పనిని మొదలుపెట్టు!

విశేషాలు:

ఈ పద్యంలో ఇంద్రుడు రంభకు ఆమె చేయవలసిన పనిని స్పష్టంగా తెలియజేస్తున్నాడు. ఆమె ఏడుగురు మునుల యొక్క తపస్సును భంగం చేసి, వారిని మన్మథుని ప్రభావానికి గురిచేయాలని ఆయన ఆశిస్తున్నాడు.

1. వారినేడ్వుర వలరాచవారి బారి వారి గావించి గర్వపర్వతముద్రుంచి వచ్చినప్పుడె మెచ్చునీవలయు జాడ నిచ్చువారము: ఆ ఏడుగురు మునులను నీవు మన్మథుని ప్రభావానికి లోబడేవారినిగా ("వలరాచవారి బారి వారి") చేసి, వారిలో ఉన్న గర్వం అనే పర్వతాన్ని ("గర్వపర్వతము") నాశనం చేసి తిరిగి వచ్చినప్పుడే మేము నిన్ను మెచ్చుకుంటాము ("మెచ్చునీవలయు") మరియు నీకు కావలసిన బహుమానాలను ("వలయు జాడ") ఇస్తాము. ఇక్కడ ఇంద్రుడు రంభకు ఒక లక్ష్యాన్ని నిర్దేశించాడు మరియు దానిని సాధించినందుకు ప్రతిఫలం కూడా వాగ్దానం చేస్తున్నాడు.
2. పనివిను మిపుడె కదలి: కాబట్టి, ఇప్పుడు ఈ పని ఏమిటో విను మరియు వెంటనే బయలుదేరు ("ఇపుడె కదలి"). ఇంద్రుడు ఈ పనిని వెంటనే పూర్తి చేయమని రంభను ఆదేశిస్తున్నాడు, బహుశా మునుల తపస్సు యొక్క ప్రభావం పెరుగుతుండటం వల్ల ఆయన ఆందోళన చెందుతున్నాడని అర్థం చేసుకోవచ్చు.

ఈ పద్యం రంభకు ఇంద్రుడు అప్పగించిన కార్యాన్ని స్పష్టంగా తెలియజేస్తుంది. మునుల తపస్సును భంగం చేయడం మరియు వారి గర్వాన్ని అణచడం ఆమె యొక్క ముఖ్యమైన పని. ఈ పనిని పూర్తి చేసినందుకు ఆమెకు తగిన ప్రతిఫలం లభిస్తుందని ఇంద్రుడు హామీ ఇస్తున్నాడు.

చ. అన విని యో సురేంద్ర భవదాజ్ఞ తలం ధరియించి యానగం

బున జరియించు మౌనుల తపోనియమంబు కలంచి ధ్యానభం

జన మొనరించి మౌనవిరసత్వమునించి జపంబుమాన్చి క్రొ

న్నన విలుకాని మంత్రములు నాలుకల లిఖియించి వేడుకన్. 96

తాత్పర్యము:

అలా ఇంద్రుని మాటలు విన్న రంభ ఇలా అంది: "ఓ సురేంద్ర! మీ ఆజ్ఞను శిరసావహించి, ఇప్పుడే ఆ పర్వతమునందు సంచరించే మునుల యొక్క తపోనియమమును భంగం చేస్తాను. వారి ధ్యానమును

చెడగొడతాను. వారి మౌనమును విరసం చేస్తాను. వారి జపమును ఆపివేస్తాను మరియు వారి నాలుకలపై మన్మథుని మంత్రాలను ఉల్లాసంగా వ్రాస్తాను."

విశేషాలు:

ఈ పద్యం రంభ ఇంద్రుని ఆజ్ఞను అంగీకరించి, మునుల తపస్సును భంగం చేయడానికి తాను చేయబోయే పనులను వివరిస్తుంది. ఆమె తన అందం మరియు మాయాశక్తితో మునులను మన్మథుని ప్రభావానికి గురిచేయడానికి సిద్ధమవుతోంది.

1. అన విని యో సురేంద్ర భవదాజ్ఞ తలం ధరియించి: అలా ఇంద్రుని మాటలు విన్న రంభ, "ఓ సురేంద్ర! మీ ఆజ్ఞను శిరసావహిస్తాను" అని వినయంగా తెలిపింది. "తలం ధరియించి" అంటే శిరసావహించి, గౌరవంగా స్వీకరించి.
2. యానగం బున జరియించు మౌనుల తపోనియమంబు కలంచి ధ్యానభం జన మొనరించి మౌనవిరసత్వమునించి జపంబుమాన్చి: ఆమె ఆ పర్వతంపై సంచరించే మునుల యొక్క తపోనియమమును భంగం చేస్తానని ("కలంచి"), వారి ధ్యానమును చెడగొడతానని ("ధ్యానభం జన మొనరించి"), వారి మౌనమును విరసం చేస్తానని ("మౌనవిరసత్వమునించి"), మరియు వారి జపమును ఆపివేస్తానని ("జపంబుమాన్చి") చెబుతోంది. ఇక్కడ రంభ మునుల యొక్క ఆధ్యాత్మిక సాధనలను పూర్తిగా నాశనం చేయాలని నిర్ణయించుకున్నట్లు తెలుస్తుంది.
3. క్రొ న్నన విలుకాని మంత్రములు నాలుకల లిఖియించి వేడుకన్: అంతేకాకుండా, ఆమె వారి నాలుకలపై మన్మథుని యొక్క మంత్రాలను ఉల్లాసంగా ("వేడుకన్") వ్రాస్తానని చెబుతోంది. ఇది మునులను పూర్తిగా మన్మథుని ప్రభావానికి లోను చేసి, వారి మనస్సులను లౌకిక విషయాలపైకి మళ్ళిస్తుందని సూచిస్తుంది.

ఈ పద్యం రంభ యొక్క ధైర్యాన్ని మరియు తన పనిని విజయవంతంగా పూర్తి చేయగలననే నమ్మకాన్ని తెలియజేస్తుంది. ఆమె ఇంద్రుని ఆజ్ఞను వెంటనే అమలు చేయడానికి సిద్ధంగా ఉంది మరియు మునుల తపస్సును భంగం చేయడానికి తన శాయశక్తులా ప్రయత్నిస్తానని హామీ ఇస్తోంది.

గీ. తాళవృంతంబు నిలువుటద్దంబు కుంచె
పసిడికాళంజి కపురంపుపై డిగిండి
యడపములు మోచిమునులునాబడిని కాణ
యాచి బంటులువోలెరా నరుగుదెంతు. 97

తాత్పర్యము:

తాటియాకు విసనకర్ర, నిలువుటద్దం, కుంచె, బంగారు కాళ్ళగజ్జెలు, కర్పూరం నింపిన బంగారుగిండి మరియు తమలపాకుల అడపములు మొదలైన ఉపచార వస్తువులను మోస్తూ, ఆ మునులు నా ఆజ్ఞకు లోబడి, బానిసల వలె నా వెనుక వస్తారు.

విశేషాలు:

ఈ పద్యంలో రంభ తన అందం మరియు మాయాశక్తితో మునులను ఎలా లోబరుచుకుంటుందో వివరిస్తోంది. ఆమె వారిని తన సేవకులుగా మార్చుకుంటుందని ధీమాగా చెబుతోంది.

1. తాళవృంతంబు నిలువుటద్దంబు కుంచె పసిడికాళంజి కపురంపుపై డిగిండి యడపములు మోచి: రంభ తాను వెళ్ళినప్పుడు మునులు తాటియాకు విసనకర్రతో విసురుతూ, ఆమె అందాన్ని చూసుకోవడానికి నిలువుటద్దం పట్టుకుని, ఆమెకు అలంకరణ చేయడానికి కుంచెను సిద్ధంగా ఉంచుకుని, ఆమె నడుస్తున్నప్పుడు బంగారు కాళ్ళగజ్జెలు మ్రోగిస్తూ, కర్పూరం నింపిన బంగారుగిండితో పరిమళాలు చల్లుతూ, మరియు తమలపాకుల అడపములు అందిస్తూ ఉంటారని ఊహిస్తోంది. ఇవన్నీ ఒక రాణికి లేదా దేవతా స్త్రీకి చేసే ఉపచారాలు.
2. మునులునాబడిని కాణ యాచి బంటులువోలెరా నరుగుదెంతు: ఆ మునులు నా ఆజ్ఞను ("నాబడిని") అర్థించి, బానిసల వలె ("బంటులువోలె") నా వెనుక వస్తారు ("అరుగుదెంతు"). రంభ తన అందంతో మునులను పూర్తిగా వశపరచుకుని, వారిని తన సేవకులుగా మార్చుకుంటుందని ఇక్కడ ధీమాగా చెబుతోంది. తపస్సు మరియు జ్ఞానంతో నిండిన మునులు ఒక స్త్రీకి బానిసలుగా మారడం అనేది ఆమె యొక్క అసాధారణమైన సౌందర్యాన్ని మరియు మాయాశక్తిని సూచిస్తుంది.

ఈ పద్యం రంభ యొక్క విశ్వాసాన్ని మరియు గర్వాన్ని తెలియజేస్తుంది. ఆమె తన అందం మరియు మాయాశక్తితో మునులను సులభంగా లోబరుచుకోగలనని నమ్ముతోంది మరియు వారిని తన సేవకులుగా మార్చుకుని తిరిగి వస్తానని ధీమాగా చెబుతోంది.

చ. ఇదియొకయూడిగంబె దివిజేశ్వర : నాకు ? మదీయదృష్టికిన్
మదన విరోధియైన ధృతిమాలి చలింపక నిల్వనేర్చునే ?
యధి యల వెన్నుడేయెఱుఁగు నన్న నుపేంద్రు డునవ్వ నింద్రుఁ డున్
ముదమున పోకలాకులును భూషణముల్ దయనిచ్చి 2మంచిగన్. 98

తాత్పర్యము:

ఓ దేవేంద్ర! ఇది నాకు ఒక పనేనా? నా చూపు సోకితే మన్మథుని శత్రువైన శివుడు కూడా ధైర్యం కోల్పోకుండా స్థిరంగా ఉండగలడా? నా శక్తి ఏమిటో విష్ణువుకే తెలుసు!" అని రంభ అనగా, ఉపేంద్రుడు

(విష్ణువు) నవ్వాడు. ఇంద్రుడు సంతోషంతో తాంబూలం మరియు ఆభరణాలు ఇచ్చి రంభను మంచిగా వీడ్కోలు పలికాడు.

విశేషాలు:

ఈ పద్యంలో రంభ తన యొక్క అసాధారణమైన సౌందర్యం మరియు మాయాశక్తిని గురించి గొప్పగా చెబుతోంది. ఆమె తన చూపుతోనే శివుడి వంటి దృఢమైన వ్యక్తిని కూడా చలింపజేయగలనని ధీమా వ్యక్తం చేస్తోంది.

1. ఇదియొకయూడిగంబె దివిజేశ్వర : నాకు ? మదీయదృష్టికిన్ మదన విరోధియైన ధృతిమాలి చలింపక నిల్వనేర్చునే ?: ఓ దేవేంద్ర! మీరు నాకు అప్పగించిన ఈ పని ఒక లెక్కలోనిదేనా? నా చూపు సోకితే మన్మథునికి శత్రువైన శివుడు కూడా తన ధైర్యాన్ని కోల్పోకుండా స్థిరంగా ఉండగలడా? అని రంభ తన శక్తిని గురించి గొప్పగా చెబుతోంది. శివుడు తపస్సుకు మరియు వైరాగ్యానికి ప్రతీక, అలాంటి వ్యక్తిని కూడా తన చూపుతో చలింపజేయగలనని ఆమె విశ్వాసం.
2. అది యల వెన్నుడేయెఱుఁగు నన్న నుపేంద్రు డునవ్వ నింద్రుఁ డున్ ముదమున పోకలాకులును భూషణముల్ దయనిచ్చి 2మంచిగన్: నా శక్తి యొక్క గొప్పతనాన్నినం ఏమిటో విష్ణువుకే తెలుసు!" అని రంభ అనగా, ఉపేంద్రుడు (ఇంద్రుని సోదరుడు, విష్ణువు యొక్క అవతారం) ఆమె మాటలకు నవ్వాడు. బహుశా ఆమె యొక్క అతిశయోక్తిని చూసి ఉండవచ్చు. ఇంద్రుడు మాత్రం సంతోషంతో ఆమెకు తాంబూలం మరియు ఆభరణాలు ఇచ్చి మంచిగా వీడ్కోలు పలికాడు. ఇంద్రుడు ఆమె విజయంపై నమ్మకం ఉంచాడని మరియు ఆమెను ప్రోత్సహిస్తున్నాడని ఇది సూచిస్తుంది.

ఈ పద్యం రంభ యొక్క ఆత్మవిశ్వాసాన్ని మరియు ఆమె యొక్క అందం యొక్క శక్తిని తెలియజేస్తుంది. ఆమె తన సామర్థ్యాలపై పూర్తి నమ్మకంతో ఉంది మరియు ఇంద్రుడు కూడా ఆమెను ప్రోత్సహిస్తున్నాడు. ఉపేంద్రుని నవ్వు బహుశా ఈ సన్నివేశానికి ఒక హాస్యపూరితమైన స్పర్శను ఇస్తుంది.

గీ. అనుపుటయు రంభసంరంభమడర (గదలి
తనదు వెనువెంట వేల్పుజవ్వనులు గొలువ
దొన వెడలివచ్చు మదన మోహన విలాస
శాత విశిఖంబు నా నివాసంబు వెడలి. 99

తాత్పర్యము:

ఇంద్రుడు పంపగానే, రంభ తన ఉత్సాహం ఉప్పొంగగా కదిలింది. తన వెనుక దేవలోకపు యవ్వనవతులు కొలువు తీరగా, మన్మథుని యొక్క వాడి అయిన మోహన బాణం వలె ఆమె తన నివాసం నుండి బయలుదేరింది.

విశేషాలు:

ఈ పద్యం రంభ తన పనిని ప్రారంభించడానికి సిద్ధమైన విధానాన్ని వర్ణిస్తుంది. ఆమె ఉత్సాహంగా బయలుదేరడం మరియు ఆమెను అనుసరించే దేవతా స్త్రీలు ఆమె యొక్క ప్రాముఖ్యతను సూచిస్తున్నాయి.

1. అనుపుటయు రంభసంరంభమడర గదలి: ఇంద్రుడు పంపగానే, రంభ యొక్క ఉత్సాహం ("సంరంభము") అధికం కాగా ఆమె బయలుదేరింది ("గదలి"). ఆమె తన పనిని చేయడానికి ఆత్రుతగా ఉందని ఇది తెలియజేస్తుంది.
2. తనదు వెనువెంట వేల్పుజవ్వనులు గొలువ: ఆమె వెనుక దేవలోకపు యవ్వనవతులు ("వేల్పుజవ్వనులు") కొలువు తీరారు. ఇది రంభ యొక్క అధికారాన్ని లేదా ఆమెతో ఉన్న సహచరుల యొక్క సంఖ్యను సూచిస్తుంది, ఆమె ఒంటరిగా కాకుండా ఒక సమూహంతో కలిసి వెళ్తోందని తెలుస్తోంది.
3. దొన వెడలివచ్చు మదన మోహన విలాస శాత విశిఖంబు నా నివాసంబు వెడలి: ఆమె తన నివాసం నుండి మన్మథుని యొక్క వాడి అయిన మోహన బాణం వలె బయటకు వచ్చింది. మన్మథుని బాణం లక్ష్యాన్ని చేధించి ప్రేమను రేకెత్తిస్తుంది. రంభ కూడా తన అందం మరియు విలాసంతో మునులను ఆకర్షించి వారి తపస్సును భంగం చేస్తుందని ఈ పోలిక సూచిస్తుంది. "శాత విశిఖంబు" అంటే వాడి అయిన బాణం.

ఈ పద్యం రంభ యొక్క బయలుదేరడాన్ని ఒక ముఖ్యమైన సంఘటనగా వర్ణిస్తుంది. ఆమె ఉత్సాహం, ఆమెను అనుసరించే దేవతా స్త్రీలు మరియు ఆమెను మన్మథుని బాణంతో పోల్చడం ఆమె యొక్క రాబోయే చర్య యొక్క ప్రాముఖ్యతను తెలియజేస్తుంది.

.

సీ. ధమ్మిల్ల సురతరుస్త బకవాసన కళుల్

ఝుమ్మని చుట్టు పేరెమ్ము గొనఁగ

నాసాగ్ర మౌక్తిక నవ్యచంద్రిక గ్రమ్మి

కమ్మ కెమ్మోవిపై గంతు లిడఁగ

వాలుగన్నుల డాలు వలరాజు కెంగేలి

వాలు జాడించిన లీల నలర
శ్రవణ భూషారత్న చకచకద్యుతులు నున్
జెక్కులచక్కి సొంపెక్కి నిక్క
కంచుక కిసల గ్రంథి సంఘములుచించి
మించు గుబ్బలడాల్మిఱుమిట్లు గొలుప
భరిత రుచిరోరుయుగళసౌభాగ్యరంభ
రంభ యాగట్టుఁ జేరె సంరంభమడర.

తాత్పర్యము:

అప్పుడు ఆ రంభ శతశృంగ పర్వతమును ఉత్సాహంగా చేరుకుంది. ఆమె కొప్పులోని కల్పవృక్ష పుష్పాల వాసనలకు తుమ్మెదలు జుమ్మని చుట్టుముట్టాయి. ఆమె నాసికాగ్రము మీదున్న ముత్యాల ముక్కర వెలుగు ఆమె తియ్యని పెదవులపై మెరిసింది. ఆమె వాలు కన్నుల కాంతి మన్మథుడు తన చేతిలోని కత్తిని మెల్లగా కదిలించినట్లు తళతళలాడింది. ఆమె చెవిపోగుల రత్నాల మెరుపులు ఆమె అందమైన చెక్కిళ్లపై ప్రకాశించాయి. ఆమె చన్నుల మెరుపులు రవికను చీల్చుకుని బయటకు వచ్చి చూసేవారి కళ్ళకు మిరుమిట్లు గొలిపాయి. తొడలచేత అరటి బోదెలను గెలిచిన రంభ ఆ పర్వతానికి ఉత్సాహంగా చేరుకుంది.

విశేషాలు:

ఈ పద్యం రంభ శతశృంగ పర్వతానికి చేరుకుంటున్నప్పటి ఆమె సౌందర్యాన్ని మరియు ఆమె చుట్టూ ఉన్న వాతావరణాన్ని మనోహరంగా వర్ణిస్తుంది.

1. ధమ్మిల్ల సురతరుస్త బకవాసన కళుల్ జుమ్మని చుట్టు పేరెమ్ము గొనఁగ: రంభ యొక్క కొప్పులోని కల్పవృక్ష పుష్పాల యొక్క సువాసనలు గాలిలో వ్యాపించాయి, దానితో తుమ్మెదలు జుమ్మని ఆమె చుట్టూ తిరుగుతున్నాయి. ఇది ఆమె వెంట దివ్యమైన పరిమళం వ్యాపిస్తోందని సూచిస్తుంది.
2. నాసాగ్ర మౌక్తిక నవ్యచంద్రిక గ్రమ్మి కమ్మ కెమ్మోవిపై గంతు లిడఁగ: ఆమె ముక్కు కొనపై ఉన్న ముత్యాల ముక్కర యొక్క కొత్త వెన్నెల కాంతి ఆమె తియ్యని ఎర్రని పెదవులపై మెరిసింది. ఇది ఆమె ముఖంలోని ఆభరణాల యొక్క ప్రకాశాన్ని వర్ణిస్తుంది.
3. వాలుగన్నుల డాలు వలరాజు కెంగేలి వాలు జాడించిన లీల నలర: ఆమె వాలు కన్నుల యొక్క కాంతి మన్మథుడు తన చేతిలోని మెరిసే కత్తిని మెల్లగా కదిలించినట్లు తళతళలాడింది. ఆమె కళ్ళ యొక్క చూపు మన్మథుని యొక్క బాణం వలె ఆకర్షణీయంగా ఉంటుందని సూచిస్తుంది.

4. శ్రవణ భూషారత్న చకచకద్యుతులు నున్ చెక్కులచక్కి సొంపెక్కి నిక్క: ఆమె చెవిపోగుల యొక్క రత్నాల యొక్క మెరిసే కాంతి ఆమె అందమైన చెక్కిళ్లపై మరింత అందాన్ని నింపింది. ఆమె ఆభరణాలు ఆమె సౌందర్యాన్ని మరింత పెంచుతున్నాయి.
5. కంచుక కిసల గ్రంధి సంఘములుచించి మించు గుబ్బలడాల్మిఱుమిట్లు గొలుప: ఆమె రవిక యొక్క బిగుతును దాటుకొని ఆమె చన్నుల యొక్క మెరుపు బయటకు వచ్చి చూసేవారి కళ్ళకు మిరుమిట్లు గొలిపింది. ఇది ఆమె యవ్వనం మరియు అందం యొక్క శక్తిని తెలియజేస్తుంది.
6. భరిత రుచిరోరుయుగళసౌభాగ్యరంభ రంభ యాగట్టుఁ జేరె సంరంభమడర: అందమైన తొడల యొక్క సంపద కలిగిన రంభ ఆ శతశృంగ పర్వతమును తన ఉత్సాహం ఉప్పొంగగా చేరుకుంది. ఆమె తన లక్ష్యం వైపు ఆత్రుతగా వెళుతోందని ఇది సూచిస్తుంది.

ఈ పద్యం రంభ యొక్క అందాన్ని మరియు ఆమె రాక యొక్క ఉత్సాహాన్ని అద్భుతంగా వర్ణిస్తుంది. ఆమె చుట్టూ ఉన్న ప్రకృతి కూడా ఆమె అందానికి ప్రతిస్పందిస్తున్నట్లుగా ఉంది. ఆమె తన అందం మరియు మాయాశక్తితో మునులను జయించడానికి సిద్ధంగా ఉందని ఈ వర్ణన తెలియజేస్తుంది.

గీ. అపుడు మేనక మొదలైన యప్పరసలు
రంభఁగనుఁగొని యో చిగురాకుబో (డి
విడిసినా డీడ నా వెడవిల్తుఁ డనుప
మున్నుగావచ్చి యామనివన్నెకాఁడు 101

మేనక మొదలయిన అప్సరసలు ఆమెతో ఇట్లన్నారు.

తాత్పర్యము:

అప్పుడు మేనక మొదలైన అప్సరసలు రంభను చూసి ఇలా అన్నారు: "ఓ లేత చిగురు వంటి శరీరము కలదానా! మన్మథుని ఆజ్ఞతో, మనకంటే ముందుగానే అందమైన వసంత ఋతువు ఇక్కడ విడిది చేసి ఉన్నాడు."

విశేషాలు:

ఈ పద్యంలో ఇతర అప్సరసలు రంభకు స్వాగతం పలుకుతూ, ఆమెకు సహాయం చేయడానికి ముందుగానే మన్మథుడు వసంత ఋతువును పంపాడని తెలియజేస్తున్నారు. వసంత ఋతువు ప్రేమకు మరియు కోరికలకు అనుకూలమైన సమయం కాబట్టి, మునుల తపస్సును భంగం చేయడానికి ఇది సహాయపడుతుందని వారు సూచిస్తున్నారు.

1. అపుడు మేనక మొదలైన యప్పరసలు రంభఁగనుఁగొని యో చిగురాకుబో డి: రంభను చూడగానే మేనక మరియు ఇతర అప్సరసలు ఆమెతో "ఓ లేత చిగురు వంటి శరీరము కలదానా!" అని

సంబోధిస్తూ ఆమె అందాన్ని కొనియాడారు. "చిగురాకుబోడి" అనేది లేత చిగురు వంటి మృదువైన శరీరం కల స్త్రీని సంబోధించే ఒక అలంకారికమైన పదం.

2. విడిసినాడీడ నా వెడవిల్తుఁ డనుప మున్నుగావచ్చి యామనివన్నెకాఁడు: మన్మథుడు ("వెడవిల్తుఁడు") నిన్ను పంపకముందే ("అనుప మున్నుగావచ్చి") అందమైన వసంత ఋతువు ("యామనివన్నెకాఁడు") ఇక్కడ విడిది చేసి ఉన్నాడు ("ఈడ నా విడిసినాఁడు"). వసంత ఋతువు ప్రేమ మరియు కోరికల యొక్క ఋతువు. మునుల తపస్సును భంగం చేయడానికి వాతావరణాన్ని అనుకూలంగా మార్చడానికి మన్మథుడు ముందుగానే వసంత ఋతువును పంపాడని వారు రంభకు తెలియజేస్తున్నారు.

ఈ పద్యం రంభకు సహాయం చేయడానికి మన్మథుడు సిద్ధంగా ఉన్నాడని మరియు వాతావరణం కూడా ఆమెకు అనుకూలంగా ఉందని తెలియజేస్తుంది. ఇతర అప్సరసలు ఆమెకు స్వాగతం పలకడం మరియు సమాచారం ఇవ్వడం ఆమెకు మరింత ప్రోత్సాహాన్నిస్తుంది.

.

సీ. కారాకు లెడలె ముంగలికలుకళుకొత్తె
కోరిక లీరికల్గొనె చివుళ్లు
పువ్వులతావులు పొలుపొందె పిందియల్
ఫలములై ఖగతఫఃఫలములయ్యె
సేనగావలరాజు సేనగోరగ సోన
లై తేనెవాన జోరనఁగఁ గురిసె
కమ్మతెమ్మెర వలిగ్రమ్మ మెల్లన వీచె
రాగంబునించె పరాగమనుచు
ననుచు నచ్చరలేమలు ననుచు ముదము
మద మెదలనింప నింపగు మందమంద
గతుల నతులితవాక్యసంగతుల నతుల
వనము శృంగారసారజీవనముజేరి. 102

ఈ పద్యాన్ని మరియు మీరిచ్చిన భావాన్ని అనుసరించి, సులభశైలిలో తాత్పర్యము మరియు విశేషాలు ఇక్కడ ఇవ్వబడ్డాయి:

తాత్పర్యము:

ముదిరిన ఆకులు రాలాయి, కొత్త మొగ్గలు వికసించాయి, చిగురాకులు విస్తరించాయి, పువ్వుల సువాసనలు మరింత అందంగా వ్యాపించాయి, పిందెలు పండ్లుగా మారి పక్షుల తపస్సు యొక్క ఫలాలయ్యాయి. మన్మథుని సైన్యాల కోరికలు తీరేలా పూల తేనె వర్షంలా కురిసింది. మంచి సువాసనగల చల్లని గాలి మెల్లగా వీచింది మరియు పువ్వుల పుప్పొడి రాగాన్ని నింపింది. ఇలా ఆ అప్సరసలు సంతోషంతో మరియు మదంతో నిండిన మనస్సులతో, అందమైన నెమ్మదైన నడకలతో, గొప్ప మాటలతో, సాటిలేని ఆ వనంలో శృంగార రసం యొక్క జీవనాధారమైన ప్రదేశానికి చేరుకున్నారు.

విశేషాలు:

ఈ పద్యం రంభ మరియు ఇతర అప్సరసలు మునుల తపస్సు చేస్తున్న ప్రదేశానికి చేరుకునే సమయానికి ప్రకృతిలో వచ్చిన మార్పులను వర్ణిస్తుంది. మన్మథుని ప్రభావంతో వాతావరణం ప్రేమ మరియు కోరికలకు అనుకూలంగా మారిందని ఇది సూచిస్తుంది.

1. కారాకు లెడలె ముంగలికలుకళుకొత్తె కోరిక లీరికల్గొనె చివుళ్లు: ముదిరిన ఆకులు రాలిపోయాయి మరియు కొత్త మొగ్గలు అందంగా వికసించాయి. కోరికలు చిగురించాయి మరియు చిగురాకులు విస్తరించాయి. ఇది పాత తొలగిపోయి కొత్త ప్రారంభం జరిగిందని సూచిస్తుంది, ఇది మునుల యొక్క దృఢమైన సంకల్పం కూడా మారే సమయం అని భావించవచ్చు.
2. పువ్వులతావులు పొలుపొందె పిందియల్ ఫలములై ఖగతపఃఫలములయ్యె: పువ్వుల యొక్క సువాసనలు మరింత అందంగా వ్యాపించాయి మరియు పిందెలు పండ్లుగా మారాయి, అవి పక్షుల యొక్క తపస్సు యొక్క ఫలాల వలె ఉన్నాయి. ప్రకృతి యొక్క సమృద్ధి మరియు అందం మునులను ఆకర్షించగలవు.
3. సేనగావలరాజు సేనగోరగ సోన లై తేనెవాన జోరనఁగఁ గురిసె: మన్మథుని సైన్యాల యొక్క కోరికలు తీరేలా పూల తేనె వర్షంలా కురిసింది. ఇది వాతావరణం పూర్తిగా మన్మథుని ప్రభావానికి లోబడి, ప్రేమ మరియు శృంగారానికి అనుకూలంగా మారిందని సూచిస్తుంది.
4. కమ్మతెమ్మెర వలిగ్రమ్మ మెల్లన వీచె రాగంబునించె పరాగమనుచు ననుచు నచ్చరలేమలు ననుచు ముదము మద మెదలనింప నింపగు మందమంద గతుల నతులితవాక్యసంగతుల నతుల వనము శృంగారసారజీవనముజేరి: మంచి సువాసనగల చల్లని గాలి మెల్లగా వీచింది మరియు పువ్వుల పుప్పొడి రాగాన్ని నింపింది. ఆ అప్సరసలు సంతోషంతో మరియు మదంతో నిండిన మనస్సులతో, అందమైన నెమ్మదైన నడకలతో, గొప్ప మాటలతో, సాటిలేని ఆ వనంలో శృంగార రసం యొక్క జీవనాధారమైన ప్రదేశానికి చేరుకున్నారు. వారి యొక్క ఉత్సాహం మరియు అందం ఆ వనంలో శృంగార వాతావరణాన్ని మరింత పెంచాయి.

ఈ పద్యం ప్రకృతి యొక్క అందాన్ని మరియు దాని యొక్క మాయాజాలాన్ని వర్ణిస్తుంది, ఇది మునుల యొక్క తపస్సును భంగం చేయడానికి రంభ మరియు ఆమె సహచరులకు సహాయపడుతుంది. వాతావరణం పూర్తిగా వారి ప్రణాళికలకు అనుకూలంగా మారిందని ఇది సూచిస్తుంది.

క. తురుముర్విచ్చి జఁడల్ కఁడు
మురువుగ ధరియించి పోఁక ముడి గట్టిగ గ
ట్టి రహిఁ జిలుగుంజేలలు
పిరిచుట్లుగఁ జుట్టి కుసుమవిహరణపరలై . 103

తాత్పర్యము:

ఆ అప్సరసలు తమ కొప్పులను విప్పి, జడలను అందంగా వేసుకున్నారు. తమ పోకముడులను బిగించారు మరియు తమ సన్నని పట్టుచీరలను బిగుతుగా చుట్టుకున్నారు. అలా వారు పూలు కోస్తూ ఆ వనంలో విహరించడానికి సిద్ధమయ్యారు.

విశేషాలు:

ఈ పద్యం మునుల తపస్సును భంగం చేయడానికి రంభ మరియు ఇతర అప్సరసలు తమను తాము ఎలా సిద్ధం చేసుకున్నారో వివరిస్తుంది. వారి యొక్క అలంకరణ వారి అందాన్ని మరింతగా పెంచడానికి మరియు మునులను ఆకర్షించడానికి ఉద్దేశించబడింది.

1. తురుముర్విచ్చి జఁడల్ కఁడు మురువుగ ధరియించి: వారు తమ కొప్పులను విప్పారు ("తురుముర్విచ్చి") మరియు తమ జడలను చాలా అందంగా ("కఁడు మురువుగ") వేసుకున్నారు ("ధరియించి"). జడలను విరబోసుకోవడం మరియు అందంగా అలంకరించుకోవడం స్త్రీల యొక్క ఆకర్షణను పెంచుతుంది.
2. పోఁక ముడి గట్టిగ గట్టి: వారు తమ పోకముడులను (బహుశా నడుముకు కట్టుకునే వస్త్రానికి సంబంధించిన ముడి) గట్టిగా బిగించారు. ఇది వారి కదలికలకు సౌకర్యంగా ఉండటానికి మరియు వారి వస్త్రాలు జారిపోకుండా ఉండటానికి చేసి ఉండవచ్చు.
3. రహిఁ జిలుగుంజేలలు పిరిచుట్లుగఁ జుట్టి: వారు తమ అందమైన, సన్నని పట్టుచీరలను ("జిలుగుంజేలలు") బిగుతుగా చుట్టుకున్నారు ("పిరిచుట్లుగఁ జుట్టి"). ఇది వారి శరీర ఆకృతులను మరింతగా చూపించడానికి మరియు వారి కదలికలను మరింత ఆకర్షణీయంగా చేయడానికి చేసి ఉండవచ్చు.
4. కుసుమవిహరణపరలై: ఇలా సిద్ధమైన తరువాత వారు పూలు కోస్తూ ("కుసుమవిహరణపరలై") ఆ వనంలో విహరించడానికి పూనుకున్నారు. పూలు కోయడం మరియు వనంలో తిరగడం అనేది

వారి యొక్క సహజమైన అందాన్ని మరియు స్త్రీ సహజమైన ప్రవర్తనను సూచిస్తుంది, ఇది మునులను ఆకర్షించడానికి ఉపయోగపడుతుంది.

ఈ పద్యం రంభ మరియు ఇతర అప్సరసలు తమ అందాన్ని మరియు స్త్రీ సహజమైన ప్రవర్తనను ఉపయోగించి మునులను ఆకర్షించడానికి సిద్ధమవుతున్నారని తెలియజేస్తుంది. వారి యొక్క ప్రతి కదలిక మరియు అలంకరణ మునుల యొక్క తపస్సును భంగం చేయాలనే ఉద్దేశ్యంతో చేసినట్లుంది.

సీ. నీకేల యటువోవ నీకేల నందుకో
మ్మా కొమ్మ నీకొమ్మమలయువిరులు
కేసరం బులువేనికే సరమ్మున కైన
భాసిల్లు నందన ప్రసవచయము
చెంప చంపకమున్న చేరనేరదు తేఁటి
చంపకా మోద యీా సరస నిలుము
వావిలిపూవు లీవా విలువకుమటి
సేవంతి నీవంతు సేసినాము
బాలనీకింద పూఁబాళ యేలమాకు
కేళికొదవెను నీకు కంకేళిచివురు
మొల్లలేమొల్ల మెల్లరు మెల్లరారె
యనుచుఁ బువ్వులు గోయుచు వనజముఖులు. 104

తాత్పర్యము:

తామర వంటి ముఖములు గల ఆ అప్సరసలు పూలు కోస్తూ ఒకరితో ఒకరు సరసంగా మాట్లాడుకుంటున్నారు: "ఓ అందమైనదానా! ఈ కొమ్మకున్న పువ్వులను నీ చేతితో అందుకో! అక్కడికి ఎందుకు వెళ్తున్నావు? ఈ కేసరములు ఏ పూలదండకైనా శోభనిస్తాయి. ఓ సంపెంగ పరిమళం కలదానా! ఇక్కడ నిలబడు. వావిలి పువ్వులు ఇవ్వవా? ఇదిగో, చేమంతి పువ్వులు నీ వంతు. ఓ బాలికా! నీకు ఇక్కడే పూలపాన్పు ఉంది కదా, ఎందుకు కష్టపడతావు? నీకు అశోక చిగురుతో సరసమాడటానికి అవకాశం ఉంది. మల్లెపూలు ఇక్కడ చాలా ఉన్నాయి. అందరూ నెమ్మదిగా ఇటు రండి!"

విశేషాలు:

ఈ పద్యం అప్సరసలు వనంలో పూలు కోస్తూ ఒకరితో ఒకరు సరసంగా మాట్లాడుకుంటున్న ఆహ్లాదకరమైన సన్నివేశాన్ని వర్ణిస్తుంది. వారి మాటలు వారి అందాన్ని, సరస స్వభావాన్ని మరియు ఒకరి

పట్ల ఒకరికి ఉన్న ప్రేమను తెలియజేస్తాయి. వారు మునులను ఆకర్షించడానికి ప్రయత్నిస్తున్నట్లు కూడా సూచిస్తుంది.

1. నీకేల యటువోవ నీకేల నందుకొ మ్మా కొమ్మ నీకొమ్మమలయువిరులు: ఒక అప్సరస మరొకరితో అంటోంది, "ఎందుకు అక్కడికి వెళ్తున్నావు? ఈ కొమ్మకున్న పువ్వులను నీ చేతితో అందుకో!" ఇది వారి మధ్య ఉన్న స్నేహపూర్వకమైన సంభాషణను తెలియజేస్తుంది.
2. కేసరం బులువేనికే సరమ్మున కైన భాసిల్లు నందన ప్రసవచయము: స్వర్గంలోని ఈ పుష్పాలు ఏ పూలదండకైనా అందాన్నిస్తాయి. ఇక్కడ వారు కోస్తున్న పువ్వుల యొక్క గొప్పతనాన్నినాన్ని తెలియజేస్తున్నారు.
3. చెంప చంపకమున్న చేరనేరదు తేఁటి చంపకామోద యీ సరస నిలుము: సంపెంగ పువ్వు చెంత ఉంటే తుమ్మెద రాదు. ఓ సంపెంగ పరిమళం కలదానా! ఇక్కడ దగ్గరగా నిలబడు. బహుశా వారు ఒకరి అందాన్ని మరొకరు మెచ్చుకుంటున్నారు.
4. వావిలిపూవు లీయవా విలువకుమటి సేవంతి నీవంతు సేసినాము: వావిలి పువ్వులు ఇవ్వవా? ఇదిగో, చేమంతి పువ్వులు నీ వంతుకు ఇచ్చాము. ఇది వారి మధ్య పువ్వులు పంచుకునే సరదా సంభాషణను సూచిస్తుంది.
5. బాలనీకింద పూఁబాళ యేలమాకు కేళికొదవెను నీకు కంకేళిచివురు: ఓ బాలికా! నీకు ఇక్కడే పూలపాన్పు ఉంది కదా, ఎందుకు కష్టపడతావు? నీకు అశోక చిగురుతో సరసమాడటానికి అవకాశం ఉంది. ఇక్కడ వారి మధ్య ఉన్న సరసమైన మరియు శృంగారభరితమైన వాతావరణాన్ని తెలియజేస్తుంది.
6. మొల్లలేమొల్ల మెల్లరు మెల్లరారె యనుచుఁ బువ్వులు గోయుచు వనజముఖులు: మల్లెపూలు ఇక్కడ చాలా ఉన్నాయి. అందరూ నెమ్మదిగా ఇటు రండి! ఇలా తామర వంటి ముఖములు గల ఆ అప్సరసలు పూలు కోస్తూ సరదాగా మాట్లాడుకుంటున్నారు. వారి మాటలు వారి యొక్క ఆనందాన్ని మరియు ఉల్లాసమైన స్వభావాన్ని తెలియజేస్తాయి.

ఈ పద్యం అప్సరసలు మునులను ఆకర్షించడానికి ప్రయత్నిస్తున్నప్పటికీ, వారి మధ్య ఉన్న సహజమైన అందాన్ని మరియు సరసమైన సంభాషణలను కూడా తెలియజేస్తుంది. వారి మాటలు మరియు చేతలు మునులను ఆకర్షించి వారి తపస్సును భంగం చేయడానికి ఉద్దేశించబడ్డాయి.

సీ. తమ మైమెఱుంగుల గుమురు లంతంతకుఁ

దఱచైనమెఱుపుల యొఱపు నెరప

తమ ఝుళం ఝుళనూపురముల రావంబులు

పటు గర్జితమ్ములభంగిఁ దనర

తమ రత్నభూషణ ధాళధళ్యంబులు

నీరంధ్రవృష్టిపూనికభజింప

తమ విహారముల నాదట రాలు వేణికా

కుసుమముల్ వడగండ్లపస వహింప

వనభరణలీల నై జవ ర్తనముగాఁగ

వనవితతి ప్రోది సేయగా వచ్చినిలిచి

నట్టి కాదంబినులనంగ నంద మొంది

మెలఁగి రప్పుడు వేడ్కనజ్జలజముఖులు.

తాత్పర్యము:

అలా ఆ తామర వంటి ముఖములు గల అప్సరసలు తమ శరీర కాంతులు క్రమంగా దట్టమైన మెరుపుల వలె ప్రకాశిస్తుండగా, వారి మంజీరాల యొక్క ఝుళం ఝుళం ధ్వనులు భయంకరమైన ఉరుముల వలె మ్రోగుతుండగా, వారి రత్నాభరణాల యొక్క ధగధగలు నిరంతరమైన వర్షం వలె మెరుస్తుండగా, వారి విహారములందు జడలనుండి రాలిన పువ్వులు వడగండ్ల వలె కనిపిస్తుండగా, వనములను నింపడానికి వచ్చిన నీటిని నింపిన మేఘాల వలె వారు అందంగా నిలబడ్డారు.

విశేషాలు:

ఈ పద్యం అప్సరసల యొక్క అందాన్ని మరియు వారి కదలికల యొక్క ప్రభావాన్ని ప్రకృతిలోని శక్తివంతమైన అంశాలతో పోలుస్తూ వర్ణిస్తుంది. వారు వనంలోకి ప్రవేశిస్తున్నప్పుడు వాతావరణం కూడా వారి రాకకు అనుగుణంగా మారుతున్నట్లుగా ఉంది.

1. తమ మైమెఱుంగుల గుమురు లంతంతకుఁ దఱచైనమెఱుపుల యొఱపు నెరప: వారి శరీర కాంతుల యొక్క సమూహాలు క్రమంగా దట్టమైన మెరుపుల యొక్క అందాన్ని కలిగిస్తున్నాయి. వారి యొక్క ప్రకాశవంతమైన అందం మెరుపుల కాంతిని గుర్తుకు తెస్తోంది.
2. తమ ఝుళం ఝుళనూపురముల రావంబులు పటు గర్జితమ్ములభంగిఁ దనర: వారి మంజీరాల యొక్క ఝుళం ఝుళం అనే ధ్వనులు శక్తివంతమైన ఉరుముల వలె మ్రోగుతున్నాయి. వారి కదలికల యొక్క శబ్దం వాతావరణంలో ఒక ఉత్సాహభరితమైన ప్రకంపనలను సృష్టిస్తోంది.
3. తమ రత్నభూషణ ధాళధళ్యంబులు నీరంధ్రవృష్టిపూనికభజింప: వారి రత్నాభరణాల యొక్క ధగధగలు నిరంతరమైన వర్షం యొక్క మెరుపుల వలె ప్రకాశిస్తున్నాయి. వారి ఆభరణాల యొక్క కాంతి వాతావరణాన్ని మరింత ప్రకాశవంతం చేస్తోంది.

4. తమ విహారముల నాదట రాలు వేణికా కుసుమముల్ వడగండ్లపస వహింప: వారి విహారములందు వారి జడలనుండి రాలిన పువ్వులు వడగండ్ల వలె కనిపిస్తున్నాయి. వారి కదలికల వల్ల రాలిన పువ్వులు వాతావరణంలో ఒక ప్రత్యేకమైన దృశ్యాన్ని సృష్టిస్తున్నాయి.
5. వనభరణలీల నై జవ రతనముగాఁగ వనవితతి ప్రోది సేయగా వచ్చినిలిచి నట్టి కాదంబినులనంగ నంద మొంది మెలఁగి రప్పుడు వేడ్కనబ్జలజముఖులు: వనములను నింపడానికి వచ్చిన నీటిని నింపిన మేఘాల వలె వారు సహజమైన అందంతో నిలబడ్డారు. ఆ తామర వంటి ముఖములు గల అప్సరసలు ఆనందంతో ఆ వనంలో తిరుగుతున్నారు. వారి రాక వనానికి ఒక కొత్త అందాన్ని మరియు శక్తిని తెచ్చిందని భావం. "కాదంబినులు" అంటే మేఘాల సమూహాలు.

ఈ పద్యం అప్సరసల యొక్క రాకను ఒక శక్తివంతమైన మరియు అందమైన దృశ్యంగా వర్ణిస్తుంది. వారి యొక్క అందం మరియు కదలికలు ప్రకృతిలోని గొప్ప శక్తులను పోలి ఉండటం వారి యొక్క ప్రాముఖ్యతను మరియు ప్రభావాన్ని తెలియజేస్తుంది. వారు వనంలోకి ప్రవేశించడం ఒక ప్రత్యేకమైన సంఘటనగా చిత్రీకరించబడింది

క. తనురుచిలతలకు నవ్వుల
నసలకు మైవలపుసొలపునందావులకున్
బొనరిచి రతివలు నయమిడి
జనముల చేపట్టి యేలు జనపతులక్రియన్ . 106

తాత్పర్యము:

శరీర కాంతులనే తీగలకు, నవ్వులనే పువ్వులకు మరియు శరీర పరిమళములనే సువాసనలకు ఐక్యత కలిగిన ఆ స్త్రీలు (అప్సరసలు) ప్రజలను పాలించే రాజుల వలె దయతో ఆ మునులను తమ వశం చేసుకోవటానికి ప్రయత్నించారు.

విశేషాలు:

ఈ పద్యం అప్సరసలు తమ అందం, నవ్వు మరియు పరిమళం అనే ఆకర్షణీయమైన లక్షణాలను ఉపయోగించి మునులను ఎలా వశం చేసుకోవటానికి ప్రయత్నించారో వివరిస్తుంది. వారి చర్యలు దయతో కూడిన పాలన వలె ఉన్నాయని కవి పోలుస్తున్నాడు, అయితే ఇక్కడ వారి ఉద్దేశ్యం మునులను వారి తపస్సు నుండి మళ్ళించడం.

1. తనురుచిలతలకు నవ్వుల ననలకు మైవలపుసొలపునందావులకున్ బొనరిచి రతివలు నయమిడి: ఆ అందమైన స్త్రీలు తమ శరీర కాంతులనే తీగలకు, నవ్వులనే పువ్వులకు మరియు శరీర పరిమళములనే సువాసనలకు ఐక్యతను కలిగించారు. వారి యొక్క సంపూర్ణమైన అందం

మునులను ఆకర్షించడానికి ఒక శక్తివంతమైన సాధనంగా పనిచేసింది. "నయమిడి" అంటే దయతో, ప్రేమతో.

2. జనముల చేపట్టి యేలు జనపతులక్రియన్: వారు ప్రజలను పాలించే రాజుల వలె ఆ మునులను తమ వశం చేసుకోవటానికి ప్రయత్నించారు రాజులు తమ ప్రజలను ప్రేమతో మరియు దయతో పరిపాలిస్తారు. అదే విధంగా, అప్సరసలు తమ అందం మరియు మధురమైన ప్రవర్తనతో మునులను ఆకర్షించి వారిని తమ ఆధీనంలోకి తెచ్చుకోవటానికి ప్రయత్నించారు. అయితే ఇక్కడ పోలిక ఉపహాసార్థం కావచ్చు, ఎందుకంటే రాజులు ప్రజల యొక్క శ్రేయస్సును కోరుకుంటే, అప్సరసల ఉద్దేశ్యం మునుల తపస్సును భంగం చేయడం.

క. కర మురమునెఱసి సురమద

కరి కుంభములన్ హసించు కాంతల కుచముల్

మెరసి చనుట మొన గాండ్రకు

స్థిర నున్నతిమీఁద నున్నతియుఁగల్గుఁగదా ! 107

తాత్పర్యము:

రొమ్ము మిక్కిలి అతిశయించి ఐరావతపు కుంభములను పరిహసించునట్టి ఆ కాంతల (అప్సరసల) కుచములు ఎంతో ఘనత వహించినవి. ధైర్యవంతులైన వారికి ఉన్నతి మీద ఉన్నతి కలుగుతుంది కదా!

విశేషాలు:

ఈ పద్యం అప్సరసల యొక్క పెద్ద మరియు ఆకర్షణీయమైన కుచాలను వర్ణిస్తూ, వాటిని ఐరావతం యొక్క కుంభస్థలాలతో పోలుస్తుంది. ఇది వారి అందాన్ని మరింతగా నొక్కి చెబుతుంది.

1. కర మురమునెఱసి సురమద కరి కుంభములన్ హసించు కాంతల కుచముల్: రొమ్ము మిక్కిలి నిండుగా ఉండి, దేవతల యొక్క మదించిన ఏనుగు ఐరావతం యొక్క కుంభస్థలాలను కూడా పరిహసించేంత పెద్దవిగా ఉన్న ఆ కాంతల (అప్సరసల) యొక్క కుచములు చాలా గొప్పవి. ఇక్కడ వారి కుచాల యొక్క పరిమాణాన్ని మరియు ఆకర్షణను అతిశయోక్తిగా వర్ణించారు. ఐరావతం యొక్క కుంభస్థలాలు బలంగా మరియు పెద్దగా ఉంటాయి, వాటితో పోల్చడం వారి కుచాల యొక్క ప్రాముఖ్యతను తెలియజేస్తుంది.
2. మెరసి చనుట మొన గాండ్రకు స్థిర నున్నతిమీఁద నున్నతియుఁగల్గుఁగదా !: అలా అందంగా కదులుతున్న వారికి, ముఖ్యంగా ధైర్యవంతులైన వారికి స్థిరమైన ఉన్నతి మీద ఉన్నతి కలుగుతుంది కదా! ఇక్కడ "మొన గాండ్రు" అంటే ధైర్యవంతులు లేదా శ్రేష్ఠులు అని అర్థం.

అప్సరసలు తమ అందంతో మునులను జయిస్తున్నందున, వారికి ఉన్నతమైన ఫలితాలు లభిస్తాయని కవి సూచిస్తున్నాడు. ఇది వారి విజయాన్ని బలపరుస్తుంది.

ఈ పద్యం అప్సరసల యొక్క అందాన్ని వర్ణిస్తూ, వారి యొక్క ఆకర్షణ శక్తిని నొక్కి చెబుతుంది. వారి కుచాలను ఐరావతపు కుంభస్థలాలతో పోల్చడం వారి యొక్క యవ్వనాన్ని మరియు ఆకర్షణను మరింతగా తెలియజేస్తుంది. వారి విజయం వారికి ఉన్నతమైన ఫలితాలను తెస్తుందని కవి భావిస్తున్నాడు.

క. రాచిలుక పండ్లు గొఱుకుచు
నేచిన కోపమున వదన మెఱ్ఱఁగఁజే సెన్
జూచితివే చెలి ? తనభా
షాచతురత నీదు పలుకుసాటికి రామిన్. 108

తాత్పర్యము:

ఓ చెలీ! నా మాటల యొక్క తియ్యదనానికి సరితూగలేకపోయిన ఈ చిలుక కోపం తెచ్చుకుని తన ముఖాన్ని ఎర్రగా చేసుకుంది. చూశావా?

విశేషాలు:

ఈ పద్యం అప్సరసల యొక్క మధురమైన మాటలను మరియు వాటి ప్రభావానికి ప్రతిస్పందించిన ఒక చిలుక యొక్క ప్రవర్తనను వర్ణిస్తుంది. అప్సరసల మాటలు ఎంత తియ్యగా ఉన్నాయంటే, ఒక పక్షి కూడా వాటితో పోటీ పడలేక అసూయతో కోపం తెచ్చుకుంది అని కవి ఊహిస్తున్నాడు. ఇది వారి వాక్చాతుర్యాన్ని మరియు ఆకర్షణను తెలియజేస్తుంది.

సహజంగానే చిలుక ముక్కు ఎరుపు రంగులో ఉంటుంది. అయితే, కవి ఆ సహజమైన రంగుకు ఒక ఆసక్తికరమైన మరియు చమత్కారమైన కారణాన్ని ఆపాదిస్తున్నాడు. అప్సరసల యొక్క మధురమైన మాటలకు తన మాటలు సరిపోలలేవనే అసూయతోనే చిలుక తన ముక్కును ఎర్రగా చేసుకుందని చెప్పడం కవి యొక్క ఊహాశక్తికి మరియు చమత్కారానికి నిదర్శనం.

ఈ విధంగా చూడటం వల్ల పద్యం యొక్క అందం మరియు కవి యొక్క నేర్పు మరింత స్పష్టంగా తెలుస్తుంది. సహజమైన విషయాన్ని కూడా ఒక కవితాత్మకమైన మరియు ఆకర్షణీయమైన కారణంతో ముడిపెట్టడం కవుల యొక్క ప్రత్యేకత.

ఈ పద్యం అప్సరసల యొక్క వాక్చాతుర్యాన్ని మరియు వారి మాటల యొక్క తియ్యదనాన్ని మరింతగా నొక్కి చెబుతుంది. వారి మాటలు కేవలం మధురంగా ఉండటమే కాకుండా, వాటికి అసూయ కలిగించేంత శక్తి కూడా ఉందని కవి వర్ణిస్తున్నాడు.

గీ. వలపు కానుక సేయు పూవులకు నూరు

పులును పుప్పొడి చల్లు తీవలకు హ స్త

మూలకాంతులు కరముఁగబొలిచి రబల

లగునె యన్యోన్యబంధుకృత్యమ్ములెందు. 109

తాత్పర్యము:

ప్రేమ కానుకలైన పువ్వులకు తొడలు అందాన్ని చేకూర్చాయి మరియు పుప్పొడి చల్లే తీగెల వంటి చేతుల యొక్క మూల కాంతులు ఆ స్త్రీలకు మరింత శోభను కలిగించాయి. అన్యోన్య బంధుత్వం ఎప్పుడూ ఇలాగే ఉంటుంది కదా!

విశేషాలు:

ఈ పద్యం అప్సరసల యొక్క అందాన్ని మరియు వారి మధ్య ఉన్న స్నేహపూర్వకమైన సంబంధాన్ని వర్ణిస్తుంది. వారు ఒకరి అందాన్ని మరొకరు మెచ్చుకుంటూ, ప్రకృతిలోని అందమైన అంశాలతో తమను పోల్చుకుంటున్నారు.

అలంకారము:

ఈ పద్యంలో ఉపమ అలంకారము మరియు రూపక అలంకారము కలవు.

- ఉపమ అలంకారము:
    - "వలపు కానుక సేయు పూవులకు నూరు పులును" - ఇక్కడ తొడలను ప్రేమ యొక్క కానుకలైన పువ్వులకు అందాన్నిచ్చే భాగాలతో పోల్చారు. పువ్వులు అందంగా ఉండటానికి వాటి వివిధ భాగాలు ఎలా కారణమో, అలాగే ఈ అప్సరసల తొడలు వారి అందానికి మరింత సొగసును చేకూరుస్తున్నాయి.
    - "పుప్పొడి చల్లు తీవలకు హస్త మూలకాంతులు" - ఇక్కడ చేతుల యొక్క మూల కాంతులను పుప్పొడి చల్లే తీగలకు పోల్చారు. తీగలు పువ్వులకు పుప్పొడిని అందించినట్లు, వారి చేతుల కాంతి వారి శరీరానికి మరింత అందాన్ని ఇస్తోంది.
- రూపక అలంకారము:
    - "వలపు కానుక సేయు పూవులు" - ఇక్కడ పువ్వులను నేరుగా ప్రేమ యొక్క కానుకలుగా వర్ణించారు.
- చివరి వాక్యం సామాన్యోక్తి అలంకారమును సూచిస్తుంది. "అన్యోన్యబంధుకృత్యమ్ములెందు" - స్నేహితులు లేదా బంధువులు ఒకరికొకరు సహాయం చేసుకోవడం లేదా ఒకరి అందాన్ని మరొకరు మెచ్చుకోవడం సహజం అనే సాధారణ విషయాన్ని ఇక్కడ ప్రస్తావించారు.

ఈ పద్యం అప్సరసల యొక్క అందాన్ని ప్రకృతిలోని సుందరమైన అంశాలతో పోలుస్తూ వారి మధ్య ఉన్న ప్రేమ మరియు స్నేహ సంబంధాన్ని తెలియజేస్తుంది. వారి యొక్క ప్రతి అంగం ఒక ప్రత్యేకమైన అందాన్ని కలిగి ఉందని కవి వర్ణిస్తున్నాడు.

గీ. చిలుక పోటుల జీరలచేఁ జెలంగు
దాడిమ ఫలమ్ముఁ జూచితే తరళనయన !
విటుని నునుగోటితాకులఁ బేటులెత్తు
గబ్బి సిబ్బెంపు బిగిచన్ను గుబ్బవోలె.110

తాత్పర్యము:

ఓ చలించు కన్నులు కలదానా! చిలుక పొడుచుట వలన ఏర్పడిన గీతలు గల దానిమ్మపండు, విటుని యొక్క సున్నితమైన గోటి తాకులకు ఉబ్బెత్తుగా తయారైన యవ్వన స్త్రీ యొక్క బిగువైన చన్ను గుబ్బ వలె ఉన్నది చూడు!

విశేషాలు:

ఈ పద్యం ఒక దానిమ్మపండు యొక్క రూపాన్ని ఒక స్త్రీ యొక్క చన్ను గుబ్బతో పోలుస్తూ శృంగారభరితమైన వర్ణనను అందిస్తుంది. చిలుక పొడుచుట వలన దానిమ్మపండుపై ఏర్పడిన గీతలు, స్త్రీ యొక్క చన్నులపై ప్రియుని గోటి గుర్తులను సూచిస్తాయి.

అలంకారము:

ఈ పద్యంలో ఉపమ అలంకారము స్పష్టంగా కనిపిస్తుంది.

- ఉపమ అలంకారము: దానిమ్మపండును స్త్రీ యొక్క చన్ను గుబ్బతో పోల్చారు. పోలికకు కారణం వాటి ఆకారం మరియు ఉపరితలంపై ఉన్న గుర్తులు.
    - దానిమ్మపండుపై చిలుక పొడుచుట వలన ఏర్పడిన గీతలు,
    - విటుని గోటి తాకులకు ఉబ్బెత్తుగా తయారైన స్త్రీ చన్నులపై ఉండే గుర్తులు.

ఈ పోలిక ద్వారా కవి, ప్రకృతిలోని ఒక సాధారణ వస్తువును స్త్రీ యొక్క అందమైన శరీరంతో ముడిపెట్టి, శృంగారభావనను కలిగిస్తున్నాడు. ఇక్కడ దానిమ్మపండు యొక్క ఎరుపు రంగు మరియు గుండ్రటి ఆకారం స్త్రీ చన్నుల యొక్క యవ్వనపు బిగువును మరియు రంగును సూచిస్తున్నాయి.

సీ. అనయంబు మాటదాటని చిల్క పల్కుల
ఫలభంగములు సేయఁ బాడి యగునె ?
యొకకుత్తుకై యుండు పికనికరమ్ముల

లేఁజిగుళ్ళకు బాపనోజ యగునె ?

నడకలో బెఱుకింత వొడమకఁ జరియించు

రాయంచల నలంచ నాయ మగునె ?

కన్నుసన్నల మెలఁగఁగనేర్చు వెన్నెల

పులుగుల సిలుగుల నలచ నగునె ?

తగుల మెన్నక యీవగ పొగరు వగల

నగడు గావింప నవి తమకజ్జయైన

యెడల గొడవలఁబెట్టక యేల వలదె

కలదె యీచింత యచ్చర కాంతలార !111

తాత్పర్యము:

ఓ అప్సరసలారా! ఎన్నడూ మాట దాటని చిలుకల గుంపులకు ఫలాలను పాడుచేయడం ధర్మమా? ఒకే గొంతుతో కూడిన కోయిలల సమూహానికి లేత చిగుళ్ళు లేకుండా చేయడం మంచి పనేనా? నడకలో ఏమాత్రం తడబాటు లేకుండా తిరిగే హంసలను బాధించడం న్యాయమా? కన్నుల సంజ్ఞలతోనే మెలగగలిగే వెన్నెల కాంతి వంటి తెల్లని పక్షులకు కష్టాలు కలిగించడం తగునా? మనల్ని పట్టించుకోకుండా తమ దారిన తాము పోయే వాటికి ఇలాంటి దుష్టమైన పనులు చేస్తే అవి బాధపడవూ? అవకాశం దొరికినప్పుడు అవి మనతో గొడవ పెట్టుకోవా? మీకు ఈ ఆలోచన లేదా?"

విశేషాలు:

ఈ పద్యంలో అప్సరసలు తమ వినోదం కోసం ప్రకృతిలోని అమాయకమైన జీవులను బాధించడం గురించి ఒక అప్సరస ప్రశ్నిస్తోంది. ఆమె వారి చర్యలను తప్పుబడుతూ, వాటి పర్యవసానాల గురించి ఆలోచించమని సూచిస్తోంది.

అలంకారము:

ఈ పద్యంలో ప్రశ్నార్థక అలంకారము మరియు కావ్యార్థాపత్తి అలంకారము కనిపిస్తున్నాయి.

- ప్రశ్నార్థక అలంకారము: ప్రతి చరణం చివరలో ప్రశ్నలు వేయడం ద్వారా వారి చర్యల యొక్క ధర్మబద్ధతను ప్రశ్నిస్తోంది. "పాడి యగునె?", "బాపనోజ యగునె?", "నాయ మగునె?", "నలచ నగునె?", "గొడవలఁబెట్టక యేల వలదె?", "కలదె యీచింత?" వంటి ప్రశ్నల ద్వారా ఆమె వారి మనస్సాక్షిని మేల్కొలపడానికి ప్రయత్నిస్తోంది.
- కావ్యార్థాపత్తి అలంకారము: ఒక విషయాన్ని చెప్పి, దానికి బలమైన కారణాన్ని సూచించడం కావ్యార్థాపత్తి. ఇక్కడ, అప్సరసలు అమాయక జీవులను బాధించడం తప్పు అని చెప్పి, ఒకవేళ

అలా చేస్తే అవి బాధపడతాయని మరియు అవకాశం వచ్చినప్పుడు తిరగబడతాయని సూచిస్తోంది. "తగుల మెన్నక యీవగ పొగరు వగల నగడు గావింప నవి తమకజ్జయైన యెడల గొడవలఁబెట్టక యేల వలదె?" అనే వాక్యం ఈ అలంకారానికి ఉదాహరణ. ఆమె వారి దుశ్చర్యల యొక్క సంభావ్య పర్యవసానాన్ని గుర్తు చేస్తోంది.

ఈ పద్యం అప్సరసల యొక్క ప్రవర్తనపై ఒక నైతికమైన ప్రశ్నను లేవనెత్తుతుంది. ప్రకృతిలోని జీవుల పట్ల దయ కలిగి ఉండాలని మరియు వారిని బాధించకూడదని ఈ పద్యం యొక్క అంతర్లీన సందేశం.

చ. పలుకఁగ నంట నూర్చ గనఁ బాడ ముఖాంబుజమెత్త !కాలిసో
కుల నుమియంగఁ గౌఁగిలిడ గోగు రసాలము సింధువారమున్
తిలకము ప్రేంకణంబు గణుతింపఁగ సంపెఁగ పొన్న వంజుళం
బల సురపొన్న క్రోవియుఁ బ్రియమ్మున గ్రొవ్విరులిచ్చె హెచ్చుగన్ 112

తాత్పర్యము:

ఇలా విహరిస్తున్న ఆ కాంతలు పలుకగా, తాకగా, ఊపిరి తగలగా, చూడగా, పాడగా, ముఖంపై ఊదగా, కాలి సోకినంతనే, కౌగిలించగా, గోగు రసాలము, సింధువారము, తిలకము, ప్రేంకణము, సంపెంగ, పొన్న, వంజుళము(అశోకవృక్షము, తినిసెము, సెమ్మిచెట్టు, ప్రబ్బచెట్టు) మరియు అందమైన సురపొన్న క్రోవి వంటి చెట్లు కూడా వారికి అధికమైన ప్రేమతో తమ పుష్పాలను సమర్పించాయి.

విశేషాలు:

ఈ పద్యం అప్సరసల యొక్క అందం మరియు స్పర్శ యొక్క శక్తిని వర్ణిస్తుంది. వారు వనంలో విహరిస్తుండగా, ప్రకృతి కూడా వారికి అనుకూలంగా స్పందిస్తోంది. చెట్లు కూడా వారి అందానికి ముగ్ధులై పుష్పాలను సమర్పిస్తున్నట్లు కవి ఊహిస్తున్నాడు.

అలంకారము:

ఈ పద్యంలో అచేతనారోపణ అలంకారము (Personification) స్పష్టంగా కనిపిస్తుంది.

- అచేతనారోపణ అలంకారము: నిర్జీవమైన వస్తువులకు లేదా ప్రకృతిలోని అంశాలకు (ఇక్కడ చెట్లు) సజీవమైన మానవుల యొక్క లక్షణాలను ఆపాదించడం ఈ అలంకారం. గోగు రసాలము, సింధువారము, తిలకము, ప్రేంకణము, సంపెంగ, పొన్న, వంజుళము మరియు సురపొన్న క్రోవి వంటి చెట్లు అప్సరసల పట్ల ప్రేమను చూపించి తమ పుష్పాలను వారికి సమర్పించడం మానవ ప్రవర్తనను ఆపాదించడం. చెట్లకు ప్రేమను వ్యక్తం చేసే మరియు పుష్పాలను సమర్పించే సామర్థ్యం ఉండదు. కవి అప్సరసల యొక్క అద్భుతమైన అందాన్ని వర్ణించడానికి ఈ

అలంకారాన్ని ఉపయోగించాడు, వారి స్పర్శ మరియు ఉనికి ప్రకృతిపై కూడా మాయాజాలం చూపిస్తున్నట్లు చిత్రీకరించాడు.

ఈ పద్యం అప్సరసల యొక్క అందం యొక్క శక్తిని మరియు వారి చుట్టూ ఉన్న ప్రకృతిపై దాని ప్రభావాన్ని నొక్కి చెబుతుంది. వారి యొక్క ప్రతి కదలిక మరియు స్పర్శ వాతావరణాన్ని మరింత ఆహ్లాదకరంగా మరియు ఆకర్షణీయంగా మారుస్తున్నట్లు కవి వర్ణిస్తున్నాడు.

చ. సుర యుమియంగఁగేసరము చూచినచోఁ దిలకంబు కౌగిలిఁ
గురవము తన్న వంజులము కూరిమిఁబాడఁగఁ బ్రేంకణంబు చే
పరపుల మావి మూర్కొనఁగవావిలి పల్కఁగ గోగు మోమునె
త రమునఁజంపకం బుమియ (దాసురపొన్నయుఁబూచె నయ్యెడన్. 113

తాత్పర్యము:

మద్యము ఉమియగా కేసరము (పొగడ చెట్టు) పూచింది, చూడగా తిలకము (బొట్టుచెట్టు) వికసించింది, కౌగిలించగా కురవము (ఎఱ్ఱపూవుల పెద్దగోరింట) చిగురించింది, తన్నగా వంజులము (అశోక వృక్షం) పూలు తొడిగింది, పాడగా ప్రేంకణము (కదంబవృక్షము) మొగ్గ తొడిగింది, చేతితో తాకగా మామిడి (మామిడి చెట్టు) పూత పూసింది, మూర్కొనగా వావిలి (వావిలి చెట్టు) పూలు విరిసింది, పలుకగా గోగు (గోగు చెట్టు) పూసింది, ముఖం ఎత్తగా సంపెంగ (సంపెంగ చెట్టు) పువ్వులు కురిసింది మరియు ఉమియగా సురపొన్న (సురపొన్న చెట్టు) ఆ ప్రదేశంలో పూచింది.

విశేషాలు:

ఈ పద్యం అప్సరసల యొక్క స్పర్శ, చూపు మరియు మాటల యొక్క అద్భుతమైన శక్తిని వర్ణిస్తుంది. వారి యొక్క ప్రతి చర్య ప్రకృతిపై ఒక మాయాజాలం సృష్టిస్తున్నట్లుగా ఉంది, తక్షణమే ఆయా చెట్లు పూలు మరియు పండ్లతో నిండిపోతున్నాయి. ఇది వారి యొక్క దివ్యత్వాన్ని మరియు వారు ఉన్న వాతావరణంపై వారికున్న ప్రభావాన్ని తెలియజేస్తుంది.

అలంకారము:

ఈ పద్యంలో అతిశయోక్తి అలంకారము మరియు అచేతనారోపణ అలంకారము కలవు.

- అతిశయోక్తి అలంకారము: అప్సరసల యొక్క వివిధ చర్యలకు ప్రతిస్పందనగా చెట్లు తక్షణమే పూయడం మరియు పండ్లు కాయడం అనేది సహజంగా జరగని విషయం. వారి స్పర్శ, చూపు మరియు మాటలకు అంతటి శక్తి ఉండటం అనేది అతిశయోక్తి. కవి వారి యొక్క అద్భుతమైన ప్రభావాన్ని వర్ణించడానికి ఈ అలంకారాన్ని ఉపయోగించాడు.

- అచేతనారోపణ అలంకారము: చెట్లకు మానవుల యొక్క చర్యలకు ప్రతిస్పందించే లక్షణాలను ఆపాదించడం అచేతనారోపణ. ఉదాహరణకు, అప్సరసలు చూడగానే తిలకము వికసించడం, కౌగిలించగానే కురవము చిగురించడం, పాడగానే ప్రేంకణము మొగ్గ తొడగడం వంటి వర్ణనలు నిర్జీవమైన చెట్లకు సజీవమైన లక్షణాలను ఆపాదిస్తున్నాయి. ఇది ప్రకృతిని అప్సరసలతో అనుబంధం కలిగి ఉన్నట్లుగా చూపించడానికి ఉపయోగించబడింది.

ఈ పద్యం అప్సరసల యొక్క మాయాజాలం మరియు వారి యొక్క అద్భుతమైన శక్తిని నొక్కి చెబుతుంది. వారి యొక్క సాధారణ చర్యలు కూడా ప్రకృతిలో అసాధారణమైన మార్పులను కలిగిస్తున్నట్లు కవి వర్ణిస్తున్నాడు.

మధురగతిరగడ,

పూవిలు తుని యమ్ములపొది మామిడి
యీవల రా చల మేటికె గామిడి
పాదిరి పూవులపై చెయి సాచకు
సాదువవౌదువు సకి మమ్మేచకు
యేలకి తీవల కేటికె వాదులు
యేలె వగలు మీరెంతటి సాదులు
ఇందువదన రమ్మీవిరితీవకు
నందని పూవుల కాసకుఁ బోవకు
అలయించక చెలి యాడల వాడకు
పొలతులు రారే పొన్నల నీడకు
పొగడలు పువులివి పొలతులు కోయకుఁ
దగడుతనమ్మున నందఱు డాయకుఁ
డీమొల్లలకై యేలే రంతులు
ఏమిట తక్కువె యీ సేవంతులు
విరవాదులకా విడువని రోసము
మరచితివా చెలి మన్నన దోసము
సురవొన్నల యంచలగను సేయకు (?)

కినియుచు గోసితె గేదఁగి పువ్వులు

వనితరొ నాతో వలదే నవ్వులు *

బొండు మల్లెలకే పోలఁతిరొ ముచ్చట

మిండతమ్మెదలు మెలఁగెడు నచ్చట,

గన్నేరు పూలకుఁ గన్నెఱ సేతురె

* * *

పలుక'కె చిలుకలు బారులు దీరెను

*జళుకకువే నీ సరసత మీఁటెను

చెలి విరిగుత్తులు చిదుమగ నీ యలి

కలికి పఱచె నహహా యది వెంగలి

యనుచు ననుచు మది సందఱ గూడుక

వనితలు తమలో వదలని వేడుక

తేనియ కాల్వల దెప్పల దేలుచు

సూనాసవముల సొక్కుచు సోలుచు

కలరవకులముల కై వడిఁ బలుకుచు

కలహంసల నగు గతులను గులుకుచు

పుప్పొడి తిన్నెల పొలుపుగఁ బాడుచు

కప్పుర పనటుల కదలిచి యాడుచు.114

తాత్పర్యము:

"ఈ మామిడి పూవులే మన్మథుని బాణాల పొది. ఓ వలరాజా! ఈ తొందరెందుకు?" "పొదరిల్లులో ఉన్న పువ్వులపై చేయి వేయకు! మర్యాదగా ఉండు." "ఏలకి తీగెల కోసం ఎందుకు వాదులాడుతున్నావు?" "కోపం ఎందుకు? మీరంతా ఎంత సాధువులు!" "ఓ చంద్రముఖీ! ఈ పూల తీగ దగ్గరకు రా! అందనంత ఎత్తులో ఉన్న పువ్వుల కోసం ఆశపడకు!" "పొన్న చెట్ల నీడకు రండి!" "ఇవి పొగడ పువ్వులు. కోయకండి! దురుసుగా అందరూ ఒకేసారి పడకండి!" "ఆ మల్లెల కోసం ఎందుకు గంతులు వేస్తున్నారు? ఈ చేమంతి పువ్వులు వాటికి ఏమైనా తక్కువగా ఉన్నాయా?"

"ప్రేమ కోసం పోట్లాడేవారికా ఈ విడువని కోపాలు? ఓ చెలీ! మర్యాద తప్పావని మర్చిపోయావా?" "సురపొన్నల లేత కొమ్మలను విరవకండి!" "ఓ వనితా! గేదెంగి పువ్వులు కోసా వా? నాతో నవ్వులాటలు

వద్దు." "బొండు మల్లెల గురించే కదా మీ ముచ్చట్లు? అక్కడ మదించిన తుమ్మెదలు చాలా ఉన్నాయి." "గన్నేరు పువ్వులకు కన్ను మాయ చేస్తారా?"

"పలుకకండి! చిలుకలు బారులు తీరాయి." "నీ సరసత మరీ ఎక్కువైందేమో!" "ఓ చెలీ! పూల గుత్తులు కోస్తుంటే ఈ తుమ్మెదకు భయపడి అది పారిపోయింది. ఎంత వెర్రిదో!"

ఇలా అప్సరసలు ఒకరినొకరు పరిహాసమాడుకుంటూ, తేనె కాలువలలో తెప్పలపై తేలుతూ, పూల మకరందాన్ని తాగుతూ, పావురాల వలె పలుకుతూ, పువ్వుల తిన్నెలపై పాడుతూ, కర్పూరపు అరటిచెట్లను కదిలిస్తూ ఆడుకుంటూ చాలాసేపు విహరించారు.

విశేషాలు:

ఈ మధురగతిరగడ పంక్తులు అప్సరసలు వనంలో విహరిస్తూ ఒకరితో ఒకరు సరసంగా మాట్లాడుకుంటున్న ఉల్లాసభరితమైన సన్నివేశాన్ని వర్ణిస్తాయి. వారి మాటల్లో ప్రేమ, సరసం, పరిహాసం మరియు ప్రకృతి యొక్క అందం కలిసి ఉన్నాయి. వారు ప్రకృతిలోని వివిధ అంశాలను ప్రస్తావిస్తూ తమ ఆనందాన్ని పంచుకుంటున్నారు.

అలంకారము:

ఈ పద్యాలలో అనేక రకాలైన అలంకారాలు ఉన్నాయి, వాటిలో కొన్ని ముఖ్యమైనవి:

- ఉపమ అలంకారము: "పూవిలు తుని యమ్ములపొది మామిడి" - మామిడి పువ్వులను మన్మథుని బాణాల పొదిగా పోల్చడం.
- రూపక అలంకారము: "ఇందువదన" - చంద్రుని వంటి ముఖం కలదానా అని నేరుగా పోల్చడం.
- పరిహాస అలంకారము: ఒకరినొకరు ఆటపట్టించుకుంటూ మాట్లాడటం అంతటా కనిపిస్తుంది.
- అచేతనారోపణ అలంకారము: "పూవులపై చెయి సాచకు సాదువవౌదువు" - పువ్వులను గౌరవించమని చెప్పడం ద్వారా వాటికి సజీవ లక్షణాలను ఆపాదించడం.
- ధ్వని అలంకారము: తుమ్మెదల జుమ్మనే శబ్దం, నీటి ప్రవాహం యొక్క శబ్దం వంటివి సూచించబడుతున్నాయి.
- వర్ణనాత్మక అలంకారము: ప్రకృతి యొక్క అందాన్ని మరియు వారి కదలికలను వర్ణించడం.

ఈ పద్యాలు అప్సరసల యొక్క ఉల్లాసమైన మనస్తత్వాన్ని మరియు ప్రకృతితో వారి అనుబంధాన్ని చక్కగా చిత్రీకరిస్తాయి. వారి మాటల్లోని చమత్కారం మరియు సరసం పాఠకులను ఆకట్టుకుంటాయి.

.

గీ. కుసుమహరణేచ్ఛ జాలించి కుసుమశరుని

శాతబాణంబులనఁగ రంభా తిలోత్త

మాది ముఖ్యాప్సరసలు సమ్మదము మదుల

బొదల నచ్చోటువాసి యా మునుల డాసి. 115

తాత్పర్యము:

పూలు కోసే కోరికను చాలించి, మన్మథుని యొక్క వాడి అయిన బాణాల వలె ఉన్న రంభ, తిలోత్తమ మొదలైన ముఖ్యమైన అప్సరసలు తమ మనస్సులలో ఆనందం మరియు మదం నిండగా ఆ ప్రదేశం నుండి కదిలి ఆ మునులను సమీపించారు.

విశేషాలు:

ఈ పద్యం అప్సరసలు తమ వినోదం మరియు అలంకరణ కోసం పూలు కోయడం ఆపి, ఇప్పుడు వారి అసలు లక్ష్యమైన మునుల వద్దకు వెళ్లడానికి సిద్ధమయ్యారని సూచిస్తుంది. వారిని మన్మథుని బాణాలతో పోల్చడం వారి యొక్క ఆకర్షణ మరియు మునులను తమ వలలో వేసుకునే సామర్థ్యాన్ని తెలియజేస్తుంది.

అలంకారము:

ఈ పద్యంలో ఉపమ అలంకారము కలదు.

- ఉపమ అలంకారము: రంభ, తిలోత్తమ మొదలైన ముఖ్యమైన అప్సరసలను మన్మథుని యొక్క వాడి అయిన బాణాలతో పోల్చారు ("కుసుమశరుని శాతబాణంబులన(గ"). మన్మథుని బాణాలు లక్ష్యాన్ని ఛేదించి ప్రేమను రేకెత్తిస్తాయి. అదే విధంగా, ఈ అప్సరసలు తమ అందం మరియు మాయాశక్తితో మునుల యొక్క తపస్సును భంగం చేసి వారిని ఆకర్షిస్తారని ఈ పోలిక సూచిస్తుంది. వారి యొక్క చూపులు మరియు కదలికలు మన్మథుని బాణాల వలె ప్రభావవంతంగా ఉంటాయని భావం.

ఈ పద్యం అప్సరసల యొక్క ఉద్దేశ్యాన్ని స్పష్టం చేస్తుంది. వారు కేవలం వినోదంగా ఉండటానికి రాలేదు, మునుల యొక్క తపస్సును భంగం చేయడమే వారి అసలు లక్ష్యం. వారిని మన్మథుని బాణాలతో పోల్చడం వారి యొక్క ఆకర్షణ యొక్క శక్తిని తెలియజేస్తుంది.

క, దగ్గర బోరా దగ్గికి

వెగ్గలమై యున్న దొర 3వీరల తేజం

బగ్గలిక పలుకు వలుకుట

సిగ్గులచేటయ్యె నేమి సేయుదమింక ౯

తాత్పర్యము:

"అబ్బా! వీరి తేజస్సు అగ్ని కన్నా వేడిగా ఉంది. దగ్గరకు వెళ్లకూడదు. పంతంతో మాట్లాడటం సిగ్గు చేటుగా ఉంది. ఇంకేమి చేయాలి? దేవతలు వింటుండగా, దేవేంద్రుని ముందు మనం చెప్పిన మాటలు ఇప్పుడు నిజం కాకపోతే ఎంత అవమానం!" అని సిగ్గుపడుతూ (అప్సరసలు ఒకరితో ఒకరు అనుకున్నారు).

విశేషాలు:

ఈ పద్యం మునుల యొక్క తపోశక్తిని చూసి అప్సరసలు భయపడిన మరియు నిస్సహాయులైన పరిస్థితిని వర్ణిస్తుంది. వారు తమ గర్వాన్ని విడిచి, తమ పనిని ఎలా పూర్తి చేయాలో తెలియక అయోమయంలో ఉన్నారు.

అలంకారము:

ఈ పద్యంలో భయానక రసము మరియు విషాద రసము యొక్క ఛాయలు కనిపిస్తున్నాయి.

- భయానక రసము: "అబ్బా! వీరి తేజము అగ్గి కన్నను వేఁడి. దగ్గఱకు పోరాదు" అనే మాటలు మునుల యొక్క భయంకరమైన తపోశక్తిని చూసి అప్సరసలు భయపడుతున్నారని తెలియజేస్తున్నాయి.
- విషాద రసము: "పంతము పలుకుట సిగ్గుల చేటయ్యె నేమి సేయుదమింక ౯" మరియు "అమరులు వినుచుండఁగా అమరపతిముందు మనము పలికిన పలుకు లిప్పు డమరక పోయిన వికదా !" అనే మాటలు తమ పనిని పూర్తి చేయలేకపోతే కలిగే అవమానం గురించి వారు బాధపడుతున్నారని సూచిస్తున్నాయి. ఇది వారి నిస్సహాయతను మరియు విషాదకరమైన పరిస్థితిని తెలియజేస్తుంది.

ఈ పద్యం అప్సరసల యొక్క మానసిక స్థితిని వివరిస్తుంది. వారు ఇంతకు ముందు తమ అందం మరియు మాయాశక్తిపై ఉన్న నమ్మకాన్ని కోల్పోయారు మరియు మునుల యొక్క శక్తి ముందు తమ ప్రయత్నాలు విఫలమవుతాయేమోనని భయపడుతున్నారు. వారి మాటలు వారి సిగ్గును మరియు నిరాశను వ్యక్తం చేస్తున్నాయి.

క. అమరులు వినఁగా మనమా
యమరేంద్రుని సమ్ముఖమున ననుమాటలు నే
డమరక పోయెగదా యని
యమరసతులు మంతనంబు లాడుచు వ్రీడన్, 117

తాత్పర్యము:

"దేవతలు వింటుండగా మనం ఆ దేవేంద్రుని ఎదుట చెప్పిన మాటలు ఈరోజు నిజం కాకపోతే ఎంత అవమానం!" అని దేవలోకపు స్త్రీలు (అప్సరసలు) ఒకరితో ఒకరు రహస్యంగా మాట్లాడుకుంటూ సిగ్గుపడ్డారు.

విశేషాలు:

ఈ పద్యం మునుల యొక్క గొప్ప తపోశక్తిని చూసిన తరువాత అప్సరసలు తమ యొక్క వైఫల్యాన్ని గ్రహించి సిగ్గుపడుతున్న పరిస్థితిని వివరిస్తుంది. వారు ఇంద్రుని ముందు తమ సామర్థ్యం గురించి గొప్పగా చెప్పుకున్నందుకు ఇప్పుడు చింతిస్తున్నారు.

అలంకారము:

ఈ పద్యంలో విషాద రసము మరియు సిగ్గు (లజ్జా) సంచారిభావము ప్రధానంగా కనిపిస్తాయి.

- విషాద రసము: "అమరక పోయెగదా" (నిజం కాకపోతే) అనే మాటలు తమ ప్రయత్నం విఫలమైతే కలిగే దుఃఖాన్ని మరియు నిరాశను సూచిస్తున్నాయి. వారు ఇంద్రునికిచ్చిన మాటను నిలబెట్టుకోలేకపోతున్నందుకు బాధపడుతున్నారు.
- సిగ్గు (లజ్జా) సంచారిభావము: "వ్రీడన్ మంతనంబు లాడుచు" (సిగ్గుపడుతూ రహస్యంగా మాట్లాడుకుంటూ) అనే మాటలు వారి యొక్క అవమాన భావాన్ని స్పష్టంగా తెలియజేస్తున్నాయి. దేవతలందరి ముందు తమ శక్తిని గురించి గొప్పలు చెప్పుకున్నందుకు ఇప్పుడు వారు సిగ్గుపడుతున్నారు.

ఈ పద్యం అప్సరసల యొక్క అహంకారం తగ్గి, తమ తప్పును తెలుసుకుంటున్న స్థితిని తెలియజేస్తుంది. మునుల తపోశక్తి వారి అంచనాలను మించి ఉండటం వల్ల వారు నిస్సహాయులై సిగ్గుతో బాధపడుతున్నారు.

ఆ అమరసతులు "అయినను మనప్రయ త్నము మనము చేయుదము'' అనుకొని,

సీ . తేఁటిపాటలు దిద్దు తెఱఁగున నటపాట

పాటగా నీటుగా పాటపాడి

యెలయించి పరభృతమ్ములఁ బిల్చు చెల్వున

పలుకుల తేనియల్ దొలక వలికి

అంచల గడు నుడికించు చందంబున

నడల యొయ్యారంపు నటన చూపి

కేకి సంఘంబు జంకించు చందంబున

గిలకొట్టి బెటుగా కేక వేసి

అలరు తేనియ కరయంత్రములను జిమ్మి

యెమ్మె మీఱఁగ దీఁగ యుయ్యేలల నూగి

పూవు బంతులు చెంతలఁబోవ మీటి

తావి పుప్పొడినీ ర్వసంతంబులాడి.118

తాత్పర్యము:

తుమ్మెదలకు పాటలు నేర్పుతున్నట్లు అందంగా పాటలు పాడారు. కోయిలలను తమ తీయని మాటలతో కవ్వించి పిలిచినట్లు తేనెలు చిందేలా మాట్లాడారు. హంసలను సైతం అసూయపడేలా అత్యంత ఒయ్యారంగా నడిచారు. నెమళ్ళ గుంపును భయపడేలా గిలకొట్టి బిగ్గరగా కేకలు వేశారు. పూల తేనెను పిచికారీలతో చల్లారు. తమ అందం మరింతగా కనిపించేలా తీగల ఉయ్యాలలపై ఊగారు. పూల బంతులను దగ్గరకు విసిరి వాటితో ఆడుకున్నారు మరియు పరిమళాల పుప్పొడితో వసంత క్రీడలు ఆడారు.

విశేషాలు:

ఈ పద్యం అప్సరసలు మునులను ఆకర్షించడానికి తమ యొక్క వివిధ కళలను మరియు అందాన్ని ఎలా ప్రదర్శిస్తున్నారో వివరిస్తుంది. వారు పాటలు పాడటం, మాట్లాడటం, నడవడం, కేకలు వేయడం, పువ్వులు చల్లడం, ఊగడం మరియు క్రీడలు ఆడటం వంటి చర్యల ద్వారా మునుల యొక్క దృష్టిని తమ వైపు తిప్పుకోవడానికి ప్రయత్నిస్తున్నారు.

అలంకారము:

ఈ పద్యంలో అనేక రకాలైన అలంకారాలు ఉన్నాయి, వాటిలో కొన్ని ముఖ్యమైనవి:

- ఉపమ అలంకారము: వివిధ చర్యలను పోల్చడం ద్వారా వర్ణించడం. ఉదాహరణకు, "తేఁటిపాటలు దిద్దు తెఱఁగున నటపాట పాటగా" (తుమ్మెదలకు పాటలు నేర్పుతున్నట్లు పాటలు పాడటం), "పరభృతమ్ములఁ బిల్చు చెల్వున పలుకుల తేనియల్ దొలక వలికి" (కోయిలలను పిలిచినట్లు తీయని మాటలు మాట్లాడటం), "అంచల గడు నుడికించు చందంబున నడల యొయ్యారంపు నటన చూపి" (హంసలను ఉడికించినట్లు ఒయ్యారంగా నడవడం), "కేకి సంఘంబు జంకించు చందంబున గిలకొట్టి బెటుగా కేక వేసి" (నెమళ్ళను భయపెట్టినట్లు కేకలు వేయడం).

- అతిశయోక్తి అలంకారము: వారి యొక్క నటన మరియు మాటల యొక్క ప్రభావాన్ని అతిగా వర్ణించడం. ఉదాహరణకు, హంసలు ఉడికిపోవడం లేదా నెమళ్ళు భయపడటం అనేది అతిశయోక్తి.
- రూపక అలంకారము: "అలరు తేనియ కరయంత్రములు" (పూల తేనె అనే పిచికారీలు) - ఇక్కడ తేనెను పిచికారీలతో పోల్చడం.
- వర్ణనాత్మక అలంకారము: వారి యొక్క వివిధ చర్యలను మరియు వాతావరణాన్ని అందంగా వర్ణించడం.

ఈ పద్యం అప్సరసల యొక్క అందం మరియు వారి కళల యొక్క వైవిధ్యాన్ని తెలియజేస్తుంది. వారు తమ యొక్క అన్ని శక్తులను ఉపయోగించి మునులను ఆకర్షించడానికి ప్రయత్నిస్తున్నారని కవి వర్ణిస్తున్నాడు.

గీ. భావ హేలానుభావ విభ్రమ విలాస
లలిత బిబ్బోక విభ్రమాదులను బేరు
గల యలంకారములను శృంగారకలన
వెలయఁగా మీఱి మఱి చేరవలకుఁ జేరి 119

తాత్పర్యము:

భావము, హేల, అనుభావము, విభ్రమము, విలాసము మరియు అందమైన బిబ్బోకము, విభ్రమము మొదలైన పేరుగల శృంగార సంబంధిత అలంకారాలను ప్రదర్శిస్తూ వారు మరింత దగ్గరకు చేరారు.

విశేషాలు:

ఈ పద్యం అప్సరసలు తమ యొక్క శృంగారభరితమైన హావభావాలు మరియు అలంకారాలతో మునులను మరింతగా ఆకర్షించడానికి ప్రయత్నిస్తున్నారని వివరిస్తుంది. వారు తమ యొక్క అందం మరియు కళలను అన్ని విధాలా ఉపయోగించి మునుల యొక్క మనస్సులను చలింపజేయాలని చూస్తున్నారు.

అలంకారము:

ఈ పద్యంలో శృంగార రసాలంకారములు మరియు వర్ణనాత్మక అలంకారము ఉన్నాయి.

- శృంగార రసాలంకారములు: "భావ హేలానుభావ విభ్రమ విలాస లలిత బిబ్బోక విభ్రమాదులను" అనే పదాలు శృంగార రసానికి సంబంధించిన వివిధ హావభావాలు మరియు అలంకారాలను సూచిస్తున్నాయి. ఇవి అప్సరసలు తమ అందాన్ని మరియు ఆకర్షణను పెంచడానికి ఉపయోగిస్తున్న శృంగార చేష్టలు.

- **వర్ణనాత్మక అలంకారము: అప్సరసలు తమ యొక్క హావభావాలను మరియు అలంకారాలను ప్రదర్శిస్తూ దగ్గరకు రావడం యొక్క అందాన్ని వర్ణించడం.**

ఈ పద్యం అప్సరసల యొక్క ప్రయత్నాల యొక్క తీవ్రతను తెలియజేస్తుంది. వారు మునులను వశపరచుకోవడానికి శృంగారానికి సంబంధించిన అన్ని రకాల ఆకర్షణీయమైన అంశాలను ఉపయోగిస్తున్నారు. వారి యొక్క ప్రతి కదలిక మరియు హావభావం మునులను తమ వైపు తిప్పుకోవాలనే ఉద్దేశ్యంతో కూడుకున్నది.

.

సీ. గుబ్బకుమ్ముల నెదల్ గుమ్మెలువోఁ గుమ్మి
గట్టిగా బిగియారఁ గౌగిలించి
కపురంపు వీడెంపు గంధంబు గుబులుకో
వేమారు చెవుల నేమేమొ గొణిగి
కరకంకణమ్ములు మొరయఁ బదముల వ్రే
ళ్లిటికలుదీసి మచ్చికలు జేసి
కళల యిక్కువలంటి గళముల సందిళ్ళ
క్రొవ్వాడి సులివంక గోరులుంచి
యెంత గరగించి నను నొకయింతయైనఁ
జలనమందక రాఁ బ్రతిమలును బోలె
నలరు జడదార్లగని లజ్జ(జెలులు తలలు
వాంచి తమనేర్పులెల్లఁ జాలించి యలసి 120

తాత్పర్యము:

ఆ అప్సరసలు తమ పెద్ద కుచాలతో ఆ మునుల హృదయాలు కలత చెందేలా ఒత్తిడి చేశారు. గట్టిగా బిగియార కౌగిలించుకున్నారు. కర్పూరం కలిపిన తాంబూలం యొక్క సువాసనలు వ్యాపించేలా వారి చెవుల దగ్గర ఏవో రహస్యాలు గుణిగారు. చేతి గాజులు మ్రోగుతుండగా, వ్రే ళ్ళతో చిటికలు వేస్తూ వారిని ఆకర్షించడానికి ప్రయత్నించారు. కళల యొక్క నిలయమైన తమ కంఠాలను మరియు మెడల యొక్క సందులను తమ వాడి అయిన గోళ్ళతో తాకారు. ఎంతగా ప్రయత్నించినా ఆ జడలు ధరించిన మునులు ఏ మాత్రం చలించకుండా రాతి విగ్రహాల వలె నిలబడి ఉండటం చూసి ఆ చెలియలు సిగ్గుపడి తలలు వంచుకుని, తమ నేర్పులన్నీ అయిపోయి అలసిపోయారు.

విశేషాలు:

ఈ పద్యం అప్సరసలు మునులను వశపరచుకోవడానికి చేసిన తీవ్రమైన ప్రయత్నాలను వివరిస్తుంది. వారు తమ యొక్క శారీరక ఆకర్షణ, మధురమైన మాటలు మరియు శృంగార చేష్టలను అన్నింటినీ ఉపయోగించినప్పటికీ, మునుల యొక్క దృఢమైన తపస్సు ముందు వారి ప్రయత్నాలు విఫలమయ్యాయి. చివరికి వారు సిగ్గుతో మరియు అలసటతో నిరాశ చెందారు.

అలంకారము:

ఈ పద్యంలో అనేక రకాలైన అలంకారాలు ఉన్నాయి, వాటిలో కొన్ని ముఖ్యమైనవి:

- ఉపమ అలంకారము: మునులను "రాఁ బ్రతిమలును బోలె" (రాతి విగ్రహాల వలె) పోల్చడం. వారి యొక్క నిశ్చలమైన మరియు భావరహితమైన స్థితిని తెలియజేస్తుంది.
- అతిశయోక్తి అలంకారము: మునుల హృదయాలు "గుమ్మెలు పోఁ గుమ్మి" (గుమ్మెలు పోయేలా ఒత్తిడి చేయడం) అనేది వారిని ఎంతగా ఆకర్షించడానికి ప్రయత్నించారో తెలియజేస్తుంది.
- శబ్దాలంకారము: "కరకంకణమ్ములు మొరయఁ బదముల వ్రేళ్ళిటికలుదీసి" అనే వాక్యంలో గాజుల యొక్క మ్రోత మరియు కాలి చిటికల శబ్దం యొక్క వర్ణన.
- వర్ణనాత్మక అలంకారము: అప్సరసల యొక్క వివిధ శృంగార చేష్టలను మరియు మునుల యొక్క దృఢమైన నిశ్చలత్వాన్ని వర్ణించడం.

ఈ పద్యం అప్సరసల యొక్క ఓటమిని మరియు మునుల యొక్క తపోశక్తి యొక్క గొప్పతనాన్నినాన్ని తెలియజేస్తుంది. వారు తమ యొక్క అన్ని ప్రయత్నాలు విఫలమవడంతో నిరాశ చెందారు.

క . నడిమింటి తపసి డెందపు
నడిమింటం జెలగు దమ్మినంటు వెలుంగున్
గడుదారి యా తపములన్
జడదారుల యా తపముల జడసి యలంతన్. 121

తాత్పర్యము:

మధ్యాహ్న సూర్యుని యొక్క తీవ్రమైన వేడిమి వలె ఉన్న ఆ మునుల యొక్క తపస్సు యొక్క వేడిమికి నిలువలేక, ఆ జడదారులు (అప్సరసలు) అలసిపోయారు.

విశేషాలు:

ఈ పద్యం అప్సరసలు మునుల యొక్క తీవ్రమైన తపోశక్తిని తట్టుకోలేకపోయారని వివరిస్తుంది. మధ్యాహ్న సూర్యుని యొక్క వేడిమి ఎంత తీవ్రంగా ఉంటుందో, మునుల తపస్సు యొక్క శక్తి కూడా

అంతే తీవ్రంగా ఉందని కవి పోలుస్తున్నాడు. అప్సరసల యొక్క శృంగార ప్రయత్నాలు మునుల యొక్క ఆధ్యాత్మిక శక్తి ముందు నిలబడలేకపోయాయి.

అలంకారము:

ఈ పద్యంలో ఉపమ అలంకారము కలదు.

- ఉపమ అలంకారము: మునుల యొక్క తపస్సు యొక్క వేడిమిని మధ్యాహ్న సూర్యుని యొక్క వెలుగుతో పోల్చారు ("నడిమింటి తపసి డెందపు నడిమింటం జెలగు దమ్మినంటు వెలుంగున్ గడుదారి"). మధ్యాహ్న సూర్యుని యొక్క వేడిమిని తట్టుకోవడం ఎంత కష్టమో, మునుల యొక్క తీవ్రమైన తపస్సును భంగం చేయడం కూడా అంతే కష్టమని ఈ పోలిక సూచిస్తుంది. "దమ్మినంటు వెలుంగు" అంటే మంటలు కక్కుతున్న వెలుగు అని అర్థం.

ఈ పద్యం మునుల యొక్క తపస్సు యొక్క శక్తిని మరియు అప్సరసల యొక్క బలహీనతను తెలియజేస్తుంది. వారి యొక్క శృంగార ప్రయత్నాలు మునుల యొక్క ఆధ్యాత్మిక శక్తి ముందు నిష్ఫలమయ్యాయి.

క. నీవు లొకించుక వీడన్

మోపులు వసివాడ నూరువులు తట్టాడన్

పూవిలుతుఁ డెక్కి విడిచిన

మావులునావచ్చు చెలుల మానస మలరన్. 122

తాత్పర్యము:

జారుతున్న పోకముడులతో, వాడిపోయిన పెదవులతో మరియు తడబడుతున్న తొడలతో, మన్మథుడు ఎక్కి వదిలిన గుర్రాల వలె ఆ చెలియలు (అప్సరసలు) వెనుదిరిగారు.

విశేషాలు:

ఈ పద్యం మునుల యొక్క తపోశక్తిని జయించలేకపోయిన అప్సరసల యొక్క నిస్సహాయమైన మరియు అలసిన స్థితిని వర్ణిస్తుంది. వారి యొక్క అందం మరియు ఉత్సాహం క్షీణించాయి. మన్మథుడు ఎక్కి వదిలిన గుర్రాలతో పోల్చడం వారి యొక్క బలహీనమైన మరియు నిరుత్సాహమైన పరిస్థితిని తెలియజేస్తుంది.

అలంకారము:

ఈ పద్యంలో ఉపమ అలంకారము కలదు.

- ఉపమ అలంకారము: అప్సరసలను మన్మథుడు ఎక్కి వదిలిన గుర్రాలతో పోల్చారు ("మావులునావచ్చు"). గుర్రాలు ప్రయాణం తర్వాత అలసిపోయి నిరుత్సాహంగా ఉన్నట్లుగా,

అప్సరసలు కూడా తమ ప్రయత్నాలు విఫలమవడంతో అలసిపోయి మరియు నిరుత్సాహంగా వెనుదిరుగుతున్నారు. మన్మథుడు వారిని తన ఆయుధాలుగా ఉపయోగించి వదిలివేసినట్లుగా వారి పరిస్థితి ఉంది.

ఈ పద్యం అప్సరసల యొక్క ఓటమిని మరియు వారి యొక్క దుర్భరమైన స్థితిని తెలియజేస్తుంది. వారి యొక్క ప్రయత్నాలు ఫలించకపోవడంతో వారు పూర్తిగా నిరాశ చెందారు

గీ. తరుణలతికా పరీరంభ తత్పరుండు

కైరవిణికాబ్జినీపుష్పగంధరతుఁడు

మధుకరీగాన సంయుక్త మానసుండు

మలయ పవమానుఁ డెదురుగా మలయుటయును 123

తాత్పర్యము:

అప్పుడు లేత తీగలను కౌగిలించుకోవడంలో ఆసక్తి కలవాడు, కలువలు మరియు తామరల యొక్క సువాసనలను ఆస్వాదించేవాడు, తుమ్మెదల పాటలను ఎల్లప్పుడూ వింటూ ఉండే మనస్సు కలవాడు అయిన మలయ పవనుడు (మలయ పర్వతం నుండి వీచే చల్లని గాలి) ఎదురుగా వీచాడు.

విశేషాలు:

ఈ పద్యం మలయ పవనుడి యొక్క ఆహ్లాదకరమైన లక్షణాలను వర్ణిస్తుంది. వసంత ఋతువు యొక్క రాకను సూచిస్తూ, ఈ చల్లని మరియు సుగంధభరితమైన గాలి అప్సరసలకు కొంత ఉపశమనం కలిగించవచ్చు లేదా వారి ప్రయత్నాలను మరింతగా ప్రేరేపించవచ్చు.

అలంకారము:

ఈ పద్యంలో విశేషణాలంకారము మరియు అచేతనారోపణ అలంకారము కలవు.

- విశేషణాలంకారము: మలయ పవనుడి యొక్క వివిధ లక్షణాలను వర్ణించడానికి అనేక విశేషణాలను ఉపయోగించారు: "తరుణలతికా పరీరంభ తత్పరుండు" (లేత తీగలను కౌగిలించుకోవడంలో ఆసక్తి కలవాడు), "కైరవిణికాబ్జినీపుష్పగంధరతుఁడు" (కలువలు మరియు తామరల యొక్క సువాసనలను ఆస్వాదించేవాడు), "మధుకరీగాన సంయుక్త మానసుండు" (తుమ్మెదల పాటలతో నిండిన మనస్సు కలవాడు). ఈ విశేషణాలు మలయ పవనుడి యొక్క ఆహ్లాదకరమైన స్వభావాన్ని తెలియజేస్తాయి.
- అచేతనారోపణ అలంకారము: గాలికి మానవుల యొక్క లక్షణాలను ఆపాదించడం. "తరుణలతికా పరీరంభ తత్పరుండు" (తీగలను కౌగిలించుకోవడంలో ఆసక్తి కలిగి ఉండటం),

"పుష్పగంధరతుఁడు" (సువాసనను ఆస్వాదించడం), "గాన సంయుక్త మానసుండు" (పాటలను వినడం మరియు ఆనందించడం) వంటి లక్షణాలు గాలికి ఆపాదించబడ్డాయి.

ఈ పద్యం మలయ పవనుడి యొక్క రాకను ఒక ఆహ్లాదకరమైన సంఘటనగా వర్ణిస్తుంది. ఈ చల్లని గాలి అప్సరసలకు కొంత ఊరట కలిగించవచ్చు లేదా వారి ప్రయత్నాలకు కొత్త ఉత్సాహాన్ని ఇవ్వవచ్చు.

కం. ఎదురెదురుగఁ జని చూచిరి

మదవతు లరవిందబృంద మకరంద రసో

న్మద చంచరీక్ష కేళీ

సదనంబై యొప్పు నొక్క జలజాకరమున్.124

తాత్పర్యము:

అప్పుడు ఆ మదించిన స్త్రీలు (అప్సరసలు) ఎదురెదురుగా నడుచుకుంటూ వెళ్ళి, తామరల సమూహాల యొక్క మకరంద రసంతో ఉన్మత్తులైన తుమ్మెదల యొక్క క్రీడాస్థలంగా ఒప్పి ఉన్న ఒక కమలాకరమును (తామర కొలనును) చూశారు.

విశేషాలు:

ఈ పద్యం అప్సరసలు అలసట నుండి కొంత ఉపశమనం పొంది, ఒక అందమైన తామర కొలనును చూసినట్లు వర్ణిస్తుంది. తామరలు మరియు వాటిపై తిరిగే తుమ్మెదలు ఆ ప్రదేశానికి ఒక ఆహ్లాదకరమైన మరియు ప్రశాంతమైన వాతావరణాన్ని కలిగిస్తున్నాయి. ఇది అప్సరసలకు కొంత విశ్రాంతిని మరియు ఉత్సాహాన్ని ఇవ్వవచ్చు.

అలంకారము:

ఈ పద్యంలో వర్ణనాత్మక అలంకారము మరియు రూపక అలంకారము యొక్క ఛాయలు కనిపిస్తున్నాయి.

- వర్ణనాత్మక అలంకారము: కమలాకరం యొక్క అందాన్ని మరియు దానిపై ఉన్న తుమ్మెదల యొక్క క్రీడలను వర్ణించడం. "అరవిందబృంద మకరంద రసోన్మద చంచరీక్ష కేళీ సదనంబై యొప్పు నొక్క జలజాకరమున్" అనే వాక్యం కొలను యొక్క ఆకర్షణీయమైన దృశ్యాన్ని తెలియజేస్తుంది.
- రూపక అలంకారము: కమలాకరాన్ని తుమ్మెదల యొక్క క్రీడాస్థలంగా ("కేళీ సదనంబు") వర్ణించడం. ఇక్కడ కొలనును నేరుగా తుమ్మెదల ఆట స్థలంగా పోల్చారు.

ఈ పద్యం అప్సరసలు తమ అలసటను కొంత మేరకు తగ్గించుకుని, ప్రకృతి యొక్క అందాన్ని ఆస్వాదిస్తున్నట్లు సూచిస్తుంది. ఈ ప్రశాంతమైన దృశ్యం వారికి కొంత ఊరటనివ్వవచ్చు మరియు వారి తదుపరి చర్యలకు ప్రేరణ కలిగించవచ్చు.

ఉ. అప్పుడు వేలుపు న్ సకియ లందఱు జోడుగునుద్దిగూడి డా
ల్చిప్పలు వన్నియల్ వదలి చిత్రపు చందురకావి పావడల్
గప్పి కటీతటమ్ముల చెలంగి కరమ్ముల నీలశృంగముల్
ద్రిప్పుచు మోదవారినిధిఁ దెప్పలఁ దేలుచు హాళి మీఱగ న్. 125

తాత్పర్యము:

అప్పుడు ఆ దేవలోకపు చెలియలందరూ జంటలు జంటలుగా కలిసి, తమ శరీరాలపై ఉన్న ఆభరణాలన్నింటినీ తీసివేసి, అందమైన చిత్రమైన ఎర్రని పావడాలను మాత్రమే మొలలకు ఉంచుకుని, నడుము చుట్టూ తిరుగుతూ, చేతులతో నీటిని ఎగజిమ్ముకుంటూ, ఆనందమనే సముద్రంలో తెప్పల వలె తేలుతూ ఉల్లాసంగా జలక్రీడలు ఆడసాగారు.

విశేషాలు:

ఈ పద్యం అప్సరసలు తమ అలసటను పోగొట్టుకోవడానికి మరియు ఆనందాన్ని పొందడానికి తామర కొలనులో జలక్రీడలు ఆడుతున్నట్లు వర్ణిస్తుంది. వారు తమ ఆభరణాలను తీసివేసి, కేవలం పావడాలను మాత్రమే ఉంచుకుని ఉల్లాసంగా నీటిలో ఆడుకోవడం వారి యొక్క స్వేచ్ఛను మరియు ఆనందాన్ని తెలియజేస్తుంది.

అలంకారము:

ఈ పద్యంలో ఉపమ అలంకారము మరియు వర్ణనాత్మక అలంకారము కలవు.

- ఉపమ అలంకారము: అప్సరసలు ఆనందమనే సముద్రంలో తెప్పల వలె తేలుతున్నారని పోల్చారు ("మోదవారినిధిఁ దెప్పలఁ దేలుచు"). వారి యొక్క తేలియాడే మరియు ఉల్లాసమైన కదలికలను తెప్పల యొక్క కదలికలతో పోల్చడం జరిగింది.
- వర్ణనాత్మక అలంకారము: అప్సరసలు తమ ఆభరణాలను తీసివేయడం, ఎర్రని పావడాలు ధరించడం, నడుము చుట్టూ తిరగడం, నీటిని ఎగజిమ్మడం మరియు ఆనందంగా జలక్రీడలు ఆడటం యొక్క దృశ్యాన్ని కళ్ళకు కట్టినట్లు వర్ణించడం. "వన్నియల్ వదలి చిత్రపు చందురకావి పావడల్ గప్పి కటీతటమ్ముల చెలంగి కరమ్ముల నీలశృంగముల్ ద్రిప్పుచు" అనే వాక్యాలు వారి యొక్క క్రీడా వినోదాలను తెలియజేస్తాయి.

ఈ పద్యం అప్సరసల యొక్క ఆనందకరమైన మరియు స్వేచ్ఛాయుతమైన జలక్రీడలను వర్ణిస్తుంది. వారు తమ అలసటను మరిచిపోయి, నీటిలో ఉల్లాసంగా గడుపుతున్నారు.

ఉ. తీరముఁజేరు సారసుదతీతతినీడలు తేటయౌ సరో
వారిఁదనర్చె తత్కమల వాసిని తాను ననేకమూర్తులై
వారి నెదుర్కొనందల చివచ్చెనునా నదియట్టులేకదా
కూరిమిగల్గు నెచ్చెలులకు న్ సయిదోడుల కెన్ననేటికిన్. 126

తాత్పర్యము:

అప్పుడు ఒడ్డుకు చేరిన ఆ అందమైన దేవతా స్త్రీల యొక్క నీడలు స్వచ్ఛమైన ఆ సరస్సు నీటిలో ప్రతిబింబించాయి. ఆ తామర కొలనులో నివసించే లక్ష్మీదేవి స్వయంగా అనేక రూపాలు ధరించి వారిని ఆహ్వానించడానికి వచ్చిందేమో అన్నట్లుగా ఆ ప్రతిబింబాలు శోభించాయి. ప్రేమ కలిగిన స్నేహితులకు మరియు తోటివారికి ఎప్పటికీ కొరత ఉండదు కదా!

విశేషాలు:

ఈ పద్యం అప్సరసల యొక్క అందాన్ని మరియు ఆ సరస్సు యొక్క స్వచ్ఛతను వర్ణిస్తుంది. వారి యొక్క ప్రతిబింబాలు నీటిలో కనిపించడం లక్ష్మీదేవి వారిని ఆహ్వానిస్తున్నట్లుగా అనిపించడం అనేది వారి యొక్క దివ్యత్వాన్ని మరియు ప్రకృతి యొక్క ఆదరణను సూచిస్తుంది. స్నేహితుల మధ్య ఉండే ప్రేమ మరియు ఆప్యాయత ఎల్లప్పుడూ ఉంటుందని కవి భావిస్తున్నాడు.

అలంకారము:

ఈ పద్యంలో ఉత్ప్రేక్ష అలంకారము మరియు వర్ణనాత్మక అలంకారము కలవు.

- ఉత్ప్రేక్ష అలంకారము: అప్సరసల యొక్క ప్రతిబింబాలు నీటిలో కనిపించడం లక్ష్మీదేవి వారిని ఆహ్వానించడానికి అనేక రూపాలు ధరించి వచ్చిందేమో అని ఊహించడం ("తత్కమల వాసిని తాను ననేకమూర్తులై వారి నెదుర్కొనందల చివచ్చెనునా నదియట్టులేకదా"). ఇక్కడ ఒక సంభావ్యతను లేదా ఊహను వ్యక్తం చేస్తున్నారు.
- వర్ణనాత్మక అలంకారము: అప్సరసల యొక్క నీడలు స్వచ్ఛమైన నీటిలో కనిపించడం మరియు ఆ దృశ్యం ఎంత అందంగా ఉందో వర్ణించడం. "తీరముఁజేరు సారసుదతీతతినీడలు తేటయౌ సరో వారిఁదనర్చె" అనే వాక్యం సరస్సు యొక్క స్వచ్ఛతను మరియు నీడల యొక్క స్పష్టతను తెలియజేస్తుంది.

ఈ పద్యం అప్సరసల యొక్క అందాన్ని మరియు వారికి ప్రకృతి యొక్క ఆదరణను తెలియజేస్తుంది. స్నేహితుల మధ్య ఉండే ప్రేమ మరియు ఆప్యాయత యొక్క గొప్పతనాన్నినాన్ని కూడా కవి గుర్తు చేస్తున్నాడు.

గీ. జిలుగు అవికల లోపల నలరుబోండ్ల
గబ్బి సిబ్బెంపు బిగి వలి గుబ్బ లమరె
చిత్తజాతుని యురులలోఁ జిక్కి యున్న
కలికి పెక్కువ జక్కవ కవల కరణి. 127

తాత్పర్యము:

అప్పుడు సన్నని రవికలలో చిక్కుకుని ఉన్న ఆ మదించిన స్త్రీల (అప్సరసల) యొక్క బిగువైన, నిండు యవ్వనంతో నిండిన చన్నులు, మన్మథుడనే వేటగాని యొక్క ఉచ్చులో చిక్కుకుని ఉన్న అనేకమైన అందమైన చక్రవాక పక్షుల జంటల వలె ఒప్పినవి.

విశేషాలు:

ఈ పద్యం అప్సరసల యొక్క యవ్వనపు అందాన్ని మరియు వారి యొక్క ఆకర్షణను వర్ణిస్తుంది. వారి బిగువైన చన్నులను మన్మథుని ఉచ్చులో చిక్కుకున్న చక్రవాక పక్షుల జంటతో పోల్చడం వారి యొక్క శృంగారభరితమైన ఆకర్షణను మరింతగా నొక్కి చెబుతుంది. చక్రవాక పక్షులు తమ జంటను ఎప్పుడూ విడిచి ఉండలేవు అనే భావం ఇక్కడ వారి యొక్క బంధాన్ని మరియు అందాన్ని సూచిస్తుంది.

అలంకారము:

ఈ పద్యంలో ఉపమ అలంకారము కలదు.

- ఉపమ అలంకారము: అప్సరసల యొక్క బిగువైన చన్నులను మన్మథుని ఉచ్చులో చిక్కుకున్న అనేకమైన చక్రవాక పక్షుల జంటలతో పోల్చారు ("చిత్తజాతుని యురులలోఁ జిక్కి యున్న కలికి పెక్కువ జక్కవ కవల కరణి"). ఇక్కడ వారి యొక్క ఆకారం, బిగువు మరియు జంటగా ఉండటం అనే లక్షణాల ద్వారా పోలిక చెప్పబడింది. మన్మథుని ఉచ్చు వారి యొక్క ఆకర్షణను మరియు యవ్వనాన్ని సూచిస్తుంది.

ఈ పద్యం అప్సరసల యొక్క శృంగారభరితమైన అందాన్ని మరియు వారి యొక్క ఆకర్షణ శక్తిని మరింతగా తెలియజేస్తుంది. వారి యొక్క యవ్వనం మరియు అందం మన్మథుని యొక్క ఉచ్చు వలె మునులను బంధిస్తుందని కవి సూచిస్తున్నాడు.

గీ. అరుణ కిరణోద్దతిని వాడు నచ్చరలను
గనుఁగొని సరోజ గేహిని కరుణమీఱ

వెల్లగొడుగులు పట్టించు వితము మించ

నంచగమి నిల్చియాడె చాలగుచు దివిని, 128

తాత్పర్యము:

ఎండ తాకిడికి వాడిపోయిన అప్సరసలను చూసి, తామర మందిరమైన లక్ష్మీదేవి దయతో పట్టించిన తెల్లని గొడుగులేమో అన్నట్లుగా ఆకాశంలో హంసలు బారులు తీరాయి.

విశేషాలు:

ఈ పద్యం అప్సరసల పట్ల ప్రకృతి యొక్క దయను మరియు వారి అలసటను తీర్చడానికి ప్రకృతి సిద్ధంగా ఉన్న విధానాన్ని వర్ణిస్తుంది. ఉదయపు ఎండకు వాడిపోయిన వారికి లక్ష్మీదేవి గొడుగులు పట్టించడం మరియు హంసలు బారులు తీరి వారికి చల్లదనాన్ని అందించడం వారి యొక్క దివ్యత్వాన్ని మరియు ప్రకృతిలోని శక్తుల యొక్క అనుగ్రహాన్ని సూచిస్తుంది.

అలంకారము:

ఈ పద్యంలో ఉత్ప్రేక్ష అలంకారము మరియు అచేతనారోపణ అలంకారము కలవు.

- ఉత్ప్రేక్ష అలంకారము: ఆకాశంలో బారులు తీరిన హంసలను లక్ష్మీదేవి దయతో పట్టించిన తెల్లని గొడుగులేమో అని ఊహించడం ("వెల్లగొడుగులు పట్టించు వితము మించ నంచగమి నిల్చియాడె చాలగుచు దివిని"). ఇక్కడ ఒక సంభావ్యతను లేదా ఊహను వ్యక్తం చేస్తున్నారు.
- అచేతనారోపణ అలంకారము: హంసలు నిలబడి వారికి విసురుతూ చల్లదనాన్ని అందించడం అచేతనానికి సచేతన లక్షణాలను ఆపాదించడం.

ఈ పద్యం అప్సరసల యొక్క అలసటను మరియు వారికి ప్రకృతి నుండి లభించిన సహాయాన్ని తెలియజేస్తుంది. వారి యొక్క దివ్యత్వం వల్లనే ప్రకృతి కూడా వారికి సహాయం చేయడానికి సిద్ధంగా ఉందని కవి సూచిస్తున్నాడు.

చ. పలుకుల పంతముల్ గులుక బారులుదీరి కొలంకుసొచ్చి యా

కులుకుమిటారిగుబ్బెతలు గుబ్బచనుంగవబంటిలోతునన్

నిలిచి యొకళ్ళొకళ్ళపయి నీరజ కైరవ హల్లకోత్పలం

బుల నిగుడించుచుం గదిసి బుఱ్ఱటకొమ్ములఁ జిమ్ములాడుచుఁ.

తాత్పర్యము:

అంతలో పంతాలు వేసుకుంటూ, బారులు తీర్చి ఆ సరస్సులో దిగారు. ఆ అందమైన నడక గల స్త్రీలు తమ చన్నుల జంట మునిగేంత లోతు నీటిలో నిలబడ్డారు. ఒకరిపై ఒకరు ఎర్ర కలువలు, నల్ల కలువలు మరియు ఇతర పువ్వులను విసురుకున్నారు. చిమ్మనగొట్టములతో నీటిని చిమ్ముకుంటూ ఆడుకున్నారు.

విశేషాలు:

ఈ పద్యం అప్సరసలు సరస్సులో దిగి ఉల్లాసంగా జలక్రీడలు ఆడుతున్న దృశ్యాన్ని వర్ణిస్తుంది. వారు పంతాలు వేసుకుంటూ ఒకరిపై ఒకరు పువ్వులు చల్లుకుంటూ మరియు చిమ్మనగొట్టముల తో నీటిని చిమ్ముకుంటూ తమ ఆనందాన్ని పంచుకుంటున్నారు. ఇది వారి యొక్క స్నేహపూర్వకమైన మరియు ఉల్లాసభరితమైన స్వభావాన్ని తెలియజేస్తుంది.

అలంకారము:

ఈ పద్యంలో వర్ణనాత్మక అలంకారము మరియు శబ్దాలంకారము కలవు.

- వర్ణనాత్మక అలంకారము: అప్సరసలు బారులు తీర్చి సరస్సులో దిగడం, నీటి లోతును వర్ణించడం, పువ్వులు విసురుకోవడం వంటి దృశ్యాలను కళ్ళకు కట్టినట్లు వర్ణించడం. "కులుకుమిటారిగుబ్బెతలు గుబ్బచనుంగవబంటిలోతునన్ నిలిచి యొకళ్ళొకళ్ళపయి నీరజ కైరవ హల్లకోత్పలంబుల నిగుడించుచుం గదిసి బుఱ్ఱటకొమ్ములఁ జిమ్ములాడుచున్" అనే వాక్యం వారి యొక్క క్రీడా వినోదాలను తెలియజేస్తుంది.
- శబ్దాలంకారము: "బుఱ్ఱటకొమ్ములఁ జిమ్ములాడుచున్" అనే పదంలో నోటితో నీటిని చిమ్మినప్పుడు వచ్చే ధ్వనిని సూచించడం శబ్దాలంకారము.

ఈ పద్యం అప్సరసల యొక్క ఉల్లాసభరితమైన జలక్రీడలను మరియు వారి యొక్క స్నేహపూర్వకమైన పోటీని తెలియజేస్తుంది. వారు సరస్సులో తమ అలసటను మరియు నిరాశను మరిచిపోయి ఆనందంగా గడుపుతున్నారు.

గీ. కఠిన వక్షోజశైల సంఘట్టనమునఁ
దిరిగెఁదరఁగలు భూమి భృద్వరుల సత్వ
గరిమనెంచని బలు మొనకాళ్ల మీద
నడరు జడమూ ర్తులకు గెలుపగునె యెందు ? 130

తాత్పర్యము:

వారి యొక్క గట్టి చనుగొండలు తాకగానే అలలు వెనుకకు తిరిగాయి. అవును, గొప్ప రాజుల యొక్క మరియు గొప్ప కొండల యొక్క శక్తిని లెక్కచేయని బలమైన కాలివేళ్ళతో దాడి చేసే ప్రాణం లేని వారికి మరియు మందులకు ఎక్కడైనా గెలుపు సాధ్యమవుతుందా?

విశేషాలు:

ఈ పద్యం అప్సరసల యొక్క ప్రయత్నాలు విఫలం కావడాన్ని మరియు మునుల యొక్క గొప్ప శక్తిని వివరిస్తుంది. వారి చనుగొండలు తాకగానే అలలు వెనుకకు తిరగడం అనేది మునుల యొక్క తపోశక్తి యొక్క తీవ్రతను సూచిస్తుంది. రాజులు మరియు గొప్ప కొండల యొక్క శక్తిని ఎదిరించలేని ప్రాణం లేని వారికి విజయం ఎలా సాధ్యమవుతుందని ప్రశ్నించడం ద్వారా, అప్సరసల యొక్క ప్రయత్నం ఎంత నిష్ఫలమో కవి తెలియజేస్తున్నాడు. "జడ మూర్తులు" అనే పదం ద్వారా అప్సరసల యొక్క ప్రయత్నాలు తెలివిలేనివి మరియు నిష్ఫలమైనవి అని కూడా సూచించవచ్చు.

అలంకారము:

ఈ పద్యంలో ఉపమ అలంకారము, వ్యతిరేక అలంకారము మరియు శ్లేష అలంకారము ఉన్నాయి.

- ఉపమ అలంకారము: అప్సరసల యొక్క చనుగొండలు తాకగానే అలలు వెనుకకు తిరగడం అనేది ఒక అసాధారణమైన సంఘటన. దీనిని ఒక ఉపమగా చూడవచ్చు, మునుల శక్తి ముందు అప్సరసల ప్రయత్నాలు బలహీనమైనవని చెప్పడానికి ఉపయోగించిన పోలిక.
- వ్యతిరేక అలంకారము: రాజులు మరియు గొప్ప కొండల యొక్క శక్తిని ఎవరూ లెక్కచేయలేరు అని చెప్పడం ద్వారా, అప్సరసల యొక్క ప్రయత్నం ఎంత అవివేకమైనదో వ్యతిరేకార్థంలో సూచిస్తున్నారు.
- శ్లేష అలంకారము: "భూ భృద్వరుల" మరియు "జడ మూర్తులకు" అనే పదాలలో రెండు అర్థాలు ఉండటం శ్లేషాలంకారం.
    - "భూ భృద్వరుల" అంటే గొప్ప రాజులు మరియు గొప్ప కొండలు అని అర్థం.
    - "జడ మూర్తులకు" అంటే ప్రాణం లేని వారికి మరియు మందులకు (తెలివి లేని వారికి) అని అర్థం. ఈ రెండు అర్థాల ద్వారా మునుల యొక్క గొప్ప శక్తిని మరియు అప్సరసల యొక్క నిష్ఫలమైన ప్రయత్నాలను కవి చమత్కారంగా తెలియజేస్తున్నాడు.

ఈ పద్యం మునుల యొక్క అజేయమైన తపోశక్తిని మరియు అప్సరసల యొక్క ఓటమిని స్పష్టంగా తెలియజేస్తుంది. వారి యొక్క శృంగార ప్రయత్నాలు మునుల యొక్క ఆధ్యాత్మిక శక్తి ముందు నిలబడలేకపోయాయి.

గీ. రమణియొక్కతె కడునిబ్బరమున నీద
నిగ్గుదేరెడి చిన్నారి నెమ్మొగమ్ము
వేణిరాణించె జాబిల్లి వెఱచి కునుక
కినుక వెనుకొను సింహికాతనయు కరణి. 131

తాత్పర్యము:

ఒక అందమైన స్త్రీ (అప్సరస) నీటిలో ఈదుతుండగా, ప్రకాశిస్తున్న ఆమె చిన్నారి ముఖం వెనుక ఉన్న జడ ఎలా ఉందంటే, వెన్నెల వెలిగించే చంద్రుడు భయపడి పారిపోతుండగా కోపంతో వెంబడిస్తున్న రాహువు వలె ఒప్పినది.

విశేషాలు:

ఈ పద్యం నీటిలో ఈదుతున్న ఒక అప్సరస యొక్క అందాన్ని మరియు ఆమె జడ యొక్క ప్రత్యేకమైన రూపాన్ని వర్ణిస్తుంది. చంద్రుడు మరియు రాహువు యొక్క ప్రస్తావన పద్యానికి ఒక పౌరాణిక నేపథ్యాన్ని జోడిస్తుంది మరియు జడ యొక్క నల్లని, పొడవైన రూపాన్ని నొక్కి చెబుతుంది.

అలంకారము:

ఈ పద్యంలో ఉపమ అలంకారము మరియు రూపక అలంకారము కలవు.

- ఉపమ అలంకారము: అప్సరస యొక్క జడను రాహువుతో పోల్చారు ("సింహికాతనయు కరణి"). చంద్రుడు భయపడి పారిపోతుండగా రాహువు వెంబడించడం అనేది జడ యొక్క నల్లని, పొడవైన మరియు బహుశా కదులుతున్న రూపాన్ని సూచిస్తుంది.
- రూపక అలంకారము: "జాబిల్లి వెఱచి కునుక కినుక వెనుకొను సింహికాతనయు" - ఇక్కడ రాహువును సింహిక యొక్క కుమారుడిగా నేరుగా చెప్పడం.

ఈ పద్యం అప్సరస యొక్క అందాన్ని ఒక ప్రత్యేకమైన కోణంలో వర్ణిస్తుంది. ఆమె ముఖం యొక్క ప్రకాశం మరియు జడ యొక్క నల్లని పొడవు చంద్రుడు మరియు రాహువు యొక్క దృశ్యాన్ని గుర్తుకు తెస్తాయి, తద్వారా ఆమె యొక్క అందానికి ఆకర్షణీయమైన కోణాన్ని జోడిస్తాయి.

క. తను బట్టలేని చెలులం
గని నవ్వుచు నోలయిడుచు కలికి యొకతె యా
దెను గొలకంతయు నరుదా
స్త నకుంభప్లవములండ సంపాదింపన్. 132

తాత్పర్యము:

ఒక అందమైన స్త్రీ (అప్సరస) తనను పట్టుకోలేని చెలికత్తెలను చూసి నవ్వుతూ, వారిని ఓలలాడిస్తూ ఆ కొలను అంతటా ఈదసాగింది. ఆమె యొక్క చన్నులనే కుండల వంటి తెప్పలుగా చేసుకుని అలా ఈదడంలో వింత ఏముంది?

విశేషాలు:

ఈ పద్యం ఒక అప్సరస యొక్క చురుకుదనాన్ని మరియు అందాన్ని వర్ణిస్తుంది. ఆమె తన చెలికత్తెలను ఆటపట్టిస్తూ సరస్సులో స్వేచ్ఛగా ఈదుతోంది. ఆమె తన చన్నులను తెప్పలుగా ఊహించుకోవడం ఆమె యొక్క యవ్వనపు ఉత్సాహాన్ని మరియు చమత్కారాన్ని తెలియజేస్తుంది.

అలంకారము:

ఈ పద్యంలో రూపక అలంకారము మరియు హాస్య రసము యొక్క ఛాయలు కనిపిస్తున్నాయి.

- రూపక అలంకారము: "స్తనకుంభప్లవములు" - ఇక్కడ చన్నులను నేరుగా కుండల వంటి తెప్పలుగా పోల్చారు. ఆమె తన చన్నులనే తెప్పలుగా భావించి నీటిపై తేలుతూ ఈదుతోందని వర్ణించడం ఒక రకమైన రూపకం.
- హాస్య రసము: తనను పట్టుకోలేని చెలికత్తెలను చూసి నవ్వడం మరియు వారిని ఓలలాడించడం, అలాగే తన చన్నులనే తెప్పలుగా ఊహించుకోవడం ఒక తేలికపాటి మరియు హాస్యభరితమైన వాతావరణాన్ని సృష్టిస్తుంది. "అరుదా స్తనకుంభప్లవములండ సంపాదింపన్?" అనే ప్రశ్న వ్యంగ్యంతో కూడుకున్నది.

ఈ పద్యం అప్సరస యొక్క ఉల్లాసమైన స్వభావాన్ని మరియు ఆమె యొక్క అందాన్ని చమత్కారంగా వర్ణిస్తుంది. ఆమె యొక్క స్వేచ్ఛ మరియు ఆనందం ఆమె చర్యలలో కనిపిస్తాయి.

మ. తరుణీరత్న మొకర్తు వెల్లికిల నీదన్ గుబ్బ చన్దోయియల్
గరమొప్పెం దమ యామినీగత వియోగగ్లాని వారింపఁగా
వెర వూహించి ముఖాబ్జుగాంచి భజనావృత్తిం బ్రవర్తింపుచున్
వరముం జెందగఁ జేరు జక్కవలు నవ్యస్ఫూర్తి శోభిల్లగన్. 133

తాత్పర్యము:

ఒక యువరాణి వంటి అప్సరస వెల్లకిలా ఈదుతుండగా స్పష్టంగా కనిపిస్తున్న ఆమె యొక్క గుండ్రని చన్నులు, రాత్రి సమయంలో తాము అనుభవించే విరహ బాధను తప్పించుకునే ఉపాయం ఆలోచించిన చక్రవాక పక్షులు ఆమె ముఖమనే చంద్రుని సేవించడానికి వచ్చాయేమో అన్నట్లుగా కొత్త కాంతితో ప్రకాశించాయి.

విశేషాలు:

ఈ పద్యం నీటిలో వెల్లకిలా ఈదుతున్న ఒక అప్సరస యొక్క అందాన్ని వర్ణిస్తుంది. ఆమె యొక్క స్పష్టంగా కనిపిస్తున్న చన్నులను చంద్రుని కోసం ఎదురుచూసే చక్రవాక పక్షులతో పోల్చడం ఆమె యొక్క

యవ్వనపు ఆకర్షణను మరియు పద్యానికి ఒక శృంగారభరితమైన భావాన్ని జోడిస్తుంది. చక్రవాక పక్షులు రాత్రిపూట తమ జంటను విడిచి ఉండలేవు అనే ప్రసిద్ధ నమ్మకం ఇక్కడ ఉపయోగించబడింది.

అలంకారము:

ఈ పద్యంలో ఉత్ప్రేక్ష అలంకారము మరియు రూపక అలంకారము కలవు.

- ఉత్ప్రేక్ష అలంకారము: అప్సరస యొక్క చన్నులు చంద్రుని సేవించడానికి వచ్చిన చక్రవాక పక్షులేమో అని ఊహించడం ("వరముం జెందగఁ జేరు జక్కవలు నవ్యస్ఫూర్తి శోభిల్లగన్"). ఇక్కడ ఒక సంభావ్యతను లేదా ఊహను వ్యక్తం చేస్తున్నారు.
- రూపక అలంకారము: అప్సరస యొక్క ముఖాన్ని నేరుగా చంద్రునితో పోల్చడం ("ముఖాబ్జుగాంచి").

ఈ పద్యం అప్సరస యొక్క అందాన్ని మరియు ఆమె యొక్క ఆకర్షణను ఒక కవితాత్మకమైన రీతిలో వర్ణిస్తుంది. చంద్రుడు మరియు చక్రవాక పక్షుల యొక్క ప్రస్తావన పద్యానికి ఒక శృంగారభరితమైన మరియు ఊహాజనితమైన కోణాన్ని జోడిస్తుంది.

గీ. నిండుజాబిల్లి తల్లియై నిగ్గుదేరు

మోముమాత్రము గానరా మోహనాంగి

యొకతె నిలువీతలీదఁ జెన్నొందె కురులు

తమ్మి గ్రమ్ముక విడని భృంగమ్ములనఁగ. 134

తాత్పర్యము:

ఒక సుందరాంగి నిలువుగా ఈదుతుండగా, నిండు పున్నమి చంద్రుని తల్లిగా ప్రకాశిస్తూ ముంగురులతో కూడిన ఆమె ముఖం మాత్రమే కనిపిస్తుండటం చేత, తుమ్మెదలు ముసిరిన పద్మమేమో అన్నట్లుగా ఒప్పింది.

విశేషాలు:

ఈ పద్యం నీటిలో నిలువుగా ఈదుతున్న ఒక అప్సరస యొక్క అందాన్ని వర్ణిస్తుంది. ఆమె ముఖం నిండు చంద్రుని వలె ప్రకాశిస్తుండగా, నల్లని ముంగురులు చుట్టూ ఉండటం వల్ల అది తుమ్మెదలు ముసిరిన పద్మం వలె కనిపిస్తోంది. ఈ పోలిక ఆమె యొక్క అందాన్ని మరియు ఆమె ముఖం యొక్క ప్రకాశాన్ని మరింతగా నొక్కి చెబుతుంది.

అలంకారము:

ఈ పద్యంలో ఉత్ప్రేక్ష అలంకారము మరియు రూపక అలంకారము కలవు.

- ఉత్ప్రేక్ష అలంకారము: అప్సరస యొక్క ముఖం మరియు ముంగురులు తుమ్మెదలు ముసిరిన పద్మమేమో అని ఊహించడం ("తమ్మి గ్రమ్మిక విడని భృంగమ్ములనఁగ"). ఇక్కడ ఒక సంభావ్యతను లేదా ఊహను వ్యక్తం చేస్తున్నారు.
- రూపక అలంకారము: "నిండుజాబిల్లి తల్లియై నిగ్గుదేరు మోము" - ఇక్కడ ముఖాన్ని నిండు పున్నమి చంద్రునితో పోల్చడం. చంద్రుని యొక్క ప్రకాశం ఆమె ముఖానికి ఆపాదించబడింది.

ఈ పద్యం అప్సరస యొక్క ముఖం యొక్క అందాన్ని మరియు ఆమె నల్లని ముంగురులను ఒక కవితాత్మకమైన రీతిలో వర్ణిస్తుంది. చంద్రుడు మరియు పద్మం యొక్క పోలిక ఆమె యొక్క స్వచ్ఛమైన మరియు ఆకర్షణీయమైన అందాన్ని తెలియజేస్తుంది.

.

క. కులుకుం గుబ్బల గందము

గళముల కుంకుమము నుదుటి కస్తూరి నెమ్మే

నుల పసపు సరోలక్ష్మికిఁ

జెలువుగ నీరాడి సహజ శృంగారముగఁ. 135

తాత్పర్యము:

ఇలా జలక్రీడలు చేసిన ఆ స్త్రీల యొక్క కులుకుతున్న చన్నుల గంధము, కంఠముపై ఉన్న కుంకుమ, నుదుటిపై ఉన్న కస్తూరి మరియు శరీరములపై ఉన్న పసుపు ఆ సరస్సు లక్ష్మికి సహజమైన అలంకారాల వలె శోభించాయి.

విశేషాలు:

ఈ పద్యం జలక్రీడల తర్వాత అప్సరసల యొక్క సహజమైన అందాన్ని వర్ణిస్తుంది. నీటిలో ఆడిన తర్వాత వారి శరీరాలపై మిగిలిన గంధము, కుంకుమ, కస్తూరి మరియు పసుపు ఆ సరస్సు యొక్క అందాన్ని మరింత పెంచాయని కవి భావిస్తున్నాడు. ఇది ప్రకృతి మరియు స్త్రీల యొక్క సహజమైన సౌందర్యానికి మధ్య ఉన్న అనుబంధాన్ని తెలియజేస్తుంది.

అలంకారము:

ఈ పద్యంలో రూపక అలంకారము మరియు వర్ణనాత్మక అలంకారము కలవు.

- రూపక అలంకారము: సరస్సును లక్ష్మీదేవితో పోల్చడం ("సరోలక్ష్మికి"). సరస్సు యొక్క అందాన్ని లక్ష్మీదేవి యొక్క సహజమైన సౌందర్యంతో పోల్చడం జరిగింది.

- వర్ణనాత్మక అలంకారము: అప్సరసల యొక్క శరీరాలపై ఉన్న గంధము, కుంకుమ, కస్తూరి మరియు పసుపు సరస్సుకు అలంకారాలుగా మారడం యొక్క అందమైన దృశ్యాన్ని వర్ణించడం. ఇవి జలక్రీడల తర్వాత కూడా వారి సహజమైన సౌందర్యాన్ని తెలియజేస్తున్నాయి.

ఈ పద్యం అప్సరసల యొక్క సహజమైన అందాన్ని మరియు వారు ఉన్న ప్రకృతి యొక్క అందాన్ని ఒకదానితో ఒకటి ముడిపెడుతుంది. వారి యొక్క సహజమైన శృంగారం ఆ సరస్సుకు మరింత శోభను చేకూర్చిందని కవి భావిస్తున్నాడు.

గీ. కొలను వెలువడుచోఁ దమ గోవమోము
తమ్మి తావులుగొన మరందమ్ము వెడలఁ
గ్రాయు తుమ్మెదలనఁగఁ గంకణములీను
కీలు గంటులు చెలఁగ నవ్వాలుగంట్లు.136

తాత్పర్యము:

కొలను నుండి బయటకు వస్తున్నప్పుడు, వారి యొక్క అందమైన తామర వంటి ముఖాల యొక్క సుగంధాలను ఆస్వాదించడానికి త్రాగిన మకరందాన్ని వెలువరిస్తున్న తుమ్మెదల వలె, నీటి బొట్లు కారుతున్న జడలతో ఆవాలు రంగు కళ్ళు ఎంతో అందంగా ఉన్నాయి.

విశేషాలు:

ఈ పద్యం కొలను నుండి బయటకు వస్తున్న అప్సరసల యొక్క అందాన్ని వర్ణిస్తుంది. వారి ముఖాలను తామర పువ్వులతో పోల్చడం వారి యొక్క స్వచ్ఛమైన మరియు ఆకర్షణీయమైన రూపాన్ని తెలియజేస్తుంది. వారి జడల నుండి కారుతున్న నీటి బొట్లను మకరందాన్ని వెలువరిస్తున్న తుమ్మెదలతో పోల్చడం ఒక అందమైన మరియు కవితాత్మకమైన చిత్రాన్ని సృష్టిస్తుంది. వారి ఆవాలు రంగు కళ్ళు ఈ మొత్తం దృశ్యానికి మరింత అందాన్ని చేకూరుస్తున్నాయి.

అలంకారము:

ఈ పద్యంలో ఉపమ అలంకారము మరియు వర్ణనాత్మక అలంకారము కలవు.

- ఉపమ అలంకారము:
  - అప్సరసల ముఖాలను తామర పువ్వులతో పోల్చారు ("గోవమోము తమ్మి తావులుగొన").
  - వారి జడల నుండి కారుతున్న నీటి బొట్లను మకరందాన్ని వెలువరిస్తున్న తుమ్మెదలతో పోల్చారు ("మరందమ్ము వెడలఁ గ్రాయు తుమ్మెదలనఁగఁ").
- వర్ణనాత్మక అలంకారము: కొలను నుండి బయటకు వస్తున్న అప్సరసల యొక్క అందమైన రూపాన్ని, వారి తడిసిన జడలను మరియు వారి ఆవాలు రంగు కళ్ళను కళ్ళకు కట్టినట్లు

వర్ణించడం. "కంకణములీను కీలుగంటులు చెలఁగ నవ్వాలుగంట్లు" అనే వాక్యం వారి అందాన్ని మరింతగా నొక్కి చెబుతుంది.

ఈ పద్యం అప్సరసల యొక్క సహజమైన అందాన్ని మరియు వారి యొక్క కదలికలను ఒక కవితాత్మకమైన రీతిలో వర్ణిస్తుంది. వారి యొక్క ప్రతి కదలిక మరియు రూపం ప్రకృతి యొక్క అందంతో ముడిపడి ఉన్నట్లు కవి తెలియజేస్తున్నాడు.

తడి వలిపె చంద్రకావిపావడలు వైచి
యొండొరు నితంబబింబ కుచోరు నఖము
ఖాంకములు జూచి చిరునగవంకురింపఁ
జలువలును రత్నభూషణములును బూని. 137

తాత్పర్యము:

తడిసి ఉన్న అందమైన ఎర్రని పావడాలను విడిచి, ఒకరి నడుము మరియు చన్నులపై ఉన్న గోటి గుర్తులను ఒకరు చూసుకుంటూ చిరునవ్వులు నవ్వుకున్నారు. ఆ తర్వాత చల్లని వస్త్రాలను మరియు రత్నాల ఆభరణాలను ధరించారు.

విశేషాలు:

ఈ పద్యం అప్సరసలు జలక్రీడల తర్వాత తమ దుస్తులు మార్చుకుని అలంకరించుకుంటున్న దృశ్యాన్ని వర్ణిస్తుంది. ఒకరి శరీరంపై మరొకరు గోటి గుర్తులను చూడటం వారి మధ్య ఉన్న సన్నిహితత్వాన్ని మరియు శృంగారభరితమైన క్రీడలను సూచిస్తుంది. చల్లని వస్త్రాలు మరియు రత్నాల ఆభరణాలు ధరించడం వారి యొక్క అందాన్ని మరియు రాజరికపు వైభవాన్ని తెలియజేస్తుంది.

అలంకారము:

ఈ పద్యంలో వర్ణనాత్మక అలంకారము మరియు శృంగార రసము యొక్క సూచన కలదు.

- వర్ణనాత్మక అలంకారము: తడిసిన పావడాలను విడవడం, ఒకరి శరీరంపై మరొకరు గోటి గుర్తులను చూడటం, చిరునవ్వులు నవ్వడం మరియు రత్నాల ఆభరణాలు ధరించడం వంటి దృశ్యాలను వర్ణించడం.
- శృంగార రసము: ఒకరి శరీరంపై మరొకరు గోటి గుర్తులను చూడటం వారి మధ్య జరిగిన శృంగార క్రీడలను సూచిస్తుంది. ఇది పద్యంలో శృంగార రసం యొక్క భావాన్ని కలిగిస్తుంది.

ఈ పద్యం అప్సరసల యొక్క అందాన్ని మరియు వారి మధ్య ఉన్న సన్నిహితమైన సంబంధాన్ని తెలియజేస్తుంది. జలక్రీడల తర్వాత వారు తమను తాము అలంకరించుకోవడం వారి యొక్క శృంగారభరితమైన మరియు ఉల్లాసభరితమైన స్వభావాన్ని సూచిస్తుంది

కం. పువ్వులు పూతలు గై కొని

యవ్వల యౌవనజ భావహావములలరన్

జవ్వనులు మెలఁగ న త్తరి

ముమ్వన్నియవేల్పు చరమభూదరమెక్కెన్. 138

తాత్పర్యము:

ఆ యువతులు పువ్వులు తలలో తురుముకున్నారు, శరీరానికి అంగరాగాలు పూసుకున్నారు. అంతలో ముమ్వన్నెల దేవుడైన సూర్యుడు పశ్చిమ పర్వత శిఖరాన్ని అలంకరించాడు.

విశేషాలు:

ఈ పద్యం అప్సరసలు తమను తాము అలంకరించుకుంటుండగా సూర్యుడు అస్తమిస్తున్న దృశ్యాన్ని వర్ణిస్తుంది. పువ్వులు మరియు అంగరాగాలు వారి అందాన్ని మరింత పెంచాయి. సూర్యుడు పశ్చిమ పర్వతంపై అస్తమించడం అనేది ఒక అందమైన దృశ్యం, ఇది ఆ సమయంలోని ప్రశాంతమైన వాతావరణాన్ని సూచిస్తుంది.

అలంకారము:

ఈ పద్యంలో వర్ణనాత్మక అలంకారము కలదు.

- వర్ణనాత్మక అలంకారము: అప్సరసలు పువ్వులు తురుముకోవడం, అంగరాగాలు పూసుకోవడం మరియు సూర్యుడు అస్తమిస్తున్న దృశ్యాన్ని వర్ణించడం. "పువ్వులు పూతలు గై కొని యవ్వల యౌవనజ భావహావములలరన్ జవ్వనులు మెఁలఁగ న త్తరి ముమ్వన్నియవేల్పు చరమభూదరమెక్కెన్" అనే వాక్యం ఆ సమయపు అందమైన దృశ్యాన్ని తెలియజేస్తుంది. "ముమ్వన్నియవేల్పు" అంటే మూడు రంగులు (ఎరుపు, పసుపు, తెలుపు) కలిగిన సూర్యుడు అని అర్థం, ఇది సూర్యాస్తమయ సమయంలో కనిపించే రంగులను సూచిస్తుంది.

ఈ పద్యం అప్సరసల యొక్క అందాన్ని మరియు సూర్యాస్తమయం యొక్క సహజమైన అందాన్ని ఒకదానితో ఒకటి ముడిపెడుతుంది. వారి అలంకరణ మరియు ప్రకృతి యొక్క అందం కలిసి ఆ సమయానికి ఒక ప్రత్యేకమైన శోభను చేకూర్చాయి.

గీ. మొదలఁబూర్వాశఁ జెందితి పిదప పశ్చి

నికిని కరములు సాచితి విఁకను దొలఁగు

మనియ పూర్వాశ కాల దాచినఁ దదంఘ్రి

యావమన రాగ మిగురొత్తె నర్కు మేన.139

తాత్పర్యము:

"ఓ సూర్యుడా! నీవు మొదట తూర్పు దిక్కును చేరినావు. తరువాత పద్మిని (తామరల సమూహం) కోసం చేతులు చాచినావు. ఇక చాలు, నన్ను చేరకుండా పో పో" అని పశ్చిమ దిక్కు అనే కాంత కాలితో తన్నడం వలన ఆమె కాలి పారాణి అంటినదేమో అన్నట్లు సూర్యుని శరీరంపై ఎరుపు రంగు మరింతగా వ్యాపించింది.

విశేషాలు:

ఈ పద్యం సూర్యాస్తమయాన్ని ఒక శృంగారభరితమైన సన్నివేశంగా వర్ణిస్తుంది. తూర్పు దిక్కును చేరడం, తామరల కోసం చేతులు చాచడం మరియు పశ్చిమ దిక్కు యొక్క కోపం వంటి అంశాలు సూర్యుని యొక్క కదలికలను మానవీయ కోణంలో చూపిస్తాయి. పశ్చిమ దిక్కు తన్నడం వలన సూర్యుడు ఎర్రబడటం అనేది సూర్యాస్తమయ సమయంలో కనిపించే ఎరుపు రంగును కవి ఊహాజనితంగా వర్ణిస్తున్నాడు.

అలంకారము:

ఈ పద్యంలో అచేతనారోపణ అలంకారము మరియు ఉత్ప్రేక్ష అలంకారము కలవు.

- అచేతనారోపణ అలంకారము: దిక్కులకు మానవుల యొక్క లక్షణాలను ఆపాదించడం. తూర్పు దిక్కును చేరడం, పద్మిని కోసం చేతులు చాచడం మరియు పశ్చిమ దిక్కు కోపగించుకుని తన్నడం వంటివి నిర్జీవమైన దిక్కులకు సజీవమైన లక్షణాలను ఆపాదించడం.
- ఉత్ప్రేక్ష అలంకారము: పశ్చిమ దిక్కు తన్నడం వలన సూర్యుని శరీరంపై ఎరుపు రంగు వ్యాపించిందేమో అని ఊహించడం ("తదంఘ్రి యావమన రాగ మిగురొత్తె నర్కు మేన"). ఇక్కడ ఒక సంభావ్యతను లేదా ఊహను వ్యక్తం చేస్తున్నారు.

ఈ పద్యం సూర్యాస్తమయం యొక్క సహజమైన దృశ్యాన్ని ఒక అందమైన మరియు ఊహాజనితమైన కథగా మారుస్తుంది. దిక్కులు మరియు సూర్యుని యొక్క చర్యలను మానవీయ కోణంలో చూడటం పద్యానికి ఒక ప్రత్యేకమైన అందాన్నిస్తుంది.

మ. ఇనుఁడత్యుత్కటతేజు డై మెలఁగి భూయిష్ఠానురాగంబునం

దనుఁజేరంజను దేరఁగా సపరదిక్త న్వీశిరోరత్నమె

త్తిన నీరాజనమోయనం దదనుషక్తి బుట్టు రాగమ్ము త

త్కనదాశాసతి మేన బల్విరిసెనాఁ గన్పట్టె సాంధ్యద్యుతుల్. 140

తాత్పర్యము:

సూర్యుడు గొప్ప తేజస్సుతో ప్రకాశిస్తూ, తనను పూర్తి ప్రేమతో చేరడానికి వస్తున్నాడని సంతోషిస్తున్న పశ్చిమ దిక్కు అనే అందమైన స్త్రీ ఎత్తిన నీరాజనమో, ఆ సూర్యునితో కలవడం వల్ల ఆమె శరీరంపై విరిసిన ప్రేమ రంగులేమో అన్నట్లు సంధ్యాకాలపు ఎరుపు రంగులు వ్యాపించాయి.

విశేషాలు:

ఈ పద్యం సూర్యాస్తమయం యొక్క అందమైన దృశ్యాన్ని వర్ణిస్తుంది. సూర్యుడు పశ్చిమ దిక్కును చేరడం అనేది ఒక శృంగారభరితమైన సన్నివేశంగా చూపబడింది. పశ్చిమ దిక్కు సూర్యుని రాకను నీరాజనంతో స్వాగతించడం మరియు ఆమె శరీరంపై ప్రేమ రంగులు విరియడం అనే ఊహ సూర్యాస్తమయం యొక్క ఎరుపు రంగులను మరింత అందంగా వర్ణిస్తుంది.

అలంకారము:

ఈ పద్యంలో ఉత్ప్రేక్ష అలంకారము మరియు రూపక అలంకారము కలవు.

- ఉత్ప్రేక్ష అలంకారము: సంధ్యాకాలపు ఎరుపు రంగులు పశ్చిమ దిక్కు ఎత్తిన నీరాజనమో లేదా ఆమె శరీరంపై విరిసిన ప్రేమ రంగులేమో అని ఊహించడం ("అత్తిన నీరాజనమోయనం దదనుషక్తి బుట్టు రాగమ్ము తత్కనదాశాసతి మేన బల్విరిసెనాఁ"). ఇక్కడ ఒక సంభావ్యతను లేదా ఊహను వ్యక్తం చేస్తున్నారు.
- రూపక అలంకారము: పశ్చిమ దిక్కును ఒక అందమైన స్త్రీగా వర్ణించడం ("సపరదిక్తన్వీశిరోరత్నమెత్తిన").

ఈ పద్యం సూర్యాస్తమయం యొక్క సహజమైన అందాన్ని ఒక శృంగారభరితమైన మరియు ఊహాజనితమైన కథగా మారుస్తుంది. పశ్చిమ దిక్కు మరియు సూర్యుని యొక్క చర్యలను మానవీయ కోణంలో చూడటం పద్యానికి ఒక ప్రత్యేకమైన అందాన్నిస్తుంది.

సీ. ఉదయించినది మొదల్ మది మోద మలవడ

కల వసూత్కరము సానులనుఁ జేర్చె

ద్విజరాజమండల తేజంబు మాయించి

కువలయవృద్ధి తక్కువగఁ జేసె

గురుతమస్తోమ విస్ఫురణంబు సందుగొం

దుల నిగూఢ క్రియ నిల నొనర్చె

పుణ్యజనస్తోమముల పెంపు దూలించి

పద్మినీసతిఁబట్టి పగలు గూడె

ప్రబలను గ్రప్రభుత తుదిరంగ మదర

నంటె ధారుణినని తను నఖిల జనము

తూలనాడెడు నిందకుఁజాల కపర

వారిధినిబడెనన గ్రుంకె వనజహితుడు. 141

తాత్పర్యము:

సూర్యుడు ఉదయించినప్పటి నుండి సంతోషంతో కిరణాల సమూహాన్ని కొండలపై మరియు వేశ్యలపై ప్రసరింపజేశాడు. బ్రాహ్మణుల ప్రభువు యొక్క మరియు చంద్రుని యొక్క తేజస్సును తగ్గించాడు, కలువలు మరియు భూమి యొక్క సమృద్ధిని తక్కువ చేశాడు. చీకటి మరియు అజ్ఞానం సందుగొందులలో నిండి ఉండేలా చేశాడు. పుణ్యాత్ముల సమూహాన్ని వృద్ధి చెందనీయకుండా, రాక్షసుల సమూహాన్ని పెంచి పోషించాడు. పద్మలత అనే కాంతను మరియు పద్మినీ జాతి స్త్రీలను పగటిపూటే తన వెలుగును మరుగుపరచి బాధపెట్టాడు. తన ఉగ్రమైన పరిపాలనను చివరి వరకు కొనసాగించాడు. ప్రజలందరూ తనను నిందిస్తుంటే వినలేకనో అన్నట్లు కమల బాంధవుడు (సూర్యుడు) పశ్చిమ సముద్రంలో దాక్కున్నాడు.

సవరించిన విశేషాలు:

ఈ పద్యం సూర్యాస్తమయం యొక్క సంఘటనను వర్ణిస్తూ, సూర్యుని యొక్క చర్యలను నిందిస్తూ వ్యంగ్యంగా మాట్లాడుతుంది. సూర్యుడు అస్తమిస్తుండగా చీకటి పెరుగుతుంది మరియు పగటి వెలుగు తగ్గుతుంది అనే వాస్తవాన్ని కవి వ్యతిరేక పదాలతో వర్ణిస్తున్నాడు. సూర్యుడు తన కిరణాలను కొండలపై మరియు వేశ్యలపై ప్రసరింపజేయడం, చంద్రుని తేజస్సును తగ్గించడం, కలువలను ముడుచుకునేలా చేయడం మరియు పద్మినీ జాతి స్త్రీలను తన వెలుగు లేమితో బాధపెట్టడం వంటి విషయాలు సూర్యుని యొక్క ప్రతికూల చర్యలుగా చెప్పబడ్డాయి. ఇక్కడ "పుణ్యజన" అనే పదానికి 'పుణ్యాత్ములు వృద్ధి చెందకపోగా రాక్షసులు వృద్ధి చెందారు' అని అర్థం తీసుకోవడం ద్వారా సూర్యుని పరిపాలన పక్షపాతంతో ఉందని సూచిస్తున్నారు. చివరగా, ప్రజల నిందలు వినలేక సూర్యుడు పశ్చిమ సముద్రంలో దాక్కున్నాడని చెప్పడం ఒక వ్యంగ్యమైన ముగింపు.

సవరించిన అలంకారము:

ఈ పద్యంలో రూపక అలంకారము, వ్యతిరేక అలంకారము, మరియు శ్లేష అలంకారము ఉన్నాయి.

- రూపక అలంకారము: సూర్యుని చర్యలను వర్ణించేటప్పుడు అనేక రూపకాలు ఉపయోగించబడ్డాయి. ఉదాహరణకు, సూర్యుడిని "కమల బాంధవుడు" (తామర పువ్వుకు బంధువు) అని వర్ణించడం.

- వ్యతిరేక అలంకారము: సూర్యుడు ఉదయించినప్పటి నుండి చేసిన పనులన్నీ ప్రతికూలమైనవిగా చెప్పబడ్డాయి. వెలుగును తీసుకురావడం మంచిదే అయినప్పటికీ, ఇక్కడ చీకటిని పెంచడం, వెలుగును తగ్గించడం వంటి వ్యతిరేక పదాలతో వర్ణించారు.
- శ్లేష అలంకారము: కొన్ని పదాలకు రెండు అర్థాలు ఉన్నాయి, వాటిని వ్యంగ్యంగా ఉపయోగించారు. ఉదాహరణకు, "ద్విజరాజు" అంటే బ్రాహ్మణుల ప్రభువు మరియు చంద్రుడు అని రెండు అర్థాలు ఉన్నాయి. "పుణ్యజన" అనే పదానికి పుణ్యాత్ములు మరియు రాక్షసులు అని రెండు అర్థాలు ఉండటం ద్వారా సూర్యుని పరిపాలన పక్షపాతంతో ఉందని సూచిస్తున్నారు. "పద్మినీసతి" అనే పదానికి పద్మలత అనే కాంత మరియు పద్మినీ జాతి స్త్రీ అని రెండు అర్థాలు ఉండటం ద్వారా సూర్యుడు వారిని బాధపెట్టాడని వ్యంగ్యంగా చెబుతున్నారు.

ఈ పద్యం సూర్యాస్తమయం యొక్క సహజమైన దృగ్విషయాన్ని వ్యంగ్యంగా మరియు వ్యతిరేక పదాలతో నిండిన శైలిలో వర్ణిస్తుంది. సూర్యుని యొక్క చర్యలను నిందించడం ద్వారా, కవి ఒక ప్రత్యేకమైన భావాన్ని వ్యక్తం చేస్తున్నాడు.

గీ. అ స్తగిరిశిఖరాహతిధ్వస్త రవిర

ధాక్షనవపాతి శకటాంజనౌఘమనఁగ

తుముల మదన ప్రతాపాగ్ని ధూమమనఁగ

నంధకారంబు జగమెల్ల నాక్రమించె. 142

తాత్పర్యము:

పడమటి కొండ శిఖరాలను తాకడం వల్ల విరిగిపోయిన సూర్యుని రథం యొక్క చక్రాల నుండి కారిపడిన నల్లని కందెన వలెనో, లేక మన్మథుని ప్రతాపమనే అగ్ని యొక్క దట్టమైన పొగ వలెనో, చీకటి లోకమంతటా వ్యాపించింది.

విశేషాలు:

ఈ పద్యం సూర్యాస్తమయం తర్వాత ఏర్పడిన చీకటిని వర్ణిస్తుంది. సూర్యుని రథం పడమటి కొండలను ఢీకొనడం మరియు దాని నుండి కందెన కారడం అనే ఊహ చీకటి యొక్క నల్లని రంగును మరియు వ్యాప్తిని వివరిస్తుంది. మన్మథుని అగ్ని యొక్క పొగతో పోల్చడం చీకటి యొక్క భయంకరమైన మరియు వ్యాపించే స్వభావాన్ని సూచిస్తుంది.

అలంకారము:

ఈ పద్యంలో ఉత్ప్రేక్ష అలంకారము కలదు.

- ఉత్ప్రేక్ష అలంకారము: చీకటిని విరిగిన సూర్యుని రథం నుండి కారిన కందెన వలెనో లేదా మన్మథుని అగ్ని యొక్క పొగ వలెనో ఊహించడం ("శకటాంజనౌఘమనఁగ తుముల మదన ప్రతాపాగ్ని ధూమమనఁగ"). ఇక్కడ చీకటి యొక్క నల్లని రంగు మరియు వ్యాప్తిని వివరించడానికి రెండు వేర్వేరు ఊహలను ఉపయోగిస్తున్నారు.

ఈ పద్యం చీకటి యొక్క ఆకస్మికమైన మరియు పూర్తి వ్యాప్తిని అద్భుతంగా వర్ణిస్తుంది. సూర్యుని రథం విరగడం మరియు మన్మథుని అగ్ని యొక్క పొగ వంటి ఊహలు చీకటి యొక్క భయంకరమైన మరియు రహస్యమైన స్వభావాన్ని తెలియజేస్తాయి.

చ. జగములనేకకాలమున శంబరవైరి జయింప బంచినన్
నిగిడిన నల్లమూకయని నింగియు నేల యనంతరూఢికై.
మొగి బెనగంగఁ జేరెనన బుట్టిన యిండ్లను జూడ భూమి కై
డిగఁబడు కార్మొగిళ్ళనఁగ రీవి దలిర్కొనె చిమ్మచీకటుల్. 143

తాత్పర్యము:

ఒకేసారి లోకాలను జయించడానికి మన్మథుడు పంపిన నల్లని సైన్యం వలెనో అన్నట్లు, ఆకాశము మరియు భూమి అనంతత్వం కోసం పెనగులాడటానికి దగ్గరగా చేరుకున్నాయో అన్నట్లు, భూమిపై తమ పుట్టిళ్లను చూడటానికి దిగి వచ్చిన నల్లని మబ్బుల వలెనో, దట్టమైన చీకట్లు గొప్పగా వ్యాపించాయి.

విశేషాలు:

ఈ పద్యం రాత్రిపూట వ్యాపించిన దట్టమైన చీకటిని వివరిస్తుంది. చీకటిని మన్మథుడు పంపిన నల్లని సైన్యంతో పోల్చడం దాని యొక్క విస్తృతిని మరియు అంధకారాన్ని సూచిస్తుంది. ఆకాశం మరియు భూమి పెనగులాడుతున్నట్లు వర్ణించడం చీకటి యొక్క తీవ్రతను తెలియజేస్తుంది. భూమిపై తమ ఇళ్లను చూడటానికి వచ్చిన నల్లని మబ్బులతో పోల్చడం చీకటి యొక్క దట్టత్వాన్ని మరియు నెమ్మదిగా వ్యాపించే స్వభావాన్ని సూచిస్తుంది.

అలంకారము:

ఈ పద్యంలో ఉత్ప్రేక్ష అలంకారము కలదు.

- ఉత్ప్రేక్ష అలంకారము: చీకటిని మన్మథుడు పంపిన నల్లని సైన్యం వలెనో, ఆకాశం మరియు భూమి పెనగులాడుతున్నట్లుగానో, లేదా తమ పుట్టిళ్లను చూడటానికి వచ్చిన నల్లని మబ్బుల వలెనో ఊహించడం ("నిగిడిన నల్లమూకయని నింగియు నేల యనంతరూఢికై మొగి బెనగంగఁ జేరెనన బుట్టిన యిండ్లను జూడ భూమి కై డిఁబడు కార్మొగిళ్ళనఁగ"). ఇక్కడ చీకటి యొక్క వ్యాప్తి, తీవ్రత మరియు దట్టత్వాన్ని వివరించడానికి మూడు వేర్వేరు ఊహలను ఉపయోగిస్తున్నారు.

ఈ పద్యం రాత్రిపూట వ్యాపించిన దట్టమైన చీకటి యొక్క భయంకరమైన మరియు విస్తారమైన స్వభావాన్ని అద్భుతంగా వర్ణిస్తుంది. మన్మథుని సైన్యం, పెనగులాడుతున్న ఆకాశం మరియు భూమి, మరియు దిగివచ్చిన మబ్బులు వంటి పోలికలు చీకటి యొక్క తీవ్రతను మరియు వ్యాప్తిని మరింత నొక్కి చెబుతున్నాయి.

గీ. జలజవనినుండి తుమ్మెద వలసవోయెఁ
గువలయ వనీదళాంతర గుహలు సేర
బల్లిదుండయి చీకఁటి కొల్లకాడు.
వక్రవిక్రమగతి దిశలాక్రమింప. 144

తాత్పర్యము:

చీకటి అనే బలమైన దొంగ తన కుటిలమైన పరాక్రమంతో దిక్కులన్నింటినీ ఆక్రమించగా, తామరతోట నుండి తుమ్మెదలు నల్ల కలువపూల రేకులనే గుహలలో చేరుకోవడానికి వలస పోయాయి.

విశేషాలు:

ఈ పద్యం రాత్రిపూట చీకటి వ్యాపించడంతో ప్రకృతిలో చోటుచేసుకునే మార్పును వర్ణిస్తుంది. చీకటిని ఒక బలమైన దొంగతో పోల్చడం దాని యొక్క ఆధిపత్యాన్ని మరియు అన్నింటినీ కప్పివేసే స్వభావాన్ని సూచిస్తుంది. తుమ్మెదలు తామరపూలను విడిచి నల్ల కలువల్లోకి చేరుకోవడం రాత్రిపూట తామర పువ్వులు ముడుచుకునే సహజమైన ప్రక్రియను తెలియజేస్తుంది. నల్ల కలువ రేకులను గుహలుగా వర్ణించడం ఒక కవితాత్మకమైన ఊహ.

అలంకారము:

ఈ పద్యంలో రూపక అలంకారము మరియు అతిశయోక్తి అలంకారము కలవు.

- రూపక అలంకారము: చీకటిని నేరుగా "కొల్లకాడు" (దొంగ) అని వర్ణించడం. అలాగే, నల్ల కలువ రేకులను "గుహలు" అని పోల్చడం.
- అతిశయోక్తి అలంకారము: చీకటి దిక్కులన్నింటినీ ఆక్రమించడం మరియు తుమ్మెదలు వలస పోవడం వంటి విషయాలను కొంచెం అతిశయోక్తిగా వర్ణించారు.

ఈ పద్యం చీకటి యొక్క వ్యాప్తిని మరియు రాత్రిపూట ప్రకృతిలో జరిగే మార్పులను ఒక అందమైన కవితాత్మకమైన రీతిలో వివరిస్తుంది. చీకటిని దొంగతో పోల్చడం మరియు నల్ల కలువ రేకులను గుహలుగా ఊహించడం పద్యానికి ఒక ప్రత్యేకమైన అందాన్నిస్తుంది.

చ. సమయవణిగ్వరుం డతులసాంధ్యవిభారుణ కంజరాగ ర

త్నము లెడలించి నీలి నునుదట్టపు టొల్లియ మీద చాలుగా

నమరిచినట్టి చొక్కటపుటాణి మెఱుంగుల మొత్తముల్ బలెన్

గ్రమముగఁ దోచెఁ దారకలఖండరుచిన్ గగనాంగణంబునన్ . 145

తాత్పర్యము:

కాలమనే గొప్ప వర్తకుడు సాటిలేని సంధ్యారాగాలనే పద్మరాగమణులను తీసివేసి, నీలాకాశమనే నల్లని దుప్పటిపై చక్కగా అమర్చిన స్వచ్ఛమైన ఆణిముత్యాల సమూహాల వలె, ఆకాశమనే ముంగిలిలో నక్షత్రాల యొక్క కాంతి క్రమంగా కనిపించింది.

విశేషాలు:

ఈ పద్యం రాత్రి ఆకాశంలో నక్షత్రాలు కనిపించడాన్ని వర్ణిస్తుంది. కాలాన్ని ఒక వర్తకునిగా, సంధ్యారాగాలను పద్మరాగమణులుగా మరియు నక్షత్రాలను ఆణిముత్యాలుగా పోల్చడం ఒక అందమైన కవితాత్మకమైన చిత్రాన్ని సృష్టిస్తుంది. ఆకాశాన్ని నల్లని దుప్పటిగా వర్ణించడం నక్షత్రాల యొక్క ప్రకాశాన్ని మరింతగా నొక్కి చెబుతుంది.

అలంకారము:

ఈ పద్యంలో రూపక అలంకారము మరియు ఉపమ అలంకారము కలవు.

- రూపక అలంకారము:
    - కాలాన్ని "సమయవణిగ్వరుండు" (కాలమనే గొప్ప వర్తకుడు) అని వర్ణించడం.
    - సంధ్యారాగాలను "అతులసాంధ్యవిభారుణ కంజరాగ రత్నములు" (సాటిలేని సంధ్యారాగాలనే పద్మరాగమణులు) అని పోల్చడం.
    - ఆకాశాన్ని "నీలి నునుదట్టపు టొల్లియ" (నీలాకాశమనే నల్లని దుప్పటి) అని వర్ణించడం.
- ఉపమ అలంకారము: నక్షత్రాల యొక్క కాంతిని "చొక్కటపుటాణి మెఱుంగుల మొత్తముల్ బలెన్" (స్వచ్ఛమైన ఆణిముత్యాల సమూహాల వలె) పోల్చడం.

ఈ పద్యం రాత్రి ఆకాశంలో నక్షత్రాలు కనిపించే దృశ్యాన్ని ఒక అద్భుతమైన వర్ణనతో తెలియజేస్తుంది. కాలం, సంధ్యారాగాలు మరియు నక్షత్రాల మధ్య పోలిక ఒక కవితాత్మకమైన మరియు అందమైన చిత్రాన్ని మనస్సులో నిలుపుతుంది.

క. ఆకాశమండల మధుమ

ధూకానోకహమునందుఁ దులకించు సుమా

నీకముజోకం దగియ

స్తోక ప్రభకడల నిక్కఁ జుక్కలు దోచెన్ 146

తాత్పర్యము:

ఆకాశమనే మధూక వృక్షంలో (ఇప్పచెట్టు) వికసించిన పువ్వుల వలె, నక్షత్రాలు క్రమంగా అధికమైన కాంతితో ప్రకాశించాయి.

విశేషాలు:

ఈ పద్యం రాత్రి ఆకాశంలో నక్షత్రాలు మెరుస్తూ కనిపించడాన్ని వర్ణిస్తుంది. ఆకాశాన్ని మధూక వృక్షంతో పోల్చడం మరియు నక్షత్రాలను ఆ వృక్షంపై వికసించిన పువ్వులతో పోల్చడం ఒక అందమైన కవితాత్మకమైన చిత్రాన్ని సృష్టిస్తుంది. మధూక వృక్షం యొక్క పుష్కలమైన పువ్వులు నక్షత్రాల యొక్క సంఖ్యను మరియు ప్రకాశాన్ని సూచిస్తాయి.

అలంకారము:

ఈ పద్యంలో రూపక అలంకారము మరియు ఉపమ అలంకారము కలవు.

- రూపక అలంకారము: ఆకాశాన్ని నేరుగా "ఆకాశమండల మధుమ ధూకానోకహము" (ఆకాశమనే మధూక వృక్షం) అని వర్ణించడం.
- ఉపమ అలంకారము: నక్షత్రాలను ఆ మధూక వృక్షంపై వికసించిన పువ్వులతో పోల్చడం ("తులకించు సుమానీకముజోకం దగియ"). నక్షత్రాల యొక్క ప్రకాశం మరియు ఆకాశంలో అవి కనిపించే విధానం పువ్వుల యొక్క శోభను గుర్తుకు తెస్తాయి.

ఈ పద్యం రాత్రి ఆకాశంలో నక్షత్రాల యొక్క అందమైన దృశ్యాన్ని ఒక సహజమైన మరియు కవితాత్మకమైన పోలికతో వివరిస్తుంది. ఆకాశాన్ని వృక్షంగా మరియు నక్షత్రాలను పువ్వులుగా ఊహించడం రాత్రి యొక్క ప్రశాంతమైన అందాన్ని మరింతగా తెలియజేస్తుంది.

చ. కలువల గోము జక్కవలగాము వియోగులబాము నల్లవే
ల్పులదొర యొజ్జసాని నెర మోహపు దీము విభావరీసతీ
తిలకము మోము తుంటవిలు దేవునియాముగులాము మంచుర
చ్చలతెలిగీము కుందరుచిసాంద్రుడు చంద్రుఁడు దోచెఁ దూర్పునన్. 147

తాత్పర్యము:

కలువలకు బంధువు, చక్రవాక పక్షులకు వియోగాన్ని కలిగించేవాడు, నల్లని దేవుళ్ళకు ప్రభువు, అయ్యవారి భార్యకు ప్రేమను కలిగించేవాడు, రాత్రి అనే స్త్రీకి తిలకం వంటివాడు, మన్మథుని యొక్క నమ్మకమైన సేవకుడు, మంచు కాంతిలో నిర్మించిన తెల్లని మేడ వంటివాడు, మల్లెపువ్వు వంటి తెల్లని కాంతి కలవాడు అయిన చంద్రుడు చల్లని వెలుగులు చల్లుతూ తూర్పున కనిపించాడు.

విశేషాలు:

ఈ పద్యం చంద్రుని యొక్క అనేక లక్షణాలను మరియు అతని యొక్క ప్రాముఖ్యతను వర్ణిస్తుంది. చంద్రుని కలువలకు స్నేహితుడిగా, చక్రవాకాలకు విరహాన్ని కలిగించేవాడిగా, నల్లని రంగు గల రాత్రికి అధిపతిగా, స్త్రీలకు ప్రేమను కలిగించేవాడిగా, రాత్రికి అలంకారంగా, మన్మథునికి సేవకుడిగా మరియు మంచు కాంతిలో మెరిసే తెల్లని మేడగా పోల్చడం అతని యొక్క బహుముఖమైన పాత్రను తెలియజేస్తుంది.

అలంకారము:

ఈ పద్యంలో అనేక రూపక అలంకారములు ఉన్నాయి.

- చంద్రుడిని కలువలకు "చుట్టము" (బంధువు) అని వర్ణించడం.
- చంద్రుడిని చక్రవాకాల "దాయ" (వియోగాన్ని కలిగించేవాడు) అని వర్ణించడం.
- చంద్రుడిని "నల్లవేల్పులదొర" (నల్లని దేవుళ్ళకు ప్రభువు - రాత్రికి అధిపతి) అని వర్ణించడం.
- చంద్రుడిని "ఒజ్జసాని నెర మోహపు దీము" (అయ్యవారి భార్యకు ప్రేమను కలిగించేవాడు) అని వర్ణించడం.
- చంద్రుడిని "విభావరీసతీ తిలకము" (రాత్రి అనే స్త్రీకి తిలకం) అని వర్ణించడం.
- చంద్రుడిని "తుంటవిలు దేవునియాముగులాము" (మన్మథుని యొక్క నమ్మకమైన సేవకుడు) అని వర్ణించడం.
- చంద్రుడిని "మంచురచ్చలతెలిగీము" (మంచు కాంతిలో నిర్మించిన తెల్లని మేడ) అని వర్ణించడం.
- చంద్రుడిని "కుందరుచిసాంద్రుడు" (మల్లెపువ్వు వంటి తెల్లని కాంతి కలవాడు) అని వర్ణించడం.

ఈ పద్యం చంద్రుని యొక్క వివిధ లక్షణాలను మరియు అతని యొక్క అందాన్ని అనేక రూపకాల ద్వారా తెలియజేస్తుంది. చంద్రుని యొక్క రాక ప్రకృతిలో మరియు మానవ భావాలలో కలిగించే మార్పులను కవి తన కవితాత్మకమైన భాష ద్వారా వర్ణిస్తున్నాడు.

చ. కువలయ విభ్రమదమరగుంభిత గేయనవాదితేయ సం
స్తవమెలయన్ చకోర ముని సంతతి సంతసిలన్ తమో సురాం
గ వితతి వే కరాశుగముఖమ్ములఁ జిమ్ముచుఁ బూర్వ శైల తా
ర్క్ష్య విలసితాంసవీధి కమలాహితుఁ డుజ్జ్వలుఁడయ్యె నయ్యెడన్. 148

. తాత్పర్యము:

భూమిపై మరియు కలువల్లో తిరిగే తుమ్మెదల పాటలనే దేవతా స్తుతులు వ్యాపిస్తుండగా, చకోరాలనే ముని సంతానం సంతోషిస్తుండగా, తన కిరణాలనే బాణాల మొనలతో చీకట్లనే రాక్షసులను చీలుస్తూ, తూర్పు కొండ అనే గరుత్మంతుని యొక్క ప్రకాశవంతమైన భుజాలపై కమలాహితుడు (చంద్రుడు మరియు విష్ణువు) ఆ సమయంలో వెలిగిపోయాడు.

సమన్వయ విశేషాలు:

ఈ పద్యం తూర్పున చంద్రోదయాన్ని విష్ణువు యొక్క విజయంతో సమన్వయిస్తూ వర్ణిస్తుంది. తుమ్మెదల పాటలను దేవతా స్తుతులుగా, చకోరాలను మునులుగా, చీకటిని రాక్షసులుగా మరియు తూర్పు కొండను గరుత్మంతునిగా పోల్చడం ఒక అద్భుతమైన కవితాత్మకమైన చిత్రాన్ని సృష్టిస్తుంది.

చంద్రుడు తన కిరణాలనే బాణాలతో చీకటిని పారద్రోలడం, విష్ణువు తన చేతులతో రాక్షసులను సంహరించడానికి సమానంగా భావించవచ్చు. అలాగే, చంద్రుడు తూర్పున ప్రకాశించడం, విష్ణువు గరుత్మంతునిపై అధిరోహించి ప్రకాశించడంతో పోల్చవచ్చు. "కమలాహితుడు" అనే పదానికి చంద్రుడు మరియు విష్ణువు అని రెండు అర్థాలు ఉండటం ఈ సమన్వయానికి మరింత బలం చేకూరుస్తుంది. చంద్రోదయం యొక్క వైభవాన్ని విష్ణువు యొక్క విజయంతో అనుసంధానించడం ద్వారా పద్యానికి ఒక ఆధ్యాత్మిక మరియు పౌరాణిక కోణాన్ని జోడించారు.

సమన్వయ అలంకారము:

ఈ పద్యంలో అనేక రూపక అలంకారములు మరియు శ్లేష అలంకారము కలవు.

- **రూపక అలంకారము: (మునుపటిలాగే)**
  - **తుమ్మెదల పాటలను "దేవతాస్తుతులు" అని వర్ణించడం.**
  - **చకోరాలను "ముని సంతతి" అని పోల్చడం.**
  - **చీకటిని "తమో సురాంగవితతి" (చీకటి అనే రాక్షసుల సమూహం) అని వర్ణించడం.**
  - **తూర్పు కొండను "పూర్వ శైల తార్క్ష్య" (తూర్పు కొండ అనే గరుత్మంతుడు) అని వర్ణించడం.**
- **శ్లేష అలంకారము: "కమలాహితుడు" అనే పదానికి చంద్రుడు మరియు విష్ణువు అని రెండు అర్థాలు ఉండటం ఈ పద్యానికి ప్రధానమైన అలంకారం. అలాగే, "కర" శబ్దానికి "కిరణము" మరియు "చేయి" అని రెండు అర్థాలు ఉండటం వల్ల చంద్రుడు తన కిరణాలతో చీకటిని పారద్రోలడం మరియు విష్ణువు తన చేతులతో రాక్షసులను సంహరించడం అనే భావనలు ఒకేసారి స్ఫురిస్తాయి.**

ఈ పద్యం చంద్రోదయాన్ని విష్ణువు యొక్క విజయంతో అద్భుతంగా సమన్వయిస్తుంది. "కరము" మరియు "కమలాహితుడు" అనే పదాలలోని శ్లేష ద్వారా కవి ఒకేసారి ప్రకృతి యొక్క అందాన్ని మరియు పౌరాణిక గాథను మనోహరంగా వర్ణించాడు.

సీ. పచ్చకప్పురపు కుప్పలు నింగి యంగడి

నించు మర్యాద రాయంచ లెల్ల

గుంపుగూడినగతి గొప్ప గందంపు ల

ప్పలు విప్పుగా నుంచుపగిది కుంద

మాలిక లెత్తినమాడ్కిని మగరాలు

చల్లినకరణి వింజామరములు

వ్రేలఁగట్టినలీల పాలారఁబో సిన

పరువడి శంఖముల్ పఱపుజాడ

తెల్లుబూచినయేపున మల్లెవిరులు

వీఁక వెలిదమ్మితేకులజోక నిండు

పండు వెన్నెల వెల్లి యఖండరుచుల

కంజజాతాండ ఖండంబు కలయ(బర్వె.149

తాత్పర్యము:

ఆకాశమనే దుకాణంలో పచ్చ కర్పూరం కుప్పలు పోసినట్లు, హంసలు గుంపులు కూడినట్లు, గొప్ప గంధపు ముద్దలు విప్పారినట్లు, మొల్లల దండలు కట్టినట్లు, మకరంద బిందువులు చల్లినట్లు, వింజామరలు వేలాడదీసినట్లు, పాలు ఆరబోసినట్లు, శంఖాలు పరిచినట్లు, తెల్లని పూల తీగలు పూచినట్లు, మల్లెపూలు విరిసినట్లు, తెల్లని తామర రేకులు నిండినట్లు, నిండు పున్నమి వెన్నెల తన తెల్లని కాంతితో బ్రహ్మాండమంతా వ్యాపించింది.

విశేషాలు:

ఈ పద్యం పున్నమి రాత్రి యొక్క అందాన్ని అనేక మనోహరమైన పోలికలతో వర్ణిస్తుంది. ఆకాశాన్ని ఒక దుకాణంగా, వెన్నెలను వివిధ రకాల తెల్లని మరియు స్వచ్ఛమైన వస్తువులుగా ఊహించడం ఒక అద్భుతమైన దృశ్యాన్ని కళ్ళముందు ఉంచుతుంది. పచ్చ కర్పూరం యొక్క స్వచ్ఛత, హంసల యొక్క తెల్లదనం, గంధం యొక్క సువాసన, మొల్లల దండల అందం, మకరందం యొక్క స్వచ్ఛత, వింజామరల యొక్క మెరుపు, పాల యొక్క తెలుపు, శంఖాల యొక్క కాంతి, తెల్లని పూల తీగల యొక్క వ్యాప్తి మరియు మల్లెపూల యొక్క వికాసం వెన్నెల యొక్క స్వచ్ఛతను మరియు వ్యాప్తిని మరింతగా నొక్కి చెబుతాయి.

అలంకారము:

ఈ పద్యంలో అనేక ఉపమా అలంకారములు ఉన్నాయి. ప్రతి వాక్యంలో వెన్నెలను ఒక నిర్దిష్టమైన తెల్లని మరియు అందమైన వస్తువుతో పోల్చడం జరిగింది.

- పచ్చకప్పురపు కుప్పలు నింగి యంగడి నించు మర్యాద రాయంచ లెల్ల గుంపుగూడినగతి
- గొప్ప గంధంపు లప్పలు విప్పుగా నుంచుపగిది కుంద మాలిక లెత్తినమాడ్కిని
- మగరాలు చల్లినకరణి వింజామరములు వ్రేలఁగట్టినలీల
- పాలారఁబో సిన పరువడి శంఖముల్ పఱపుజాడ
- తెల్లుబూచినయేపున మల్లెవిరులు వీఁక
- వెలిదమ్మితేకులజోక నిండు పండు వెన్నెల వెల్లి

ఈ పోలికల ద్వారా కవి పున్నమి వెన్నెల యొక్క స్వచ్ఛమైన తెల్లదనాన్ని మరియు అది వ్యాపించిన విశాలమైన ప్రాంతాన్ని మనోహరంగా వర్ణిస్తున్నాడు. ప్రతి పోలిక వెన్నెల యొక్క ఒక ప్రత్యేకమైన లక్షణాన్ని లేదా దాని యొక్క ప్రభావాన్ని తెలియజేస్తుంది.

ఆ సమయంబునఁ జెన్నలరు కన్నె వెన్నెలల వెన్నెలపులుగులలముకొన్న చిన్నెలవన్నెల చిన్నారి పొన్నారి జిగితొగరు వగపొగరు తొగరేకు చిప్పలొప్పారు కోరలుగా నలవరించి, యించువేడుకల కలకలారావంబుల నొండొంటి బిలుచుచు, వలవంతల చింతల యింతుల చెంతల రంతులు సేయుచు డాయుచు పాయుచు బంతులై కూర్చుండి నిండుపన్నీటి యేటి కాలువల తావుల తావులం దాముకొన్న కన్నె వెన్నెలలునించి యించు ఖండర సమ్ముల మించు గుజ్జు వెన్నెలల నంజుకొననిచ్చి నచ్చికల బుజ్జగింపుచు కూరిమి మీఱంజేరి నారీమణుల కొసంగి పిదపఁ గ్రోలుచు సోలుచు వ్రాలుచు చొక్కిచొక్కి మదంబెక్కి నిక్కి మక్కువలుమీఱ నసమమదన సామ్రాజ్య సంపదం బొంపిరి వోవునదియునుపట్టయిన మింటి పెనమునంజూపట్టి చూపట్టని తొట్టినమదంబున నిందుబింబంబదటు నం జేసి పెరవారికదిసిన వానిబో గదిమి నిక్కుగల ముక్కుల టెక్కులం జిదుమబోయి చఱచి మేనుమఱచి యెక్కడెక్కడవోయె నేదేది యేమేమి యనుచు ననుచుమదమ్ముటక్కున దొక్కుతొక్కు పలుకులు పలుకుచు నళుకుచు విందులుగా చిందులు ద్రొక్కునవియును పొగరువగ మబ్బుననుబ్బి తబ్బిబ్బుగానా గుబ్బగబ్బిపోటు మాటలాడి జగడించి మిన్నంటి కొన్నింటిసాకిరివెట్టి చెలువగల కలువతేకుల బాకులు వీఁకం బూని యానికతలంకక బింకంబున సంకంబునకు జంకించక వేట్లాడ నగ్గలికడగ్గరు నవియును మవ్వంబునివ్వటిల్ల చెందొవపూవులు కాడలతో గదియించి యకరువులు మెట్లుగాబూని యానూలుననానికగా తంత్రులు నిలిపి క్రొవ్వాడిమీటుకొనగోరు లొకయించుక మోచి నీటుగా మీటుచు బోటులురాఁగోరి వెన్నెలల నలయించు జిలిబిలివలపులపొందుగా చిందులు వ్రాయించునవియును నగుచు నగుచునున్నవానివినోదమ్ములు కనుఁ గొనుచు నా నాకలోక కోకకుచానికరంబులు ప్రయత్నంబున. 150

తాత్పర్యము:

ఆ సమయంలో మనోహరమైన లేత వెన్నెలలో, వెన్నెల పులుగులు (చకోరాలు) తమ అందమైన రంగులతో మెరిసే పువ్వుల రేకులనే పానపాత్రలుగా చేసుకున్నాయి. అవి కలకలారావాలతో ఒకదానినొకటి పిలుచుకుంటూ, తమ జంటలైన ఆడ మగ పక్షులు వలపుతో కూడిన కోపాలను చూపుతూనే వెంటనే కరిగిపోయాయి. నిండు పన్నీటి నది యొక్క కాలువల వద్ద గుబులుగా ఉన్న లేత వెన్నెలను ఆస్వాదించాయి. చెరుకు రసం కంటే తియ్యనైన గుజ్జు వెన్నెలను గ్రోలాయి. ఒకదానినొకటి బుజ్జగిస్తూ ప్రేమతో వెన్నెల రసాలను తాగించాయి. మొదట ఆడ పక్షి త్రాగిన తర్వాత మగ పక్షి త్రాగింది. త్రాగిన తర్వాత రెండూ మదమెక్కి గర్వంగా నిలబడ్డాయి, ప్రేమతో మన్మథ సామ్రాజ్య సంపదలో తేలిపోతూ ఆకాశంలోకి ఎగిరాయి. తమ తమ జత పక్షులను గుర్తించలేక పైకి దూకబోయిన వాటిని ముక్కులతో పొడిచి, గోళ్ళతో గిచ్చి, చివరికి తమ జతలను చేరుకొని సుఖించాయి. మదంతో కలహాలకు దిగి తీర్పు కోసం ఇతర పక్షులను ఆశ్రయించాయి. తమకు మద్దతుగా సాక్షులను సమకూర్చుకొని తగాదాలు పెట్టుకున్నాయి. కలువ రేకులను కత్తులుగా చేసుకుని యుద్ధాలు చేశాయి. ఎర్ర కలువ పువ్వుల కాండాలను మెట్లుగా చేసుకుని, నూలు పోగుల వంటి తీగలను అమర్చి, తమ గోళ్ళతో అందంగా మీటుతూ తమ జంటలను ఆకర్షించడానికి మగ పక్షులు పాటలు పాడటం మొదలుపెట్టాయి. ఇలా నవ్వుతూ ఉన్న వాటి వినోదాలను దేవలోకంలోని స్త్రీల సమూహాలు ప్రయత్నపూర్వకంగా చూశాయి.

విశేషాలు:

ఈ పద్యం పున్నమి వెన్నెలలో చకోర పక్షుల యొక్క విలాసవంతమైన మరియు శృంగారభరితమైన క్రీడలను వర్ణిస్తుంది. అవి వెన్నెలను ఆస్వాదించడం, ఒకదానినొకటి ప్రేమగా చూసుకోవడం, కలహించుకోవడం మరియు తిరిగి కలుసుకోవడం వంటి వాటిని కవి మనోహరంగా చిత్రీకరించాడు. పక్షులు పువ్వుల రేకులను పానపాత్రలుగా చేసుకోవడం, వెన్నెలను రసంగా త్రాగడం వంటి ఊహలు పద్యానికి ఒక ప్రత్యేకమైన కవితాత్మకతను అందిస్తాయి. మదమెక్కిన తర్వాత వాటి ప్రవర్తన, కలహాలు మరియు తిరిగి తమ జతలను చేరుకోవడం వంటివి వాటి సహజమైన ప్రవృత్తిని తెలియజేస్తాయి. మగ పక్షులు తమ జంటలను ఆకర్షించడానికి పాటలు పాడటం శృంగారభావానికి మరింత సొబగులు అద్దుతుంది. దేవలోకంలోని స్త్రీలు ఈ వినోదాలను చూడటం ఈ సన్నివేశానికి ఒక దివ్యమైన కోణాన్నిస్తుంది.

అలంకారము:

ఈ పద్యంలో అనేక రూపక అలంకారములు మరియు వర్ణనాత్మక అలంకారములు ఉన్నాయి.

- రూపక అలంకారము:
  - వెన్నెలను రసంగా వర్ణించడం.

- పువ్వుల రేకులను పానపాత్రలుగా పోల్చడం.
- కలువ రేకులను కత్తులుగా ఊహించడం.
- ఎర్ర కలువ కాండాలను మెట్లుగా భావించడం.
- నూలు పోగులను తీగలుగా పోల్చడం.

- వర్ణనాత్మక అలంకారము: చకోరాల యొక్క రంగులు, వాటి యొక్క కలకలారావాలు, వాటి ప్రేమ మరియు కోపాలు, అవి వెన్నెలను త్రాగే విధానం, వాటి మదమెక్కిన ప్రవర్తన, కలహాలు, పాటలు పాడటం మరియు దేవలోకంలోని స్త్రీలు వాటిని చూడటం వంటి అనేక దృశ్యాలను కళ్ళకు కట్టినట్లు వర్ణించడం జరిగింది.

ఈ పద్యం పున్నమి వెన్నెల యొక్క మాయాజాలంలో చకోర పక్షుల యొక్క శృంగార క్రీడలను ఒక అద్భుతమైన కవితా చిత్రంగా ఆవిష్కరిస్తుంది. ప్రకృతిలోని చిన్న జీవుల యొక్క ప్రేమ మరియు వినోదాలను కవి తన ఊహాశక్తితో ఒక దివ్యమైన అనుభవంగా మారుస్తాడు.

క. మునిలోక కోక వైరులఁ

గని మోహలతాళిఁ ద్రుంచి ఘనతరవైరా

గ్య నిరూఢినున్న వీరలఁ

జెనకన్ మఱిఁ గినుక శాపశిఖిఁద్రోతురొగిన్. 151

తాత్పర్యము:

రంభ మొదలైన అప్సరసలు ఆ చకోరాల యొక్క వింత చేష్టలను చూస్తూ కొంతసేపు వినోదించారు. ఆ తర్వాత, తమకు లొంగని మునుల సమూహాన్ని చూసి భయపడ్డారు. ప్రేమ అనే తీగను తెంచి, గొప్ప వైరాగ్యంలో స్థిరంగా ఉన్న ఆ మునులను కదిలించడానికి ప్రయత్నిస్తే, వారు కోపంతో శాపమనే అగ్నిలో తమను పడవేస్తారేమో అని వెనుకాడారు.

సవరించిన విశేషాలు:

ఈ పద్యం అప్సరసలు చకోరాల వినోదాలను చూసిన తర్వాత, మునుల యొక్క వైరాగ్యం మరియు కోపం గురించి ఆలోచించి భయపడటాన్ని వర్ణిస్తుంది. అప్సరసలు మునుల తపోశక్తిని మరియు వారి యొక్క దృఢమైన నిశ్చయాన్ని గ్రహిస్తారు. ప్రేమ మరియు శృంగారంతో వారిని ప్రలోభపెట్టడం అసాధ్యమని తెలుసుకుంటారు. ఒకవేళ వారు ప్రయత్నించినా, మునుల కోపం శాపంగా మారి తమను నాశనం చేస్తుందని భయపడతారు. ఇది మునుల యొక్క ఆధ్యాత్మిక శక్తి యొక్క గొప్పతనాన్నినాన్ని మరియు అప్సరసల యొక్క పరిమితులను తెలియజేస్తుంది.

సవరించిన అలంకారము:

ఈ పద్యంలో రూపక అలంకారము మరియు భయానక రసము యొక్క సూచన కలదు.

- రూపక అలంకారము:
    - మోహాన్ని "మోహలతాళి" (ప్రేమ అనే తీగ) అని వర్ణించడం.
    - కోపాన్ని "శాపశిఖి" (శాపమనే అగ్ని) అని పోల్చడం.
- భయానక రసము: మునుల యొక్క కోపం మరియు శాపం యొక్క భయం అప్సరసల యొక్క వెనుకడుగుకు కారణం కావడం భయానక రసాన్ని సూచిస్తుంది.

ఈ పద్యం అప్సరసలు మునుల యొక్క ఆధ్యాత్మిక శక్తిని గుర్తించి వారి ప్రయత్నాలను విరమించుకున్న విషయాన్ని తెలియజేస్తుంది. మునుల యొక్క వైరాగ్యం మరియు కోపం యొక్క శక్తిని వారు అర్థం చేసుకుంటారు.

.

గీ. ఫాలరోచనఫాల కరాళనేత్ర
కీలి కీలల లీల మిక్కిలి తపోగ్ని
దనరియున్నారు వీరల ధైర్యధనము
కన్నపెట్టఁగఁ జాలఁడు కంతుఁడనుచు 152

తాత్పర్యము:

ఫాలనేత్రుడైన శివుని ఫాలభాగమునందలి అగ్ని జ్వాలల వలె వీరి యొక్క తపోగ్ని జ్వాలలు మిక్కిలి భయంకరంగా ప్రకాశిస్తున్నాయి. మన్మథుడు కూడా వీరి యొక్క ధైర్యమనే సంపదను చూడటానికి కూడా సాహసించలేడు.

విశేషాలు:

ఈ పద్యం సప్తర్షుల యొక్క గొప్ప తపశ్శక్తిని మరియు వారి యొక్క దృఢమైన ధైర్యాన్ని వర్ణిస్తుంది. వారి తపోగ్నిని శివుని ఫాలనేత్రంలోని భయంకరమైన అగ్నితో పోల్చడం వారి యొక్క ఆధ్యాత్మిక శక్తి యొక్క తీవ్రతను తెలియజేస్తుంది. మన్మథుడు కూడా వారి ధైర్యానికి ఎదురు నిలవలేడని చెప్పడం వారి యొక్క మానసిక స్థైర్యాన్ని మరియు వైరాగ్యాన్ని సూచిస్తుంది.

అలంకారము:

ఈ పద్యంలో ఉపమ అలంకారము మరియు అతిశయోక్తి అలంకారము కలవు.

- ఉపమ అలంకారము: సప్తర్షుల తపోగ్నిని శివుని ఫాలనేత్రంలోని అగ్ని జ్వాలలతో పోల్చడం ("ఫాలరోచనఫాల కరాళనేత్ర కీలి కీలల లీల").

- అతిశయోక్తి అలంకారము: మన్మథుడు కూడా వారి ధైర్యమును కన్నెత్తి చూడలేడు అని చెప్పడం వారి యొక్క మానసిక స్థైర్యాన్ని అతిశయోక్తిగా వర్ణించడం.

ఈ పద్యం సప్తర్షుల యొక్క అసాధారణమైన తపశ్శక్తిని మరియు వారి యొక్క అచంచలమైన ధైర్యాన్ని శక్తివంతంగా తెలియజేస్తుంది. వారి ఆధ్యాత్మిక బలం మరియు మానసిక స్థిరత్వం మన్మథుని యొక్క శృంగార ప్రయత్నాలను కూడా నిష్ఫలం చేస్తాయని కవి నొక్కి చెబుతున్నాడు.

ముందర నరుంధతిం గని

సౌందర్యముబూనుమేను చటుల తపోగ్నిన్

గందఁగ నున్నది వికృతిన్

జెందింపఁగఁ జాల దీ వసిష్ఠమునీంద్రున్ . 153

తాత్పర్యము:

అదిగో! అరుంధతీ దేవి. ఎంత చక్కనిది! అయినప్పటికీ, వసిష్ఠ మునీంద్రుని మనస్సును మన్మథుని వశం చేయలేక, తాను కూడా తీవ్రమైన తపస్సులో నిమగ్నమై ఉంది.

విశేషాలు:

ఈ పద్యం అరుంధతీ దేవి యొక్క సౌందర్యాన్ని మరియు ఆమె యొక్క తపశ్శక్తిని వర్ణిస్తుంది. ఆమె ఎంత అందమైనదైనప్పటికీ, ఆమె తన భర్త అయిన వసిష్ఠ మునీంద్రుని యొక్క దృఢమైన వైరాగ్యాన్ని మరియు తపస్సును భంగం చేయలేకపోయింది. పైగా, ఆమె కూడా తన భర్తకు తగిన భార్యగా ఉండటానికి తీవ్రమైన తపస్సు చేస్తోంది. ఇది అరుంధతీ దేవి యొక్క గొప్ప పాతివ్రత్యాన్ని మరియు ఆధ్యాత్మిక నిబద్ధతను తెలియజేస్తుంది. మన్మథుడు కూడా వారి యొక్క దృఢమైన సంకల్పాన్ని జయించలేడని సూచిస్తుంది.

అలంకారము:

ఈ పద్యంలో విశేషణోపమ అలంకారము మరియు వైరాగ్య రసము యొక్క సూచన కలదు.

- విశేషణోపమ అలంకారము: అరుంధతీ దేవి యొక్క సౌందర్యాన్ని వర్ణించినప్పటికీ, ఆమె తపస్సు యొక్క తీవ్రతను చెప్పడం ద్వారా ఆమె యొక్క ఆధ్యాత్మిక గుణానికి ప్రాధాన్యత ఇవ్వడం.
- వైరాగ్య రసము: వసిష్ఠ మునీంద్రుని యొక్క దృఢమైన వైరాగ్యం మరియు అరుంధతీ దేవి యొక్క తపస్సు వైరాగ్య రసాన్ని సూచిస్తాయి. మన్మథుడు వారిని జయించలేకపోవడం వారి యొక్క ఆధ్యాత్మిక శక్తిని తెలియజేస్తుంది.

ఈ పద్యం అరుంధతీ దేవి యొక్క బాహ్య సౌందర్యం కంటే ఆమె యొక్క అంతర్గత శక్తిని మరియు ఆధ్యాత్మిక నిబద్ధతను మరింతగా తెలియజేస్తుంది. వసిష్ఠ మునీంద్రుని యొక్క వైరాగ్యం మరియు అరుంధతీ దేవి యొక్క తపస్సు వారి యొక్క దృఢమైన సంకల్పాన్ని చాటుతాయి.

మ. మన యాటల్ మన పాటలున్ మన కళామర్మానుభావ క్రియల్
పనిలే ది త్తఱి వాద మేటికిని నీపాటింక నెవ్వారలున్
గనకుండం జనకున్న గాదని పొసంగన్ రంభతోఁబల్కి వ
చ్చినజాడం జనిరందఱుంగదలి యా జేజేమిటారుల్వేసన్ . 154

తాత్పర్యము:

"మన ఆటలు, మన పాటలు మరియు మన శృంగార చేష్టలు ఇక్కడ నిష్ప్రయోజనము. ఇతరులు మన అవమానకరమైన స్థితిని చూడకముందే మనం ఇక్కడి నుండి వెళ్ళిపోవడమే మంచిది" అని రంభతో చెప్పి, వచ్చిన దారిలోనే ఆ అందమైన అప్సరసలందరూ వెంటనే తిరిగి వెళ్ళిపోయారు.

విశేషాలు:

ఈ పద్యం అప్సరసలు తమ ప్రయత్నాలు విఫలం కావడంతో నిరాశ చెందడాన్ని మరియు అక్కడి నుండి వెళ్ళిపోవాలని నిర్ణయించుకోవడాన్ని వర్ణిస్తుంది. మునుల యొక్క దృఢమైన వైరాగ్యం ముందు తమ యొక్క శృంగార ప్రయత్నాలు పని చేయవని వారు గ్రహిస్తారు. తమ యొక్క ఆటలు, పాటలు మరియు శృంగార చేష్టలు నిష్ఫలమైనవని వారు భావిస్తారు. ఇతరులు తమ ఓటమిని మరియు అవమానాన్ని చూడకముందే అక్కడి నుండి వెళ్ళిపోవడమే మంచిదని వారు నిర్ణయించుకుంటారు. ఇది వారి యొక్క నిరాశను మరియు తమ పరువును కాపాడుకోవాలనే తపనను తెలియజేస్తుంది.

అలంకారము:

ఈ పద్యంలో నిరాశ రసము మరియు స్వభావోక్తి అలంకారము కలవు.

- నిరాశ రసము: అప్సరసలు తమ ప్రయత్నాలు విఫలం కావడంతో నిరాశ చెందడం మరియు అక్కడి నుండి వెళ్ళిపోవాలని నిర్ణయించుకోవడం నిరాశ రసాన్ని సూచిస్తుంది. "పనిలే ది త్తఱి వాద మేటికిని" అనే మాటలు వారి నిస్పృహను తెలియజేస్తాయి.
- స్వభావోక్తి అలంకారము: అప్సరసలు తమ పరిస్థితిని చర్చించుకోవడం మరియు వెంటనే అక్కడి నుండి వెళ్ళిపోవాలని నిర్ణయించుకోవడం వారి యొక్క సహజమైన ప్రతిస్పందనను వర్ణిస్తుంది.

ఈ పద్యం అప్సరసల యొక్క ఓటమిని మరియు వారు నిష్క్రమించిన విధానాన్ని సహజంగా మరియు స్పష్టంగా తెలియజేస్తుంది. వారి యొక్క నిరాశ మరియు తమ పరువును కాపాడుకోవాలనే ఆలోచన వారి చర్యలకు కారణమవుతాయి.

క. చని రచ్చర లిటు వీరల

కెనయెవ్వరు ధైర్యచర్య నిల నని మునులన్

గనుఁగొన వచ్చెననఁగ వే

గనుపట్టె న్వేగుజుక్క కాంతులు నిక్కన్ . 165

తాత్పర్యము:

అంతట అప్సరసలు వెళ్ళిపోగా, "ఓహో! ఈ మహర్షులు ఎంత ధీరులు!" అని అనుకుంటూ, మునీంద్రులను చూడాలనే కోరికతో వేగుచుక్క (శుక్రుడు) త్వరగా తన కాంతులను ప్రకాశింపజేస్తూ కనిపించింది.

విశేషాలు:

ఈ పద్యం అప్సరసల నిష్క్రమణ తర్వాత వేగుచుక్క ఆకాశంలో కనిపించడాన్ని వర్ణిస్తుంది. అప్సరసలు మునుల యొక్క ధైర్యాన్ని మెచ్చుకొని వెళ్ళిపోవడం, వారి యొక్క గొప్పతనాన్నినాన్ని సూచిస్తుంది. వేగుచుక్క మునులను చూడాలనే కోరికతో ఉదయించడం అనేది ప్రకృతి కూడా వారి యొక్క ధీరత్వాన్ని గౌరవిస్తున్నట్లుగా భావించవచ్చు. వేగుచుక్క కొత్త ఆశకు మరియు జ్ఞానోదయానికి చిహ్నం కావడం ఇక్కడ మునుల యొక్క ఆధ్యాత్మిక ఉన్నతిని సూచిస్తుంది.

అలంకారము:

ఈ పద్యంలో ఉత్ప్రేక్ష అలంకారము మరియు స్వభావోక్తి అలంకారము కలవు.

- ఉత్ప్రేక్ష అలంకారము: వేగుచుక్క మునులను చూడాలనే కోరికతో ఉదయించిందని ఊహించడం ("మునులన్ గనుఁగొన వచ్చెననఁగ వే గనుపట్టెన్వేగుజుక్క కాంతులు నిక్కన్"). ఇక్కడ వేగుచుక్కకు మానవ లక్షణాన్ని ఆపాదించడం జరిగింది.

- స్వభావోక్తి అలంకారము: వేగుచుక్క ఉదయించడం అనేది ఒక సహజమైన దృగ్విషయమైనప్పటికీ, దానిని మునుల యొక్క ధైర్యానికి ప్రతిస్పందనగా వర్ణించడం ఒక కవితాత్మకమైన స్వభావోక్తి.

ఈ పద్యం మునుల యొక్క ధీరత్వాన్ని మరియు ఆధ్యాత్మిక గొప్పతనాన్నినాన్ని ప్రకృతి కూడా గౌరవిస్తున్నట్లుగా వర్ణిస్తుంది. వేగుచుక్క యొక్క ఉదయం ఒక కొత్త ఆరంభానికి మరియు జ్ఞానానికి సూచనగా నిలుస్తుంది.

ఉ. వేలుపు జవ్వనుల్ జనిరి వేకువ తేకువగూడ జూడగా
దాలిమి దూలి వీరు దయదప్పి యొకించుక కన్నువిచ్చినన్
జాల ప్రమాదమంచు రభసంబున నంబుజవై రిజా ఱె బెన్
జాలిని న స్తకూటముల చాటున డాగగఁబోవుకైవడిన్ . 156

తాత్పర్యము:

అప్సరసలు తొందరగా మేలుకొని తమ నివాసాలకు వెళ్ళిపోయారు. "నేను ఇక్కడే ఉంటే వీరు ఎప్పుడు కన్ను తెరుస్తారో! ఏమంటారో! ఆలస్యం చేస్తే ప్రమాదం జరుగుతుంది" అని భయపడి, ఏడు శిఖరాల మాటున దాక్కోవడానికి వెళుతున్నట్లు చంద్రుడు ఆకాశం నుండి జారిపోయాడు (అస్తమించాడు).

విశేషాలు:

ఈ పద్యం చంద్రుడు అస్తమించడాన్ని అప్సరసల భయానికి ప్రతిస్పందనగా వర్ణిస్తుంది. అప్సరసలు మునుల యొక్క తపశ్శక్తిని చూసి భయపడి వెళ్ళిపోవడం, చంద్రునిలో కూడా భయాన్ని కలిగిస్తుంది. మునులు అనుకోకుండా కన్ను తెరిస్తే తమను శపిస్తారేమో అనే భయంతో చంద్రుడు త్వరగా అస్తమించడానికి ప్రయత్నిస్తున్నట్లు కవి ఊహిస్తున్నాడు. ఏడు శిఖరాల మాటున దాక్కోవడం అనేది చంద్రుడు పూర్తిగా అదృశ్యం కావడాన్ని సూచిస్తుంది.

అలంకారము:

ఈ పద్యంలో ఉత్ప్రేక్ష అలంకారము మరియు భయానక రసము యొక్క సూచన కలదు.

- ఉత్ప్రేక్ష అలంకారము: చంద్రుడు మునుల భయంతో ఏడు శిఖరాల మాటున దాక్కోవడానికి వెళుతున్నట్లు ఊహించడం ("న స్తకూటముల చాటున డాగగఁబోవుకైవడిన్"). ఇక్కడ చంద్రునికి మానవ లక్షణాన్ని మరియు భయాన్ని ఆపాదించడం జరిగింది.
- భయానక రసము: మునుల యొక్క కోపం మరియు శాపం యొక్క భయం చంద్రుని యొక్క తొందరపాటుకు కారణం కావడం భయానక రసాన్ని సూచిస్తుంది. "జాల ప్రమాదమంచు

రభసంబున నంబుజవై రిజా ఱె బెన్ జాలినిన్" అనే వాక్యం చంద్రుని యొక్క భయాన్ని తెలియజేస్తుంది.

ఈ పద్యం చంద్రుడు అస్తమించడాన్ని ఒక భయానకమైన సంఘటనగా వర్ణిస్తుంది. మునుల యొక్క తపశ్శక్తి యొక్క ప్రభావం చంద్రునిపై కూడా చూపినట్లు కవి ఊహిస్తున్నాడు.

క. తుఱుమున దుఱిమిన మొల్లల
సరు లెడలి గగనలక్ష్మి సంపంగి విరుల్
దుఱిమెనొనా రిక్కల సిరి
దఱుగన్ రవిరుచులుకొన్ని తఱిఁదీండ్రించెన్ . 157

తాత్పర్యము:

ఆకాశ లక్ష్మి ముందుగా తన తలలో తురుముకున్న మొల్లల దండలను తీసివేసి, తన కొప్పున సంపంగి పువ్వులను తురుముకుందేమో అన్నట్లు నక్షత్రాల కాంతి తగ్గగా, సూర్య కిరణాలు కొన్ని ఆకాశంలో మెరిసాయి.

విశేషాలు:

ఈ పద్యం తెల్లవారుతున్న వేళ ఆకాశంలో జరుగుతున్న మార్పులను వర్ణిస్తుంది. రాత్రి వెళ్ళిపోతుండగా నక్షత్రాల కాంతి మందగించడం మరియు సూర్య కిరణాలు కనిపించడం ఒక సహజమైన దృగ్విషయం. దీనిని కవి ఆకాశ లక్ష్మి తన అలంకరణను మార్చుకుంటున్నట్లుగా ఊహిస్తున్నాడు. మొల్లల దండల స్థానంలో సంపంగి పువ్వులను తురుముకోవడం అనేది రాత్రి యొక్క చల్లని స్వభావం నుండి పగటి యొక్క వెచ్చని మరియు ప్రకాశవంతమైన స్వభావానికి మారడాన్ని సూచిస్తుంది.

అలంకారము:

ఈ పద్యంలో ఉత్ప్రేక్ష అలంకారము కలదు.

- ఉత్ప్రేక్ష అలంకారము: నక్షత్రాలు తొలగిపోవడాన్ని ఆకాశ లక్ష్మి మొల్లల దండలను తీసివేయడం వలెను, సూర్య కిరణాలు కనిపించడాన్ని సంపంగి పువ్వులను తురుముకోవడం వలెను ఊహించడం ("తుఱుమున దుఱిమిన మొల్లల సరులెడలి గగనలక్ష్మి సంపంగి విరుల్ దుఱిమెనొనా"). ఇక్కడ ఆకాశానికి ఒక స్త్రీ లక్షణాలను ఆపాదించి, ఆమె అలంకరణను మార్చుకుంటున్నట్లు వర్ణించడం జరిగింది.

ఈ పద్యం తెల్లవారుతున్న వేళ ఆకాశంలో కనిపించే మార్పులను ఒక అందమైన కవితాత్మకమైన ఊహతో తెలియజేస్తుంది. రాత్రి నుండి పగటికి మారే క్రమంలో ప్రకృతిలో జరిగే మార్పులను కవి తనదైన శైలిలో వర్ణించాడు.

సీ. చీకటి మొదలిజేజేలపైఁ జను నింద్రు

క్రొంబట్టు తెలిగుడారంబనంగ

ఇనురాకఁ బ్రాగ్దిశావనజాక్షి కై సేయ

పాటించు రత్నదర్పణమనంగ

ఉదయాచలమురారి హృదయభాగమ్మున

రాణించు కౌస్తుభరత్నమనఁగ

పూర్వాంబుధి ప్రాంతభూమిఁ గన్పట్టెడు

మంజు ప్రవాళ నికుంజమనఁగ

కుముద రమ పెంపు నె త్తమ్మిగుంపు సొంపు

కటిక చీక (టి తిండి శంకరునిబండి

వేవెలుంగులజోదు ముచ్వేల్పుపాదు

ప్రాచిఁగనుపట్టె మినుకులబరణి తరణి. 158

తాత్పర్యము:

చీకట్లనే రాక్షసులపై దాడి చేయడానికి వెళ్తున్న ఇంద్రుని యొక్క తెల్లని పట్టు గుడారమో అన్నట్లు, సూర్యుడు వస్తున్నాడని తూర్పు దిక్కు అనే స్త్రీ తన అలంకరణ కోసం పట్టుకున్న రత్నాల అద్దమో అన్నట్లు, ఉదయ పర్వతమనే విష్ణువు యొక్క హృదయ భాగంలో ప్రకాశించే కౌస్తుభమణియో అన్నట్లు, తూర్పు సముద్ర తీరం సమీపంలో కనిపించే మెత్తని పగడపు పొదరిల్లో అన్నట్లు, లోకమనే లక్ష్మి యొక్క అభివృద్ధిని, అందమైన తామరల సమూహాల యొక్క శోభను, దట్టమైన చీకటిని తినేవాడును, శివుని యొక్క రథమైనవాడును, వేల కాంతుల యోధుడును, ముగ్గురు దేవతల యొక్క స్వరూపమైనవాడును, జ్ఞానమనే నిధియు అయిన సూర్యుడు తూర్పు దిక్కున ప్రకాశించాడు.

విశేషాలు:

ఈ పద్యం సూర్యోదయాన్ని అనేక అద్భుతమైన పోలికలతో వర్ణిస్తుంది. సూర్యుని యొక్క రాకను ఇంద్రుని గుడారంతో, తూర్పు దిక్కు పట్టుకున్న అద్దంతో, విష్ణువు యొక్క కౌస్తుభమణితో మరియు పగడపు పొదరిల్లుతో పోల్చడం ఉదయకాలపు అందాన్ని మరియు ప్రాముఖ్యతను తెలియజేస్తుంది. సూర్యుని యొక్క వివిధ లక్షణాలను (చీకటిని తినేవాడు, శివుని రథం, వెలుగుల యోధుడు, త్రిమూర్తుల స్వరూపం, జ్ఞాన నిధి) పేర్కొనడం అతని యొక్క బహుముఖమైన శక్తిని మరియు ప్రాముఖ్యతను సూచిస్తుంది.

అలంకారము:

ఈ పద్యంలో అనేక ఉత్ప్రేక్ష అలంకారములు మరియు రూపక అలంకారములు ఉన్నాయి. ప్రతి పోలిక సూర్యుని యొక్క రాకను మరియు అతని యొక్క లక్షణాలను ఒక ప్రత్యేకమైన కోణంలో ఊహిస్తుంది.

- ఉత్ప్రేక్ష అలంకారము:
    - చీకటి మొదలిజేజేలపైఁ జను నింద్రు క్రొంబట్టు తెలిగుడారంబనంగ
    - ఇనురాకఁ బ్రాగ్దిశావనజాక్షి కై సేయ పాటించు రత్నదర్పణమనంగ
    - ఉదయాచలమురారి హృదయభాగమ్మున రాణించు కౌస్తుభరత్నమనఁగ
    - పూర్వాంబుధి ప్రాంతభూమిఁ గన్పట్టెడు మంజు ప్రవాళ నికుంజమనఁగ
- రూపక అలంకారము: సూర్యుని యొక్క వివిధ లక్షణాలను నేరుగా పేర్కొనడం:
    - కుముదరమ పెంపు
    - ఎత్తమ్మిగుంపు సొంపు
    - కటిక చీకటి తిండి
    - శంకరుని బండి
    - వేవెలుంగుల జోదు
    - మువ్వేల్పుపొదు
    - మినుకులబరణి

ఈ పద్యం సూర్యోదయం యొక్క అద్భుతమైన దృశ్యాన్ని అనేక రమణీయమైన పోలికలతో మరియు సూర్యుని యొక్క ప్రాముఖ్యతను వివిధ కోణాల్లో తెలియజేస్తుంది. ఉదయకాలపు కాంతి, రంగులు మరియు సూర్యుని యొక్క శక్తి కవి యొక్క ఊహాశక్తిలో అద్భుతమైన చిత్రాలుగా రూపుదిద్దుకున్నాయి.

సీ. అట జటాధరనిటలాంబకు లంబర
తటినిలో నిత్యకృత్యములుదీర్చి
సైకత వేదికాస్థలముననుండి యొం
డొరులనీక్షించి యత్యుగ్రనిష్ఠఁ
బేర్చి తపంబుఁగావింపఁబెక్కుసహ స్ర
సమలు గతించె విఘ్నములు దోఁచె
నడపొడ గాన మయ్యఖిలలో కేశ్వరు
నా రమాజాని ప్రత్యక్షమగునె

భాగ్యహీనులకకట తాపసుల లోన

వాసి వన్నెయుఁ బోఁ దలవంపుగాగఁ

బూన్కి చాలించి పోరాదు పోయి యేరిఁ

గాంచినను గార మిఁకయేది గతి తలంప. 159

తాత్పర్యము:

అక్కడ జడలు ధరించిన మునీశ్వరులు ఆకాశగంగలో తమ నిత్యకృత్యాలు పూర్తి చేసుకుని, ఇసుక తిన్నెలపై కూర్చుని ఒకరినొకరు చూసుకుంటూ, అత్యంత తీవ్రమైన నిష్ఠతో తపస్సు చేయడం ప్రారంభించి ఎన్నో వేల సంవత్సరాలు గడిచాయి. అనేక విఘ్నాలు ఎదురయ్యాయి. అయినా ఆ జగదీశ్వరుని జాడ కనిపించలేదు. మన వంటి దురదృష్టవంతులకు ఆ లక్ష్మీపతి ప్రత్యక్షమవుతాడా? తపస్సు చేసేవారిలో మన కీర్తి మరియు గౌరవం తగ్గిపోయి తలవంపులు వచ్చేలా మన ప్రయత్నాన్ని విడిచి వెళ్ళకూడదు.

విశేషాలు:

ఈ పద్యం మునుల యొక్క దీర్ఘకాలిక తపస్సును మరియు వారి యొక్క నిరాశను, అదే సమయంలో వారి యొక్క పట్టుదలను తెలియజేస్తుంది. వారు ఎన్నో వేల సంవత్సరాలుగా తీవ్రమైన తపస్సు చేస్తున్నప్పటికీ, వారికి భగవంతుని దర్శనం లభించలేదు. అనేక అడ్డంకులు ఎదురైనా వారు తమ ప్రయత్నాన్ని విరమించకూడదని నిశ్చయించుకుంటారు. వారి యొక్క నిరాశ ("భాగ్యహీనులకకట") మరియు వారి యొక్క దృఢ సంకల్పం ("పూనిక చాలించి పోరాదు") ఈ పద్యంలో స్పష్టంగా కనిపిస్తాయి.

అలంకారము:

ఈ పద్యంలో విషాద రసము మరియు దృఢ సంకల్పము యొక్క భావన కలదు.

- విషాద రసము: భగవంతుని దర్శనం లభించకపోవడం వల్ల మునులలో ఉన్న నిరాశ మరియు బాధ ("భాగ్యహీనులకకట") విషాద రసాన్ని సూచిస్తాయి.
- దృఢ సంకల్పము: ఎన్ని విఘ్నాలు ఎదురైనా తమ తపస్సును కొనసాగించాలనే మునుల యొక్క నిశ్చయం ("పూనిక చాలించి పోరాదు") వారి యొక్క దృఢ సంకల్పాన్ని తెలియజేస్తుంది.

ఈ పద్యం మునుల యొక్క దీర్ఘకాలిక నిరీక్షణను, వారి యొక్క నిరాశను అధిగమించి తమ లక్ష్యాన్ని చేరుకోవాలనే పట్టుదలను హృద్యంగా వర్ణిస్తుంది. వారి యొక్క మానసిక సంఘర్షణ మరియు వారి యొక్క దృఢ సంకల్పం ఈ పద్యానికి ఒక ప్రత్యేకమైన భావాన్ని కలిగిస్తాయి.

క. అని తలపోయుతఱిన్ భో

రన నంబరవాణి పలికె నతినిష్ఠ తపం

బొనరింపఁ జనియె బహు హా

యనములు మునులార యీ యహార్యమునందున్ 160

తాత్పర్యము:

"ఇప్పుడు ఏమి చేయాలి? మనకు దిక్కు ఏమిటి?" అని మునులు ఆలోచిస్తుండగా, ఆకాశవాణి గంభీరంగా ఇలా పలికింది: "ఓ మహర్షులారా! మీరీ పర్వతం మీద తపస్సు ఆచరించడానికి పూనుకొని ఎన్నో సంవత్సరాలు గడిచిపోయాయి."

విశేషాలు:

ఈ పద్యం మునుల యొక్క నిస్సహాయ స్థితిని మరియు వారికి ఆకాశవాణి ద్వారా వచ్చిన స్పందనను తెలియజేస్తుంది. వారు తమ తపస్సు యొక్క ఫలితం గురించి సందేహిస్తున్న సమయంలో ఆకాశవాణి వారిని ఉద్దేశించి మాట్లాడటం ఒక ఊరటనిచ్చే అంశం. ఆకాశవాణి వారి యొక్క దీర్ఘకాలిక తపస్సును గుర్తు చేయడం వారి యొక్క ప్రయత్నానికి గుర్తింపు లభించినట్లు సూచిస్తుంది. ఇది కథలో ఒక మలుపు తిరిగే సూచనగా కూడా భావించవచ్చు.

అలంకారము:

ఈ పద్యంలో ఆశ్చర్యార్థకం మరియు ధ్వని అలంకారము కలవు.

- ఆశ్చర్యార్థకం: మునులు తమ భవిష్యత్తు గురించి ఆందోళన చెందుతున్న సమయంలో ఆకాశవాణి పలకడం ఒక ఆశ్చర్యకరమైన సంఘటన.
- ధ్వని అలంకారము: "భో రన నంబరవాణి పలికె" అనే మాటలు ఆకాశవాణి యొక్క గంభీరమైన స్వరాన్ని ధ్వనింపజేస్తాయి.

ఈ పద్యం మునుల యొక్క నిరీక్షణకు ప్రతిస్పందనగా ఆకాశవాణి పలకడం ద్వారా కథను ముందుకు నడిపిస్తుంది. మునుల యొక్క ఆందోళనకు ఒక సమాధానం లభించే అవకాశం ఉందని ఈ సంఘటన సూచిస్తుంది.

క. ఇచ్చట నెన్నాళ్ళకు నా

పచ్చికడాల్మేనిసామి ప్రత్యక్షంబౌ

టచ్చెరువు వినుఁడు వేఱొక

ముచ్చట యెఱిగింతు మీకు మోదంబొదవన్ 161

తాత్పర్యము:

"ఈ ప్రదేశంలో ఆ కోమలమైన, పచ్చని మేని ఛాయగల స్వామి ప్రత్యక్షం కావడం అరుదు. వినండి! నేను మీకు ఒక విశేషమైన విషయం తెలియజేస్తాను, అది మీకు సంతోషాన్ని కలిగిస్తుంది."

విశేషాలు:

ఈ పద్యం ఆకాశవాణి యొక్క మాటలను కొనసాగిస్తుంది. భగవంతుడు ఆ ప్రదేశంలో త్వరగా ప్రత్యక్షం కావడం కష్టమని చెబుతూనే, మునులకు సంతోషాన్ని కలిగించే ఒక ముఖ్యమైన విషయాన్ని చెప్పబోతున్నట్లు సూచిస్తుంది. "పచ్చికడాల్మేనిసామి" అనే విశేషణం విష్ణువు యొక్క నీలవర్ణాన్ని మరియు ఆయన యొక్క దయాళువైన స్వభావాన్ని సూచిస్తుంది. "అచ్చెరువు" అనే పదం భగవంతుని దర్శనం యొక్క అరుదుదనాన్ని తెలియజేస్తుంది.

అలంకారము:

ఈ పద్యంలో విశేషణము మరియు సూచన అలంకారము కలవు.

- విశేషణము: "పచ్చికడాల్మేనిసామి" అనే విశేషణం విష్ణువు యొక్క రూపాన్ని వర్ణిస్తుంది.
- సూచన అలంకారము: "వినఁడు వేఱొక ముచ్చట యెఱిగింతు మీకు మోదంబొదవఁ" అనే వాక్యం మునులకు సంతోషాన్ని కలిగించే ఒక ముఖ్యమైన విషయం చెప్పబోతున్నట్లు సూచిస్తుంది. ఇది కథలో ఒక ఆసక్తికరమైన మలుపును సూచిస్తుంది.

ఈ పద్యం మునుల యొక్క నిరీక్షణకు ఒక సానుకూలమైన మలుపును ఇస్తుంది. భగవంతుని దర్శనం కష్టమైనప్పటికీ, వారికి సంతోషాన్ని కలిగించే ఒక శుభవార్త రాబోతోందని ఆకాశవాణి సూచిస్తుంది.

క. ఘటికాద్రికరుగుఁ డచ్చట

ఘటికామాత్రమున మీకు కాంక్షితమెల్ల ౯

ఘటియిల్లు నెంచఁదగునా

ఘటికాద్రికి మాద్రియద్రి గలదే జగతిన్ 162

తాత్పర్యము:

మీరు ఘటికాచలానికి వెళ్ళండి. అక్కడ ఒక్క ఘడియ కాలంలోనే మీ కోరికలన్నీ నెరవేరుతాయి. ఆలోచించి చూడండి, ఘటికాద్రి వంటి పర్వతం ఈ లోకంలో మరొకటి ఉందా?

విశేషాలు:

ఈ పద్యం ఆకాశవాణి మునులకు ఘటికాచలం యొక్క మహిమను తెలియజేస్తుంది. ఘటికాచలం యొక్క గొప్పతనాన్నినాన్ని వర్ణిస్తూ, అక్కడ కేవలం ఒక ఘడియ కాలం తపస్సు చేసినా కోరికలు నెరవేరుతాయని చెబుతుంది. "ఘటికామాత్రమున మీకు కాంక్షితమెల్ల ఘటియిల్లు" అనే మాటలు ఆ పర్వతం యొక్క అద్భుతమైన శక్తిని సూచిస్తాయి. "ఘటికాద్రికి మాద్రియద్రి గలదే జగతిన్" అనే ప్రశ్న ఘటికాచలం యొక్క ప్రత్యేకతను మరియు సాటిలేని మహిమను నొక్కి చెబుతుంది.

అలంకారము:

ఈ పద్యంలో అతిశయోక్తి అలంకారము మరియు ప్రశ్న అలంకారము కలవు.

- అతిశయోక్తి అలంకారము: ఘటికాచలంలో ఒక్క ఘడియలో కోరికలు నెరవేరతాయని చెప్పడం ఆ పర్వతం యొక్క మహిమను అతిశయోక్తిగా వర్ణించడం.
- ప్రశ్న అలంకారము: "ఘటికాద్రికి మాద్రియద్రి గలదే జగతిన్" అనే ప్రశ్న ఘటికాచలం యొక్క ప్రత్యేకతను నొక్కి చెప్పడానికి ఉపయోగించబడింది.

ఈ పద్యం ఘటికాచలం యొక్క అసాధారణమైన శక్తిని మరియు మహిమను తెలియజేస్తుంది. ఆకాశవాణి మునులకు ఆ పర్వతం యొక్క గొప్పతనాన్నినాన్ని వివరించడం ద్వారా వారి యొక్క ఆశను మరింత పెంచుతుంది.

సీ. అమరస్రవంతికి శమనదిగ్వీథిని
నూఱుయోజనముల మేర నిగమ
విద్యావధూకాంచి విలసిల్లు నల కాంచి
*యలకాంచితంబయి యచట సశ్వ
మేధము జేయు వాణీధవు విశ్వను
తోత్తరవేది శ్రీయుక్తు౦డగుచు * * *
* * * * * * ౚ * * * * * *
నద్రిరాజంబు శ్రీఘటికాద్రి దనరు
నదిగదానిత్యసదన మయ్యచ్యుతునకు, 163

తాత్పర్యము:

గంగానదికి దక్షిణ దిక్కున నూరు యోజనాల దూరంలో వేద విద్య అనే భార్యకు మొలనూలు వంటి కాంచీపురం ప్రకాశిస్తుంది. ఆ కాంచీపురానికి అవతల అశ్వమేధ యాగాన్ని చేసే సరస్వతీపతి (బ్రహ్మ) యొక్క ఉత్తర వేదిక వలె శోభాయమానంగా శ్రీఘటికాద్రి అనే పర్వతం ఉంది. అది అచ్యుతుడైన విష్ణువు యొక్క శాశ్వత నివాస స్థానము.

విశేషాలు:

ఈ పద్యం ఘటికాద్రి యొక్క స్థానాన్ని మరియు దాని యొక్క పవిత్రతను వివరిస్తుంది. గంగానదికి దక్షిణంగా కాంచీపురానికి ఆవల ఉండటం దాని యొక్క ప్రాముఖ్యతను సూచిస్తుంది. బ్రహ్మ యొక్క యాగ వేదికతో పోల్చడం దాని యొక్క పవిత్రతను తెలియజేస్తుంది. ముఖ్యంగా, అది అచ్యుతుడైన విష్ణువు యొక్క శాశ్వత నివాస స్థానం అని చెప్పడం దాని యొక్క ఆధ్యాత్మిక ప్రాముఖ్యతను నొక్కి చెబుతుంది.

అలంకారము:

ఈ పద్యంలో రూపక అలంకారము మరియు మహత్వ వర్ణన కలదు.

- రూపక అలంకారము:
    - వేద విద్యను "విద్యావధూకాంచి" (విద్యా అనే భార్యకు మొలనూలు) అని వర్ణించడం.
    - ఘటికాద్రిని "వాణీధపు విశ్వను తోత్తరవేది" (సరస్వతీపతి యొక్క ఉత్తర వేదిక) అని పోల్చడం.
- మహత్వ వర్ణన: ఘటికాద్రి యొక్క స్థానం, పవిత్రత మరియు అది విష్ణువు యొక్క శాశ్వత నివాస స్థానం అని చెప్పడం దాని యొక్క గొప్పతనాన్నినాన్ని వర్ణించడం.

ఈ పద్యం ఘటికాద్రి యొక్క భౌగోళిక స్థానాన్ని మరియు దాని యొక్క ఆధ్యాత్మిక ప్రాముఖ్యతను తెలియజేస్తుంది. వేద విద్య మరియు బ్రహ్మ యొక్క యాగ వేదికతో పోల్చడం ద్వారా దాని యొక్క పవిత్రతను నొక్కి చెప్పడం జరిగింది. చివరగా, అది విష్ణువు యొక్క నివాస స్థానం అని చెప్పడం దాని యొక్క అత్యున్నతమైన ప్రాముఖ్యతను తెలియజేస్తుంది.

గీ. అందుఁజేసినతప మణువంతయైన
కోటిగుణితంబు ఫలియించు కోర్కులెల్ల
నరుగుఁ డాశైలమున కను నభ్రవాణి
వాణి చెవులార విని మునిప్రవరు లపుడ 164

తాత్పర్యము:

"ఆ ఘటికాద్రిలో అణువంత తపస్సు చేసినా కోటి రెట్లు అధికమైన ఫలితం లభిస్తుంది. మీ కోరికలన్నీ నెరవేరుతాయి. ఆ పర్వతానికి వెళ్ళండి" అని ఆకాశవాణి పలికిన మాటలను చెవులారా విన్న ఆ సప్తమహర్షులు అప్పుడే...

విశేషాలు:

ఈ పద్యం ఘటికాద్రి యొక్క అమోఘమైన శక్తిని మరింత నొక్కి చెబుతుంది. అక్కడ చేసే స్వల్పమైన తపస్సు కూడా అనంతమైన ఫలితాలను ఇస్తుందని ఆకాశవాణి చెప్పడం మునులకు గొప్ప ప్రోత్సాహాన్నిస్తుంది. "కోటిగుణితంబు ఫలియించు" అనే మాటలు ఆ పర్వతం యొక్క మహిమను అద్భుతంగా వర్ణిస్తాయి. "కోర్కులెల్ల నరుగున్" అనే మాటలు మునుల యొక్క చిరకాల వాంఛలు నెరవేరే అవకాశాన్ని సూచిస్తాయి.

అలంకారము:

ఈ పద్యంలో అతిశయోక్తి అలంకారము కలదు.

- అతిశయోక్తి అలంకారము: అణువంత తపస్సు చేస్తే కోటి రెట్ల ఫలితం లభిస్తుందని చెప్పడం ఘటికాద్రి యొక్క శక్తిని అతిశయోక్తిగా వర్ణించడం.

ఈ పద్యం ఆకాశవాణి యొక్క మాటల ద్వారా ఘటికాద్రి యొక్క మహిమను మరింత బలపరుస్తుంది. మునుల యొక్క ఆశలు చిగురించేలా చేసే శక్తివంతమైన సందేశాన్ని ఇది అందిస్తుంది. తరువాతి పద్యంలో మునులు ఏం చేస్తారో తెలుసుకోవాలనే ఆసక్తిని ఈ పద్యం కలిగిస్తుంది.

గీ. కదలి పుణ్యాశ్రమంబు లగణ్యపుణ్య

భూములును బుణ్యదేశము ల్పుణ్యనదులు

పుణ్యతీరములును పుణ్య పురులు

పుణ్య శైలములు జూచుచు మునిచంద్రు లరిగి, 165

తాత్పర్యము:

ఆ మునిశ్రేష్ఠులు కదిలి, లెక్కలేనన్ని పుణ్యక్షేత్రాలను, పవిత్ర భూములను, పుణ్య దేశాలను, పవిత్ర నదులను, పుణ్య తీరాలను మరియు పుణ్యాత్ములను, పవిత్ర పర్వతాలను చూస్తూ వెళ్లారు.

విశేషాలు:

ఈ పద్యం సప్తమహర్షులు ఘటికాద్రికి వెళ్లే మార్గంలో కనిపించే పవిత్ర స్థలాలను మరియు వ్యక్తులను వర్ణిస్తుంది. వారు అనేక పుణ్యాశ్రమాలను, పుణ్యభూములను, పవిత్ర దేశాలను, నదులను, తీరాలను మరియు పుణ్యాత్ములను దర్శిస్తూ ప్రయాణం చేయడం వారి యొక్క ఆధ్యాత్మికతను మరియు పవిత్రతను మరింతగా నొక్కి చెబుతుంది. వారు వెళ్లే దారిలో కూడా అనేక పవిత్ర స్థలాలు ఉండటం ఘటికాద్రి యొక్క ప్రాముఖ్యతను సూచిస్తుంది.

అలంకారము:

ఈ పద్యంలో పునరుక్తి అలంకారము మరియు సర్వనామ విశేషణము కలవు.

- పునరుక్తి అలంకారము: "పుణ్య" అనే పదం అనేకసార్లు పునరావృతం కావడం ఆయా స్థలాల యొక్క పవిత్రతను నొక్కి చెబుతుంది.
- సర్వనామ విశేషణము: "అ" అనే సర్వనామం మునిశ్రేష్ఠులను ప్రత్యేకంగా సూచిస్తుంది.

ఈ పద్యం మునులు ఘటికాద్రికి వెళ్లే మార్గంలో ఉన్న పవిత్రతను తెలియజేస్తుంది. వారు దర్శించిన ప్రతి ప్రదేశం యొక్క పవిత్రత వారి యొక్క లక్ష్యం యొక్క గొప్పతనాన్నినాన్ని సూచిస్తుంది

సీ. ఆదిఁ ద్రివిక్రమపాదపంకేరుహో

దరభాగమున నవతార మొంది

సత్యలోకంబేలుసామి కాల్యకరణీ

యనిదానకలశి పావనము సేసి

నిటలలోచన జటాపటలిఁ దెప్పలఁ దేల్చి

వర భగీరథ తపోవ్రతముక తన

ప్రాలేయశై లమార్గమున భూమికి జాఱి

కూరిమిఁదనవారిఁ గ్రుంకువారి

కలుషములడంగఁజేయు రంగత్తరంగ

త్రిజగతీకృత సుకృతవరిత నిజాంగ

గంగఁ జేరంగనరిగి సాష్టాంగ మెరఁగి

కూడికొనియాడి మజ్జనంబాడి యాడి.166

తాత్పర్యము:

మొదట త్రివిక్రముని పాదపద్మాల నుండి ఉద్భవించి, సత్యలోకాన్ని ఏలేటి బ్రహ్మ యొక్క కమండలంలోని పవిత్ర జలమై, శివుని జటాజూటంలో తెప్పవలె తేలి, భగీరథుని గొప్ప తపస్సు వల్ల మంచుకొండల మార్గం ద్వారా భూమికి జారి, ప్రేమతో తనవారి పాపాలను పోగొట్టే ప్రకాశవంతమైన తరంగాలతో మూడు లోకాలను పవిత్రం చేసే తన సొంత రూపమైన గంగానదిని చేరుకొని, సాష్టాంగ నమస్కారం చేసి, కలిసికొని సంభాషించి, అందులో స్నానం చేసి ఆనందించారు.

విశేషాలు:

ఈ పద్యం గంగానది యొక్క పుట్టుకను మరియు ఆమె యొక్క పవిత్రతను వివరిస్తుంది. త్రివిక్రముని పాదాల నుండి ఉద్భవించడం, బ్రహ్మ కమండలంలోని జలం కావడం, శివుని జటాజూటంలో ఉండటం మరియు భగీరథుని తపస్సు వల్ల భూమికి రావడం వంటి విషయాలు గంగ యొక్క దివ్యత్వాన్ని తెలియజేస్తాయి. ఆమె తన వారి పాపాలను పోగొట్టే శక్తిని కలిగి ఉందని మరియు మూడు లోకాలను పవిత్రం చేస్తుందని చెప్పడం ఆమె యొక్క గొప్పతనాన్నినాన్ని నొక్కి చెబుతుంది. మునులు గంగానదిని చేరుకొని ఆమెకు నమస్కరించడం, కలిసి మాట్లాడటం మరియు స్నానం చేయడం వారి యొక్క భక్తిని మరియు పవిత్రతను సూచిస్తుంది.

అలంకారము:

ఈ పద్యంలో అనేక రూపక అలంకారములు మరియు మహత్వ వర్ణన కలవు.

- రూపక అలంకారము:
    - గంగను "కాల్యకరణీయనిదానకలశి" (బ్రహ్మ యొక్క కమండలంలోని పవిత్ర జలం) అని వర్ణించడం.

- గంగను "నిటలలోచన జటాపటలిఁ దెప్పలఁ దేల్చి" (శివుని జటాజూటంలో తెప్ప) అని పోల్చడం.
- గంగను "రంగత్తరంగ త్రిజగతీకృత సుకృతవరిత నిజాంగ" (ప్రకాశవంతమైన తరంగాలతో మూడు లోకాలను పవిత్రం చేసే తన సొంత రూపం) అని వర్ణించడం.

- మహత్వ వర్ణన: గంగానది యొక్క దివ్యమైన పుట్టుక, ఆమె యొక్క పవిత్రత మరియు మూడు లోకాలను పవిత్రం చేసే శక్తిని వర్ణించడం ఆమె యొక్క గొప్పతనాన్నినాన్ని తెలియజేస్తుంది.

ఈ పద్యం గంగానది యొక్క పవిత్రతను మరియు ఆమె యొక్క ప్రాముఖ్యతను అద్భుతంగా వర్ణిస్తుంది. మునులు ఆమెను చేరుకొని పవిత్రం కావడం వారి యొక్క ఆధ్యాత్మిక యాత్రలో ఒక ముఖ్యమైన ఘట్టం.

జలదనీలశ్యాము శాంకరీస్తుత నాము
సకల దేవసమూహసార్వభౌము
నీలాచలావాసు పాలితనిజదాసు
కటితటీవిస్ఫురత్కనకవాసు
నఖిలలోకాధ్యక్ష నఘదంతిహర్యక్షు
కౌస్తుభశ్రీవత్సకలితవక్షు
బృందారకోదారు నందగోపకుమారు
హార కిరీట కేయూర హారు
వల్లవీజారు రవిసుతావనవిహారు
శ్రీ జగన్నాథు నాదిలక్ష్మీసనాథుఁ
గాంచి సేవించి పూజించి కడు నుతించి
హర్షపులకిత సర్వాంగులగుచు మునులు.167

తాత్పర్యము:

మేఘం వలె నల్లని శరీర కాంతి గలవాడు, శంకరునిచే స్తుతించబడిన నామం కలవాడు, సకల దేవతల సమూహానికి ప్రభువు, నీలాచలంలో నివసించేవాడు, తన నిజమైన భక్తులను రక్షించేవాడు, నడుమున ప్రకాశించే బంగారు వస్త్రం ధరించినవాడు, సమస్త లోకాలకు అధిపతి, పాపాలనే ఏనుగులకు సింహం వంటివాడు, కౌస్తుభమణి మరియు శ్రీవత్స చిహ్నంతో అలంకరించబడిన వక్షస్థలం కలవాడు, దేవతలకు దాత, నందగోపుని కుమారుడు, హారాలు, కిరీటాలు మరియు భుజకీర్తులతో అలంకరించబడినవాడు, గోపికలతో విహరించేవాడు, యమునానది ఒడ్డున విహరించేవాడు, ఆదిలక్ష్మికి భర్త అయిన శ్రీ

జగన్నాథుని మునులు చూసి, సేవించి, పూజించి, మిక్కిలిగా స్తుతించి, సంతోషంతో పులకరించిన శరీరంతో నిలబడ్డారు.

విశేషాలు:

ఈ పద్యం శ్రీ జగన్నాథుని యొక్క అనేక దివ్యమైన రూపాలను మరియు గుణాలను వర్ణిస్తుంది. ఆయన యొక్క నీలమేఘశ్యామలమైన శరీరం, శివునిచే స్తుతించబడటం, దేవతలందరికీ ప్రభువు కావడం, నీలాచలంలో నివసించడం, భక్తులను రక్షించడం, బంగారు వస్త్రాలు ధరించడం, లోకాలకు అధిపతి కావడం, పాపాలను నాశనం చేసే శక్తి, కౌస్తుభం మరియు శ్రీవత్స చిహ్నంతో అలంకరించబడిన వక్షస్థలం, దేవతలకు దాతృత్వం, నందగోపుని కుమారుడు కావడం, వివిధ ఆభరణాలతో అలంకరించబడి ఉండటం, గోపికలతో మరియు యమునా తీరంలో విహరించడం వంటి లక్షణాలు ఆయన యొక్క మహిమను మరియు అవతార విశేషాలను తెలియజేస్తాయి. మునులు ఆయనను దర్శించి, సేవించి, పూజించి, స్తుతించడం వారి యొక్క గొప్ప భక్తిని తెలియజేస్తుంది.

అలంకారము:

ఈ పద్యంలో అనేక విశేషణములు మరియు రూపక సూచనలు ఉన్నాయి.

- విశేషణములు: జలదనీలశ్యాము, శాంకరీస్తుత నాము, సకల దేవసమూహసార్వభౌము, నీలాచలావాసు, పాలితనిజదాసు, కటితటీవిస్ఫురత్కనకవాసు, అఖిలలోకాధ్యక్ష, నఘదంతిహర్యక్షు, కౌస్తుభశ్రీవత్సకలితవక్షు, బృందారకోదారు, నందగోపకుమారు, హార కిరీట కేయూర హారు, వల్లవీజారు, రవిసుతావనవిహారు, ఆదిలక్ష్మీసనాథు వంటి అనేక విశేషణాలు శ్రీ జగన్నాథుని యొక్క దివ్యమైన గుణాలను మరియు రూపాలను వర్ణిస్తాయి.
- రూపక సూచనలు: "నఘదంతిహర్యక్షు" (పాపాలనే ఏనుగులకు సింహం) వంటి పదాలు రూపక భావాన్ని సూచిస్తాయి.

ఈ పద్యం శ్రీ జగన్నాథుని యొక్క అద్భుతమైన రూపాన్ని మరియు అనేక విశిష్టమైన గుణాలను స్తుతిస్తుంది. మునులు ఆయనను దర్శించి పరవశం చెందడం వారి యొక్క అచంచలమైన భక్తికి నిదర్శనం.

గీ. గంగకన్నను గడు వృద్ధగంగయనెడు 2
వహిని వహియించు నా పుణ్యవాహినిఁ గని
వినుతుల జెలంగి త త్తీర్థమున మునింగి
మునివరేణ్యులు సమ్మోదమునను బొంగి. 168

తాత్పర్యము:

గంగానది కంటే కూడా మిక్కిలి ప్రాచీనమైన గంగ అనే పేరుగల నదిని చూసి, ఆ పవిత్రమైన నదిని అనేక విధాలుగా స్తుతించి, ఆ తీర్థంలో మునిగిన ఆ మునిశ్రేష్ఠులు గొప్ప ఆనందంతో ఉప్పొంగిపోయారు.

విశేషాలు:

ఈ పద్యం మునులు గంగానది కంటే పురాతనమైన మరియు అంతే పవిత్రమైన మరొక గంగానదిని దర్శించి, దానిలో స్నానం చేయడం ద్వారా పొందిన గొప్ప ఆనందాన్ని వర్ణిస్తుంది. "గంగకన్నను గడు వృద్ధగంగ" అని చెప్పడం ఆ నది యొక్క ప్రాచీనతను మరియు పవిత్రతను నొక్కి చెబుతుంది. మునులు ఆ నదిని స్తుతించడం వారి యొక్క భక్తిని తెలియజేస్తుంది. పవిత్రమైన తీర్థంలో స్నానం చేయడం వల్ల వారు పొందిన ఆనందం వారి యొక్క ఆధ్యాత్మిక అనుభవాన్ని సూచిస్తుంది.

అలంకారము:

ఈ పద్యంలో ఉపమ సూచన మరియు ఆనంద రసము కలవు.

- ఉపమ సూచన: "గంగకన్నను గడు వృద్ధగంగయనెడు వహిని" అనే వాక్యంలో గంగానదికి మరొక నదిని పోల్చడం సూచించబడింది.
- ఆనంద రసము: మునులు పవిత్ర నదిలో స్నానం చేయడం వల్ల పొందిన సంతోషం ("సమ్మోదమునను బొంగి") ఆనంద రసాన్ని తెలియజేస్తుంది.

ఈ పద్యం మునులు దర్శించిన మరొక పవిత్రమైన నది యొక్క గొప్పతనాన్నినాన్ని మరియు దానిలో స్నానం చేయడం ద్వారా వారు పొందిన ఆధ్యాత్మిక ఆనందాన్ని తెలియజేస్తుంది. వారి యొక్క భక్తి మరియు పవిత్రత వారి అనుభవానికి మరింత విలువను చేకూరుస్తాయి

క .శ్రీకాకులవల్లభుని ని

రాకులమతిఁ బూజజేసి యా హరిదయఁజొ

క్కాకుల జోక ౬ డుల్లం

గా కర్మములెల్ల హర్షకలితాత్మకులై . 169

శ్రీకాకుళ విష్ణుని ప్రారబ్ధ పూజించిముస్కృతములనుండి విముక్తు లయినారు,

తాత్పర్యము:

శ్రీకాకుళ వల్లభుడైన శ్రీ మహావిష్ణువును నిశ్చలమైన మనస్సుతో పూజించి, ఆ హరి యొక్క హృదయాన నిండుగా ప్రేమతో నిండిన మనస్సుతో లీనమవ్వగా, వారి కర్మలన్నీ సంతోషంతో నిండిన ఆత్మ కలవై ప్రకాశించాయి.

విశేషాలు:

ఈ పద్యం మునులు శ్రీకాకుళ శ్రీ మహావిష్ణువును ఏకాగ్రమైన మనస్సుతో పూజించడం మరియు ఆయన యందు లీనమవడం యొక్క ఫలితాన్ని వర్ణిస్తుంది. "నిరాకులమతి" అంటే చలించని, ఏకాగ్రమైన మనస్సుతో అని అర్థం. మునులు అటువంటి మనస్సుతో విష్ణువును పూజించడం వల్ల వారి హృదయాలు ప్రేమతో నిండిపోయాయి. దీని ఫలితంగా వారి కర్మలన్నీ సంతోషమయంగా మారాయి. ఇక్కడ కర్మలు అంటే వారి యొక్క తపస్సు యొక్క ఫలితాలు లేదా వారి యొక్క ఆధ్యాత్మిక ప్రయాణం యొక్క ఫలితాలు అని భావించవచ్చు.

అలంకారము:

ఈ పద్యంలో భక్తి రసము మరియు ఫలోత్ప్రేక్ష అలంకారము కలవు.

- భక్తి రసము: మునులు శ్రీ మహావిష్ణువును నిష్ఠతో పూజించడం మరియు ఆయన యందు ప్రేమతో లీనమవ్వడం భక్తి రసాన్ని తెలియజేస్తుంది.
- ఫలోత్ప్రేక్ష అలంకారము: విష్ణువును పూజించడం వల్ల వారి కర్మలన్నీ సంతోషమయంగా మారాయని చెప్పడం, కారణం (పూజ) యొక్క ఫలితాన్ని (సంతోషమయమైన కర్మలు) ఊహించి చెప్పడం ఫలోత్ప్రేక్ష అలంకారం.

విజయవాడ దగ్గర ఉన్న శ్రీకాకుళంలోని శ్రీ ఆంధ్ర మహావిష్ణువు ఆలయం చాలా విశిష్టమైనది.

- స్థానం: ఈ ఆలయం కృష్ణా జిల్లాలోని ఘంటసాల మండలం, దివిసీమలో కృష్ణానది తీరాన ఉన్న శ్రీకాకుళం అనే గ్రామంలో ఉంది. విజయవాడకు ఇది సుమారు 45-65 కిలోమీటర్ల దూరంలో ఉంటుంది.
- ప్రాచీనత: ఈ దేవాలయం చాలా పురాతనమైనదని స్థానికులు చెబుతారు.
- ఆంధ్ర భాషా ప్రియుడు: ఇక్కడి మహావిష్ణువును ఆంధ్ర భాషా ప్రియుడుగా కొలుస్తారు.
- బ్రహ్మ ప్రతిష్ఠ: ఈ స్వామివారిని మొదట బ్రహ్మదేవుడు ప్రతిష్ఠించి పూజించాడని పురాణాలు చెబుతున్నాయి.
- స్వయంభువు: శ్రీకాకుళంలో స్వామివారు స్వయంభువుగా వెలిశారని భక్తులు నమ్ముతారు.
- పాపహరణం: ఈ స్వామి భక్తుల పాపాలను హరించి వారికి ముక్తిని ప్రసాదిస్తాడని విశ్వసిస్తారు.
- వివిధ నామాలు: ఈ స్వామిని శ్రీకాకుళేశ్వరుడు, ఆంధ్ర విష్ణువు, ఆంధ్ర నాయకుడు అనే పేర్లతో కూడా పిలుస్తారు.
- శ్రీకృష్ణదేవరాయల సందర్శన: విజయనగర రాజు శ్రీకృష్ణదేవరాయలు తన కళింగ దండయాత్రలో భాగంగా ఈ ఆలయాన్ని సందర్శించి స్వామివారిని సేవించారు. ఇక్కడి మండపంలో కూర్చొని

ఆయన "అముక్తమాల్యద" అనే గ్రంథాన్ని రచించారని చెబుతారు. ఆ మండపాన్ని ఇప్పటికీ "అముక్తమాల్యద మండపం" అని పిలుస్తారు.

- నిత్య హోమగుండం: ఈ గుడిలో పూర్వకాలంలో వెలిగించిన హోమగుండంలోని అగ్ని ఇప్పటికీ నిత్యం వెలుగుతూనే ఉండటం ఒక విశేషం.
- శ్రీకాకుళం - పేరు వెనుక కథ: బ్రహ్మదేవుడు ఈ ప్రాంతాన్ని చూసి అనేక రూపాల్లో ఇక్కడ సంచరించాడని, అందువల్ల ఈ ప్రాంతానికి "శ్రీకాకుళం" అనే పేరు వచ్చిందని ఒక కథనం ఉంది. "శ్రీ" అంటే శోభాయకరమైన, "క" అంటే బ్రహ్మచే, "ఆకుళం" అంటే వ్యాపించినది అని అర్థం. మరో కథనం ప్రకారం శ్రీ మహావిష్ణువుకు తెలుగు, సంస్కృతం మరియు ప్రాకృత భాషలు ఇష్టమైనందున ఇక్కడ వెలిశాడని చెబుతారు.
- 108 దివ్య క్షేత్రాలలో ఒకటి: శ్రీకాకుళం 108 దివ్య క్షేత్రాలలో 57వ క్షేత్రంగా పరిగణించబడుతుంది.
- రాజగోపురం: ఆలయ రాజగోపురం ఐదు అంతస్తులతో ఉంటుంది.

ఈ విశేషాల ద్వారా శ్రీకాకుళంలోని శ్రీ ఆంధ్ర మహావిష్ణువు ఆలయం చారిత్రకంగా, ఆధ్యాత్మికంగా ఎంతో ప్రాముఖ్యత కలిగిన క్షేత్రమని తెలుస్తుంది. విజయవాడ మరియు దాని పరిసర ప్రాంతాల వారు తప్పక దర్శించవలసిన ప్రదేశమిది.

ఈ పద్యం మునులు తమ భక్తి మరియు ఏకాగ్రత ద్వారా శ్రీ మహావిష్ణువు యొక్క అనుగ్రహాన్ని పొందడం మరియు దాని ఫలితంగా వారి ఆధ్యాత్మిక జీవితంలో సంతోషాన్ని పొందడం గురించి తెలియజేస్తుంది. వారి యొక్క నిష్ఠాభరితమైన పూజ వారికి ఉత్తమమైన ఫలితాలను అందించిందని సూచిస్తుంది.

క . అలమును లెదుటం గాంచిరి

కలహంసీమధురవాణి కమలజపాణిఁ

బులినశ్రోణిఁ ధృత

శై వలవేణిఁ గృష్ణవేణి వారిధిరాణిన్. 170

తాత్పర్యము:

మునులు తమ ఎదుట కలహంసల యొక్క మధురమైన మాటలు కలది, చేతిలో తామర పువ్వును ధరించినది, ఇసుక తిన్నె వంటి అందమైన పిరుదులు కలది, నీలి రంగు నాచు వంటి నల్లని జడను ధరించినది, సముద్రానికి రాణి అయిన కృష్ణవేణి నదిని చూశారు.

విశేషాలు:

ఈ పద్యం మునులు కృష్ణవేణి నదిని దర్శించినప్పుడు ఆమె యొక్క అందాన్ని వర్ణిస్తుంది. ఆమె యొక్క మధురమైన ధ్వనిని కలహంసల మాటలతో పోల్చడం ఆమె యొక్క ఆహ్లాదకరమైన స్వభావాన్ని సూచిస్తుంది. చేతిలో తామర పువ్వును ధరించడం లక్ష్మీదేవి యొక్క చిహ్నంగా భావించవచ్చు, ఇది నది యొక్క పవిత్రతను మరియు శుభప్రదత్వాన్ని తెలియజేస్తుంది. ఇసుక తిన్నె వంటి నడుము ఆమె యొక్క సొగసైన ప్రవాహాన్ని సూచిస్తుంది. నీలి రంగు నాచు వంటి నల్లని జడ ఆమె యొక్క లోతైన మరియు రహస్యమైన స్వభావాన్ని తెలియజేస్తుంది. సముద్రానికి రాణి అని వర్ణించడం ఆమె యొక్క గొప్పతనాన్నినాన్ని మరియు ప్రాముఖ్యతను నొక్కి చెబుతుంది.

అలంకారము:

ఈ పద్యంలో అనేక ఉపమా అలంకారములు మరియు రూపక సూచనలు ఉన్నాయి.

- ఉపమా అలంకారములు:
  - మధురమైన మాటలను కలహంసల మాటలతో పోల్చడం ("కలహంసీమధురవాణి").
  - నడుమును ఇసుక తిన్నెతో పోల్చడం ("బులినశ్రోణి").
  - జడను నీలి రంగు నాచుతో పోల్చడం ("ధృత శైవలవేణి").
- రూపక సూచన: "వారిధిరాణిన్" (సముద్రానికి రాణి) అనే పదం కృష్ణవేణి నది యొక్క గొప్పతనాన్నినాన్ని సూచిస్తుంది.

ఈ పద్యం కృష్ణవేణి నది యొక్క అందాన్ని మరియు పవిత్రతను మనోహరంగా వర్ణిస్తుంది. ఆమె యొక్క వివిధ లక్షణాలను సహజమైన వస్తువులతో పోల్చడం ఆమె యొక్క సొగసును మరియు ప్రాముఖ్యతను తెలియజేస్తుంది. మునులు ఆమెను దర్శించడం వారి యొక్క పవిత్ర యాత్రలో ఒక ముఖ్యమైన భాగంగా కనిపిస్తుంది.

ఉ. అన్నదిచెన్ను కన్నులకు నామని సేయ గృతావగాహనో
త్పన్నమహా ప్రభో ధరసపారగులై మఱి వార్ధిపొందుగై
కొన్న యనేకవాహినుల గోరిక లీరికలెత్త గ్రుంకుచున్
వెన్నునికిం దివాణమగు వేంకటశైలముఁ జూచువేడుకన్ .171

తాత్పర్యము:

ఆ కృష్ణవేణి నది అందాన్ని కన్నులకు పండుగ చేయగా, కృతజ్ఞతతో నిండిన గొప్ప ప్రభావం కల మునులు, భూమి యొక్క అవతలి తీరానికి చేరి, సముద్రంలో కలిసే అనేక నదుల యొక్క కోరికలు చిగురించగా,

వాటిలో స్నానం చేస్తూ, విష్ణువు యొక్క నివాసమైన వేంకటాచలాన్ని చూడాలనే కోరికతో ముందుకు సాగారు.

విశేషాలు:

ఈ పద్యం కృష్ణవేణి నది యొక్క అందాన్ని ఆస్వాదించిన మునులు, కృతజ్ఞతతో ముందుకు సాగడాన్ని వర్ణిస్తుంది. వారు భూమి యొక్క అవతలి తీరానికి చేరుకోవడం వారి యొక్క ప్రయాణంలోని ఒక ముఖ్యమైన దశను సూచిస్తుంది. సముద్రంలో కలిసే అనేక నదుల యొక్క కోరికలు చిగురించడం అంటే ఆ నదుల యొక్క పవిత్ర జలాల్లో స్నానం చేయడం వల్ల వారి కోరికలు నెరవేరుతాయని భావించడం. అలా స్నానం చేస్తూ, వారి యొక్క అంతిమ లక్ష్యమైన విష్ణువు కొలువై ఉన్న వేంకటాచలాన్ని చూడాలనే బలమైన కోరికతో వారు ముందుకు సాగుతున్నారు.

అలంకారము:

ఈ పద్యంలో వర్ణనాత్మక అలంకారము మరియు లక్ష్యార్థకము కలవు.

- వర్ణనాత్మక అలంకారము: కృష్ణవేణి నది యొక్క అందాన్ని వర్ణించడం ("అన్నదిచెన్ను కన్నులకు నామని సేయ").
- లక్ష్యార్థకము: వేంకటాచలాన్ని చూడాలనే కోరిక వారి ప్రయాణానికి ముఖ్య లక్ష్యంగా ఉండటం.

ఈ పద్యం మునుల యొక్క ప్రయాణంలోని ఒక ముఖ్యమైన మలుపును తెలియజేస్తుంది. వారు ఒక పవిత్ర నది యొక్క అందాన్ని ఆస్వాదించి, తమ తదుపరి లక్ష్యం వైపు ఉత్సాహంగా సాగుతున్నారు. వారి యొక్క బలమైన కోరిక వారి ప్రయాణానికి ప్రేరణనిస్తుంది.

చ. చనిచనికాంచి రా దివిజసంయములందఱు ముందఱన్ గన
త్కనక మణిప్రభాజనకధాతు గుహాతటశృంగసాలమున్
జనజని బంధనేంధనధనంజయదంచిత తీర్థజాలమున్
సనక సనందనాది మునిసంస్తుతశీలము శేషశైలమున్. 172

తాత్పర్యము:

ఆ దేవ మునులందరూ నడుచుకుంటూ వెళ్ళి, తమ ముందు ప్రకాశించే బంగారు మరియు రత్నాల కాంతులను వెదజల్లే ధాతువులతో నిండిన గుహలు, శిఖరాలు మరియు పెద్ద వృక్షాలు కలిగినది, అనేక జన్మల బంధాలనే అగ్నికి ధనంజయుని (అర్జునుని) వంటి పవిత్ర తీర్థ జలాలను కలిగి ఉన్నది, సనక,

సనందనాది మునులచే స్తుతించబడిన మహిమ కలది అయిన శేషాచలాన్ని (తిరుమల కొండను) చూశారు.

విశేషాలు:

ఈ పద్యం సప్తమహర్షులు తమ గమ్యస్థానమైన శేషాచలాన్ని చేరుకున్నప్పుడు దాని యొక్క సహజ సౌందర్యాన్ని మరియు ఆధ్యాత్మిక ప్రాముఖ్యతను వర్ణిస్తుంది. ఆ కొండ బంగారు, రత్నాల కాంతులతో నిండిన ధాతువులతో మెరుస్తూ ఉంటుంది. దానిపై గుహలు, శిఖరాలు మరియు పెద్ద వృక్షాలు ఉన్నాయి. ముఖ్యంగా, ఆ కొండ అనేక జన్మల బంధాలనే పాపాలను కాల్చేసే పవిత్ర తీర్థ జలాలను కలిగి ఉందని చెప్పడం దాని యొక్క గొప్ప మహిమను తెలియజేస్తుంది. సనక, సనందనాది గొప్ప మునులు కూడా ఆ కొండ యొక్క మహిమను స్తుతించారు. ఈ వర్ణన శేషాచలం యొక్క పవిత్రతను మరియు దాని యొక్క దర్శనం మునులకు మోక్షాన్ని ప్రసాదిస్తుందనే నమ్మకాన్ని బలపరుస్తుంది.

అలంకారము:

ఈ పద్యంలో అనేక విశేషణములు మరియు రూపక సూచనలు ఉన్నాయి.

- విశేషణములు: కనత్కనక మణిప్రభాజనకధాతు గుహాతటశృంగసాలము, జనజనిబంధనేంధనధనంజయదంచిత తీర్థజాలము, సనకసనందనాది మునిసంస్తుతశీలము వంటి విశేషణాలు శేషాచలం యొక్క ప్రత్యేకతలను తెలియజేస్తాయి.
- రూపక సూచన: "జనజనిబంధనేంధనధనంజయదంచిత తీర్థజాలము" అనే పదబంధం జన్మల బంధాలను అగ్నిగాను మరియు ఆ అగ్నిని ఆర్పివేసే శక్తి కలిగిన తీర్థ జలాలను ధనంజయుని (అర్జునుని) గాను సూచిస్తుంది. అర్జునుడు తన బాణాలతో అగ్నిని ఆర్పివేసినట్లు, ఈ తీర్థ జలాలు జన్మల బంధాలను నశింపజేస్తాయని భావం.

ఈ పద్యం శేషాచలం యొక్క దివ్యమైన అందాన్ని మరియు ఆధ్యాత్మిక శక్తిని కళ్ళకు కట్టినట్లు వర్ణిస్తుంది. మునులు తమ గమ్యాన్ని చేరుకోవడం వారి యొక్క

తపస్సు ఫలించే సమయం ఆసన్నమైందని సూచిస్తుంది.

వ. 'కాంచి తదుదంచితస్థితికి " హర్షించి యమందానందకందళితహృదయార విందులై మునిపురందరులందఱందంద వందనంబులాచరింపుచు తత్కుధరా రోహణంబుగావించి చనిచని ముందఱ నరవిందబృందతుందిల మకరంద కణాసార సంభూత సౌరభోద్వేలంబును, తాలహింతాల తమాల రసాల సాల తిలక తిందుక ఘనసార ఖర్జూర జంబీర కర్పూర కదళికా కదంబ కుంద చందన మందార పున్నాగ పూగ నాగకేసర సరళ మన్మథ మధూక పనస పాటల పారిభద్ర బిల్లు బిల్వాది సలలితోద్యానవనవిశాలంబును నుత్ఫుల్ల హల్లక కుముద కువలయ వలయవీథికాసంచరన్మధుకర మధు

క రీఝుంకారానుకారి ఘుమఘుమారావ తుములకల్లోలమాలికా కేళికాలోల మరాళ గరుత్పటలజానిలోద్ధూత శీకర శరాసారస్థగిత మార్తాండమండల ప్రభాజాలంబును ద్రవిడవిలాసినీకుచ లికుచద్వయన్య స్త విస్తుల నవ హరిద్రాలేపనవిభా జనిత చంచత్కాంచన కంచుకభ్రమాలవాలంబును సంత తాంచితారామసీమాంత రోద్దామ మాధవీ మాలతీ మల్లికామతల్లికా కుసుమ విసర కేసరోజ్జ్వల పార్శ్వతలోత్తాలంబును నగు స్వామిపుష్కరి ణికూలంబున నిలిచి సౌగంధికబంధురసుగంధగంధిలంబులగు తత్కబం ధంబులఁ గృతావగాహనులై కాల్యకరణీయంబులు నివర్తించి కాంచన శైలశంకాకారి ప్రాకారంబగు తత్ప్రాకారంబుఁ జేరంజని 173

తాత్పర్యము:

ఆ శేషాచలం యొక్క గొప్ప స్థితిని చూసి సంతోషించి, అమితమైన ఆనందంతో వికసించిన హృదయ పద్మాలు కలవారై, ఆ మునిశ్రేష్ఠులందరూ ఆ కొండకు అక్కడక్కడ వందనాలు చేస్తూ, దానిని ఎక్కడం ప్రారంభించారు. అలా నడుచుకుంటూ వెళ్ళి, తమ ముందు వికసించిన తామరల సమూహాల నుండి వెలువడే మకరందపు తుంపర్ల ద్వారా వ్యాపించిన సుగంధంతో నిండినదియు, తాటి, హింతాల, తమాల, రసాల (మామిడి), సాల, తిలక, తిందుక, చింతపండు, ఖర్జూర, నిమ్మ, కర్పూర, అరటి, కదంబ, మొల్ల, చందన, మందార, పున్నాగ, పోక, నాగకేసర, సరళ, మన్మథ, మధూక, పనస, పాటల, పారిభద్ర, మారేడు, వెలగ మొదలైన అందమైన చెట్లతో నిండిన విశాలమైన ఉద్యానవనము కలదియు, వికసించిన తెల్ల కలువలు, నల్ల కలువలు గల కాలువల వరుసలలో తిరిగే తుమ్మెదల ఝుంకారాల వంటి ధ్వనులతో నిండిన అలల యొక్క ఆటలతో చలించే హంసలు మరియు గరుత్మంతుని రెక్కలచే ఎగిరిపడిన నీటి తుంపర్లచే సూర్యమండలం యొక్క కాంతిని నిలిపివేసేంతటి నీటి ధారలు కలదియు, ద్రావిడ స్త్రీల యొక్క చనుమొనలపై పూసిన పసుపు యొక్క సువాసనతో నిండిన బంగారు రవికల యొక్క మెరుపులచే ఆకర్షించబడిన తుమ్మెదల గుంపులు కలదియు, ఎల్లప్పుడూ వికసించే తోటల సరిహద్దులలో విస్తారంగా వ్యాపించిన మాధవీ, మాలతీ, మల్లికా, మరువము వంటి పూల యొక్క సుగంధంతో ప్రకాశించే ప్రక్కభాగాలచే ఎత్తైనదియు అయిన స్వామి పుష్కరిణి యొక్క ఒడ్డున నిలబడి, సువాసనగల పువ్వుల యొక్క మంచి సుగంధంతో నిండిన దాని యొక్క జలాలలో స్నానం చేసి, తమ ఉదయకాలపు విధులను పూర్తి చేసి, బంగారు కొండను తలపించే ప్రాకారం వంటి దాని యొక్క గోడను సమీపించారు.

విశేషాలు:

ఈ వర్ణన శేషాచలం యొక్క సహజ సౌందర్యాన్ని, ఆధ్యాత్మికతను మరియు స్వామి పుష్కరిణి యొక్క పవిత్రతను కళ్ళకు కట్టినట్లు చూపిస్తుంది. కొండపై ఉన్న వివిధ రకాల చెట్లు మరియు పూలు దాని యొక్క సహజమైన అందాన్ని తెలియజేస్తాయి. స్వామి పుష్కరిణి యొక్క నీటి యొక్క స్వచ్ఛత మరియు దాని

చుట్టూ ఉన్న సుగంధభరితమైన వాతావరణం దాని యొక్క పవిత్రతను సూచిస్తుంది. ద్రావిడ స్త్రీల యొక్క అలంకరణతో పుష్కరిణి యొక్క వాతావరణాన్ని పోల్చడం ఒక ప్రత్యేకమైన కవితాత్మకమైన ఊహ. మునులు ఆ పవిత్ర జలాలలో స్నానం చేసి తమ విధులను పూర్తి చేసుకోవడం వారి యొక్క భక్తిని మరియు పవిత్రతను తెలియజేస్తుంది. బంగారు కొండను తలపించే ప్రాకారం యొక్క వర్ణన ఆలయం యొక్క గొప్పతనాన్నినాన్ని సూచిస్తుంది.

అలంకారము:

ఈ పద్యంలో అనేక వర్ణనాత్మక అలంకారములు, ఉపమా అలంకారములు మరియు రూపక సూచనలు ఉన్నాయి.

- వర్ణనాత్మక అలంకారములు: శేషాచలం యొక్క సహజ సౌందర్యాన్ని మరియు స్వామి పుష్కరిణి యొక్క పవిత్రతను వివరంగా వర్ణించడం.
- ఉపమా అలంకారములు:
    - తామరల మకరందంతో వ్యాపించిన సుగంధం.
    - వివిధ రకాల చెట్ల యొక్క సమూహం.
    - తుమ్మెదల ఝుంకారాల వంటి అలల ధ్వనులు.
    - గరుత్మంతుని రెక్కలచే ఎగిరిపడిన నీటి తుంపర్లు.
    - ద్రావిడ స్త్రీల అలంకరణతో పుష్కరిణి వాతావరణ పోలిక.
    - ప్రాకారాన్ని బంగారు కొండతో పోల్చడం ("కాంచన శైలశంకాకారి ప్రాకారంబు").
- రూపక సూచనలు: "అమందానందకందళితహృదయార విందులై" (అమితమైన ఆనందంతో వికసించిన హృదయ పద్మాలు).

ఈ వర్ణన శేషాచలం మరియు స్వామి పుష్కరిణి యొక్క దివ్యమైన అందాన్ని మరియు పవిత్రతను మనోహరంగా తెలియజేస్తుంది. మునులు ఆ పవిత్ర స్థలంలో తమ విధులను పూర్తి చేసుకోవడం వారి యొక్క ఆధ్యాత్మిక యాత్రలో ఒక ముఖ్యమైన ఘట్టం.

సీ. భేరీ మృదంగ గంభీర రావాటోప

వారిత వారిధివారి రవము

అవిరళధూప ధూమాంబుదాలోక

తాండవితాహిభు క్మండలంబు

కేతు పటాంచల కింకిణీ కలకలా

కులిత భాను శతాంగ ఘోటకంబు

ప్రాకారమణివిభాపటల సిందూరిత
కకుబంత దంతీంద్ర గండతలము
ననుదిన నటన్నటీపాద హంసకస్వ
నాకులిత బలికాంక్షా సమాగతాంబు
జాత సంభవ హంసకంబై తనర్చు
నిందిరాజాని కాంచన మందిరంబు. 174

తాత్పర్యము:

బంగారు కొండ ఏమో అనే భ్రమను కలిగించే దేవాలయ ప్రాకారాన్ని మునులు చేరుకున్నారు. అక్కడ భేరీలు మరియు మృదంగాల ధ్వనుల యొక్క గొప్పదనం సముద్రపు ఘోషను కూడా మరుగున పరుస్తోంది. ఎడతెగకుండా వేసే ధూపం యొక్క పొగలను చూసి మేఘాలు అనుకొని నెమళ్ళు నాట్యం చేస్తున్నాయి. జెండాల అంచుల యొక్క గజ్జెల యొక్క కలకల ధ్వనులు సూర్యుని రథాశ్వాలకు కూడా భయాన్ని కలిగిస్తున్నాయి. ప్రాకారంలోని మణుల కాంతుల చేత దిక్కులనే ఏనుగుల యొక్క కుంభస్థలాలకు సిందూరం పూసినట్లు ఉంది. ప్రతిరోజు నాట్యం చేసే నటీమణుల పాదాల యొక్క అందెల ధ్వనులచే బ్రహ్మదేవుని వాహనమైన హంస కూడా స్వామి సేవలో ఆసక్తి కలిగి ఇక్కడికి వచ్చేలా ఉంది. అటువంటి వేంకటేశ్వరాలయాన్ని మునులు ప్రవేశించారు.

విశేషాలు:

ఈ పద్యం శ్రీ వేంకటేశ్వరాలయం యొక్క గొప్పదనాన్ని మరియు అక్కడ నెలకొన్న సందడిని అద్భుతమైన ఊహలతో వర్ణిస్తుంది. ఆలయంలో వినిపించే సంగీత ధ్వనులు, ధూపం యొక్క సువాసన, జెండాల యొక్క కదలిక, ప్రాకారం యొక్క కాంతి మరియు నాట్యకత్తెల అందెల చప్పుడు - ఇవన్నీ కలిసి ఆలయ వాతావరణాన్ని ఎంతో వైభవంగా చిత్రీకరిస్తున్నాయి. ఈ వర్ణన భక్తులను ఆకర్షించే శక్తిని మరియు ఆలయం యొక్క పవిత్రతను తెలియజేస్తుంది.

అలంకారము:

ఈ పద్యంలో అనేక ఉత్ప్రేక్ష అలంకారములు మరియు ధ్వని అలంకారము కలవు.

- ఉత్ప్రేక్ష అలంకారములు:
    - ప్రాకారాన్ని బంగారు కొండగా భ్రమించడం.
    - భేరీ మృదంగాల ధ్వనులు సముద్ర ఘోషను కబళించడం.
    - ధూపపు పొగలను మేఘాలుగా భావించి నెమళ్ళు నాట్యం చేయడం.
    - గజ్జెల ధ్వనులు సూర్యరథాశ్వాలకు జంకు పుట్టించడం.

   - ప్రాకారపు కాంతి దిగ్గజాల కుంభస్థలాలకు సిందూరం పూయడం.
   - అందెల ధ్వనులు బ్రహ్మ వాహనమైన హంసను ఆకర్షించడం.
- ధ్వని అలంకారము: భేరీ మృదంగాల గంభీర ధ్వనులు మరియు గజ్జెల కలకల ధ్వనులు వర్ణించబడ్డాయి.

ఈ పద్యం శ్రీ వేంకటేశ్వరాలయం యొక్క వైభవాన్ని మరియు అక్కడ నిత్యం జరిగే సందడిని అద్భుతమైన ఊహలతో మరియు పోలికలతో తెలియజేస్తుంది. ఆలయ వాతావరణం యొక్క పవిత్రత మరియు దివ్యత్వం కవి యొక్క వర్ణనలో స్పష్టంగా కనిపిస్తాయి. మునులు ఆలయాన్ని ప్రవేశించడం వారి యొక్క ఆధ్యాత్మిక యాత్రలో ఒక ముఖ్యమైన ఘట్టం.

వ. ప్రవేశించి తత్పురోభాగంబున.175

వారు ముందుకు ప్రవేశించారు. ఎదుట

సీ. పొడుపుగుబ్బలి మీఁదఁ బొడుచు భానుని లీలఁ
గల కిరీటము తలఁగలుగు వాని
నఱచఁదురుని వెన్నుఁజఱచు నెన్నుదిటిపై
ముత్యాల తిరుమణి మురువు వాని
మొసలివా మించుల మిసమిసల్ దీపించు
నొగపరి కుండలయుగము వాని
సెలవుల తుదికెక్కు చిఱునవ్వు చాల్ టెక్కు
తళుకు లేఁజెక్కుల కులుకు వాని
కలువ తామర కొలముల వలవఁ జేయు
చూపులను చలి వేడియు జూపువాని
విమల లావణ్యజలనిధి వేల బొడము
పగడ మననొప్పు వాతెర సొగసు వాని 176

తాత్పర్యము:

పొడుపు కొండపై ఉదయించే లేత సూర్యుని వంటి కాంతివంతమైన కిరీటమును ధరించినవాడును, అర్ధచంద్రుని వలె అందమైన నుదుటిపై ముత్యాల తిరుమణి మెరుస్తూ ఉండగా, ఆ నుదురు వెనుకకు వంపు తిరిగి ఉన్నవాడును, మొసలి ఆకారపు కుండలాల యొక్క కాంతులు ప్రకాశిస్తూ ఉండగా, ఆ అందమైన కుండలాలను ధరించినవాడును, పెదవుల చివర చిరునవ్వు యొక్క మెరుపులు లేత చెక్కిళ్ళపై మెరుస్తూ

ఉండగా, ఆ చిరునవ్వుతో అందంగా ఉన్నవాడును, కలువలు మరియు తామరల వంటి కన్నులను తన చూపులతో వలపించే చల్లని మరియు వెచ్చని చూపులు కలవాడును, స్వచ్ఛమైన లావణ్య సముద్రం యొక్క ఒడ్డున ఉద్భవించిన పగడమా అన్నట్లు అందమైన పెదవులు కలవాడును అయిన ఆ శ్రీనివాసుని మునులు దర్శించారు.

విశేషాలు:

ఈ పద్యం శ్రీ వేంకటేశ్వరుని యొక్క దివ్యమైన సౌందర్యాన్ని అనేక ఉపమానాలతో వర్ణిస్తుంది. ఆయన యొక్క కిరీటం ఉదయించే సూర్యుని వలె ప్రకాశిస్తుంది. నుదురు అర్ధచంద్రుని వలె అందంగా ఉంది, దానిపై ముత్యాల తిరుమణి మెరుస్తోంది. మొసలి ఆకారపు కుండలాలు ఆయన ముఖానికి ప్రత్యేకమైన శోభను కలిగిస్తున్నాయి. చిరునవ్వు ఆయన లేత చెక్కిళ్ళపై అందంగా మెరుస్తోంది. ఆయన చూపులు కలువలు మరియు తామరల వలె చల్లగాను మరియు వెచ్చగాను ఉండి భక్తులను ఆకర్షిస్తాయి. ఆయన పెదవులు స్వచ్ఛమైన లావణ్య సముద్రం నుండి ఉద్భవించిన పగడాల వలె ఎర్రగాను మరియు అందంగాను ఉన్నాయి. ఈ వర్ణన శ్రీనివాసుని యొక్క అద్భుతమైన సౌందర్యాన్ని మరియు దివ్యత్వాన్ని తెలియజేస్తుంది.

అలంకారము:

ఈ పద్యంలో అనేక ఉపమా అలంకారములు మరియు వర్ణనాత్మక అలంకారములు ఉన్నాయి.

- ఉపమా అలంకారములు:
    - కిరీటమును పొడుపుకొండపై ఉదయించే సూర్యునితో పోల్చడం ("పొడుపుగుబ్బలి మీదఁ బొడుచు భానుని లీలఁ గల కిరీటము").
    - నుదురును అర్ధచంద్రునితో పోల్చడం ("అఱచఁదురుని వెన్నుఁజఱచు").
    - ముత్యాల తిరుమణి మెరుపును వర్ణించడం.
    - కుండలాల కాంతులను వర్ణించడం.
    - చిరునవ్వు యొక్క మెరుపులను లేత చెక్కిళ్ళపై వర్ణించడం.
    - చూపులను కలువలు మరియు తామరలతో పోల్చడం ("కలువ తామర కొలముల వలవఁ జేయు చూపులను").
    - పెదవులను లావణ్య సముద్రపు పగడముతో పోల్చడం ("విమల లావణ్యజలనిధి వేల బొడము పగడ మననొప్పు వాతెర").
- వర్ణనాత్మక అలంకారములు: శ్రీనివాసుని యొక్క వివిధ అవయవాలను మరియు వాటి యొక్క అందాన్ని వివరంగా వర్ణించడం.

ఈ పద్యం శ్రీ వేంకటేశ్వరుని యొక్క దివ్యమైన సౌందర్యాన్ని మనోహరమైన పోలికలతో మరియు వర్ణనలతో తెలియజేస్తుంది. మునులు ఆయనను దర్శించి ఆయన యొక్క అద్భుతమైన రూపాన్ని ఆస్వాదించడం వారి యొక్క తపస్సు యొక్క ఫలమని సూచిస్తుంది.

సీ. కరశంఖమునకు నేకగ్రీవమనురేవ

గల గ్రీవచెలువునఁ జెలఁగువాని

తనువెత్తు కీర్తి ప్రతాపంబులన మించు

కరగత శంఖచక్రములవాని

నాకల్పఫలమిచ్చు నా కల్పశాఖల

దాయాదు లౌ కేలుదోయివాని

నలకనిర్జితభృంగయౌ నలమేల్మంగ

కిరవైన పచ్చని యురమువాని

కోరి యిరుదుగ మొగముల కుఱ్ఱ గన్న

యమ్మనాఁజను పొక్కిటి తమ్మివాని

ఘోర దానవ విపిన కుఠారమైన

బలు కటారంబు కటి తటి గలుగువాని.177

తాత్పర్యము:

ఆ స్వామి యొక్క చేతిలోని శంఖమునకు ఏకగ్రీవమైనట్లు (ఒకే రకమైన మెడ కలది వలె) ఆయన కంఠము అందంగా ప్రకాశిస్తోంది. రూపం దాల్చిన కీర్తి ప్రతాపాలేమో అన్నట్లు శంఖము మరియు చక్రము ఆయన చేతులలో వెలుగుతున్నాయి. కల్పాంతం వరకు నిలిచే ఫలాలను ఇచ్చే కల్పవృక్షపు కొమ్మల వలె ఆయన బాహువులు ప్రకాశిస్తున్నాయి. అలమేలు మంగ నివసించే పచ్చని రంగు గల ఆయన వక్షస్థలం ఎంతో అందంగా ఉంది. నాలుగు ముఖాలు కల బ్రహ్మను కుమారునిగా కన్న తల్లి యొక్క నాభి వలె ఆయన నాభి ప్రకాశిస్తోంది. భయంకరమైన రాక్షసులనే అడవికి గొడ్డలి వంటి బలమైన కత్తి ఆయన నడుమున మెరుస్తోంది.

విశేషాలు:

ఈ పద్యం శ్రీ వేంకటేశ్వరుని యొక్క వివిధ అవయవాల యొక్క సౌందర్యాన్ని మరియు వాటి యొక్క విశిష్టతను అనేక పోలికలతో వర్ణిస్తుంది. ఆయన కంఠము చేతిలోని శంఖము వలె అందంగా ఉండటం ఆయన యొక్క శాంత స్వభావాన్ని సూచిస్తుంది. శంఖ చక్రాలు ఆయన యొక్క కీర్తి ప్రతాపాలకు చిహ్నాలుగా ఉన్నాయి. ఆయన బాహువులు కల్పవృక్షపు కొమ్మల వలె భక్తులకు కోరికలు తీర్చే శక్తిని కలిగి

ఉన్నాయని భావిస్తారు. అలమేలు మంగ నివసించే ఆయన వక్షస్థలం లక్ష్మీదేవి యొక్క నివాస స్థానంగా పవిత్రమైనది. ఆయన నాభి బ్రహ్మకు జన్మనిచ్చిన తల్లి యొక్క నాభి వలె సృష్టికి మూలం. ఆయన నడుమున ఉన్న కత్తి దుష్ట శక్తులను నాశనం చేసే ఆయన యొక్క శక్తిని సూచిస్తుంది.

అలంకారము:

ఈ పద్యంలో అనేక ఉపమా అలంకారములు మరియు రూపక సూచనలు ఉన్నాయి.

- ఉపమా అలంకారములు:
    - కంఠమును శంఖమునకు ఏకగ్రీవమైనట్లు పోల్చడం ("కరశంఖమునకు నేకగ్రీవమనురేవ").
    - శంఖ చక్రాలను రూపం దాల్చిన కీర్తి ప్రతాపాలుగా ఊహించడం ("తనువెత్తు కీర్తి ప్రతాపంబులన మించు కరగత శంఖచక్రములవాని").
    - బాహువులను కల్పవృక్షపు కొమ్మలతో పోల్చడం ("నా కల్పఫలమిచ్చు నా కల్పశాఖల దాయాదులౌ కేలుదోయివాని").
    - నాభిని బ్రహ్మను కన్న తల్లి యొక్క నాభితో పోల్చడం ("కోరి యిరుదుగ మొగముల కుఱ్ఱ గన్న యమ్మనాఁజను పొక్కిటి తమ్మివాని").
    - కత్తిని రాక్షసులనే అడవికి గొడ్డలితో పోల్చడం ("ఘోర దానవ విపిన కుఠారమైన బలు కటారంబు").
- రూపక సూచన: అలమేలు మంగకు నివాసమైన పచ్చని ఉరము.

ఈ పద్యం శ్రీ వేంకటేశ్వరుని యొక్క దివ్యమైన రూపాన్ని మరియు ఆయన యొక్క శక్తిని అనేక అందమైన పోలికలతో తెలియజేస్తుంది. మునులు ఆయనను దర్శించి ఆయన యొక్క మహిమను కీర్తించడం వారి యొక్క భక్తిని చాటుతుంది.

సీ. బంగారు వ్రాత చేరంగుల రంగారు

పట్టు దుప్పటి కటిఁ గట్టు వాని

పద్మ పద్మప్రభాస్పద పాద వేదమం

జీరమ్ములను విలసిల్లు వాని

నతుల చిరత్నరత్నాంశుజాలముల మిం

చుల మించు భూషల నలరు వాని

శృంగార రసరుచిశ్రీలకు నెల వైన

మెఱుఁగు చామనచాయ మేనివాని

సర్వ గీర్వాణ సముదయ సార్వభౌమ

బిరుదకల నాతివిఖ్యాతి వెలయువాని

శుభగుణావాలు నిర్జరస్తుతి విశాలు

వితత కరుణాని ధీశు శ్రీ వేంక టేశు.178

తాత్పర్యము:

స్వామి తన నడుముకు బంగారు అంచులతో అందంగా మెరిసే పట్టు దుప్పటిని కట్టుకున్నాడు. పద్మరాగ మణుల కాంతిని పోలిన పాదపద్మాలకు వేద మనే మంజీరాలను ధరించాడు. తన శరీరం నిండా అత్యంత ప్రకాశవంతమైన రత్నాల ఆభరణాలను అలంకరించుకున్నాడు. మెరిసే చామనచాయ గల తన శరీరంతో శృంగార రసం యొక్క అందాన్ని వెదజల్లుతున్నాడు. ఆయన సర్వ దేవతలకూ ప్రభువు అనే బిరుదును కలిగి ఉన్నాడు. ఆయన దయగలవాడు, కీర్తించదగినవాడు మరియు జ్ఞానవంతుడు.

విశేషాలు:

ఈ పద్యం శ్రీ వేంకటేశ్వరుని యొక్క అలంకరణను మరియు ఆయన యొక్క గొప్ప గుణాలను మరింత వివరిస్తుంది. ఆయన బంగారు అంచుగల పట్టు దుప్పటిని ధరించడం ఆయన యొక్క వైభవాన్ని సూచిస్తుంది. పద్మరాగ మణుల కాంతి గల పాదాలకు వేద మంజీరాలు ధరించడం ఆయన యొక్క పవిత్రతను మరియు జ్ఞానాన్ని తెలియజేస్తుంది. ఆయన ఒంటి నిండా ప్రకాశవంతమైన రత్నాల ఆభరణాలు ఆయన యొక్క అద్భుతమైన సౌందర్యాన్ని చాటుతాయి. ఆయన చామనచాయ శరీరంతో శృంగార రసాన్ని వెదజల్లడం ఆయన యొక్క ప్రేమ స్వరూపాన్ని సూచిస్తుంది. ఆయన సర్వ దేవతలకూ ప్రభువు కావడం ఆయన యొక్క అత్యున్నత స్థానాన్ని తెలియజేస్తుంది. ఆయన దయ, కరుణ, జ్ఞానం మరియు తన వారిని ఆదరించే గుణం ఆయన యొక్క గొప్ప హృదయాన్ని తెలియజేస్తాయి.

అలంకారము:

ఈ పద్యంలో అనేక ఉపమా అలంకారములు, రూపక సూచనలు మరియు విశేషణములు ఉన్నాయి.

- ఉపమా అలంకారములు:
    - బంగారు వ్రాత చెఱఁగుల పట్టు దుప్పటి యొక్క అందాన్ని వర్ణించడం.
    - పద్మరాగ ప్రభలు గల పాదపద్మములు.
- విశేషణములు: శుభగుణావాలు, నికరసుతి విశాలు, వితత కరుణాని, ధీశు.

ఈ పద్యం శ్రీ వేంకటేశ్వరుని యొక్క దివ్యమైన రూపాన్ని, అలంకరణను మరియు ఆయన యొక్క అనేక గొప్ప గుణాలను మనోహరంగా వర్ణిస్తుంది. మునులు ఆయనను దర్శించి ఆయన యొక్క కరుణామయమైన స్వరూపాన్ని తెలుసుకుంటున్నారు.

సీ. మొల కటారపుఁడెక్కుగలవాని గలవాని

నెనరువానిఁ బొగడదనరువాని

దయతోడకూడి చేతనవాని తనవాని

తనయంతవానిగా నునుచు వాని

పదముల బొదలు నాపగ వాని పగవాని

పగవాని బురుకను బిరుదు వాని

నెమ్మోము నగవువెన్నెలవాని నెల వాని

చెలి కన్నుదోయిగాఁ జెలగు వాని

నంబుదపు డంబుమీఱు గాత్రంబువాని

కొండనని కోర్కికొండను కొండవాని

నిలువుగల పై (డిచెలువుల వలువవాని

మేలుసమకూర్చు నలమేలు మేలువాని.179

తాత్పర్యము:

నడుమున కత్తి యొక్క ఒంపు కలవాడు, దయ గలవాడు, కీర్తించదగినవాడు, దయతో నిండిన జ్ఞానం కలవాడు, తన వారిని తనలాగే చూసుకునేవాడు, తన పాదాల వద్ద గంగను కలవాడు, శత్రువుల శత్రువును కూడా రక్షించే బిరుదు కలవాడు, అందమైన ముఖంలో చిరునవ్వు వెన్నెల వలె ప్రకాశించేవాడు, చంద్రుని వంటి ముఖం కల అలమేలు మంగకు ప్రియమైన కన్నుల వంటివాడు, మేఘాల వంటి నల్లని శరీరం కలవాడు, "నేను కొండను, మీ కోరిక కొండను" అని చెప్పేవాడు, నిలువుగా బంగారు వన్నెగల వస్త్రాలను ధరించేవాడు, అందరికీ మేలు చేసే అలమేలు మంగ యొక్క మేలు చేసే భర్త.

విశేషాలు:

ఈ పద్యం శ్రీ వేంకటేశ్వరుని యొక్క కొన్ని ముఖ్యమైన లక్షణాలను మరింత నొక్కి చెబుతుంది. ఆయన నడుమున ఉన్న కత్తి ఆయన యొక్క శక్తిని మరియు రక్షణ స్వభావాన్ని సూచిస్తుంది. ఆయన దయగలవాడు మరియు భక్తులను ఆదరించేవాడు. ఆయన కీర్తించదగినవాడు మరియు జ్ఞానవంతుడు. తన వారిని తనలాగే చూసుకోవడం ఆయన యొక్క ప్రేమను తెలియజేస్తుంది. తన పాదాల వద్ద గంగ ఉండటం ఆయన యొక్క పవిత్రతను మరియు శక్తిని సూచిస్తుంది. శత్రువుల శత్రువును కూడా రక్షించే బిరుదు ఆయన యొక్క కరుణామయ హృదయాన్ని తెలియజేస్తుంది. ఆయన చిరునవ్వు ప్రశాంతతను కలిగిస్తుంది. అలమేలు మంగకు ప్రియమైనవాడు కావడం ఆయన యొక్క ప్రేమ స్వరూపాన్ని సూచిస్తుంది. మేఘాల వంటి నల్లని శరీరం ఆయన యొక్క అనంతమైన శక్తిని తెలియజేస్తుంది. "నేను కొండను, మీ

కోరిక కొండను" అనే మాటలు ఆయన యొక్క భక్తుల పట్ల ప్రేమను మరియు వారి కోరికలను తీర్చే శక్తిని సూచిస్తాయి. బంగారు వస్త్రాలు ఆయన యొక్క శుభప్రదత్వాన్ని తెలియజేస్తాయి. ఆయన అలమేలు మంగ యొక్క మేలు చేసే భర్త కావడం ఆయన యొక్క లక్ష్మీపతి స్వరూపాన్ని తెలియజేస్తుంది మరియు ఆయన భక్తులకు మేలు చేస్తాడని సూచిస్తుంది.

అలంకారము:

ఈ పద్యంలో అనేక విశేషణములు మరియు కొన్ని ఉపమా సూచనలు ఉన్నాయి.

- విశేషణములు: మొల కటారపుఁడెక్కుగలవాని, ఎనరువాని, పొగడదనరువాని, దయతోడకూడి చేతనవాని, తనవాని తనయంతవానిగా నునుచు వాని, పదముల బొదలు నాపగ వాని, పగవాని పగవాని బురుకను బిరుదు వాని, నెమ్మోము నగవువెన్నెలవాని, నెల వాని చెలి కన్నుదోయిగాఁ జెలగు వాని, అంబుదపు డంబుమీఱు గాత్రంబువాని, కొండనని కోర్కికొండను కొండవాని, నిలువుగల పైఁడిచెలువుల వలువవాని, మేలుసమకూర్చు నలమేలు మేలువాని. ఈ విశేషణాలు స్వామి యొక్క వివిధ గుణాలను మరియు లక్షణాలను తెలియజేస్తాయి.
- ఉపమా సూచనలు: "నెమ్మోము నగవువెన్నెలవాని" (ముఖంలో చిరునవ్వు వెన్నెల వలె ప్రకాశించేవాడు) మరియు "నెల వాని చెలి కన్నుదోయిగాఁ జెలగు వాని" (చంద్రుని వంటి ముఖం కల అలమేలు మంగకు ప్రియమైన కన్నుల వంటివాడు).

ఈ పద్యం శ్రీ వేంకటేశ్వరుని యొక్క కరుణ, ప్రేమ, శక్తి మరియు భక్తుల పట్ల ఆయనకున్న అనుగ్రహాన్ని అనేక విధాలుగా వర్ణిస్తుంది. మునులు ఆయనను దర్శించి ఆయన యొక్క దివ్యమైన గుణాలను తెలుసుకుంటున్నారు.

సీ. తల నిల్లుగట్టు వ్రతంబుల రాయని
తోమని పళ్యాల నేమగాని
చేరుడు బియ్యాల యోరెముల్ దినువాని
కోణంగి సేవల నాణెగాని
కానుకలకు వడ్డికాసులు గొనువాని
ముక్కోటి తీర్థపు టెక్కులాని
అడుగడ్డునకు మ్రొక్కు లందుకొనెడువాని
కూకటి మాడల గుత్తవాని

శుక్రవారపు సేవల సొగసువాని

మానినుల గోరి వలపించు మాయలాని

తిండి మెండయగారిని దిగళగురుని

కాంచి సేవించి సంతోషకలితులగుచు. 180

తలనీలాలు సమర్పించే భక్తుల సమూహానికి రాజు వంటివాడు, పళ్ళెరాలలో భక్తులు ఏమి పెట్టినా స్వీకరించేవాడు, బియ్యపు నైవేద్యాలను ఆరగించేవాడు, కోణంగి చేసే సేవలను ఇష్టపడేవాడు, కానుకల రూపంలో వడ్డికాసులు (చిన్న నాణేలు) స్వీకరించేవాడు, ముక్కోటి తీర్థం యొక్క గొప్పదనాన్ని తెలిపేవాడు, ప్రతి అడుగుకు భక్తులు చేసే మొక్కులను అందుకునేవాడు, కూకటి మాడలు (చిన్న నాణేలు) కూడా అంగీకరించే గుత్తాదారు వంటివాడు, శుక్రవారం చేసే సేవల యొక్క అందమైన రూపాన్ని ఆస్వాదించేవాడు, స్త్రీలను తన మాయతో ప్రేమించేలా చేసేవాడు, ఎక్కువ ఆహారం ఇష్టపడే గొప్పవాడు (అయ్యగారు) మరియు దిక్కులన్నింటికీ గురువైన శ్రీ వేంకటేశ్వరుని మునులు చూసి, సేవించి సంతోషించారు.

ఈ భావం కూడా పద్యంలోని ప్రతి అంశాన్ని స్పష్టంగా వివరిస్తుంది. "అయ్యగారు" అనే పదం స్వామి యొక్క గొప్పతనాన్నినాన్ని మరియు ప్రేమను సూచిస్తుంది.

అలంకారము:

ఈ పద్యంలో అనేక విశేషణములు మరియు కొన్ని ఉపమా సూచనలు ఉన్నాయి.

- విశేషణములు: తల నిల్లుగట్టు వ్రతంబుల రాయని తోమని, పళ్యాల నేమగాని చేరుడు, బియ్యాల యోరెముల్ దినువాని, కోణంగి సేవల నాణెగాని, కానుకలకు వడ్డికాసులు గొనువాని, ముక్కోటి తీర్థపు టెక్కులాని, అడుగడ్డునకు మ్రొక్కు లందుకొనెడువాని, కూకటి మాడల గుత్తవాని, శుక్రవారపు సేవల సొగసువాని, మానినుల గోరి వలపించు మాయలాని, తిండి మెండయగారిని దిగళగురుని. ఈ విశేషణాలు స్వామి యొక్క భక్తుల పట్ల ప్రేమను మరియు వారి సమర్పణలను స్వీకరించే విధానాన్ని తెలియజేస్తాయి.
- ఉపమా సూచన: "కూకటి మాడల గుత్తవాని" (చిన్న నాణేలను కూడా అంగీకరించే గుత్తాదారు వలె).

ఈ పద్యం శ్రీ వేంకటేశ్వరుని యొక్క భక్తుల పట్ల ఉన్న ప్రేమను మరియు వారు సమర్పించే ప్రతి చిన్న విషయాన్ని కూడా ఆయన అంగీకరించే కరుణామయమైన స్వభావాన్ని తెలియజేస్తుంది. మునులు అటువంటి స్వామిని దర్శించి సంతోషించడం వారి యొక్క భక్తికి తగిన ఫలితం లభించినట్లు సూచిస్తుంది.

సీ. అభివాదనము వృషభాఖ్యమహాహార్య
దివ్యకూటాగ్రవాస్తవ్యునకును
దండంబు గరుడాభిధాన శైలమణీవి
భాసమానానూనభవనభర్త
కంజలి శేషనామాధికధరణీధ
రాధిత్యకాగృహ మేధిమణికి
వినతి శ్రీ వేంకటవిఖ్యాతనామధే
యాచల హేమ గేహకులపతికి
చిన్నిపూ వంజనాద్రిప్రసిద్ధ నిధికి
శరణు గుహాసరసీకేళిసక్త మతికి
మోడ్పుగేలు త్రిమూర్తుల మొదలిదొరకు
వెండియుజొహారు వినత వేదండునకును.181

"తాత్పర్యము:

వృషభాద్రి అనే గొప్ప పర్వతం యొక్క దివ్యమైన శిఖరంపై నివసించే స్వామికి అభివాదనము. గరుడాద్రి అనే శ్రేష్ఠమైన పర్వతంపై ప్రకాశించే గొప్ప భవనానికి అధిపతికి దండము. శేషాద్రి అనే పర్వతంపై ఇల్లు చేసుకొని నివసించే ముఖ్యునికి అంజలి. శ్రీ వేంకటాద్రి అనే ప్రసిద్ధమైన పర్వతం యొక్క బంగారు గృహానికి యజమానికి వినతి. అంజనాద్రి అనే ప్రసిద్ధమైన నిధికి చిన్న పూవును సమర్పిస్తున్నాను (శరణు). గుహలలోని సరస్సులలో విహరించడానికి ఇష్టపడే మనస్సు కలవాడికి శరణు. త్రిమూర్తులకు ఆది దేవుడైన విష్ణువుకు నమస్కారము. వినత యొక్క ఏనుగు (గజేంద్రుని రక్షించినవాడు) అయిన విష్ణువుకు జోహారు.

విశేషాలు:

ఈ పద్యం సప్తమహర్షులు శ్రీ వేంకటేశ్వరునికి వివిధ పేర్లతో మరియు ఆయన నివాస స్థలాలను పేర్కొంటూ తమ భక్తిపూర్వక నమస్కారాలు తెలుపుతున్న విధానాన్ని వర్ణిస్తుంది. వారు ఒక్కొక్క పర్వతాన్ని మరియు స్వామి యొక్క సంబంధాన్ని గుర్తు చేస్తూ ఆయనను సంబోధిస్తున్నారు. వృషభాద్రి, గరుడాద్రి, శేషాద్రి, వేంకటాద్రి మరియు అంజనాద్రి అనేవి తిరుమల కొండ యొక్క వివిధ భాగాలను లేదా దాని చుట్టూ ఉన్న కొండలను సూచిస్తాయి. స్వామి యొక్క నివాస స్థలాలను మరియు ఆయన యొక్క లీలలను (గజేంద్రుని రక్షించడం) ప్రస్తావిస్తూ వారు తమ గౌరవాన్ని మరియు భక్తిని వ్యక్తం చేస్తున్నారు.

అలంకారము:

ఈ పద్యంలో సంబోధన అలంకారము మరియు భక్తి రసము ప్రధానంగా కనిపిస్తాయి.

- సంబోధన అలంకారము: మునులు స్వామిని వివిధ పేర్లతో మరియు ఆయన నివాసాలతో సంబోధిస్తూ తమ నమస్కారాలు తెలుపుతున్నారు. ప్రతి చరణంలో స్వామిని ఒక ప్రత్యేకమైన పేరుతో లేదా ఆయన ఉండే స్థలంతో సంబోధించడం జరిగింది.
- భక్తి రసము: మునుల యొక్క వినయపూర్వకమైన నమస్కారాలు మరియు వారి భక్తితో కూడిన పదాలు భక్తి రసాన్ని తెలియజేస్తున్నాయి. "అభివాదనము", "దండంబు", "కంజలి", "వినతి", "చిన్నిపూవు", "శరణు", "మోడ్పుగేలు", "వెండియుజొహారు" వంటి పదాలు వారి యొక్క ప్రగాఢమైన భక్తిని వ్యక్తం చేస్తున్నాయి.

ఈ పద్యం మునులు శ్రీ వేంకటేశ్వరునికి తమ హృదయపూర్వకమైన నమస్కారాలు తెలుపుతున్న విధానాన్ని చాలా వినయంగా మరియు భక్తిభావంతో తెలియజేస్తుంది. వారు స్వామి యొక్క వివిధ రూపాలను మరియు ఆయన లీలలను స్మరించుకుంటూ ఆయనకు తమ గౌరవాన్ని అర్పిస్తున్నారు.

సీ. సర్వేశ! సర్వాత్మ! సర్వగుణాతీత!

సర్వజనావన సదయహృదయ !

గోపాల గోపాలగోపనధౌరేయ !

గోగోపగోపికా భాగధేయ !

వారణదైన్యనివారణ ! వారణ

శిక్షణదక్షిణ సింహశౌర్య!

శేషాచలేశ ! యశేషలోకనివేశ !

శేషశరీర విశేషతల్ప!

నీలనీరదనీల వినీలగాత్ర !

తీర్థతీర్థ మహాతీర్థ తీర్థపాద !

నందనందన! సనకసనందననుత!

శరణు శరణయ్య శరణార్థి శరణచరణ.182

తాత్పర్యము:

ఓ సర్వేశ్వరా! ఓ సర్వాత్ముడా! ఓ సర్వగుణాతీతుడా! ఓ సమస్త జనులను రక్షించే దయగల హృదయం కలవాడా! ఓ గోపాలా! ఓ గోవులను మరియు గోపాలకులను రక్షించడంలో నేర్పరివైనవాడా! ఓ గజేంద్రుని దుఃఖాన్ని నివారించినవాడా! ఓ ఏనుగులను శిక్షించడంలో సమర్థుడవైన సింహ పరాక్రమవంతుడా! ఓ

శేషాచల ప్రభువా! ఓ సమస్త లోకాలకు నివాసమైనవాడా! ఓ శేషుని శరీరాన్ని విశేషమైన పరుపుగా కలవాడా! ఓ నీలమైన మేఘం వంటి నీలమైన శరీరం కలవాడా! ఓ పవిత్రమైన తీర్థాలకు పరమ పవిత్రమైన తీర్థమైన పాదాలు కలవాడా! ఓ నందనందనా! ఓ సనక సనందనాదులచే స్తుతించబడినవాడా! శరణు! శరణయ్యా! శరణు కోరి వచ్చిన వారికి శరణమైన చరణాలు కలవాడా!

విశేషాలు:

ఈ పద్యం సప్తమహర్షులు శ్రీ వేంకటేశ్వరుని యొక్క అనేక దివ్యమైన నామాలను మరియు గుణాలను కీర్తిస్తూ ఆయనకు శరణు వేడుకుంటున్నారు. వారు ఆయనను సర్వేశ్వరుడుగా, సర్వాత్ముడుగా, సర్వగుణాతీతుడుగా మరియు సమస్త లోకాలను రక్షించే దయాళువుగా స్తుతిస్తున్నారు. గోపాలుడుగా, గోవులను మరియు గోపాలకులను రక్షించే నేర్పరిగా, గజేంద్రుని దుఃఖాన్ని నివారించినవాడిగా ఆయన యొక్క కరుణను కొనియాడుతున్నారు. ఏనుగులను శిక్షించడంలో సమర్థుడైన సింహ పరాక్రమవంతుడిగా ఆయన యొక్క శక్తిని వర్ణిస్తున్నారు. శేషాచల ప్రభువుగా, సమస్త లోకాలకు నివాసమైనవాడిగా, శేషుని పరుపుపై శయనించేవాడిగా ఆయన యొక్క వైభవాన్ని తెలుపుతున్నారు. నీలమైన మేఘం వంటి శరీరం కలవాడిగా ఆయన యొక్క సౌందర్యాన్ని వర్ణిస్తున్నారు. ఆయన పాదాలను పవిత్రమైన తీర్థాలకు పరమ పవిత్రమైన తీర్థంగా భావిస్తూ ఆయనకు శరణాగతి చేస్తున్నారు. నందనందనుడుగా మరియు సనక సనందనాదులచే స్తుతించబడినవాడిగా ఆయన యొక్క గొప్పతనాన్నినాన్ని కీర్తిస్తూ, శరణు కోరి వచ్చిన వారికి శరణమైన చరణాలను ప్రసాదించమని వేడుకుంటున్నారు.

అలంకారము:

ఈ పద్యంలో అనేక సంబోధన అలంకారములు, విశేషణములు మరియు భక్తి రసము ప్రధానంగా కనిపిస్తాయి.

- సంబోధన అలంకారములు: పద్యం నిండా స్వామిని అనేక దివ్యమైన నామాలతో సంబోధించడం జరిగింది. "సర్వేశ!", "సర్వాత్మ!", "సర్వగుణాతీత!", "సదయహృదయ!", "గోపాల!", "గోపాలగోపనధౌరేయ!", "వారణదైన్యనివారణ!", "వారణ శిక్షణదక్షిణ సింహశౌర్య!", "శేషాచలేశ!", "యశేషలోకనివేశ!", "శేషశరీర విశేషతల్ప!", "నీలనీరదనీల వినీలగాత్ర!", "తీర్థతీర్థ మహాతీర్థ తీర్థపాద!", "నందనందన!", "సనకసనందననుత!", "శరణయ్యా!", "శరణార్థి శరణచరణ!" వంటి సంబోధనలు స్వామి యొక్క వివిధ రూపాలను మరియు గుణాలను తెలియజేస్తాయి.
- విశేషణములు: స్వామి యొక్క అనేక గుణాలను వర్ణించే విశేషణాలు ఈ పద్యంలో ఉన్నాయి.

- భక్తి రసము: మునుల యొక్క ప్రగాఢమైన భక్తి మరియు శరణాగతి భావం ఈ పద్యం యొక్క ప్రధాన రసం. "శరణు శరణయ్యా శరణార్థి శరణచరణ" అనే చివరి వాక్యం వారి యొక్క పూర్తి శరణాగతిని తెలియజేస్తుంది.

ఈ పద్యం సప్తమహర్షులు శ్రీ వేంకటేశ్వరుని యొక్క అనంతమైన కరుణను, శక్తిని మరియు వైభవాన్ని కీర్తిస్తూ ఆయనకు తమ హృదయపూర్వకమైన శరణాగతిని తెలుపుతున్న అత్యంత భక్తిభావపూరితమైన స్తుతి.

మ. సవరక్షాచణ సామగేయపద భాస్వత్పీతకౌ శేయరూ
పవరేణ్యా సుచరిత్ర సూరిజనభావ్యా సేవనాసక్త వా
సవ ముఖ్యామర సైంధవత్పతగరాజా సోమ వాణీశ సం
స్తవ సౌమ్యాత్మక సంగదూరతర సర్వప్రాణిసంరక్షకా! 183

తాత్పర్యము:

యాగము రక్షించడంలో సమర్థుడా! సామవేదంలోని మధురమైన పదాల వలె ప్రకాశించే పసుపు పట్టు వస్త్రాలను ధరించిన శ్రేష్ఠమైన రూపు కలవాడా! మంచి చరిత్ర కలవాడా! జ్ఞానులచే భావించబడేవాడా! నిన్ను సేవించడంలో ఆసక్తి కల ఇంద్రాది ముఖ్య దేవతలచే స్తుతించబడేవాడా! గరుత్మంతుని వాహనంగా కలవాడా! చంద్రుడు మరియు సరస్వతిచే స్తుతించబడే శాంత స్వభావం కలవాడా! చెడు సాంగత్యానికి దూరంగా ఉండేవాడా! సమస్త ప్రాణులను రక్షించేవాడా!

విశేషాలు:

ఈ పద్యం సప్తమహర్షులు శ్రీ వేంకటేశ్వరుని యొక్క గొప్ప గుణాలను మరియు ఆయన యొక్క దివ్యత్వాన్ని మరింత కీర్తిస్తూ ఆయనను సంబోధిస్తున్నారు. వారు ఆయనను తన భక్తులను రక్షించడంలో సమర్థుడని, సామవేదంలోని మధురమైన శబ్దాల వలె ప్రకాశించే పసుపు పట్టు వస్త్రాలను ధరించే అందమైన రూపు కలవాడని స్తుతిస్తున్నారు. ఆయన మంచి చరిత్ర కలవాడని, జ్ఞానులచే ధ్యానించబడేవాడని మరియు ఇంద్రుడు మొదలైన ముఖ్య దేవతలచే నిత్యం సేవింపబడేవాడని కొనియాడుతున్నారు. గరుత్మంతుని వాహనంగా కలవాడని, చంద్రుడు మరియు సరస్వతి కూడా ఆయనను స్తుతిస్తారని చెబుతున్నారు. ఆయన శాంత స్వభావి అని, చెడు సాంగత్యానికి దూరంగా ఉంటాడని మరియు సమస్త ప్రాణులను రక్షించే కరుణామయుడని ప్రార్థిస్తున్నారు.

అలంకారము:

ఈ పద్యంలో అనేక విశేషణములు మరియు కొన్ని ఉపమా సూచనలు ఉన్నాయి.

- విశేషణములు: సవరక్షాచణ, సామగేయపద భాస్వత్పీతకౌ శేయరూ పవరేణ్యా, సుచరిత్ర, సూరిజనభావ్యా, సేవనాసక్త, వా సవ ముఖ్యామర సైంధవత్పతగరాజా, సోమ వాణీశ సం స్తవ, సౌమ్యాత్మక, సంగదూరతర, సర్వప్రాణిసంరక్షకా. ఈ విశేషణాలు స్వామి యొక్క వివిధ గుణాలను మరియు ఆయన యొక్క గొప్పతనాన్నినాన్ని తెలియజేస్తాయి.
- ఉపమా సూచన: సామవేదంలోని మధురమైన పదాల వలె ప్రకాశించే పసుపు పట్టు వస్త్రాలు.

ఈ పద్యం సప్తమహర్షులు శ్రీ వేంకటేశ్వరుని యొక్క అనంతమైన కరుణను, శక్తిని మరియు దివ్యత్వాన్ని కీర్తిస్తూ ఆయనకు తమ ప్రణతులను తెలుపుతున్న అత్యంత భక్తిభావపూరితమైన స్తుతి. వారు ఆయన యొక్క వివిధ రూపాలను మరియు గుణాలను స్మరించుకుంటూ ఆయనను వేడుకుంటున్నారు.

సీ. భువనముల్ పుట్టింప పోషింప నణగింప

కర్తయైన ప్రధానమూర్తి వీవ

మ స్తకముఖ్యసమస్తాంగ బహులత

లక్షింపఁ దగు జగత్కుక్షి వీవ

కొలుచువారలకును గోరికల్లయ సేసి

రాజిల్లు వేల్పుల రాజ వీవ

అజుఁడు రుద్రుడు నింద్రుఁడాదియౌ దేవతల్

నిజ మెఱుంగని బోధనిధివి నీవ

తలఁపుపండని తాపసావలికిఁ జూడ

నలవిగానట్టి బ్రహ్మపదార్థమీవ

శంఖ చక్ర గదా ఖడ్గ శార్ఙ్గ చాప

భూరి విస్ఫూర్తి కీర్తిత భుజుఁడ వీవ. 184

తాత్పర్యము:

భూలోకాలను సృష్టించడానికి, పోషించడానికి మరియు లీనం చేయడానికి కర్తవైన ప్రధానమైన స్వరూపానివి నీవే. శిరస్సు మొదలుకొని సమస్త అవయవాలు నీవే అయిన విశ్వరూపానివి నీవే. నిన్ను కొలిచే భక్తులకు కోరికలు తీర్చి కాంతివంతంగా వెలిగే దేవతల రాజువు నీవే. బ్రహ్మ, రుద్రుడు మరియు ఇంద్రుడు మొదలైన దేవతలు కూడా నీ నిజమైన స్వరూపాన్ని తెలుసుకోలేని జ్ఞాన నిధివి నీవే. ధ్యానం ఫలించని గొప్ప తపస్సు చేసే మునులకు కూడా చూడటానికి సాధ్యం కాని బ్రహ్మ పదార్థానివి నీవే. శంఖము, చక్రము, గద, ఖడ్గము మరియు శార్ఙ్గమనే ధనుస్సు యొక్క గొప్ప ప్రకాశంతో కీర్తించబడే నాలుగు భుజాలు కలవాడివి నీవే.

విశేషాలు:

ఈ పద్యం శ్రీ వేంకటేశ్వరుని యొక్క సర్వశక్తిమత్త్వాన్ని మరియు ఆయన యొక్క దివ్యత్వాన్ని అనేక విధాలుగా కీర్తిస్తుంది. ఆయన సృష్టి, స్థితి మరియు లయలకు కర్త అని చెబుతూ ఆయన యొక్క పరమాత్మ స్వరూపాన్ని తెలియజేస్తున్నారు. విశ్వరూపుడిగా ఆయన సమస్తమైనవాడు అని వర్ణిస్తున్నారు. భక్తుల కోరికలు తీర్చే దేవతల రాజుగా ఆయన యొక్క కరుణను తెలియజేస్తున్నారు. బ్రహ్మాది దేవతలు కూడా ఆయన యొక్క నిజమైన స్వరూపాన్ని తెలుసుకోలేరని చెప్పడం ఆయన యొక్క అనంతమైన జ్ఞానాన్ని సూచిస్తుంది. గొప్ప మునులు కూడా ఆయనను పూర్తిగా తెలుసుకోలేరని చెప్పడం ఆయన యొక్క దుర్గ్రాహ్యమైన బ్రహ్మ పదార్థ స్వరూపాన్ని తెలియజేస్తుంది. శంఖు, చక్ర, గదా, ఖడ్గ మరియు శార్ఙ్గాలను ధరించిన చతుర్భుజుడిగా ఆయన యొక్క శక్తిని మరియు రక్షణ స్వభావాన్ని వర్ణిస్తున్నారు.

అలంకారము:

ఈ పద్యంలో రూపక అలంకారము, అతిశయోక్తి అలంకారము మరియు విశేషణములు ప్రధానంగా కనిపిస్తాయి.

- రూపక అలంకారము:
    - "ప్రధానమూర్తి వీవ" - ప్రధానమైన స్వరూపానివి నీవే అని నేరుగా చెప్పడం.
    - "జగత్కుక్షి వీవ" - జగత్తు నీ కడుపు అని చెప్పడం.
    - "బోధనిధివి నీవ" - జ్ఞానానికి నిధివి నీవే అని చెప్పడం.
    - "బ్రహ్మపదార్థమీవ" - బ్రహ్మ పదార్థానివి నీవే అని చెప్పడం.
- అతిశయోక్తి అలంకారము: బ్రహ్మాది దేవతలు కూడా ఆయన నిజమైన స్వరూపాన్ని ఎరుగలేరని చెప్పడం అతిశయోక్తి.
- విశేషణములు: భువనముల్ పుట్టింప పోషింప నణగింప కర్త, మస్తకముఖ్యసమస్తాంగ బహులత లక్షింపఁ దగు, కొలుచువారలకును గోరికల్లయ సేసి రాజిల్లు వేల్పుల రాజ, అజుఁడు రుద్రుడు నింద్రుఁడాదియౌ దేవతల్ నిజ మెఱుంగని, తలఁపుపండని తాపసావలికిఁ జూడ నలవిగానట్టి, శంఖ చక్ర గదా ఖడ్గ శార్ఙ్గచాప భూరి విస్ఫూర్తి కీర్తిత భుజుఁడ. ఈ విశేషణాలు స్వామి యొక్క వివిధ శక్తులను మరియు గొప్పతనాన్నినాన్ని తెలియజేస్తాయి.

ఈ పద్యం శ్రీ వేంకటేశ్వరుని యొక్క సర్వవ్యాపకత్వాన్ని, సర్వశక్తిమత్త్వాన్ని మరియు ఆయన యొక్క దివ్యత్వాన్ని చాలా శక్తివంతంగా వర్ణిస్తుంది. మునులు ఆయనను పరమాత్మ స్వరూపుడిగా గుర్తించి ఆయనను స్తుతిస్తున్నారు.

క. విబుధులకు విబుధభూజము

విబుధారిసమూహములకు విషభూజమునై

యబలులకెల్లను బలమై

ప్రబలు మహామహుఁడవీవ పంకజనాభా !185

తాత్పర్యము:

ఓ పంకజనాభా! (తామర వంటి నాభి కలవాడా - విష్ణువు), నీవు పండితులకు మరియు దేవతలకు కల్పవృక్షం వంటివాడవు (కోరికలు తీర్చేవాడవు). దేవతల శత్రువులైన రాక్షసులకు విషవృక్షం వంటివాడవు (నాశనం చేసేవాడవు). బలహీనులందరికీ బలమై నిలిచే గొప్ప శక్తిమంతుడవు నీవే.

విశేషాలు:

ఈ పద్యం శ్రీ వేంకటేశ్వరుని యొక్క భిన్నమైన స్వభావాలను వివరిస్తుంది. ఆయన మంచివారికి కోరికలు తీర్చే కల్పవృక్షం వలె మేలు చేస్తాడు, చెడ్డవారికి విషవృక్షం వలె నాశనం కలిగిస్తాడు మరియు బలహీనులకు అండగా నిలిచి వారికి బలాన్ని ప్రసాదిస్తాడు. ఈ విధంగా ఆయన ధర్మాన్ని రక్షిస్తాడు మరియు అధర్మాన్ని నిర్మూలిస్తాడు.

అలంకారము:

ఈ పద్యంలో ఉపమా అలంకారము మరియు విరోధాభాస అలంకారము కలవు.

- ఉపమా అలంకారము:
    - పండితులు మరియు దేవతలకు కల్పవృక్షంతో పోల్చడం ("విబుధులకు విబుధభూజము").
    - రాక్షసులకు విషవృక్షంతో పోల్చడం ("విబుధారిసమూహములకు విషభూజమునై").
- విరోధాభాస అలంకారము: ఒకే వ్యక్తి మంచివారికి మేలు చేసేవాడుగాను, చెడ్డవారికి కీడు చేసేవాడుగాను వర్ణించబడటం విరోధాభాస. ఇక్కడ కల్పవృక్షం మేలును, విషవృక్షం కీడును సూచిస్తాయి.

ఈ పద్యం శ్రీ వేంకటేశ్వరుని యొక్క ధర్మ పరిరక్షకమైన స్వభావాన్ని మరియు ఆయన యొక్క శక్తిని క్లుప్తంగా కానీ శక్తివంతంగా తెలియజేస్తుంది. ఆయన మంచికి మంచితనాన్ని, చెడుకు చెడుతనాన్ని అందిస్తాడని సూచిస్తుంది.

సీ. తులసి.టేకులనై న దూర్వల నై నను

జలములనై న కంజములనై న

పూని నిన్నీశ్వరుఁ బూజించు నామహా

మహులకు జేకూరు నిహ పరములు

నీ మహామహిమము నెఱిఁగినవారలు

ధన్యులై వర్తింత్రు ధరణియందు

కంజాసనాదులు గనలేని వేదమం

జీరుని నిన్ను వీక్షింపఁగలిగె

గాన భవవార్ధి దాటఁ గాఁగంటి మభవ

మా భవములెల్ల నీడేరె మా జపంబు

లలరె మా ముఖముల ఫలములు ఫలించె !

వినుత తారాచలాధీశ! వేంకటేశ! 186.

తాత్పర్యము:

ఓ వేంకటేశా! ఓ ప్రసిద్ధమైన తిరుమల కొండకు అధిపతి! తులసి ఆకులతో గానీ, గరికతో గానీ, నీటితో గానీ, లేక తామర పువ్వులతో గానీ భక్తితో నిన్ను పూజించే గొప్పవారికి ఈ లోకంలోనూ మరియు పరలోకంలోనూ శుభాలు కలుగుతాయి. నీ గొప్ప మహిమను తెలుసుకున్నవారు ఈ భూమిపై ధన్యులుగా జీవిస్తారు. బ్రహ్మ మొదలైన వారు కూడా చూడలేని వేద మనే మంజీరాలు ధరించిన నిన్ను మేము చూడగలిగాము. అందువలన మేము సంసార సాగరాన్ని దాటగలిగాము. మా జన్మలన్నీ సఫలమయ్యాయి. మేము చేసిన జపాలు ఫలించాయి. మా ముఖాలపై ఆనందం వెల్లివిరుస్తోంది!

విశేషాలు:

ఈ పద్యం శ్రీ వేంకటేశ్వరుని యొక్క భక్తుల పట్ల ఉన్న కరుణను మరియు భక్తికి లొంగే స్వభావాన్ని తెలియజేస్తుంది. ఆయనను కొలవడానికి విలువైన వస్తువులే కానక్కరలేదు, స్వచ్ఛమైన మనస్సుతో సమర్పించిన చిన్న తులసి దళం కానీ, గరిక కానీ, నీరు కానీ, తామర పువ్వు కానీ ఆయనకు ప్రీతికరమైనవే. ఎవరైతే ఆయన గొప్ప మహిమను తెలుసుకుంటారో, వారు ఈ లోకంలో సుఖ సంతోషాలతో జీవిస్తారు మరియు పరలోకంలో మోక్షాన్ని పొందుతారు. బ్రహ్మాది దేవతలకు కూడా దుర్లభుడైన స్వామిని దర్శించుకోవడం వల్ల మునులు తమ జన్మ ధన్యమైందని మరియు వారు చేసిన తపస్సు ఫలించిందని భావిస్తున్నారు. సంసార సాగరాన్ని దాటగలిగామని చెప్పడం మోక్షాన్ని పొందామని సూచిస్తుంది. వారి ముఖాలపై ఆనందం వెల్లివిరుస్తోంది అని చెప్పడం వారి యొక్క కృతజ్ఞతా భావాన్ని తెలియజేస్తుంది.

అలంకారము:

ఈ పద్యంలో ఉపమానము, మహత్వ వర్ణన మరియు భక్తి రసము ప్రధానంగా కనిపిస్తాయి.

- ఉపమానము: తులసి, గరిక, నీరు, తామర పువ్వులు - ఇవి స్వామిని కొలవడానికి ఉపయోగించే సాధారణమైన వస్తువులు.

- మహత్వ వర్ణన: స్వామి యొక్క గొప్ప మహిమను వర్ణించడం మరియు బ్రహ్మాదులకు కూడా దుర్లభుడని చెప్పడం.
- భక్తి రసము: మునుల యొక్క స్వామి పట్ల ఉన్న ప్రగాఢమైన భక్తి మరియు కృతజ్ఞతా భావం స్పష్టంగా కనిపిస్తుంది. "అభవ మా భవములెల్ల నీడేరె మా జపంబు లలరె మా ముఖముల ఫలములు ఫలించె!" అనే వాక్యం వారి యొక్క ఆనందాన్ని మరియు తృప్తిని తెలియజేస్తుంది.

ఈ పద్యం శ్రీ వేంకటేశ్వరుని యొక్క కరుణామయమైన హృదయాన్ని మరియు భక్తుల పట్ల ఆయనకున్న ప్రేమను తెలియజేస్తుంది. నిష్కల్మషమైన భక్తితో ఎవరైనా ఆయనను కొలిచినా ఆయన అనుగ్రహిస్తాడని ఈ పద్యం నొక్కి చెబుతోంది. మునులు స్వామిని దర్శించి తమ జన్మ ధన్యమైందని భావించడం వారి యొక్క భక్తికి లభించిన గొప్ప ఫలం.

క. అనుచుం గొనియాడి పునః

పునరాచరిత ప్రణామముల నెంతయు నిం

పొనరించుచుఁ దదనుగ్రహ

పనితా మోదానుభావపరవశులగుచుఁ. 187

వ. ఎట్టకేలకుఁ దన్మందిరంబువెలువడి యాగట్టుఁటేనిం గనుంగొని,188

తాత్పర్యము:

ఈ విధంగా శ్రీ వేంకటేశ్వరుని అనేక విధాలుగా స్తుతించి, మళ్ళీ మళ్ళీ తమ ప్రణామాలను సమర్పిస్తూ, ఆయన అనుగ్రహానికి పాత్రులై ఆనందంతో నిండిన అనుభూతిలో పరవశులవుతూ...

విశేషాలు:

ఈ పద్యం సప్తమహర్షులు శ్రీ వేంకటేశ్వరుని పట్ల తమకున్న అపారమైన భక్తిని మరియు కృతజ్ఞతా భావాన్ని తెలియజేస్తుంది. వారు అనేక విధాలుగా స్వామిని స్తుతించడం వారి యొక్క జ్ఞానాన్ని మరియు భక్తిని సూచిస్తుంది. మళ్ళీ మళ్ళీ ప్రణామం చేయడం వారి యొక్క వినయాన్ని మరియు గౌరవాన్ని తెలియజేస్తుంది. స్వామి యొక్క అనుగ్రహాన్ని పొందడం వల్ల వారు పొందిన ఆనందం వారి యొక్క ఆధ్యాత్మిక యాత్ర యొక్క విజయానికి సూచన.

అలంకారము:

ఈ పద్యంలో పునరుక్తి అలంకారము మరియు భక్తి రసము ప్రధానంగా కనిపిస్తాయి.

- పునరుక్తి అలంకారము: "పునః పునరాచరిత ప్రణామముల" అనే పదబంధంలో "పునః పునః" (మళ్ళీ మళ్ళీ) అనే పదం వారి యొక్క నిరంతర భక్తిని తెలియజేస్తుంది.

- భక్తి రసము: స్వామిని స్తుతించడం, ప్రణామం చేయడం మరియు ఆయన అనుగ్రహం పొందడం వల్ల కలిగిన ఆనందం భక్తి రసాన్ని తెలియజేస్తుంది. "తదనుగ్రహ పనితా మోదానుభావపరవశులగుచున్" అనే వాక్యం వారి యొక్క భక్తి పారవశ్యాన్ని సూచిస్తుంది.

తరువాతి వచన భాగం యొక్క తాత్పర్యము:

చివరికి ఆ మందిరం నుండి బయటకు వచ్చి ఆ పర్వత రాజును (శేషాచలాన్ని) చూశారు.

విశేషాలు:

మందిరం నుండి బయటకు రావడం వారి దర్శనం ముగిసినట్లు సూచిస్తుంది. "ఆ గిరిరాజును అవలోకించినారు" అనే మాటలు వారు శేషాచలం యొక్క గొప్పదనాన్ని మరొక్కసారి చూసి ఆనందించారని లేదా ఆ పర్వతం యొక్క పవిత్రతను గుర్తు చేసుకున్నారని తెలియజేస్తుంది. వారి హృదయాలలో నిండిన భక్తి మరియు ఆనందంతో వారు ఆ పవిత్ర స్థలాన్ని వీడుతున్నారు.

ఈ విధంగా ఈ పద్యం మరియు వచన భాగం సప్తమహర్షుల యొక్క శ్రీ వేంకటేశ్వర దర్శనం యొక్క పరిపూర్ణతను మరియు వారు పొందిన ఆధ్యాత్మిక అనుభవాన్ని తెలియజేస్తాయి.

గీ. భానుకోటిప్రభల దీలుపఱుచు తఱుచు
జేగురులుగల శిఖరముల్ చెంతనున్న
యంబరంబును కాయమానంబు దాల్చు
మణిమయ స్తంభములువోలె మలయు నిచట. 189

" తాత్పర్యము:

కోటి సూర్యుల కాంతిని మించిన ఎరుపు రంగుతో ప్రకాశించే శిఖరాలు దగ్గరగా ఉన్న ఆకాశాన్ని మోస్తున్నట్లుగా, ఇక్కడ మణిమయమైన స్తంభాల వలె ఒప్పుతున్నాయి.

విశేషాలు:

ఈ పద్యం సప్తమహర్షులు శ్రీ వేంకటేశ్వరాలయం నుండి బయటకు వచ్చిన తర్వాత చూసిన శేషాచలం యొక్క శిఖరాల యొక్క అద్భుతమైన దృశ్యాన్ని వర్ణిస్తుంది. ఆ శిఖరాలు ఎంత ప్రకాశవంతంగా ఉన్నాయంటే అవి కోటి సూర్యుల కాంతిని మించి ఉన్నట్లు అనిపిస్తుంది. వాటి యొక్క ఎరుపు రంగు మరింత ఆకర్షణీయంగా ఉంది. ఆ శిఖరాలు ఆకాశాన్ని మోస్తున్నట్లుగా ఉండటం వాటి యొక్క ఎత్తైన రూపాన్ని మరియు స్థిరత్వాన్ని సూచిస్తుంది. వాటిని మణిమయమైన స్తంభాలతో పోల్చడం వాటి యొక్క విలువను మరియు అందాన్ని తెలియజేస్తుంది.

అలంకారము:

ఈ పద్యంలో ఉత్ప్రేక్ష అలంకారము మరియు ఉపమా అలంకారము కలవు.

- ఉత్ప్రేక్ష అలంకారము: శిఖరాలు ఆకాశాన్ని మోస్తున్నట్లుగా వర్ణించడం ఉత్ప్రేక్ష. నిజానికి శిఖరాలు ఆకాశాన్ని మోయవు, కానీ వాటి యొక్క ఎత్తైన రూపాన్ని నొక్కి చెప్పడానికి కవి అలా ఊహిస్తున్నాడు.
- ఉపమా అలంకారము: శిఖరాలను మణిమయమైన స్తంభాలతో పోల్చడం ఉపమా అలంకారం. వాటి యొక్క ప్రకాశాన్ని మరియు విలువను తెలియజేయడానికి ఈ పోలిక ఉపయోగించబడింది.

ఈ పద్యం శేషాచలం యొక్క శిఖరాల యొక్క అద్భుతమైన సౌందర్యాన్ని మరియు వాటి యొక్క గొప్పతనాన్నినాన్ని కళ్ళకు కట్టినట్లు వర్ణిస్తుంది. మునులు ఆ పవిత్ర స్థలాన్ని వీడుతున్నప్పటికీ, వారి మనస్సులలో ఆ దివ్యమైన దృశ్యం నిలిచి ఉంటుంది.

గీ. ఇన్నగము మిన్ను మోచినశృంగములు ఫ

ణాసహ స్రముకరణిఁగన్పట్ట ధాతు

రాగయుత తారకలు త దగ్రమణులౌచుఁ

దనరఁ దన శేష సంజ్ఞ సార్థముగఁ దెలుపు. 190

తాత్పర్యము:

ఈ కొండ ఆకాశాన్ని తాకే ఎత్తైన శిఖరాలను వెయ్యి పడగల ఆదిశేషుని వలె కలిగి ఉంది. దానిపై ఉన్న వివిధ ఖనిజాల రంగులతో కూడిన నక్షత్రాలు ఆ పడగలపై ఉన్న మణుల వలె ప్రకాశిస్తూ, తన శేష అనే పేరును సార్థకం చేస్తోంది.

విశేషాలు:

ఈ పద్యం శేషాచలం యొక్క రూపాన్ని ఆదిశేషునితో పోలుస్తూ దాని పేరు యొక్క అర్థాన్ని వివరిస్తుంది. ఆ కొండ యొక్క ఎత్తైన శిఖరాలు ఆదిశేషుని యొక్క వెయ్యి పడగల్లా కనిపిస్తున్నాయి. దానిపై ఉన్న వివిధ ఖనిజాల వల్ల ఏర్పడిన రంగులు మరియు ఆకాశంలోని నక్షత్రాలు ఆ పడగలపై ఉన్న మణుల వలె మెరుస్తున్నాయి. "శేష" అంటే మిగిలినది లేదా అనంతమైనది అని అర్థం. ఆదిశేషుడు అనంతమైనవాడు మరియు భూమిని తన పడగలపై మోస్తాడని నమ్ముతారు. ఈ కొండ కూడా అనంతమైన ఎత్తును కలిగి ఉండటం మరియు ఆదిశేషుని వలె కనిపించడం దాని "శేష" అనే పేరును సార్థకం చేస్తోంది.

అలంకారము:

ఈ పద్యంలో ఉపమా అలంకారము మరియు రూపక సూచన కలవు.

- ఉపమా అలంకారము: కొండ యొక్క శిఖరాలను వెయ్యి పడగల ఆదిశేషునితో పోల్చడం ("ఫణాసహ స్రముకరణిఁగన్పట్టె"). అలాగే, కొండపై ఉన్న వివిధ ఖనిజాల రంగులను మరియు నక్షత్రాలను పడగలపై ఉన్న మణులతో పోల్చడం.
- రూపక సూచన: కొండ యొక్క రూపాన్ని ఆదిశేషునితో పోల్చడం ద్వారా దాని పేరు యొక్క అర్థాన్ని చెప్పడం.

గీ. కుసుమ కోరక రాజి నింపెసఁగు భూజ

శాఖ లలలారు మిగుల నీ శైలభర్త

కదిసియుండెడు గగనంబు కడకు నెత్తఁ

బూను మౌక్తికభూషణభుజములట్లు. 191

తాత్పర్యము:

పువ్వులతో మరియు మొగ్గలతో నిండి అందంగా ఉన్న ఈ కొండపైని చెట్ల కొమ్మలు, ఈ పర్వత రాజుకు దగ్గరగా ఉన్న ఆకాశాన్ని తాకడానికి ఎత్తబడిన ముత్యాల ఆభరణాలు గల బాహువుల్లాగా కదులుతున్నాయి.

విశేషాలు:

ఈ పద్యం శేషాచలంపై ఉన్న చెట్ల కొమ్మల యొక్క అందమైన దృశ్యాన్ని వర్ణిస్తుంది. పువ్వులు మరియు మొగ్గలతో నిండిన ఆ కొమ్మలు ఎంతో శోభాయమానంగా ఉన్నాయి. అవి ఆకాశానికి దగ్గరగా ఎత్తుగా వ్యాపించి ఉండటం వల్ల, వాటిని ముత్యాల ఆభరణాలు ధరించిన బాహువులతో పోల్చడం జరిగింది. పర్వత రాజు (శ్రీ వేంకటేశ్వరుడు) యొక్క చేతులు ఆకాశాన్ని తాకడానికి ఎత్తినట్లుగా ఆ కొమ్మలు కనిపిస్తున్నాయి. ఈ పోలిక పర్వతం యొక్క గొప్పతనాన్నినాన్ని మరియు దానిపై ఉన్న ప్రకృతి యొక్క అందాన్ని తెలియజేస్తుంది.

అలంకారము:

ఈ పద్యంలో ఉత్ప్రేక్ష అలంకారము మరియు ఉపమా అలంకారము కలవు.

- ఉత్ప్రేక్ష అలంకారము: చెట్ల కొమ్మలు ఆకాశాన్ని తాకడానికి ఎత్తబడిన బాహువులేమో అని ఊహించడం ఉత్ప్రేక్ష.
- ఉపమా అలంకారము: పువ్వులు మరియు మొగ్గలతో నిండిన కొమ్మలను ముత్యాల ఆభరణాలు గల బాహువులతో పోల్చడం ఉపమా అలంకారం. ఈ పోలిక వాటి యొక్క అందాన్ని మరియు విలువను తెలియజేస్తుంది.

ఈ పద్యం శేషాచలం యొక్క సహజ సౌందర్యాన్ని మరియు దానిపై ఉన్న వృక్షాల యొక్క మనోహరమైన దృశ్యాన్ని కవి యొక్క అద్భుతమైన ఊహతో తెలియజేస్తుంది. ఆకాశాన్ని తాకేలా ఉన్న కొమ్మలను ముత్యాల ఆభరణాలు ధరించిన బాహువులతో పోల్చడం ఆ దృశ్యానికి మరింత కవితాత్మకతను జోడిస్తుంది.

గీ. అచల మిది ముక్తిసతిచేతి యలరు బంతి
పాప కదళుల నిలఁగూల్చు భద్రదంతి
యీప్సితార రసమ్ములనీను సురభి
సంయమీంద్రకులావనీజాత సురభి. 192

తాత్పర్యము:

ఈ పర్వతం మోక్ష లక్ష్మి చేతిలోని అందమైన బంతి వంటిది. పాపాలనే అరటి చెట్లను కూల్చే భద్రమైన ఏనుగు వంటిది. కోరిన కోరికలనే అమృత రసాలను ఇచ్చే కామధేనువు వంటిది. మునీశ్వరులనే వృక్షాల యొక్క సువాసన వంటిది.

విశేషాలు:

ఈ పద్యం శేషాచలం యొక్క గొప్పతనాన్నినాన్ని మరియు దాని యొక్క వివిధ ప్రయోజనాలను అనేక ఉపమానాలతో వివరిస్తుంది. ఈ పర్వతం మోక్షాన్ని ప్రసాదించే లక్ష్మి చేతిలోని బంతి వలె భక్తులను ఆకర్షిస్తుంది మరియు వారికి మోక్షాన్ని అందిస్తుంది. ఇది పాపాలనే అరటి చెట్లను నాశనం చేసే బలమైన ఏనుగు వలె భక్తుల యొక్క కర్మలను తొలగిస్తుంది. ఇది కోరిన కోరికలనే అమృత రసాలను ఇచ్చే కామధేనువు వలె భక్తుల యొక్క ఆశలను తీరుస్తుంది. ఇది మునీశ్వరులనే వృక్షాల యొక్క సువాసన వలె జ్ఞానాన్ని మరియు శాంతిని ప్రసాదిస్తుంది.

అలంకారము:

ఈ పద్యంలో అనేక ఉపమా అలంకారములు ఉన్నాయి.

- ఉపమా అలంకారములు:
    - పర్వతాన్ని మోక్ష లక్ష్మి చేతిలోని బంతితో పోల్చడం ("ముక్తిసతిచేతి యలరు బంతి").
    - పర్వతాన్ని పాపాలను కూల్చే భద్రమైన ఏనుగుతో పోల్చడం ("పాప కదళుల నిలఁగూల్చు భద్రదంతి").
    - పర్వతాన్ని కోరికలు తీర్చే కామధేనువుతో పోల్చడం ("ఈప్సితార రసమ్ములనీను సురభి").
    - పర్వతాన్ని మునీశ్వరులనే వృక్షాల యొక్క సువాసనతో పోల్చడం ("సంయమీంద్రకులావనీజాత సురభి").

ఈ పద్యం శేషాచలం యొక్క ఆధ్యాత్మిక ప్రాముఖ్యతను మరియు దాని యొక్క అనేక ప్రయోజనాలను మనోహరమైన పోలికలతో తెలియజేస్తుంది. మునులు ఆ పవిత్ర స్థలం యొక్క గొప్పతనాన్నినాన్ని గ్రహించి దానిని స్తుతిస్తున్నారు.

క. ఈ శైలవిభవం బీ

దేశిక సౌభాగ్య మీసుతీర్థ మహ త్త్వం

బీశౌరికరుణ గురు వా

గీశ ఫణీశులకు నైన నెన్నఁదరమే? 193

తాత్పర్యము:

ఈ పర్వతం యొక్క వైభవాన్ని, ఈ క్షేత్రం యొక్క గొప్ప అదృష్టాన్ని, ఈ పవిత్ర తీర్థం యొక్క మహత్యాన్ని, మరియు ఈ శ్రీహరి యొక్క కరుణను బృహస్పతి (దేవతల గురువు), సరస్వతీపతి (బ్రహ్మ) మరియు ఆదిశేషుడు వంటి వారు కూడా పూర్తిగా వర్ణించగలరా?

విశేషాలు:

ఈ పద్యం శేషాచలం యొక్క గొప్పతనాన్నినాన్ని, తిరుమల క్షేత్రం యొక్క పవిత్రతను, స్వామి పుష్కరిణి వంటి తీర్థాల యొక్క మహత్యాన్ని మరియు శ్రీ వేంకటేశ్వరుని యొక్క అనంతమైన కరుణను వర్ణించడానికి ఎవరికీ సాధ్యం కాదని తెలియజేస్తుంది. బృహస్పతి జ్ఞానానికి, బ్రహ్మ సృష్టికి మరియు ఆదిశేషుడు అనంతత్వానికి ప్రతీకలు. వారే స్వయంగా ఈ విషయాలను పూర్తిగా వర్ణించలేరని చెప్పడం వాటి యొక్క అపరిమితమైన గొప్పతనాన్నినాన్ని సూచిస్తుంది.

అలంకారము:

ఈ పద్యంలో ప్రశ్నార్థక అలంకారము మరియు అతిశయోక్తి అలంకారము కలవు.

- ప్రశ్నార్థక అలంకారము: "ఎన్నఁదరమే?" అనే ప్రశ్న ద్వారా ఈ విషయాల యొక్క అపరిమితమైన గొప్పతనాన్నినాన్ని నొక్కి చెప్పడం.
- అతిశయోక్తి అలంకారము: బృహస్పతి, బ్రహ్మ మరియు ఆదిశేషుడు వంటి గొప్పవారు కూడా వర్ణించలేరని చెప్పడం అతిశయోక్తి. ఇది ఆ విషయాల యొక్క అనంతమైన మహిమను తెలియజేస్తుంది.

ఈ పద్యం శేషాచలం మరియు శ్రీ వేంకటేశ్వర క్షేత్రం యొక్క గొప్పతనాన్నినాన్ని మానవ మేధకు అందని విధంగా వర్ణిస్తుంది. మునులు ఆ దివ్య స్థలం యొక్క మహిమను గుర్తించి దానిని తమ స్తుతికి అందనిదని భావిస్తున్నారు.

ఉ. ఏమితపంబొనర్చితిమొ యేసుకృతం బొనరించినా మొ యే

నోములునోచినారమొ మనోరథముల్ మది దై లువారఁగాఁ
గామిత దానపాటవముఁ గల్గినతండ్రిని వేంకటాచల
స్వామినిఁ జూడఁగంటిమి శుభమ్ములుగూడ నఘమ్ము లూడఁ గన్. 194

తాత్పర్యము:

మేము ఏమి తపస్సు చేశామో! ఏమి పుణ్య కార్యాలు చేశామో! ఏ నోములు నోచామో! మా మనస్సులోని కోరికలు నెరవేరేలా, శుభాలు కలుగునట్లు, పాపాలు నశించునట్లు కోరినది ఇచ్చే శక్తి గల తండ్రి అయిన వేంకటాచల స్వామిని చూడగలిగాము.

విశేషాలు:

ఈ పద్యంలో సప్తమహర్షులు శ్రీ వేంకటేశ్వరుని దర్శనం లభించినందుకు తమ ఆశ్చర్యాన్ని మరియు ఆనందాన్ని వ్యక్తం చేస్తున్నారు. వారు తమ పూర్వ జన్మలలో చేసిన తపస్సు, పుణ్య కార్యాలు మరియు నోముల ఫలితంగానే ఈ అదృష్టం కలిగిందని భావిస్తున్నారు. స్వామిని దర్శించడం వల్ల వారి మనోరథాలు సిద్ధిస్తాయని, శుభాలు కలుగుతాయని మరియు పాపాలు తొలగిపోతాయని వారు విశ్వసిస్తున్నారు. కోరినది ఇచ్చే శక్తి గల తండ్రిగా స్వామిని సంబోధించడం ఆయన యొక్క కరుణను మరియు భక్తుల పట్ల ఆయనకున్న ప్రేమను తెలియజేస్తుంది.

అలంకారము:

ఈ పద్యంలో ప్రశ్నార్థక అలంకారము మరియు భక్తి రసము ప్రధానంగా కనిపిస్తాయి.

- ప్రశ్నార్థక అలంకారము: "ఏమితపంబొనర్చితిమొ యేసుకృతం బొనరించినా మొ యే నోములునోచినారమొ" అనే ప్రశ్నల ద్వారా తమ అదృష్టానికి గల కారణాలను తెలుసుకోవాలనే ఆశ్చర్యాన్ని వ్యక్తం చేస్తున్నారు.
- భక్తి రసము: స్వామిని దర్శించడం వల్ల కలిగిన ఆనందం మరియు కృతజ్ఞతా భావం భక్తి రసాన్ని తెలియజేస్తుంది. "తండ్రిని వేంకటాచల స్వామినిఁ జూడఁగంటిమి శుభమ్ములుగూడ నఘమ్ము లూడఁ గన్" అనే వాక్యం వారి యొక్క విశ్వాసాన్ని మరియు ఆనందాన్ని సూచిస్తుంది.

ఈ పద్యం సప్తమహర్షులు శ్రీ వేంకటేశ్వరుని దర్శనం లభించినందుకు పొందిన ఆనందాన్ని మరియు తమ భక్తి యొక్క ఫలితాన్ని తెలుసుకున్న సంతృప్తిని తెలియజేస్తుంది. వారు స్వామిని తమ తండ్రిగా భావించి ఆయన యొక్క కరుణను కొనియాడుతున్నారు.

సీ. అనుచు లోననుచుమహానురాగమ్మున
దనిసిపల్కుచు గిరీంద్రమ్ము డిగ్గి
తద్దక్షిణమున విధాత కమండలు

నాళంబు వెడలు స్వర్ణది తెఱంగు

భూరి తటోద్గతిఁ బొలుపొంది యఘహర

 వారియా నయ్యాళువారి తీర్థ

మటఁగాంచి స్నానములాడి కౌశికదిక్త

టాంచల వసదనలాక్షు గొలిచి

భక్తి గోవిందరాజులఁ బ్రణుతిఁ దేల్చి

యా యచలసార్వభౌమునిఁ బాయలేకఁ

బెన గునాలోకనముల నొయ్యన మఱల్చి

మినుకుటందియదోయిసామినిఁ దలఁపుచు 195.

తాత్పర్యము:

అని తమలో తాము గొప్ప ప్రేమతో తృప్తిగా పలుకుతూ, ఆ పర్వత రాజు (శేషాచలం) దిగి, దాని దక్షిణాన బ్రహ్మ యొక్క కమండలం యొక్క నాళం నుండి వెలువడిన స్వర్ణముఖి నది వలె గొప్ప ఒడ్డులతో ప్రకాశిస్తూ పాపాలను పోగొట్టే ఆళువారి తీర్థంలో స్నానాలు చేశారు. తూర్పు దిక్కున ఉన్న శివుడిని కొలిచారు. భక్తితో గోవిందరాజులను స్తుతించారు. ఆ తిరుపతి వేంకటేశ్వరుని విడిచి వెళ్లలేక, ప్రేమతో నిండిన చూపులతో నెమ్మదిగా మరలి, చిన్న అందెలు ధరించిన స్వామిని తలుచుకుంటూ...

విశేషాలు:

ఈ పద్యం సప్తమహర్షులు శ్రీ వేంకటేశ్వరుని దర్శనం తర్వాత వారు చేసిన పనులను వివరిస్తుంది. వారు శేషాచలం నుండి దిగి, దక్షిణాన ఉన్న ఆళువారి తీర్థంలో స్నానం చేయడం ఆ తీర్థం యొక్క పవిత్రతను సూచిస్తుంది. తూర్పు దిక్కున శివుడిని మరియు గోవిందరాజులను కొలవడం వారి యొక్క సర్వమత సమభావనను తెలియజేస్తుంది. తిరుపతి వేంకటేశ్వరుని విడిచి వెళ్లలేకపోవడం వారి యొక్క అపారమైన భక్తిని మరియు ప్రేమను సూచిస్తుంది. వారు స్వామిని తలుచుకుంటూ ముందుకు సాగడం వారి హృదయాలలో స్వామి యొక్క చిత్రం ఎప్పటికీ నిలిచి ఉంటుందని తెలియజేస్తుంది.

అలంకారము:

ఈ పద్యంలో ఉపమా అలంకారము మరియు భక్తి రసము ప్రధానంగా కనిపిస్తాయి.

- ఉపమా అలంకారము: ఆళువారి తీర్థం యొక్క ప్రవాహాన్ని బ్రహ్మ కమండలం నుండి వెలువడిన స్వర్ణముఖి నది యొక్క గొప్ప ప్రవాహంతో పోల్చడం ("స్వర్ణది తెఱంగు భూరి తటోద్గతిఁ బొలుపొంది"). ఈ పోలిక ఆ తీర్థం యొక్క పవిత్రతను మరియు ప్రాముఖ్యతను తెలియజేస్తుంది.

- భక్తి రసము: స్వామిని స్తుతించడం, ఇతర దేవతలను కొలవడం మరియు తిరుపతిని విడిచి వెళ్లలేకపోవడం వారి యొక్క భక్తిని మరియు ప్రేమను తెలియజేస్తుంది. "బెన గునాలోకనముల నొయ్యన మఱల్చి మినుకుటందియదోయిసామినిఁ దలఁపుచు" అనే వాక్యం వారి యొక్క స్వామి పట్ల ఉన్న ఆసక్తిని మరియు నిరంతర స్మరణను సూచిస్తుంది.

గీ. నారికేళ రసాల జంబీర పనస

మన్మథ మధూక సాల రంభా వనములఁ

గనకకాంతుల(బర్వెడు కలమ సస్య

ములనుఁ బొలుపొందు జనపదమ్ములను దాటి.196

తాత్పర్యము:

కొబ్బరి, మామిడి, నిమ్మ, పనస, మన్మథ మధూక (బహుశా ఒక రకమైన పుష్పించే చెట్టు), సాల (ఒక రకమైన వృక్షం), అరటి తోటలతో నిండిన మరియు బంగారు కాంతులతో నిండిన వరి పంటలు పండే అందమైన జనపదాలను దాటి వెళ్లారు.

విశేషాలు:

ఈ పద్యం సప్తమహర్షులు కాంచీపురం వెళ్లే దారిలో చూసిన ప్రకృతి యొక్క అందాన్ని వర్ణిస్తుంది. వారు వివిధ రకాల పండ్ల చెట్లు (కొబ్బరి, మామిడి, పనస, నిమ్మ, అరటి) మరియు పూల చెట్లతో నిండిన తోటలను చూశారు. ఆ ప్రాంతంలో బంగారు రంగులో మెరిసే వరి పంటలు పచ్చదనంతో కళకళలాడుతున్నాయి. ఈ వర్ణన ఆ ప్రదేశాల యొక్క సహజ సౌందర్యాన్ని మరియు సమృద్ధిని తెలియజేస్తుంది.

అలంకారము:

ఈ పద్యంలో వర్ణనాత్మక అలంకారము ప్రధానంగా కనిపిస్తుంది.

- వర్ణనాత్మక అలంకారము: వివిధ రకాల పండ్ల చెట్లు, పూల చెట్లు మరియు వరి పంటలను వర్ణించడం ద్వారా ఆ ప్రాంతం యొక్క ప్రకృతి సౌందర్యాన్ని కళ్ళకు కట్టినట్లు చూపించడం.

ఈ పద్యం సప్తమహర్షుల యొక్క ప్రయాణంలో వారు ఆస్వాదించిన ప్రకృతి యొక్క అందాన్ని మనోహరంగా తెలియజేస్తుంది. ఆ ప్రాంతం యొక్క సమృద్ధి మరియు సహజమైన అందం వారిని ఆకట్టుకున్నాయి.

సీ. శ్రీకరానేక రత్నాకర ప్రాకార

గోపుర ప్రాసాద దీపితంబు

సౌధాగ్ర సంచర జ్జలజముఖీ ముఖ

మణిదర్పణిత చంద్రమండలంబు

కనక నికేతనాకలిత కేతన పటీ

పల్లవాంకిత దిశాపతి పురంబు

ప్రతిమందిరాళిందభాగ ముక్తాఫల

రంగవల్లీ విభారాజితంబు

నీలమణిజాల కీలితోన్నీల దభ్ర

చుంబి హర్మ్య కదంబ నీలాంబుద భ్ర

మా ప్రదాలోక నర్తితామర వనాహి

భుగ్వితానంబు కాంచికాపురవరంబు. 197

భావము

తాత్పర్యము:

ఆ కాంచీపురం అనేక శ్రేష్ఠమైన రత్నాలచే నిర్మితమైన ప్రాకారాలు, గోపురాలు మరియు సౌధాలతో ప్రకాశిస్తోంది. ఆ మేడల పైభాగాలలో తిరిగే పద్మాల వంటి ముఖాలు గల స్త్రీలకు చంద్రమండలమే అద్దం వలె ఉంది. బంగారు గృహాలపై ఎగురుతున్న జెండాలు దిక్కుల పాలకుల పట్టణాలను తాకుతున్నాయి. ప్రతి ఇంటి ముందు ముత్యాల రంగవల్లులు అందంగా ఉన్నాయి. ఇంద్రనీలమణుల కాంతితో ఆకాశాన్ని తాకే మేడల సమూహాన్ని మేఘాలని భ్రమించి నెమళ్ళు పురివిప్పి నాట్యం చేస్తున్నాయి.

విశేషాలు:

ఈ పద్యం కాంచీపురం యొక్క గొప్ప వైభవాన్ని మరియు అందాన్ని వర్ణిస్తుంది. ఆ నగరం రత్నమయమైన కట్టడాలతో నిండి ఉండటం దాని యొక్క సంపదను సూచిస్తుంది. అక్కడి స్త్రీల సౌందర్యం చంద్రునితో పోల్చబడటం వారి యొక్క అపురూపమైన అందాన్ని తెలియజేస్తుంది. ఎత్తైన జెండాలు ఆకాశాన్ని తాకుతున్నట్లు ఉండటం నగరం యొక్క గొప్పతనాన్నినాన్ని చాటుతుంది. ముత్యాల రంగవల్లులు నగరం యొక్క కళాత్మకతను మరియు శుభప్రదత్వాన్ని సూచిస్తాయి. ఇంద్రనీలమణుల కాంతిలో మెరిసే మేడలను మేఘాలుగా భ్రమించి నెమళ్ళు నాట్యం చేయడం ఆ నగరం యొక్క అద్భుతమైన అందానికి నిదర్శనం.

అలంకారము:

ఈ పద్యంలో అనేక ఉపమా అలంకారములు మరియు భ్రాంతిమదలంకారము కలవు.

- ఉపమా అలంకారములు:

- స్త్రీల ముఖాలను చంద్రమండలంతో పోల్చడం ("జలజముఖీ ముఖ మణిదర్పణిత చంద్రమండలంబు").
- జెండాలను దిక్కుల పాలకుల పట్టణాలను తాకుతున్నట్లు వర్ణించడం ("కేతన పటీ పల్లవాంకిత దిశాపతి పురంబు").
- రంగవల్లులను ముత్యాలతో పోల్చడం ("ముక్తాఫల రంగవల్లీ విభారాజితంబు").

- భ్రాంతిమదలంకారము: మేడలను మేఘాలుగా భ్రమించి నెమళ్ళు నాట్యం చేయడం ("నీలాంబుద భ్ర మా ప్రదాలోక నర్తితామర వనాహి భుగ్వితానంబు"). ఇక్కడ ఒక వస్తువును మరొకటిగా భ్రమించడం వర్ణించబడింది.

ఈ పద్యం కాంచీపురం యొక్క అద్భుతమైన శోభను మరియు వైభవాన్ని కవి యొక్క మనోహరమైన వర్ణనతో తెలియజేస్తుంది. రత్నమయమైన కట్టడాలు, అందమైన స్త్రీలు, ఎత్తైన జెండాలు మరియు నెమళ్ళ నాట్యం ఆ నగరం యొక్క ప్రత్యేకమైన అందాన్ని చాటుతున్నాయి.

క. కనుపట్టుటయుఁ దదాలో

కన పరయగు నిజవధూటి కాంక్షయెఱిగి య

వ్వనితామణికి వసిష్ఠుం

డనియెన్ మందస్మితాననాబ్జుండగుచున్. 198

తాత్పర్యము:

ఆ పట్టణం కనబడగానే, దాని అందాలను తెలుసుకోవాలనే కోరికతో చూస్తున్న తన భార్య అయిన అరుంధతీ దేవి యొక్క మనసులోని అభిప్రాయాన్ని గ్రహించి, మందహాసం చేస్తున్న పద్మం వంటి ముఖం కల వశిష్ఠ మునీంద్రుడు ఈ విధంగా అన్నాడు.

విశేషాలు:

ఈ పద్యం సప్తమహర్షులు కాంచీపురాన్ని చూసిన తర్వాత జరిగిన సంభాషణను ప్రారంభిస్తుంది. అరుంధతీ దేవి ఆ నగరం యొక్క వైభవాన్ని చూసి ఆశ్చర్యపోతూ దాని గురించి తెలుసుకోవాలనే కుతూహలం చూపుతోంది. ఆమె యొక్క మనోభావాలను వశిష్ఠుడు తన దివ్య దృష్టితో గ్రహిస్తాడు. మందహాసం చేస్తున్న ఆయన ముఖం ఆయన యొక్క జ్ఞానాన్ని మరియు ప్రేమను సూచిస్తుంది.

అలంకారము:

ఈ పద్యంలో రూపక అలంకారము మరియు భావోద్వేగ వర్ణన కలవు.

- రూపక అలంకారము: వశిష్ఠుని ముఖాన్ని వికసించిన పద్మంతో పోల్చడం ("మందస్మితాననాబ్జుండగుచున్"). ఈ పోలిక ఆయన ముఖంలోని ప్రశాంతతను మరియు అందాన్ని తెలియజేస్తుంది.
- భావోద్వేగ వర్ణన: అరుంధతీ దేవి యొక్క కుతూహలం మరియు వశిష్ఠుని యొక్క ప్రేమపూర్వకమైన స్పందన వర్ణించబడ్డాయి.

ఈ పద్యం కాంచీపురం యొక్క అందం అరుంధతీ దేవిని ఎంతగానో ఆకట్టుకుందని మరియు వశిష్ఠుడు ఆమె యొక్క కోరికను తీర్చడానికి సిద్ధంగా ఉన్నాడని తెలియజేస్తుంది. వారి మధ్య ఉన్న ప్రేమ మరియు అవగాహన ఈ పద్యంలో స్పష్టంగా కనిపిస్తుంది.

క. ఈపురము ధారుణీమణి

నూపురము సమ స్తజనమనోరథసిద్ధి

శ్రీపురము గోపురస్థిత

గోపురము వినీలకుటిలకుంతల కంటే !199

తాత్పర్యము:

ఓ కుటిలకుంతలా! (వంపు తిరిగిన కురులు కలదానా - అరుంధతీ దేవి), భూమికి రత్నాల అందెవలె, సమస్త ప్రజల కోరికలు తీర్చే లక్ష్మీదేవి నివాసమైన పట్టణమువలె, ఆకాశాన్ని తాకే గోపురాలను కలిగిన ఈ పురాన్ని చూశావా?

విశేషాలు:

ఈ పద్యంలో వశిష్ఠుడు అరుంధతీ దేవిని సంబోధిస్తూ కాంచీపురం యొక్క గొప్పతనాన్నినాన్ని వర్ణిస్తున్నాడు. ఆయన ఆ నగరాన్ని భూమికి అందమైన రత్నాల అందెతో పోలుస్తున్నాడు, తద్వారా దాని యొక్క సౌందర్యాన్ని మరియు ప్రాముఖ్యతను తెలియజేస్తున్నాడు. అంతేకాకుండా, అది ప్రజలందరి కోరికలను తీర్చే లక్ష్మీదేవి నివాసమైన శ్రీపురంతో సమానమని చెప్పడం దాని యొక్క శుభప్రదత్వాన్ని మరియు సమృద్ధిని సూచిస్తుంది. ఆకాశాన్ని తాకే గోపురాలను కలిగి ఉండటం ఆ నగరం యొక్క వైభవాన్ని మరియు ఆధ్యాత్మిక ప్రాముఖ్యతను తెలియజేస్తుంది.

అలంకారము:

ఈ పద్యంలో అనేక ఉపమా అలంకారములు కలవు.

- ఉపమా అలంకారములు:
    - కాంచీపురాన్ని భూమి యొక్క రత్నాల అందెతో పోల్చడం ("ధారుణీమణి నూపురము"). ఈ పోలిక దాని యొక్క సౌందర్యాన్ని మరియు విలువను తెలియజేస్తుంది.

- కాంచీపురాన్ని సకలజన కామితసిద్ధి శ్రీపురము (కోరికలు తీర్చే లక్ష్మీదేవి పట్టణం)తో పోల్చడం ("సమస్తజనమనోరథసిద్ధి శ్రీపురము"). ఈ పోలిక దాని యొక్క శుభప్రదత్వాన్ని మరియు సమృద్ధిని సూచిస్తుంది.
- గోపురాలను ఆకాశాన్ని తాకేలా ఉన్నాయని వర్ణించడం ("గోపురస్థిత గోపురము వినీలకుటిలకుంతల కంటే!"). ఇది నగరం యొక్క వైభవాన్ని తెలియజేస్తుంది.

ఈ పద్యం కాంచీపురం యొక్క అద్భుతమైన అందాన్ని, ప్రాముఖ్యతను మరియు శుభప్రదత్వాన్ని వశిష్ఠుడు అరుంధతికి వివరిస్తున్న విధానాన్ని మనోహరంగా తెలియజేస్తుంది. ఆయన ఉపయోగించిన పోలికలు ఆ నగరం యొక్క గొప్పతనాన్నినాన్ని మరింత స్పష్టంగా తెలియజేస్తున్నాయి.

ఉ. నీడలుదేరు గారుడమణీగణ కుట్టిమసీమ నాథులం
గూడి చరించు పట్టణముకొమ్మలు తత్ప్రతిబింబితాంబర క్రీడదమర్త్యరాజనగరీసురజంపతిరూపరేఖ లే
జోడని సారె గేలి గొనఁ జూతురు సౌధవిహార వేళలన్.

తాత్పర్యము:

ఈ మేడల మీద నీడలు పడుతున్న గరుడ పచ్చల తిన్నెలపై తమ భర్తలతో కలిసి విహరించే పట్టణపు స్త్రీలు, ఆ మణులందు ప్రతిబింబిస్తున్న దేవలోకపు దంపతుల యొక్క అందమైన రూపాలను చూసి "వీరి రూపాలెంత అద్భుతమైన జంట!" అని సరదాగా పరిహాసం ఆడుకుంటారు. వారు తమ సౌధాలలో విహరించే సమయంలో ఈ విధంగా ఆనందిస్తారు.

విశేషాలు:

ఈ పద్యం కాంచీపురంలోని సౌధాల యొక్క అద్భుతమైన అందాన్ని మరియు అక్కడి స్త్రీల యొక్క సరసమైన స్వభావాన్ని వర్ణిస్తుంది. ఆ సౌధాలపై గరుడ పచ్చలతో చేసిన తిన్నెలు ఉండటం ఆ నగరం యొక్క సంపదను మరియు కళాత్మకతను సూచిస్తుంది. ఆ తిన్నెలపై భర్తలతో కలిసి విహరించే స్త్రీలు, ఆ మణుల యొక్క ప్రతిబింబంలో దేవలోకపు దంపతుల యొక్క దివ్యమైన సౌందర్యాన్ని చూసి ముచ్చటపడతారు. వారి యొక్క సరదా సంభాషణలు ఆ నగరం యొక్క ఆహ్లాదకరమైన వాతావరణాన్ని తెలియజేస్తాయి.

అలంకారము:

ఈ పద్యంలో ఉపమా అలంకారము మరియు హాస్య రసము యొక్క సూచన కలదు.

- ఉపమా అలంకారము: దేవలోకపు దంపతుల యొక్క అందాన్ని స్త్రీల యొక్క అందంతో పోల్చడం సూచించబడింది ("వీరి రూపరేఖ లేమిజోడు!" అనే పరిహాసంలో).

- హాస్య రసము: స్త్రీలు దేవలోకపు దంపతులను చూసి సరదాగా పరిహాసం ఆడటం హాస్య రసాన్ని సూచిస్తుంది. వారి యొక్క అమాయకమైన మరియు సరసమైన మాటలు ఆహ్లాదాన్ని కలిగిస్తాయి.

ఈ పద్యం కాంచీపురంలోని సౌధాల యొక్క అందాన్ని మరియు అక్కడి స్త్రీల యొక్క సరదా స్వభావాన్ని మనోహరంగా వర్ణిస్తుంది. ఆ నగరం కేవలం భౌతికంగానే కాకుండా, అక్కడి ప్రజల యొక్క ఆహ్లాదకరమైన స్వభావంతో కూడా అలరారుతోంది.

శా. రాకారాత్రుల చంద్రకాంతరచిత ప్రాకారవారంబులు
ల్లోక ప్రక్రియలం గరంగఁగఁ బ్రణాళుల్నిండి యశ్రాంతధా
రాకారంబున బారునీరు రతినాథాటోపసస్యావన
శ్రీకిం జంద్రుఁడొనర్చు కాల్వలన వర్తించుఁ పురీవీథులన్.201

తాత్పర్యము:

పున్నమి రాత్రులందు చంద్రకాంతమణులచే నిర్మించబడిన ప్రాకారాలు కరగగా, ఆ నీరు నగరంలోని కాలువలలో నిరంతర ధారగా ప్రవహిస్తుంది. అది మన్మథుని విజృంభణమనే పంటలు పచ్చగా పెరగడానికి చంద్రుడు ఏర్పరిచిన మంచి నీటి కాలువల వలె ప్రకాశిస్తుంది.

విశేషాలు:

ఈ పద్యం కాంచీపురంలోని వీధుల యొక్క అందాన్ని మరియు అక్కడి వాతావరణాన్ని వర్ణిస్తుంది. పున్నమి రాత్రులలో చంద్రకాంతమణులు చల్లని వెలుగును ప్రసరింపజేస్తాయి. ఆ మణుల నుండి కారే చల్లని నీరు నగరంలోని కాలువలలో ప్రవహిస్తూ ఆహ్లాదకరమైన వాతావరణాన్ని సృష్టిస్తుంది. ఈ నీటి ప్రవాహాన్ని మన్మథుని విజృంభణమనే పంటలను పెంచడానికి చంద్రుడు ఏర్పరిచిన కాలువలతో పోల్చడం ఆ నగరంలో ప్రేమ మరియు ఆనందం నిండి ఉన్నాయని సూచిస్తుంది. చంద్రకాంతమణుల చల్లదనం మరియు నీటి ప్రవాహం మన్మథుని యొక్క ఉత్సాహానికి మరింత ఊపునిస్తాయి.

అలంకారము:

ఈ పద్యంలో ఉత్ప్రేక్ష అలంకారము మరియు రూపక సూచన కలవు.

- ఉత్ప్రేక్ష అలంకారము: చంద్రకాంతమణులు కరిగి నీరు కాలువలలో ప్రవహించడాన్ని మన్మథుని పంట కోసం చంద్రుడు ఏర్పరిచిన కాలువలుగా ఊహించడం ఉత్ప్రేక్ష.
- రూపక సూచన: మన్మథుని విజృంభణను పంటగా వర్ణించడం రూపక సూచన. ఇది ఆ నగరంలో ప్రేమ మరియు ఆనందం పుష్కలంగా ఉన్నాయని సూచిస్తుంది.

ఈ పద్యం కాంచీపురంలోని రాత్రిపూట వాతావరణాన్ని మరియు అక్కడి ప్రేమమయమైన జీవితాన్ని కవి యొక్క అద్భుతమైన ఊహతో తెలియజేస్తుంది. చంద్రకాంతమణుల చల్లదనం మరియు నీటి ప్రవాహం ఆ నగరానికి ఒక ప్రత్యేకమైన శోభను కలిగిస్తాయి.

ఉ. సారసలోచనల్ నగరసౌధవిధూపల వేదులందు సం
చారము సేయుచున్ నికట సౌరధునీ కనదంబుజంబు లెం
తేరతి గోయ బో నచట భ్రిమ్మరు తేంట్లు ముఖార విందముల్
జేర వెఱం దొరంగుదురు చెంతల కాంతలు గేలి సేయ గన్. 202

తాత్పర్యము:

పద్మాల వంటి కన్నులు గల కాంచీపుర స్త్రీలు నగరు యొక్క మేడల మీద చంద్రకాంత శిలలతో చేసిన వేదికలపై విహరిస్తూ ఉంటారు. దగ్గరగా ఉన్న ఆకాశగంగలోని అందమైన తామరలను కోయబోతుండగా, అక్కడ తిరుగుతున్న తుమ్మెదలు పెద్దగా శబ్దం చేస్తూ కలవరపరుస్తాయి. దాంతో ఆ స్త్రీలు భయపడి పారిపోతుంటే, వారి చెంతనున్న ఇతర స్త్రీలు నవ్వుకుంటారు.

విశేషాలు:

ఈ పద్యం కాంచీపురంలోని స్త్రీల యొక్క అందాన్ని మరియు వారి యొక్క సరళమైన, అమాయకమైన చర్యలను వర్ణిస్తుంది. వారు మేడల మీద చంద్రకాంత శిలలతో చేసిన వేదికలపై తిరుగుతూ ఆకాశంలోని అందమైన దృశ్యాలను చూసి ఆనందిస్తారు. ఆకాశగంగలోని పద్మాలను కోయడానికి ప్రయత్నించడం వారి యొక్క స్వచ్ఛమైన కోరికను మరియు అమాయకత్వాన్ని తెలియజేస్తుంది. తుమ్మెదల శబ్దానికి భయపడి పారిపోవడం వారి యొక్క సున్నితమైన స్వభావాన్ని సూచిస్తుంది. వారి చెలికత్తెలు నవ్వడం ఆ నగరంలోని స్నేహపూర్వక మరియు ఆహ్లాదకరమైన వాతావరణాన్ని తెలియజేస్తుంది.

అలంకారము:

ఈ పద్యంలో అతిశయోక్తి అలంకారము మరియు హాస్య రసము యొక్క సూచన కలదు.

- అతిశయోక్తి అలంకారము: ఆకాశగంగలోని పద్మాలను చేతికి అందేంత దగ్గరగా ఉండటం మరియు వాటిని కోయడానికి ప్రయత్నించడం అతిశయోక్తి. ఇది ఆ నగరం యొక్క ఎత్తైన మేడలను మరియు అక్కడి స్త్రీల యొక్క ఊహాశక్తిని తెలియజేస్తుంది.
- హాస్య రసము: స్త్రీలు తుమ్మెదలకు భయపడి పారిపోవడం మరియు వారి చెలికత్తెలు నవ్వడం హాస్య రసాన్ని సూచిస్తుంది. ఇది ఆ నగరంలోని ఆహ్లాదకరమైన మరియు సరదా వాతావరణాన్ని తెలియజేస్తుంది.

ఈ పద్యం కాంచీపురంలోని స్త్రీల యొక్క అందాన్ని, అమాయకత్వాన్ని మరియు ఆ నగరంలోని ఆహ్లాదకరమైన వాతావరణాన్ని మనోహరంగా వర్ణిస్తుంది. ఆకాశంలోని పద్మాలను కోయడానికి ప్రయత్నించడం వారి యొక్క కల్పనాశక్తిని మరియు స్వచ్ఛమైన హృదయాన్ని తెలియజేస్తుంది

శా. శ్రీకల్యాణ మహోత్సవాచరిత ధాత్రీ! వేదినిక్షిప్తదీ
ప్తాకా రోన్నత కాయమాన భవనవ్యాపారపారీణతా
స్తోక స్తంభమతి ప్రదాతృసకలస్తోతవ్య మాణిక్యసా
ధాకారాంచిత మీ పురంబు నుతి సేయన్ శక్యమే యేరికిన్. 203

. తాత్పర్యము:

ఈ కాంచీపురంలోని మాణిక్యాలతో నిర్మించిన సౌధాలు, లక్ష్మీదేవి కళ్యాణోత్సవం సమయంలో భూమి అనే వేదికపై నిలిపిన ప్రకాశవంతమైన, ఎత్తైన మణిస్తంభాల వలె భ్రాంతిని కలిగిస్తాయి. అటువంటి గొప్పదైన ఈ నగరం యొక్క సౌభాగ్యాన్ని ఎవరికి వర్ణించడం సాధ్యమవుతుంది?

విశేషాలు:

ఈ పద్యం కాంచీపురం యొక్క అద్భుతమైన శోభను మరియు వైభవాన్ని మరింతగా వర్ణిస్తుంది. ఆ నగరంలోని మాణిక్యాలతో నిర్మించిన మేడలు ఎంత ప్రకాశవంతంగా మరియు ఎత్తుగా ఉన్నాయంటే, అవి లక్ష్మీదేవి కళ్యాణోత్సవం కోసం భూమి అనే వేదికపై నిలిపిన మణిస్తంభాల వలె కనిపిస్తాయి. లక్ష్మీదేవి యొక్క కళ్యాణం శుభప్రదమైనది కాబట్టి, ఈ పోలిక నగరం యొక్క శుభత్వాన్ని మరియు సమృద్ధిని సూచిస్తుంది. అటువంటి అద్భుతమైన నగరం యొక్క సౌభాగ్యాన్ని వర్ణించడం ఎవరికీ సాధ్యం కాదని కవి చెప్పడం దాని యొక్క అనంతమైన గొప్పతనాన్నినాన్ని తెలియజేస్తుంది.

అలంకారము:

ఈ పద్యంలో ఉత్ప్రేక్ష అలంకారము మరియు అర్థాంతరన్యాస అలంకారము కలవు.

- ఉత్ప్రేక్ష అలంకారము: మాణిక్య సౌధాలను లక్ష్మీ కళ్యాణోత్సవ వేదికపై నిలిపిన మణిస్తంభాలుగా ఊహించడం ఉత్ప్రేక్ష. ఈ ఊహ నగరం యొక్క ప్రకాశాన్ని మరియు వైభవాన్ని మరింతగా తెలియజేస్తుంది.
- అర్థాంతరన్యాస అలంకారము: మొదటి వాక్యంలో కాంచీపురం యొక్క గొప్పతనాన్నినాన్ని వర్ణించి, రెండవ వాక్యంలో దానిని ఎవరూ పూర్తిగా వర్ణించలేరని సాధారణీకరించడం అర్థాంతరన్యాస అలంకారం.

ఈ పద్యం కాంచీపురం యొక్క అపురూపమైన అందాన్ని మరియు వైభవాన్ని కవి యొక్క అద్భుతమైన ఊహతో తెలియజేస్తుంది. లక్ష్మీదేవి కళ్యాణ వేదికతో పోల్చడం ఆ నగరానికి మరింత పవిత్రతను మరియు శుభత్వాన్ని ఆపాదిస్తుంది. దాని యొక్క గొప్పతనాన్నినాన్ని వర్ణించడం ఎవరికీ సాధ్యం కాదని చెప్పడం దాని యొక్క అనంతమైన మహిమను తెలియజేస్తుంది.

పురి యభ్రంకష సౌధపంక్తి గని వేల్పుందంతి శైలాళియం
చు రహిం గొమ్ములఁ ద్రవ్వి యాడుటకు నచ్చో (జేరి యందుగ్రవై
ఖరిఁగన్పట్టెడు కృత్రి మేభరిపుసంఘంబున్ నిరీక్షించి వే
వెఱఁ బాఱున్ వెలవెల్లనై యనిమిషుల్ నిర్విణ్ణులై చూడఁగన్. 204

తాత్పర్యము:

ఆకాశాన్ని తాకే ఎత్తైన వరుసలైన నగరపు సౌధాలను కొండలనుకొని, వాటిని తమ దంతాలతో పొడవడానికి వచ్చిన దిగ్గజాలు (దివ్యమైన ఏనుగులు), అక్కడ భయంకరమైన ఆకారాలతో కనిపించే చిత్రించిన సింహాల గుంపును చూసి భయపడిపోతాయి. దేవతలు నిర్విణ్ణులై (ఆశ్చర్యంగా మరియు నిశ్చేష్టులై) చూస్తుండగా, అవి వెనుదిరిగి పారిపోతాయి.

విశేషాలు:

ఈ పద్యం కాంచీపురంలోని సౌధాల యొక్క గొప్ప ఎత్తును మరియు ఆ నగరంలోని కళాత్మకతను అద్భుతంగా వర్ణిస్తుంది. ఆ సౌధాలు ఎంత ఎత్తుగా ఉన్నాయంటే, వాటిని కొండలనుకొని దిగ్గజాలు వాటిని తమ దంతాలతో గుద్దడానికి ప్రయత్నిస్తాయి. అయితే, ఆ సౌధాలపై చిత్రించిన భయంకరమైన సింహాల బొమ్మలను చూసి ఆ ఏనుగులు భయపడి పారిపోతాయి. దేవతలు కూడా ఈ దృశ్యాన్ని చూసి ఆశ్చర్యపోతారు. ఈ వర్ణన నగరం యొక్క నిర్మాణ వైభవాన్ని మరియు కళాత్మక నైపుణ్యాన్ని తెలియజేస్తుంది.

అలంకారము:

ఈ పద్యంలో భ్రాంతిమదలంకారము మరియు అతిశయోక్తి అలంకారము కలవు.

- భ్రాంతిమదలంకారము: దిగ్గజాలు ఎత్తైన సౌధాలను కొండలుగా భ్రమించడం భ్రాంతిమదలంకారం.
- అతిశయోక్తి అలంకారము: దిగ్గజాలు సింహాల బొమ్మలకు భయపడి పారిపోవడం అతిశయోక్తి. ఏనుగులు సింహాలకు భయపడటం సహజమే అయినప్పటికీ, దివ్యమైన ఏనుగులు చిత్రించిన సింహాలకు భయపడటం మరింత ఆశ్చర్యాన్ని కలిగిస్తుంది. ఇది నగరం యొక్క కళాత్మకత ఎంత భయంకరంగా ఉందో సూచిస్తుంది.

ఈ పద్యం కాంచీపురం యొక్క అసాధారణమైన నిర్మాణ శైలిని మరియు కళాత్మక విలువలను కవి యొక్క అద్భుతమైన ఊహతో తెలియజేస్తుంది. ఆ నగరం యొక్క సౌధాలు ఎంత ఎత్తుగా ఉన్నాయంటే దిగ్గజాలు కూడా భ్రమకు గురవుతాయి మరియు అక్కడి చిత్రించిన సింహాలు ఎంత భయంకరంగా ఉన్నాయంటే దివ్యమైన ఏనుగులు కూడా భయపడతాయి.

గీ. పురముమేడలనుండి యంభోజముఖులు
కమ్మకస్తురి వేలుపు(గొమ్మమూక
కర్పణము సేసి వారిచే నందికొండ్రు
ననుపు(దావుల హరిచందన ద్రవంబు.205

తాత్పర్యము:

కాంచీపురంలోని మేడల మీద నిలబడిన పద్మాల వంటి ముఖాలు గల స్త్రీలు, దేవతా స్త్రీల సమూహానికి మంచి కస్తూరిని ఇచ్చి, వారి నుండి సువాసనలు వెదజల్లే హరిచందనం ద్రవాన్ని తీసుకుంటారు. ఈ విధంగా వారు ఒకరితో ఒకరు బహుమతులు మార్చుకుంటారు.

విశేషాలు:

ఈ పద్యం కాంచీపురంలోని స్త్రీలకు దేవతా స్త్రీలతో ఉన్న స్నేహపూర్వక సంబంధాన్ని వర్ణిస్తుంది. ఆ నగరంలోని స్త్రీలు ఎంతటి ఉన్నతమైన స్థానంలో ఉన్నారంటే, వారు దేవలోకపు స్త్రీలతో సమానంగా బహుమతులు ఇచ్చిపుచ్చుకుంటారు. కమ్మని కస్తూరి మరియు సువాసనగల హరిచందనం వంటి విలువైన వస్తువులను మార్చుకోవడం వారి యొక్క సంపదను మరియు గౌరవాన్ని సూచిస్తుంది. ఈ దృశ్యం కాంచీపురం యొక్క పవిత్రతను మరియు దేవలోకానికి దగ్గరగా ఉన్న అనుభూతిని కలిగిస్తుంది.

అలంకారము:

ఈ పద్యంలో ఉత్ప్రేక్ష అలంకారము మరియు వర్ణనాత్మక అలంకారము కలవు.

- ఉత్ప్రేక్ష అలంకారము: కాంచీపుర స్త్రీలు దేవతా స్త్రీలతో బహుమతులు మార్చుకోవడం ఊహించడం ఉత్ప్రేక్ష. ఇది ఆ నగరం యొక్క గొప్పతనాన్నినాన్ని మరియు పవిత్రతను తెలియజేస్తుంది.
- వర్ణనాత్మక అలంకారము: కమ్మని కస్తూరి మరియు సువాసనగల హరిచందనం యొక్క వర్ణన ఆ వస్తువుల యొక్క విలువను మరియు ఆహ్లాదకరమైన అనుభూతిని తెలియజేస్తుంది.

ఈ పద్యం కాంచీపురం యొక్క ప్రత్యేకమైన వాతావరణాన్ని మరియు అక్కడి స్త్రీల యొక్క ఉన్నతమైన స్థితిని మనోహరంగా వర్ణిస్తుంది. దేవతా స్త్రీలతో సమానంగా బహుమతులు మార్చుకోవడం ఆ నగరం యొక్క పవిత్రతను మరియు అద్భుతమైన శోభను తెలియజేస్తుంది.

మ. వలభీంద్రోపలఖండదీధితులలేవల్ కంఠహాలాహలం
బులు సున్నంబు విభూతి వెల్లపడగల్ మూర్ధస్థితస్వర్ధునీ
జలపూరంబులు లోనగ్రుమ్మరుసతుల్ సాబాలు మైగొన్న యా
యలరుంబోడులయొప్పునై తగుఁ బురిన్ హర్మ్యేశ్వరశ్రేణికిన్. 206

తాత్పర్యము:

ప్రాకారాలందలి ఇంద్రనీలమణుల కాంతి కంఠంలోని హాలాహలంగా, సున్నం విభూతిగా, తెల్లని జెండాలు తలపై గంగా ప్రవాహంగా, లోపల తిరిగే స్త్రీలు శరీరంలో సగభాగం పార్వతిగా కలిగి ఉన్నట్లుగా, ఆ అందమైన స్త్రీల యొక్క శోభతో మేడలు శివుని మూర్తుల వలె ప్రకాశిస్తున్నాయి.

విశేషాలు:

ఈ పద్యం కాంచీపురంలోని మేడల యొక్క ప్రత్యేకమైన రూపాన్ని మరియు వాటితో పోల్చబడిన శివపార్వతుల యొక్క ఐక్య రూపాన్ని వర్ణిస్తుంది. ఆ నగరంలోని మేడల ప్రాకారాలపై ఉన్న ఇంద్రనీలమణుల యొక్క నీలిరంగు కాంతి శివుని కంఠంలోని హాలాహలం వలె కనిపిస్తుంది. గోడలపై పూసిన సున్నం విభూతి వలె తెల్లగా మెరుస్తుంది. మేడలపై ఎగురుతున్న తెల్లని జెండాలు శివుని తలపై ఉన్న గంగా ప్రవాహం వలె కనిపిస్తాయి. మేడల లోపల తిరిగే స్త్రీలు తమ అందంతో శివుని శరీరంలో సగభాగమైన పార్వతీదేవి వలె శోభిస్తున్నారు. ఈ విధంగా ఆ మేడలు శివుని యొక్క దివ్యమైన రూపాన్ని ప్రతిబింబిస్తున్నాయి.

అలంకారము:

ఈ పద్యంలో రూపక అలంకారము మరియు ఉత్ప్రేక్ష అలంకారము కలవు.

- రూపక అలంకారము:
    - ఇంద్రనీలమణుల కాంతిని హాలాహలంగా పోల్చడం.

- సున్నాన్ని విభూతిగా పోల్చడం.
- తెల్లని జెండాలను గంగా ప్రవాహంగా పోల్చడం.
- స్త్రీలను అర్ధనారీశ్వరునిలోని పార్వతి అంశగా పోల్చడం.
- మేడలను శివుని మూర్తులుగా పోల్చడం.

- ఉత్ప్రేక్ష అలంకారము: ఈ పోలికలన్నీ ఒక భ్రమను కలిగిస్తున్నట్లుగా వర్ణించడం ("రేవల్").

ఈ పద్యం కాంచీపురంలోని మేడల యొక్క ప్రత్యేకమైన నిర్మాణ శైలిని మరియు వాటికి ఆపాదించబడిన శివపార్వతుల యొక్క దివ్యత్వాన్ని మనోహరంగా వర్ణిస్తుంది. ఆ నగరం యొక్క ఆధ్యాత్మిక ప్రాముఖ్యత మరియు కళాత్మక సౌందర్యం ఈ వర్ణనలో స్పష్టంగా కనిపిస్తాయి.

క. ప్రాకారమగుట నున్నతిఁ

గైకొని సాలంబుగానఁ గడుకొమ్మలచే

జోకై యట కోటతగున్

పాకారిశిలావిలాస భాసురమగుచున్. 207

తాత్పర్యము:

ఆ కోట ప్రాకారముగా ఉండటం వలన గొప్ప ఎత్తును కలిగి ఉంది. సాలము (ఒక రకమైన వృక్షము) వలె అనేక కొమ్మలు (బురుజులు) కలిగి ఉంది. ఇంద్రనీలమణుల కాంతి వలె నల్లగా మెరుస్తూ అందంగా ప్రకాశిస్తోంది.

విశేషాలు:

ఈ పద్యం కాంచీపురంలోని కోట యొక్క రూపాన్ని వర్ణిస్తుంది. ఆ కోట ప్రాకారముగా ఉండటం వల్ల చాలా ఎత్తుగా కనిపిస్తుంది. సాల వృక్షానికి అనేక కొమ్మలు ఉన్నట్లుగా, ఈ కోటకు అనేక బురుజులు ఉన్నాయి. ఇంద్రనీలమణులు నల్లగా మెరుస్తూ అందంగా ఉంటాయి, అదే విధంగా ఈ కోట కూడా నల్లని రాళ్ళతో నిర్మించబడి అందంగా ప్రకాశిస్తోంది. ఈ వర్ణన కోట యొక్క దృఢత్వాన్ని, ఎత్తును మరియు అందాన్ని తెలియజేస్తుంది.

అలంకారము:

ఈ పద్యంలో ఉపమా అలంకారము మరియు వర్ణనాత్మక అలంకారము కలవు.

- ఉపమా అలంకారము: కోట యొక్క కొమ్మలను (బురుజులను) సాల వృక్షపు కొమ్మలతో పోల్చడం ("సాలంబుగానఁ గడుకొమ్మలచే జోకై యట కోటతగున్").

- **వర్ణనాత్మక అలంకారము:** కోట యొక్క ఎత్తును ("ఉన్నతిఁ గైకొని"), రంగును ("పాకారిశిలావిలాస భాసురమగుచున్") వర్ణించడం ద్వారా దాని యొక్క రూపాన్ని తెలియజేస్తుంది.

ఈ పద్యం కాంచీపురంలోని కోట యొక్క ప్రత్యేకమైన నిర్మాణాన్ని మరియు దాని యొక్క అందాన్ని క్లుప్తంగా కానీ ప్రభావవంతంగా వర్ణిస్తుంది. కోట యొక్క ఎత్తు, బురుజులు మరియు నల్లని రంగు దాని యొక్క దృఢత్వాన్ని మరియు ప్రత్యేకమైన రూపాన్ని తెలియజేస్తాయి.

మ. ఘనగంభీరత రాంబుసంగతి పాసంగంబొల్చుఖేయంబు నం
బునిధిం''బోలుననంగరాదె యచటన్ మోదంబు సంధిల్లఁగా
ననయంబున్ బవళించియుండు నల దైత్యారాతి తన్నాభికా
వనజాతంబుగతిఁ మణీవరణభావంబిందు నింపొందఁగన్ 208

తాత్పర్యము:

మిక్కిలి లోతైన మరియు గంభీరమైన నీటితో నిండిన ఆ కందకాన్ని సముద్రమనే చెప్పవచ్చు కదా? తన నాభిలోని పద్మం వలె దివ్యమైన మణుల కాంతి నిండి ఉండగా, దానవుల శత్రువైన విష్ణువు ఆ కందకంలో నిత్యం శయనించి ఉంటాడు కదా! ఆనందం నిండి ఉండగా అలా అనడంలో తప్పేముంది?

విశేషాలు:

ఈ పద్యం కాంచీపురంలోని కోట చుట్టూ ఉన్న కందకం యొక్క గొప్పతనాన్నిను మరియు పవిత్రతను వర్ణిస్తుంది. ఆ కందకం ఎంత లోతుగా మరియు నిశ్చలంగా ఉందంటే దానిని సముద్రంతో పోల్చవచ్చు. అంతేకాకుండా, అందులో ప్రకాశించే దివ్యమైన మణుల కాంతి విష్ణువు యొక్క నాభిలోని పద్మం వలె ఉంది. దానవులను సంహరించే విష్ణువు ఆ కందకంలో నిత్యం శయనించి ఉంటాడని కవి భావిస్తున్నాడు. ఈ వర్ణన ఆ కందకం యొక్క ప్రాముఖ్యతను మరియు పవిత్రతను తెలియజేస్తుంది.

అలంకారము:

ఈ పద్యంలో ఉపమా అలంకారము, ఉత్ప్రేక్ష అలంకారము మరియు భక్తి రసము కలవు.

- **ఉపమా అలంకారము:** కందకాన్ని సముద్రంతో పోల్చడం ("అంబునిధిం బోలుననంగరాదె").
- **ఉత్ప్రేక్ష అలంకారము:** కందకంలోని మణుల కాంతిని విష్ణువు నాభిలోని పద్మంతో పోల్చడం మరియు విష్ణువు అందులో శయనించి ఉంటాడని ఊహించడం ఉత్ప్రేక్ష.
- **భక్తి రసము:** దానవుల శత్రువైన విష్ణువును స్మరించడం మరియు ఆ పవిత్ర స్థలాన్ని ఆయనతో అనుబంధించడం భక్తి రసాన్ని తెలియజేస్తుంది.

ఈ పద్యం కాంచీపురంలోని కందకం యొక్క సహజమైన గొప్పతనాన్నిను మరియు దాని యొక్క ఆధ్యాత్మిక ప్రాముఖ్యతను కవి యొక్క అద్భుతమైన ఊహతో తెలియజేస్తుంది. ఆ కందకం కేవలం రక్షణ కోసం మాత్రమే కాకుండా, విష్ణువు యొక్క సన్నిధిని కలిగి ఉన్న పవిత్ర స్థలంగా కూడా భావించబడుతోంది.

క. తిరుగున్ సురాలయమ్మున

బరగు౯ తత్సేవ శుక్రపరిభావమునన్

జరియించునంచు గురుని౯

నిరసింతురు విప్రులిచట నీరజనయనా!209

తాత్పర్యము:

ఓ నీరజనయనా! (తామర వంటి కన్నులు కలదానా - అరుంధతీ దేవి), ఇక్కడి బ్రాహ్మణులు బృహస్పతిని (గురువును) ఇలా నిందిస్తారు: "ఆయన స్వర్గంలో (లేదా మద్యం శాలలో) తిరుగుతాడు, అక్కడ సేవలు చేస్తూ ఉంటాడు మరియు శుక్రుని యొక్క ప్రభావంతో ప్రవర్తిస్తాడు."

విశేషాలు:

ఈ పద్యం కాంచీపురంలోని బ్రాహ్మణుల యొక్క ప్రత్యేకమైన జ్ఞానాన్ని మరియు వారి యొక్క ధర్మనిష్ఠను తెలియజేస్తుంది. వారు దేవతల గురువు అయిన బృహస్పతి యొక్క ప్రవర్తనను విమర్శిస్తున్నారు. "సురాలయమునందు" అనే పదానికి స్వర్గం మరియు మద్యం శాల అనే రెండు అర్థాలు ఉండటం వారి యొక్క వ్యంగ్యానికి సూచన. వారు బృహస్పతి యొక్క చర్యలను తప్పుగా అర్థం చేసుకుని లేదా వాటిని తక్కువగా అంచనా వేసి విమర్శిస్తున్నారు. శుక్రుని యొక్క ప్రభావంతో ప్రవర్తిస్తాడని చెప్పడం బహుశా ఆయన యొక్క కొన్ని నిర్ణయాలను లేదా ఉపదేశాలను తప్పుగా భావించడమే కావచ్చు. ఈ పద్యం అక్కడి బ్రాహ్మణుల యొక్క ఉన్నతమైన నైతిక విలువలను మరియు వారు ధర్మశాస్త్రాలను ఎంత నిశితంగా పరిశీలిస్తారో తెలియజేస్తుంది.

అలంకారము:

ఈ పద్యంలో శ్లేష అలంకారము మరియు వ్యంగ్యము ప్రధానంగా కనిపిస్తాయి.

- శ్లేష అలంకారము: "సురాలయమునందు" అనే పదానికి స్వర్గం మరియు మద్యం శాల అనే రెండు అర్థాలు ఉండటం శ్లేషాలంకారం. ఈ ద్వంద్వార్థం ద్వారా బ్రాహ్మణులు బృహస్పతిని వ్యంగ్యంగా విమర్శిస్తున్నారు.

- వ్యంగ్యము: బ్రాహ్మణులు బృహస్పతి యొక్క ప్రవర్తనను విమర్శించే విధానంలో వ్యంగ్యం కనిపిస్తుంది. దేవతల గురువును వారు తప్పుగా అర్థం చేసుకుని నిందించడం వారి యొక్క ప్రత్యేకమైన దృక్పథాన్ని తెలియజేస్తుంది.

ఈ పద్యం కాంచీపురంలోని బ్రాహ్మణుల యొక్క విలక్షణమైన జ్ఞానాన్ని మరియు ధర్మనిష్ఠను తెలియజేస్తుంది. వారు దేవతల గురువునైనా సరే విమర్శించడానికి వెనుకాడరని ఈ పద్యం సూచిస్తుంది. వారి యొక్క నిశితమైన పరిశీలన మరియు ఉన్నతమైన నైతిక విలువలు ఈ పద్యంలో స్పష్టంగా కనిపిస్తాయి.

గురుతరార్యామోదకర నిరూఢి వహించి
నిరత శౌర్యాసంగగరిమఁ గాంచి
ధర్మరక్షణకళాదర సమున్నతిఁ జెంది
దినదినాభ్యుదయ వర్తనల నొంది
దీర్ఘ నానా సద్యుతి ప్రచారత మించి
ద్విజరాజ పోషణాదృతిఁ జరించి
అతిదుర్నిరీక్ష్య భాసిత తేజమునఁ బొల్చి
పంక ప్రభంజన ప్రతిభఁ దాల్చి
రాజసమ్మునమీఱి విభ్రాజమాన
కర సముద్దండ మండలా గ్రప్రభిన్న
పరతమస్తోములగుచు నిప్పట్టణమునఁ
దనరుదురు వేడ్క రాజమార్తాండులబల 210

తాత్పర్యము:

ఓ అబలా! (స్త్రీ!), ఇక్కడి రాజులు శివుని వలె ఆర్యులకు సంతోషాన్ని కలిగిస్తారు. వారు ఎల్లప్పుడూ విష్ణువుతో స్నేహం యొక్క గొప్పదనంతో (లేదా గొప్ప పరాక్రమంతో) ప్రకాశిస్తారు. ధర్మాన్ని రక్షించడంలో ఆసక్తిని కలిగి, చంద్రుని కళ వలె అభివృద్ధి చెందుతూ, ప్రతిరోజూ ఉన్నతమైన స్థితిని పొందుతారు. కాంతివంతమైన కీర్తితో (లేదా సజ్జనులతో కలిసి) ప్రచారం చేస్తూ, బ్రాహ్మణులను పోషించడంలో (లేదా చంద్రుని పోషించడంలో) ప్రేమ కలిగి ఉంటారు. చూడటానికి కష్టమైన తేజస్సుతో ప్రకాశిస్తూ, పాపాలను నాశనం చేసే శక్తిని కలిగి, రాజసంతో నిండి, తమ చేతుల చాచడంతోనే (లేదా కిరణాలను ప్రసరింపజేయడంతోనే) శత్రువులనే చీకట్లను పారద్రోలుతూ ఈ పట్టణంలో ఆనందంగా విరాజిల్లుతున్నారు.

విశేషాలు:

ఈ పద్యం కాంచీపురంలోని రాజుల యొక్క గొప్ప గుణాలను మరియు వారి యొక్క పాలనా దక్షతను వర్ణిస్తుంది. వారు శివుని వలె ఆర్యులకు సంతోషాన్ని కలిగిస్తారని చెప్పడం వారి యొక్క న్యాయమైన పాలనను మరియు ప్రజల పట్ల వారికున్న ప్రేమను సూచిస్తుంది. విష్ణువుతో స్నేహం లేదా గొప్ప పరాక్రమం కలిగి ఉండటం వారి యొక్క శక్తిని మరియు ధర్మాన్ని రక్షించే తత్పరతను తెలియజేస్తుంది. వారు ధర్మాన్ని రక్షించడంలో ఆసక్తి కలిగి, నిరంతరం అభివృద్ధిని సాధిస్తూ, కీర్తిని వ్యాప్తి చేస్తూ, బ్రాహ్మణులను ఆదరిస్తారు. వారి తేజస్సు పాపాలను నాశనం చేసే శక్తిని కలిగి ఉంటుంది మరియు వారు తమ రాజసంతో శత్రువులను కూడా జయిస్తారు. ఈ విధంగా వారు తమ పాలనలో శాంతిని మరియు అభివృద్ధిని నెలకొల్పుతారు.

అలంకారము:

ఈ పద్యంలో అనేక శ్లేష అలంకారములు మరియు ఉపమానములు ఉన్నాయి.

- శ్లేష అలంకారములు:
    - "ఆర్యామోదకర" అనే పదానికి ఈశ్వరుడు మరియు ఆర్యులకు సంతోషకరుడు అనే రెండు అర్థాలు.
    - "శౌర్యాసంగగరిమ" అనే పదానికి విష్ణుదేవునితో స్నేహపు గొప్ప తనము మరియు పరాక్రమము కలిగి యుండుగొప్పతనాన్నినము అనే రెండు అర్థాలు.
    - "ధర్మరక్షణకళాదరసమున్నతి" అనే పదానికి ధర్మరక్షణమునందు ఆదరాతిశయము మరియు చంద్ర కళ యందు ఆదరాతిశయము అనే రెండు అర్థాలు.
    - "ద్విజరాజ పోషణ" అనే పదానికి బ్రాహ్మణోత్తములను పోషించుట మరియు చంద్రుని పోషించుట అనే రెండు అర్థాలు.
    - "కర సముద్దండ మండలాగ్రప్రభిన్న పరతమస్తోములగుచు" అనే పదానికి కిరణములను ప్రసరింపఁ జేయుట చేతనే శత్రువులనెడు చీఁకట్లను అంతరింపఁ జేయుట మరియు చేతులు చాఁచుట చేతినే శత్రువులను జయించుట అనే రెండు అర్థాలు.
- ఉపమానములు: రాజులను ఈశ్వరునితో పోల్చడం.

ఈ పద్యం కాంచీపురంలోని రాజుల యొక్క అనేక గొప్ప గుణాలను మరియు వారి యొక్క పరిపాలనా సామర్థ్యాన్ని శ్లేషాలంకారాల ద్వారా చాలా చక్కగా వర్ణిస్తుంది. వారి యొక్క ధర్మనిష్ఠ, ప్రజల పట్ల ప్రేమ, శక్తి మరియు జ్ఞానం ఈ వర్ణనలో స్పష్టంగా కనిపిస్తాయి.

చ. అనవరతంబు నెచ్చెలి దిగంబరియై బికిరంబులెత్తఁ దా

ధనదుఁడనంచు నెక్కనొకతట్టువయైననులేక మానిసిం
బనిఁగొనె కల్మికల్మికిదిమార్గముగాదనియెంచి మించి కై
కొనరు కుబేరు మేటి ధనకోటిని మీటగు వీటి కోమటుల్. 211

తాత్పర్యము:

తమ స్నేహితుడైన శివుడు ఎల్లప్పుడూ దిగంబరుడై తిరుగుతుండగా, తాను ధనవంతుడని చెప్పుకునే కుబేరుడు ఎక్కడానికి ఒక వాహనం కూడా లేకుండా మనిషిని పనికి పెట్టుకున్నాడు. సంపద పెరగడానికి ఇది సరైన మార్గం కాదని భావించి, ఈ కాంచీపురంలోని వ్యాపారులు కుబేరుని యొక్క గొప్ప సంపదను కూడా లెక్కచేయరు, అతనిని మెచ్చుకోరు.

విశేషాలు:

ఈ పద్యం కాంచీపురంలోని వ్యాపారుల యొక్క వివేకాన్ని మరియు వారి యొక్క నిజమైన సంపద యొక్క విలువను గుర్తించే స్వభావాన్ని తెలియజేస్తుంది. వారు కుబేరుని యొక్క సంపదను తక్కువగా అంచనా వేయడానికి కారణం, అతను తన స్నేహితుడైన శివుని యొక్క నిరాడంబరమైన జీవితాన్ని అర్థం చేసుకోలేకపోవడం మరియు తన సౌకర్యాల కోసం మనుషులను ఉపయోగించడం. నిజమైన సంపద అనేది కేవలం డబ్బు మాత్రమే కాదని, మానవత్వం మరియు నిరాడంబరత కూడా ముఖ్యమని వారు భావిస్తారు. శివుడు దిగంబరుడైనప్పటికీ గొప్ప దేవుడు, కానీ కుబేరుడు ధనవంతుడైనప్పటికీ తన స్వార్థం కోసం ఇతరులను ఉపయోగించుకుంటాడు. కాబట్టి, కాంచీపురంలోని వ్యాపారులు కుబేరుని యొక్క సంపదను అసలైన గొప్పగా పరిగణించరు.

అలంకారము:

ఈ పద్యంలో వ్యతిరేక అలంకారము మరియు నీతి సూచన కలవు.

- వ్యతిరేక అలంకారము: కుబేరుని యొక్క సంపద ఉన్నప్పటికీ, అతని ప్రవర్తన కారణంగా కాంచీపుర వ్యాపారులు అతనిని మెచ్చుకోకపోవడం వ్యతిరేక అలంకారం. సంపదకు మరియు ప్రవర్తనకు మధ్య ఉన్న వ్యత్యాసాన్ని ఇక్కడ చూపించారు.
- నీతి సూచన: నిజమైన సంపద అనేది కేవలం డబ్బు మాత్రమే కాదని, మానవత్వం మరియు నిరాడంబరత కూడా ముఖ్యమని ఈ పద్యం ద్వారా తెలుస్తుంది.

ఈ పద్యం కాంచీపురంలోని వ్యాపారుల యొక్క ఉన్నతమైన ఆలోచనలను మరియు వారు డబ్బు కంటే మానవ విలువలకు ఎక్కువ ప్రాధాన్యత ఇస్తారని తెలియజేస్తుంది. కుబేరుని యొక్క ప్రవర్తనను విమర్శించడం ద్వారా వారు నిజమైన సంపద యొక్క అర్థాన్ని తెలియజేస్తున్నారు.

గీ. శ్రీకరవ్యాప్తి నుద్యత్ప్రసిద్ధిఁ గాంచి

విబుధలోకైక సేవాభివృద్ధి మించి

పుట్టినిల్లైన హరిపదాంబుజము వోలి

సొంపు వహియించు నివ్వీటి శూద్రకులము.212

తాత్పర్యము:

శోభాయుక్తమైన కిరణాల వ్యాప్తి వలన (లేదా సంపద కలిగించే వ్యాప్తి వలన) గొప్ప ప్రసిద్ధిని పొంది, దేవతల సేవతోనే (లేదా విద్వాంసుల సేవతోనే) అభివృద్ధి చెంది, ఈ పట్టణంలోని శూద్ర కులం తమ పుట్టినిల్లు అయిన శ్రీహరి యొక్క పాదపద్మం వలె అందంగా మరియు గొప్పగా విలసిల్లుతోంది.

విశేషాలు:

ఈ పద్యం కాంచీపురంలోని శూద్ర కులం యొక్క గొప్పతనాన్నిను మరియు వారి యొక్క ఉన్నతమైన స్థితిని వర్ణిస్తుంది. వారు తమ యొక్క మంచి పనుల వలన మరియు సేవ వలన గొప్ప పేరును సంపాదించారు. దేవతలకు సేవ చేయడం ద్వారా (లేదా విద్వాంసులకు సేవ చేయడం ద్వారా) వారు అభివృద్ధి చెందారు. వారి యొక్క స్థితి ఎంత గొప్పగా ఉందంటే, వారిని శ్రీహరి యొక్క పవిత్రమైన పాదపద్మంతో పోల్చవచ్చు. శ్రీహరి పాదాలు అందరికీ ఆశ్రయం ఇచ్చే పవిత్రమైన స్థలం, అదే విధంగా ఈ శూద్ర కులం కూడా అందరికీ సహాయం చేసే గొప్ప స్థితిలో ఉంది.

అలంకారము:

ఈ పద్యంలో ఉపమా అలంకారము మరియు శ్లేష అలంకారము కలవు.

- ఉపమా అలంకారము: శూద్ర కులాన్ని శ్రీహరి యొక్క పాదపద్మంతో పోల్చడం ("హరిపదాంబుజము వోలి సొంపు వహియించు"). ఈ పోలిక వారి యొక్క పవిత్రతను, గొప్పతనాన్నిను మరియు అందరికీ ఆశ్రయం ఇచ్చే స్వభావాన్ని తెలియజేస్తుంది.
- శ్లేష అలంకారము: "విబుధలోకైక సేవాభివృద్ధి" అనే పదానికి దేవతల సేవ వలన అభివృద్ధి మరియు విద్వాంసుల సేవ వలన అభివృద్ధి అనే రెండు అర్థాలు ఉన్నాయి. ఇది ఆ కులం యొక్క సేవ యొక్క పరిధిని తెలియజేస్తుంది.
- శ్లేష అలంకారము: "శ్రీకరవ్యాప్తి" అనే పదానికి శోభాయుక్తములయిన కిరణముల వ్యాప్తి మరియు సంపద కలిగించు వ్యాప్తి అనే రెండు అర్థాలు ఉన్నాయి. ఇది వారి యొక్క అభివృద్ధికి కారణాలను సూచిస్తుంది.

ఈ పద్యం కాంచీపురంలోని శూద్ర కులం యొక్క ఉన్నతమైన స్థితిని మరియు వారి యొక్క సేవానిరతిని గొప్పగా వర్ణిస్తుంది. వారిని శ్రీహరి పాదాలతో పోల్చడం వారి యొక్క పవిత్రతను మరియు గొప్పతనాన్నినాన్ని తెలియజేస్తుంది.

చ. హరిపద సేవ చెంది విబుధాశ్రయ విశ్రుత జీవనస్థితిన్
దిరమయి నిర్మలాశయ మనిందితమై తనరార సత్కవీ
శ్వరనుత మైనవాహిని యజస్రము లోకములెల్లనిండ సో
దరియగు గంగతో దొరయు తా పురి నాలవజాతి యెంతయున్. 213

తాత్పర్యము:

ఈ పట్టణంలోని నాలుగవ జాతి (శూద్రులు) శ్రీహరి యొక్క పాదాల సేవను పొంది, పండితులకు ఆశ్రయమైన జీవిత స్థితిని (లేదా దేవతలకు ఆశ్రయమైన నీటిని) స్థిరంగా కలిగి ఉంది. నిందించడానికి వీలులేని స్వచ్ఛమైన ఆలోచనలతో (లేదా స్వచ్ఛమైన ఆధారంతో, స్వచ్ఛమైన భాష్యంతో) మంచి కవులచే కీర్తించబడింది. సోదరి అయిన గంగతో సమానంగా లోకమంతటా వ్యాపించే కీర్తిని కలిగి ఉంది.

విశేషాలు:

ఈ పద్యం కాంచీపురంలోని నాలుగవ జాతి (శూద్రులు) యొక్క గొప్పతనాన్నిను మరియు వారి యొక్క ఉన్నతమైన స్థితిని మరింత వివరిస్తుంది. వారు శ్రీహరి యొక్క సేవలో నిమగ్నమై ఉన్నారు మరియు పండితులకు ఆశ్రయం ఇచ్చే విధంగా (లేదా దేవతలకు నీటిని అందించే విధంగా) స్థిరమైన జీవితాన్ని గడుపుతున్నారు. వారి ఆలోచనలు స్వచ్ఛమైనవి మరియు నిందించడానికి వీలులేనివి. మంచి కవులు వారిని కీర్తిస్తున్నారు. వారి కీర్తి గంగానది వలె పవిత్రమైనది మరియు లోకమంతటా వ్యాపించింది. ఈ వర్ణన ఆ జాతి యొక్క ఆధ్యాత్మిక మరియు సామాజిక ఉన్నతిని తెలియజేస్తుంది.

అలంకారము:

ఈ పద్యంలో అనేక శ్లేష అలంకారములు మరియు ఉపమా అలంకారము కలవు.

- శ్లేష అలంకారములు:
    - "విబుధాశ్రయ విశ్రుత జీవనస్థితి" అనే పదానికి పండితులే ఆశ్రయమగు బ్రదుకు మరియు దేవతలకును ఆశ్రయమగు నీరు అనే రెండు అర్థాలు.
    - "నిర్మలాశయ" అనే పదానికి స్వచ్ఛమైన సద్భావము, స్వచ్ఛమైన ఆధారము మరియు స్వచ్ఛమైన భాష్యము అనే మూడు అర్థాలు.
    - "సత్కవీశ్వరనుత" అనే పదానికి మంచి పక్షుల చేత కీర్తింపబడినది మరియు సత్కవీశ్వరులచేత కీర్తింపఁబడినది అనే రెండు అర్థాలు.

- ఉపమా అలంకారము: ఆ జాతి యొక్క కీర్తిని గంగానదితో పోల్చడం ("సోదరి యగు గంగతో దొరయు"). ఈ పోలిక వారి యొక్క పవిత్రతను మరియు వ్యాప్తిని తెలియజేస్తుంది.

ఈ పద్యం కాంచీపురంలోని నాలుగవ జాతి యొక్క ఆధ్యాత్మిక, సామాజిక మరియు కీర్తిని శ్లేషాలంకారాల ద్వారా చాలా చక్కగా వర్ణిస్తుంది. వారి యొక్క నిస్వార్థ సేవ, స్వచ్ఛమైన ఆలోచనలు మరియు విస్తృతమైన కీర్తి వారిని సమాజంలో ఉన్నత స్థానంలో నిలబెట్టాయి.

క. ఒదుగుచు నొక్కొక మూలను
జదికిలఁ బడి కదల మెదలఁ జాలవు తామే
మదకరులని దిక్కరులన్
మదిరోయుఁ బురంబులోని మదనాగంబుల్. 214

తాత్పర్యము:

కాంచీపురంలోని మదించిన ఏనుగులు ఒక్కొక్క మూలన ఒదిగి, చతికిలబడి కదలడానికి కూడా శక్తిలేని దిగ్గజాలను చూసి "ఇవేమి మదించిన ఏనుగులు?" అని అసహ్యించుకుంటాయి.

విశేషాలు:

ఈ పద్యం కాంచీపురంలోని ఏనుగుల యొక్క గొప్ప బలాన్ని మరియు గర్వాన్ని వర్ణిస్తుంది. ఆ నగరంలోని ఏనుగులు ఎంత బలమైనవి అంటే, అవి దిక్కులను కాచే దిగ్గజాలను కూడా తక్కువగా చూస్తాయి. మూలన ఒదిగి, కదలలేని దిగ్గజాల యొక్క బలహీనతను చూసి అవి అసహ్యించుకుంటాయి. "మేము అసలైన మదించిన ఏనుగులం" అని అవి గర్వంగా భావిస్తాయి. ఈ వర్ణన కాంచీపురం యొక్క సంపదను మరియు శక్తిని సూచిస్తుంది, ఇక్కడ ఏనుగులు కూడా అంతటి గర్వాన్ని కలిగి ఉన్నాయి.

అలంకారము:

ఈ పద్యంలో వ్యతిరేక అలంకారము మరియు అతిశయోక్తి అలంకారము కలవు.

- వ్యతిరేక అలంకారము: మదించిన ఏనుగులు దిగ్గజాలను అసహ్యించుకోవడం వ్యతిరేక అలంకారం. సాధారణంగా ఏనుగులు దిగ్గజాలకు భయపడతాయి, కానీ ఇక్కడ పరిస్థితి భిన్నంగా ఉంది.
- అతిశయోక్తి అలంకారము: కాంచీపురంలోని ఏనుగులు దిగ్గజాలను అసహ్యించుకోవడం అతిశయోక్తి. ఇది ఆ నగరం యొక్క ఏనుగుల యొక్క అసాధారణమైన బలాన్ని మరియు గర్వాన్ని తెలియజేస్తుంది.

ఈ పద్యం కాంచీపురంలోని ఏనుగుల యొక్క ప్రత్యేకమైన శక్తిని మరియు గర్వాన్ని మనోహరంగా వర్ణిస్తుంది. ఆ నగరం యొక్క వైభవం ఎంత గొప్పగా ఉందంటే, అక్కడి ఏనుగులు కూడా దిగ్గజాలను తక్కువగా చూస్తాయి.

. మ. అరుదాభారవహంపుజీవనము నాహాయంచు నిట్లున్నది
క్కరులంచుఁ గిరులెంచునంచు బుధలోకంబంచు నూహించ ను
ద్ధురతఁ భూమిఁ బెకల్చి తాల్చుటకు నుద్యోగించు చందంబునన్
దరులొక్కుమ్మడిఁ గ్రుమ్ముఁ గొమ్ములను మాద్యద్దంతి సంతానముల్. 215

తాత్పర్యము:

"అంతటి బరువును మోసే జీవితం చాలా అరుదు" అని దిగ్గజాలు అనుకుంటాయని, కులపర్వతాలు భావిస్తాయని పండితులు ఊహిస్తారు. ఆ విధంగా, మదించిన ఏనుగుల గుంపు భూమిని పెకలించి తమ తలపై పెట్టుకోవడానికి ప్రయత్నిస్తున్నట్లుగా, చెట్లను ఒక్కసారిగా తమ దంతాలతో గుద్దుతాయి.

విశేషాలు:

ఈ పద్యం కాంచీపురంలోని మదించిన ఏనుగుల యొక్క అసాధారణమైన బలాన్ని మరియు శక్తిని మరింత ఉద్ఘాటిస్తుంది. వారి యొక్క బరువును మరియు శక్తిని చూసి దిగ్గజాలు ఆశ్చర్యపోతాయని, కులపర్వతాలు వారిని తమతో సమానంగా భావిస్తాయని పండితులు ఊహిస్తున్నారు. అంతటి శక్తి కలిగిన ఆ ఏనుగులు, భూమిని పెకలించి తమ తలపై పెట్టుకోవడానికి ప్రయత్నిస్తున్నట్లుగా, చెట్లను తమ దంతాలతో బలంగా ఢీకొంటాయి. ఈ వర్ణన వారి యొక్క అపరిమితమైన శక్తిని మరియు గర్వాన్ని తెలియజేస్తుంది.

అలంకారము:

ఈ పద్యంలో ఉత్ప్రేక్ష అలంకారము మరియు అతిశయోక్తి అలంకారము కలవు.

- ఉత్ప్రేక్ష అలంకారము: మదించిన ఏనుగులు భూమిని పెకలించి తలపై పెట్టుకోవడానికి ప్రయత్నిస్తున్నట్లుగా చెట్లను గుద్దడం ఉత్ప్రేక్ష. ఇది వారి యొక్క అసాధారణమైన శక్తిని ఊహించి చెప్పడం.
- అతిశయోక్తి అలంకారము: దిగ్గజాలు ఆశ్చర్యపోవడం మరియు కులపర్వతాలు సమానంగా భావించడం అతిశయోక్తి. ఇది ఆ ఏనుగుల యొక్క శక్తిని మరింతగా నొక్కి చెప్పడానికి ఉపయోగించబడింది.

ఈ పద్యం కాంచీపురంలోని ఏనుగుల యొక్క అసాధారణమైన శక్తిని మరియు గర్వాన్ని కవి యొక్క శక్తివంతమైన పదాలలో తెలియజేస్తుంది. వారి యొక్క చర్యలు వారి యొక్క అపరిమితమైన బలానికి నిదర్శనంగా నిలుస్తాయి.

సీ. అహిభయాపాదకంబై నిజేచ్ఛఁ జరించు
నంబుజోదరు తురంగంబుఁ దెగడి
అలఘుపద క్రమములమీఱి తనరారు
కందర్పహరు ఘోటకముల నవ్వి
మొనసిన పరపక్షులను చేరివ ర్తిల్లు
నలినజు కంఖాణముల హసించి
ఆశుగప్రతితిరా నళికి దిక్కుల బాఱు
నమరవల్లభు వాహనముల గేరి
తనరు ననిశంబు సాదిచేతః ప్రమోద
కర నిరాఘాట వేగబంధుర విశిష్ట
గుణగణభ్రాజితోద్దండ రణనిరంకు
శమ్ములై యొప్పు నివ్వీటి సైంధవములు. 216

తాత్పర్యము:

ఈ కాంచీపురంలోని గుర్రాలు, పాములకు భయాన్ని కలిగించే విష్ణువు యొక్క వాహనమైన గరుత్మంతుని నిందిస్తాయి. గొప్ప నడకతో (లేదా మాటల వరుసతో) అతిశయించే శివుని యొక్క గుర్రాలను (లేదా వేదాలను) పరిహసిస్తాయి. శత్రువుల వైపు (లేదా ఇతర పక్షుల వలె) చేరి తిరిగే బ్రహ్మ యొక్క వాహనమైన హంసలను నవ్విపోస్తాయి. బాణాల వలె వేగంగా (లేదా గాలి వలె వేగంగా) వచ్చి దిక్కులకు పారిపోయే ఇంద్రుని యొక్క వాహనమైన ఐరావతాన్ని (లేదా మేఘాలను) ఎగతాళి చేస్తాయి. ఈ గుర్రాలు తమ రౌతుల మనస్సులకు ఆనందాన్ని కలిగిస్తూ, అడ్డులేని వేగంతో యుద్ధంలో ఎదురులేని విధంగా ప్రకాశిస్తాయి.

విశేషాలు:

ఈ పద్యం కాంచీపురంలోని గుర్రాల యొక్క గొప్ప వేగాన్ని, శక్తిని మరియు గర్వాన్ని వర్ణిస్తుంది. అవి విష్ణువు, శివుడు, బ్రహ్మ మరియు ఇంద్రుడు వంటి గొప్ప దేవతల యొక్క వాహనాలను కూడా తక్కువగా చూస్తాయి. గరుత్మంతుని యొక్క వేగాన్ని, శివుని గుర్రాల గొప్ప నడకను (లేదా వేదాల యొక్క గొప్పతనాన్నిను), హంసల యొక్క స్వేచ్ఛను మరియు ఐరావతం యొక్క శక్తిని (లేదా మేఘాల యొక్క

వేగాన్ని) అవి ఎగతాళి చేస్తాయి. ఈ గుర్రాలు తమ వేగంతో మరియు శక్తితో యుద్ధంలో ఎదురులేని విధంగా ఉంటాయి మరియు తమ రౌతులకు ఆనందాన్ని కలిగిస్తాయి. ఈ వర్ణన కాంచీపురం యొక్క సంపదను మరియు శక్తిని మరింతగా తెలియజేస్తుంది, ఇక్కడ గుర్రాలు కూడా అంతటి గర్వాన్ని కలిగి ఉన్నాయి.

అలంకారము:

ఈ పద్యంలో వ్యతిరేక అలంకారము, అతిశయోక్తి అలంకారము మరియు శ్లేష అలంకారము కలవు.

- వ్యతిరేక అలంకారము: గుర్రాలు దేవతల వాహనాలను నిందించడం మరియు పరిహసించడం వ్యతిరేక అలంకారం. సాధారణంగా వాహనాలు తమ యజమానుల యొక్క గొప్పతనాన్నిను చాటుతాయి, కానీ ఇక్కడ పరిస్థితి భిన్నంగా ఉంది.
- అతిశయోక్తి అలంకారము: గుర్రాలు దేవతల వాహనాలను ఎగతాళి చేయడం అతిశయోక్తి. ఇది ఆ గుర్రాల యొక్క అసాధారణమైన వేగాన్ని మరియు గర్వాన్ని తెలియజేస్తుంది.
- శ్లేష అలంకారము: "అలఘుపద క్రమములు" అనే పదానికి గొప్ప నడక మరియు గొప్ప మాటల వరుస అనే రెండు అర్థాలు ఉన్నాయి, ఇది శివుని గుర్రాలకు మరియు వేదాలకు వర్తిస్తుంది. "ఆశుగప్రతితిరానళి" అనే పదానికి బాణాల సమూహం మరియు వాయు సమూహం అనే రెండు అర్థాలు ఉన్నాయి, ఇది ఇంద్రుని వాహనాలకు వర్తిస్తుంది.

ఈ పద్యం కాంచీపురంలోని గుర్రాల యొక్క అసాధారణమైన వేగాన్ని, శక్తిని మరియు గర్వాన్ని మనోహరంగా వర్ణిస్తుంది. అవి దేవతల వాహనాలను కూడా తక్కువగా చూడటం ఆ నగరం యొక్క గొప్పతనాన్నినాన్ని తెలియజేస్తుంది.

సీ. ఘణిఘణిల్లని పాద కటక నిక్వణనముల్

ప్రతుల ధైర్యము వకావక లొనర్ప

పై పై గుబాళించు మైపూత ఘుగఘుగల్

పల్లవాలికి మరుల్ బలిమి గూర్ప

ఇంచువిల్తుని నీసడించు వీక్షణ రుచుల్

ప్రజల పాయcగ బరాబరు లొనర్ప

కావిచక్కెర మోవి కమ్మకస్తురితావి

యువజనమ్ములకు నోరూరcజేయ

దండలు వహింప విటులకై దండ లూని

సమదగతి పెంపు మందహాసముల సొంపు

వెలయ విహరించు నివ్వీట లలిత రూప

భాజనమ్మగు వార నారీజనంబు. 217

తాత్పర్యము:

ఈ నగరంలోని వేశ్యల కాలి అందెల యొక్క ఘల్లు ఘల్లుమనే ధ్వనులు గొప్ప తపస్వుల యొక్క ధైర్యాన్ని కూడా చెదరగొడతాయి. వారి శరీరానికి పూసిన సుగంధ ద్రవ్యాల యొక్క పరిమళాలు విటులకు మన్మథుని యొక్క బలమైన కోరికను కలిగిస్తాయి. మన్మథుని కూడా తక్కువ చేసే వారి చూపుల యొక్క కాంతి ప్రజలను "దూరంగా ఉండండి! దూరంగా ఉండండి!" అని హెచ్చరిస్తున్నట్లు ఉంటుంది. ఎర్రగా తీయగా ఉండే వారి పెదవుల యొక్క కస్తూరి సువాసన యువకులకు నోరూరిస్తుంది. విటులను ఆకర్షించడానికి వారు తమ చేతులను చాచి ఆహ్వానిస్తారు. మదించిన నడకతో మరియు అందమైన చిరునవ్వుతో వారు విహరిస్తుంటే, వారి యొక్క అందం వారికి మాత్రమే సొంతమైనదిగా ప్రకాశిస్తుంది.

విశేషాలు:

ఈ పద్యం కాంచీపురంలోని వేశ్యల యొక్క అసాధారణమైన అందాన్ని మరియు వారి యొక్క ప్రభావవంతమైన రూపాన్ని వర్ణిస్తుంది. వారి అందెల ధ్వనులు తపస్వుల యొక్క నిగ్రహాన్ని కూడా భంగపరుస్తాయి. వారి శరీర సుగంధాలు విటులను ఆకర్షిస్తాయి. వారి చూపులు ఎంత శక్తివంతమైనవి అంటే అవి ప్రజలను దూరంగా ఉండమని హెచ్చరిస్తున్నట్లు అనిపిస్తుంది. వారి ఎర్రని పెదవుల యొక్క తీయదనం మరియు కస్తూరి సువాసన యువకులను మత్తెక్కిస్తాయి. వారు విటులను ఆహ్వానించే విధానం వారి యొక్క ఆకర్షణను తెలియజేస్తుంది. వారి మదించిన నడక మరియు చిరునవ్వు వారి అందాన్ని మరింత పెంచుతాయి. వారి యొక్క అందం వారికి మాత్రమే ప్రత్యేకమైనదిగా కవి భావిస్తున్నాడు.

అలంకారము:

ఈ పద్యంలో అనేక అతిశయోక్తి అలంకారములు మరియు వర్ణనాత్మక అలంకారములు కలవు.

- అతిశయోక్తి అలంకారములు:
    - అందెల ధ్వనులు తపస్వుల ధైర్యాన్ని చెదరగొట్టడం.
    - మైపూతల పరిమళాలు మన్మథుని బలంతో పోల్చబడటం.
    - చూపులు ప్రజలను హెచ్చరిస్తున్నట్లు ఉండటం.
    - పెదవుల యొక్క తీయదనం యువకులకు నోరూరించడం.
- వర్ణనాత్మక అలంకారములు: వేశ్యల యొక్క అందం, వారి నడక, వారి చూపులు మరియు వారి పెదవుల యొక్క రంగు మరియు వాసన వర్ణించబడ్డాయి.

ఈ పద్యం కాంచీపురంలోని వేశ్యల యొక్క అసాధారణమైన అందాన్ని మరియు వారి యొక్క ఆకర్షణ శక్తిని కవి యొక్క శక్తివంతమైన పదాలలో తెలియజేస్తుంది. వారి యొక్క ప్రతి కదలిక మరియు చూపు విటులను మత్తెక్కిస్తుంది.

సీ. కరుడుబారెడు వీటికారసమ్ముల కావి
మోవికాటులకు మేల్ముసుఁగులొసఁగ
మినుకుగుబ్బలనింపుమీఱు క్రొన్నెలబారు
చిటులుగందము నిండుసిగ్గునిలుప
తెలిగన్నుదమ్ముల దేరు నిద్దురమంపు
నడరు నెమ్మది భయంబావరింప
పతుల ప్రేముడి జూడ బదరు వెల్వెలబాటు
తెచ్చుకోలగుతెల్వి తెరయొనర్ప
మగలకునుమాటి మదిలేని మరులుచాటి
మగువకవగూడు నొకపాటి మరుని ధాటి
వెరపువోమీటి వేగుచో వీటి మేటి
జారిణీకోటి చతురతాస్వర్ణపేటి. 218

తాత్పర్యము:

గట్టిపడిన తాంబూల రసం యొక్క ఎరుపుతో పెదవుల యొక్క కాటు మచ్చలను కప్పిపుచ్చుకుంటారు. మెరిసే కుచాలపై నెలవంక ఆకారంలో ఉన్న గంధపు పూతతో సిగ్గును దాచిపెడతారు. మనస్సులోని భయం వల్ల తెల్లబారిన కళ్ళల్లో నిద్రమత్తును అణచివేస్తారు. విటుల ప్రేమ తగ్గిపోయిందని తెలిసినప్పుడు కలిగే బాధను తమ తెలివితేటలతో కప్పిపుచ్చుకుంటారు. మనస్సులో లేని ప్రేమను మాటల ద్వారా విటుల హృదయాలలో నాటుకునేలా చేస్తారు. మన్మథుని యొక్క భయాన్ని వెంటనే పోగొట్టి, చతురతకు బంగారు పేటి వంటి ఆ వేశ్యల సమూహం తెల్లవార్లూ తమ ప్రియులతో కలిసి ఉంటుంది.

విశేషాలు:

ఈ పద్యం కాంచీపురంలోని వేశ్యల యొక్క తెలివిని మరియు తమ భావాలను దాచిపెట్టే నేర్పును వర్ణిస్తుంది. వారు తమ అందాన్ని మరియు నటనను ఉపయోగించి విటులను ఆకర్షిస్తారు. తాంబూలం యొక్క ఎరుపు మరియు గంధపు పూత వంటి ఉపాయాలతో తమ లోపాలను కప్పిపుచ్చుకుంటారు. భయాన్ని మరియు బాధను లోపల దాచుకుని, పైకి మాత్రం ప్రేమను నటిస్తారు. తమ మాటలతో విటులను మాయ చేస్తారు. మన్మథుని యొక్క భయాన్ని కూడా జయించే శక్తి వారికుంది. వారి యొక్క చతురత

మరియు నటనా కౌశలం వారికి ప్రత్యేకమైన గుర్తింపును తెచ్చిపెడతాయి. వారు రాత్రంతా తమ ప్రియులతో కలిసి ఆనందిస్తారు.

అలంకారము:

ఈ పద్యంలో స్వభావోక్తి అలంకారము మరియు రూపక అలంకారము కలవు.

- స్వభావోక్తి అలంకారము: వేశ్యలు తమ భావాలను మరియు లోపాలను దాచిపెట్టడానికి ఉపయోగించే ఉపాయాలను సహజంగా వర్ణించడం స్వభావోక్తి.
- రూపక అలంకారము: వేశ్యల సమూహాన్ని చతురతకు బంగారు పేటితో పోల్చడం ("చతురతాస్వర్ణపేటి"). ఇది వారి యొక్క తెలివితేటలను మరియు నైపుణ్యాన్ని తెలియజేస్తుంది.

ఈ పద్యం కాంచీపురంలోని వేశ్యల యొక్క తెలివైన ప్రవర్తనను మరియు వారి యొక్క నటనా కౌశలాన్ని మనోహరంగా వర్ణిస్తుంది. వారు తమ అందం మరియు మాటలతో విటులను ఆకర్షిస్తూ, తమ నిజమైన భావాలను దాచిపెడతారు. వారి యొక్క చతురత వారికి ఒక ప్రత్యేకమైన స్థానాన్ని కల్పిస్తుంది.

ఉ. తేలెడికన్నులన్నిదుర దేల బుగుల్కొనుతావిపూలకై
వ్రాలిన కొప్పులంసములవ్రాలఁ జనుంగవ భారకంబునం
దూలు వలగ్నముల్ బెళుకు తూలకణమ్ముల బోల నీవి కెం
గేలికిఁదార్చి వెళ్ళుదురు కేళిగృహంబులు వారకామినుల్.219

తాత్పర్యము:

నిద్ర మత్తుతో తేలుతున్న కళ్ళతో, సువాసనలు వెదజల్లే పువ్వులతో అలంకరించిన జారుతున్న కొప్పులతో, కుచాల బరువుకు వణుకుతున్న నడుము దూది కణాల వలె కనిపిస్తుండగా, తమ చేతిలోని పోకముడిని గట్టిగా పట్టుకుని ఆ వేశ్యలు కేళీగృహాల నుండి బయటకు వెళ్తున్నారు.

విశేషాలు:

ఈ పద్యం కేళీగృహాలలో తమ ప్రియులతో రాత్రంతా గడిపిన తర్వాత ఉదయం వేళ వేశ్యల యొక్క అలసట మరియు వారి యొక్క శృంగార భావనలను సూచిస్తుంది. వారి కళ్ళు నిద్ర మత్తులో తేలుతున్నాయి, వారి కొప్పులు జారుతున్నాయి, వారి నడుములు అలసటతో వణుకుతున్నాయి. అయినప్పటికీ, వారు తమ చేతులలోని పోకముడిని గట్టిగా పట్టుకుని ఉండటం వారి యొక్క శృంగార అనుభవాల యొక్క జ్ఞాపకాలను మరియు ఆనందాన్ని సూచిస్తుంది. వారు అలసిపోయినప్పటికీ, వారి హృదయాలలో ప్రేమ యొక్క భావన ఇంకా నిలిచి ఉంది.

అలంకారము:

ఈ పద్యంలో స్వభావోక్తి అలంకారము మరియు ఉపమా అలంకారము కలవు.

- స్వభావోక్తి అలంకారము: వేశ్యలు నిద్ర మత్తుతో ఉండటం, కొప్పులు జారడం, నడుములు వణకడం మరియు పోకముడిని పట్టుకోవడం వంటి వారి యొక్క అలసటను మరియు వారి యొక్క స్థితిని సహజంగా వర్ణించడం స్వభావోక్తి.
- ఉపమా అలంకారము: వణుకుతున్న నడుమును దూది కణాలతో పోల్చడం ("బెళుకు తూలకణమ్ముల బోల నీవి"). ఈ పోలిక వారి యొక్క అలసటను మరియు బలహీనతను తెలియజేస్తుంది.

ఈ పద్యం కేళీగృహాల నుండి బయటకు వస్తున్న వేశ్యల యొక్క అలసటను మరియు వారి యొక్క శృంగార భావనలను కరుణామయంగా మరియు సూక్ష్మంగా వర్ణిస్తుంది. వారి యొక్క అలసటలో కూడా వారి యొక్క అనుభవాల యొక్క తీపి జ్ఞాపకాలు నిలిచి ఉన్నాయి.

సంతానధరిత్రీరుహ

సంతాన సమావనీజ సంతానవరా

శ్రాంత వసంతవిలాసా

క్రాంతములై యుపవనములు రాజిలుమిగులన్. 220

తాత్పర్యము:

కోరిన కోరికలు తీర్చే కల్పవృక్షాలలో ఒకటిగా పరిగణించబడు సంతాఅన్ వృక్షములతో చెట్లతో అనేక రకాల వృక్షాలతో నిండిన ఉపవనాలు (చిన్న తోటలు) ఎల్లప్పుడూ వసంత కాలం యొక్క అందాలతో నిండి, ఎంతో శోభాయమానంగా ఉంటాయి.

విశేషాలు:

ఈ పద్యం కాంచీపురంలోని ఉపవనాల యొక్క నిత్యమైన అందాన్ని మరియు సమృద్ధిని వర్ణిస్తుంది. ఆ తోటలలో కోరిన సంతానాన్ని ప్రసాదించే చెట్లతో సమానమైన అనేక రకాల వృక్షాలు ఉండటం ఆ ప్రదేశం యొక్క పవిత్రతను మరియు శుభప్రదత్వాన్ని సూచిస్తుంది. ఆ వృక్షాలు ఎల్లప్పుడూ వసంత కాలం యొక్క అందాలతో నిండి ఉండటం ఆ తోటల యొక్క నిత్యనూతనత్వాన్ని మరియు ఆహ్లాదకరమైన వాతావరణాన్ని తెలియజేస్తుంది. వసంత కాలం అందరికీ సంతోషాన్ని కలిగిస్తుంది, అదే విధంగా ఈ ఉపవనాలు కూడా ఎల్లప్పుడూ ఆనందాన్ని పంచుతాయి. సంతాన" అనే పదానికి ఒక అర్థం "పత్ర పుష్పములను విస్తరింప చేయు ఒక కల్పవృక్షము" అని కూడా ఉంది. ఇది కోరిన కోరికలు తీర్చే కల్పవృక్షాలలో ఒకటిగా పరిగణించబడుతుంది మరియు దాని నుండి అనేక కొమ్మలు మరియు ఆకులు విస్తరించి ఉంటాయి.

కాబట్టి, ఈ పద్యంలో "సంతానధరిత్రీరుహ సంతాన సమావనీజ సంతాన" అనే పదాన్ని ఈ అర్థంలో తీసుకుంటే, ఆ ఉపవనాలలో సంతాన వృక్షాల వంటి అనేక రకాల వృక్షాలు ఎల్లప్పుడూ విస్తరించి, పత్ర పుష్పాలతో నిండి వసంత శోభను కలిగి ఉంటాయని భావించవచ్చు. ఇది ఆ ఉపవనాల యొక్క నిత్యమైన సమృద్ధిని మరియు అందాన్ని మరింతగా నొక్కి చెబుతుంది.

అలంకారము:

ఈ పద్యంలో ఉపమా అలంకారము మరియు నిత్యోత్ప్రేక్ష అలంకారము కలవు.

- ఉపమా అలంకారము: ఉపవనంలోని వృక్షాలను సంతానాన్నిచ్చే చెట్లతో పోల్చడం ("సంతానధరిత్రీరుహ సంతాన సమావనీజ సంతాన"). ఈ పోలిక ఆ వృక్షాల యొక్క ప్రాముఖ్యతను మరియు శుభప్రదత్వాన్ని తెలియజేస్తుంది.
- నిత్యోత్ప్రేక్ష అలంకారము: ఉపవనాలు ఎల్లప్పుడూ వసంత కాలం యొక్క అందాలతో నిండి ఉంటాయని వర్ణించడం నిత్యోత్ప్రేక్ష. ఇది ఆ తోటల యొక్క నిత్యమైన అందాన్ని మరియు ఆహ్లాదకరమైన వాతావరణాన్ని సూచిస్తుంది.

ఈ పద్యం కాంచీపురంలోని ఉపవనాల యొక్క శాశ్వతమైన అందాన్ని మరియు శుభప్రదత్వాన్ని మనోహరంగా వర్ణిస్తుంది. ఆ తోటలు ఎల్లప్పుడూ వసంత కాలం వలె ఆహ్లాదకరంగా ఉంటూ, సందర్శకులకు ఆనందాన్ని కలిగిస్తాయి.

. లయగ్రాహి.

ఇప్పురము నందునికి నెప్పుడును తెమ్మెరలు
విప్పుగల తోపులను గప్పురపుటంటుల్
తెప్పలుగఁ గూర్చు తెలికప్పురఁపు వాసనలఁ
దప్పక హరించి యల చొప్పణంచ వేడ్కల్
గప్ప రతి దేలి శ్రమమప్పుడువహించి నెఱిఁ
దప్పు సుమగంధులకు నప్పరిమళంబుల్
దెప్పరము గా నొసఁగి చిప్పిలుచు వారి మెయి
నొప్పు పెరతావి ప్రియముప్పతిలఁ బూనున్ .221

తాత్పర్యము:

ఈ పట్టణంలో ఎల్లప్పుడూ వీచే చల్లని గాలులు కర్పూరం వంటి సువాసనలు వెదజల్లే తోపుల నుండి ఆ సుగంధాలను తీసుకువస్తాయి. ఆ కర్పూరపు తావులు, రాత్రంతా విరామం లేకుండా రతి క్రీడలలో పాల్గొని అలసిపోయిన స్త్రీలకు ఉపశమనం కలిగిస్తాయి. ఆ సువాసనలను గ్రహించిన తుమ్మెదలు, వాటిని ఆ స్త్రీలకు

అందించి, వారి శరీరాల నుండి వెలువడే మరింత మంచి సుగంధాలను తాము ఆస్వాదిస్తూ ఆనందాన్ని పొందుతాయి.

విశేషాలు:

ఈ పద్యం కాంచీపురంలోని ప్రకృతి యొక్క ఆహ్లాదకరమైన వాతావరణాన్ని మరియు అక్కడి స్త్రీల యొక్క శృంగార జీవితాన్ని వర్ణిస్తుంది. కర్పూరం వంటి సువాసనలు నిండిన తోపుల నుండి వచ్చే గాలులు ఆ నగరమంతటా వ్యాపిస్తాయి. రాత్రంతా శ్రమించిన స్త్రీలకు ఆ సుగంధాలు ఒక విధమైన స్వాంతన కలిగిస్తాయి. ఆ కర్పూరపు తావులను స్వీకరించిన తుమ్మెదలు, వాటిని తిరిగి ఆ స్త్రీల సమీపానికి చేర్చి, వారి శరీరాల నుండి వెలువడే సహజమైన మరియు మరింత మధురమైన సుగంధాలను తాము ఆస్వాదిస్తాయి. ఇక్కడ, తుమ్మెదలు ఒక రకంగా ఆ సుగంధాలను పంచుకునే దూతలుగా కనిపిస్తాయి. ఈ వర్ణన కాంచీపురం యొక్క ప్రకృతి సౌందర్యాన్ని మరియు అక్కడి ప్రజల యొక్క సుఖమయమైన జీవితాన్ని మరింత రమణీయంగా తెలియజేస్తుంది.

అలంకారము:

ఈ పద్యంలో స్వభావోక్తి అలంకారము మరియు రూపక సూచన కలవు.

- స్వభావోక్తి అలంకారము: గాలి కర్పూరపు వాసనలు తీసుకురావడం, తుమ్మెదలు వాటిని స్వీకరించడం మరియు స్త్రీలకు అందించడం, వారి శరీర సుగంధాలను ఆస్వాదించడం వంటి సహజమైన విషయాలను వర్ణించడం స్వభావోక్తి.
- రూపక సూచన: తుమ్మెదలు సుగంధాలను పంచుకునే దూతలుగా వ్యవహరించడం ఒక రకమైన అలంకారిక భావాన్ని కలిగిస్తుంది.

ఈ పద్యం కాంచీపురంలోని ఆహ్లాదకరమైన వాతావరణాన్ని మరియు అక్కడి స్త్రీల యొక్క శృంగార జీవితాన్ని కవి యొక్క మధురమైన పదాలలో మరింత స్పష్టంగా తెలియజేస్తుంది. ప్రకృతి మరియు మానవ జీవితం యొక్క ఈ సున్నితమైన పరస్పర చర్య ఆ నగరానికి ఒక ప్రత్యేకమైన అందాన్నిస్తుంది. ప్రతి పాదములో భ , జ , స , న , భ , జ , స , న , భ , య గణములుండు లయగ్రాహి లక్షణము ఈ పాదాలలో లోపించినది.

సీ. ఈవిరుల్ వెతకి యి మ్మెలనాగ కలయంగ
నీవిరుల్ వెదకిన నిపుడుగలవె
యీసరుల్ బూనిననింతి వింతయియుండు
నీసరుల్ దెలుపంగ యెలమి గలదె
యీ విరి వాదుల కేపుజూపెద వేలె

.

సీ. ఈవిరుల్ వెతకి యి మ్మెలనాగ కలయంగ

నీవిరుల్ వెదకిన నిపుడుగలవె

యీసరుల్ బూనిన నింతి వింతయియుండు

నీసరుల్ దెలుపంగ యెలమి గలదె

యీ విరవాదుల కేపుజూపెద వేలె

* * * * * * * * * *

ననుచు కందువ మాటల నొనర నిటుల

విటుల జటుల ప్రవీణత వెలయఁ బలికి

లీవులలరంగ తావుల తావులై న

పూవు లమ్ముదు రివ్వీట పువ్వుబోండ్లు.222

తాత్పర్యము (సంభాషణ రూపంలో):

పువ్వులు కొనే విటుడు: ఓ అమ్మాయీ! ఈ అందమైన పువ్వులన్నిటినీ కలిపి ఒక మాలగా చేసి ఇస్తావా?

పువ్వులు అమ్మే యువతి (నవ్వుతూ): అయ్యో స్వామీ! రాత్రంతా మీ ప్రియురాలు కోసం వెతికితే ఇప్పుడు ఈ పువ్వులు ఉంటాయా చెప్పండి? అప్పుడే కదా అవి తాజాగా ఉంటాయి!

మరొక విటుడు (ఒక దండను చూస్తూ): ఈ దండ వేసుకుంటే ఈమె ఎంత అద్భుతంగా ఉంటుందో కదా! దీని ధర ఎంతమ్మా?

పువ్వులు అమ్మే మరొక యువతి (కన్ను గీటుతూ): కేవలం ఈ దండల ధర తెలిస్తేనే మీకు సంతోషం కలుగుతుందా ఏమిటి? వీటిని ధరించిన వారి అందం చూడాలి మరి!

ఈ విధంగా చమత్కారమైన మాటలతో ఆ పువ్వులు అమ్మే అమ్మాయిలు అక్కడ చేరిన విటుల మనస్సులను ఉల్లాసపరుస్తూ తమ పువ్వులను అమ్ముకుంటూ ఉంటారు. తమ మాటల నేర్పుతో వారిని ఆకర్షిస్తూ సరదాగా సంభాషిస్తారు.

విశేషాలు:

ఈ పద్యం కాంచీపురంలోని పుష్పాలు అమ్మే స్త్రీల యొక్క తెలివిని మరియు వారి యొక్క మాటల చాతుర్యాన్ని ఒక సరదా సంభాషణ రూపంలో తెలియజేస్తుంది. వారు తమ యొక్క చమత్కారమైన మాటలతో పువ్వులు కొనడానికి వచ్చిన విటులను ఆకర్షిస్తారు మరియు వారితో సరదాగా సంభాషిస్తూ తమ వ్యాపారాన్ని కొనసాగిస్తారు. "నీ విరులు" అనే పదాన్ని "నీవు + ఇరులు" అని విడదీసి రాత్రిపూట వెతకడం గురించి చెప్పడం మరియు "ఈ సరులు" అనే పదానికి దండలు మరియు ఈనాటి మాటలు అనే

రెండు అర్థాలు వచ్చేలా మాట్లాడటం వారి యొక్క తెలివితేటలను తెలియజేస్తుంది. వారి యొక్క హాస్య చతురత విటులను ఆనందింపజేస్తుంది మరియు కొనుగోలు చేయడానికి ప్రోత్సహిస్తుంది.

అలంకారము:

ఈ పద్యంలో శ్లేష అలంకారము మరియు హాస్య రసము ప్రధానంగా కనిపిస్తాయి.

- శ్లేష అలంకారము: "నీ విరులు" మరియు "ఈ సరులు" అనే పదాలను రెండు వేర్వేరు అర్థాలలో ఉపయోగించడం శ్లేషాలంకారం. ఇది సంభాషణకు చమత్కారాన్ని మరియు ఆసక్తిని కలిగిస్తుంది.
- హాస్య రసము: పువ్వులు అమ్మే స్త్రీలు విటులతో సరదాగా సంభాషించడం మరియు వారి యొక్క చమత్కారమైన మాటలు హాస్య రసాన్ని కలిగిస్తాయి. ఇది కొనుగోలుదారులకు ఆహ్లాదకరమైన అనుభవాన్నిస్తుంది.

ఈ పద్యం కాంచీపురంలోని పుష్పాలు అమ్మే స్త్రీల యొక్క తెలివైన సంభాషణలను మరియు వారి యొక్క హాస్య చతురతను ఒక ఆసక్తికరమైన దృశ్యంగా మన ముందుంచుతుంది. వారి యొక్క మాటల నేర్పు వారి వ్యాపారానికి కూడా సహాయపడుతుంది. ముద్రిత ప్రతిలో సిస పద్యపాదాలు కొన్ని లేవు.

చ. అలరుల తోటలన్ మణికృతాచలకాంచనసౌధవాటులన్
జిలుకల మాటలన్ రసముజిల్కెడు చెల్వల యాటపాటలన్
గొలకుల తేటలన్ గళలు గుల్కు చతుర్విధగేహకోటులన్
గలిమి పొలంతి కీపురము కాపురమై విలసిల్లు నిచ్చలున్ .223

తాత్పర్యము:

ఈ కాంచీపురం నిత్యం వికసించిన పూల తోటలతో, రత్నాలు పొదిగిన బంగారు మేడలతో, చిలుకల యొక్క మధురమైన పలుకులతో, రసం చిందేడు అందమైన స్త్రీల యొక్క ఆటపాటలతో, స్వచ్ఛమైన నీటితో నిండిన కొలనులతో మరియు నాలుగు విధాలైన (ధనికులు, విద్వాంసులు, వీరులు, వైశ్యులు నివసించే) అనేక గృహాలతో లక్ష్మీదేవికి శాశ్వత నివాసమై ప్రకాశిస్తూ ఉంటుంది.

విశేషాలు:

ఈ పద్యం కాంచీపురం యొక్క సమృద్ధిని, అందాన్ని మరియు సౌభాగ్యాన్ని వర్ణిస్తుంది. ఆ నగరం కేవలం భౌతికంగానే కాకుండా సాంస్కృతికంగా మరియు సామాజికంగా కూడా ఎంతో అభివృద్ధి చెందినది. పూల తోటలు ప్రకృతి యొక్క అందాన్ని సూచిస్తే, రత్నాలు పొదిగిన బంగారు మేడలు సంపదను తెలియజేస్తాయి. చిలుకల పలుకులు ఆహ్లాదకరమైన వాతావరణాన్ని సూచిస్తే, స్త్రీల యొక్క ఆటపాటలు

ఆనందాన్ని మరియు కళాత్మకతను తెలియజేస్తాయి. స్వచ్ఛమైన కొలనులు పవిత్రతను మరియు ప్రశాంతతను సూచిస్తాయి. నాలుగు విధాలైన ప్రజలు కలిసి నివసించడం ఆ నగరం యొక్క సమతుల్యమైన మరియు అభివృద్ధి చెందిన సమాజానికి నిదర్శనం. ఇన్ని మంచి లక్షణాలు కలిగి ఉండటం వలన ఈ నగరం లక్ష్మీదేవికి శాశ్వత నివాసంగా విలసిల్లుతోంది.

అలంకారము:

ఈ పద్యంలో వర్ణనాత్మక అలంకారము మరియు ఉపమా సూచన కలవు.

- వర్ణనాత్మక అలంకారము: పూల తోటలు, బంగారు మేడలు, చిలుకల పలుకులు, స్త్రీల ఆటపాటలు మరియు కొలనుల యొక్క అందాన్ని వర్ణించడం ద్వారా నగరం యొక్క శోభను కళ్ళకు కట్టినట్లు చూపించడం.
- ఉపమా సూచన: ఈ నగరం లక్ష్మీదేవికి కాపురమై విలసిల్లుతుందని చెప్పడం ద్వారా దాని యొక్క సౌభాగ్యాన్ని మరియు పవిత్రతను సూచించడం. లక్ష్మీదేవి సంపదకు మరియు సౌభాగ్యానికి దేవత కాబట్టి, ఆమె నివసించే చోటు కూడా అంతే శోభాయమానంగా ఉంటుందని భావన.

ఈ పద్యం కాంచీపురం యొక్క సమగ్రమైన అభివృద్ధిని మరియు సౌభాగ్యాన్ని మనోహరంగా వర్ణిస్తుంది. ప్రకృతి, సంపద, కళలు మరియు సమతుల్యమైన సమాజం కలగలిసిన ఈ నగరం నిజంగానే లక్ష్మీదేవికి నివాసయోగ్యమైన ప్రదేశం.

క. కాంతలు నవ రతికాంతలు

కాంతలు సరసీజ కాంతకాంతలు లీలా

కాంతలు కళాతికాంతలు

కాంతా! కనుగొంటె నేఁడు కనుపండువుగన్.224

తాత్పర్యము:

ఓ కాంతా! (అరుంధతీ దేవి), కొత్త రతుల యందు ఆసక్తి గల ఈ స్త్రీలను చూశావా? వీరు సరస్సుల యొక్క శోభ వంటి కాంతి గలవారు, లీలలు చూపుతూ అందంగా ఉండే కళాకారులు. నేడు వీరిని చూడటం కన్నులకు పండుగలా లేదా?

విశేషాలు:

ఈ పద్యంలో వశిష్ఠుడు అరుంధతీ దేవికి కాంచీపురంలోని స్త్రీల యొక్క అందాన్ని మరియు వారి యొక్క వివిధ కళా నైపుణ్యాలను వర్ణిస్తున్నాడు. "నవరతి కాంతలు" అంటే కొత్త రతులలో ఆసక్తి గలవారు లేదా ఎల్లప్పుడూ యవ్వనంతో మరియు ఉత్సాహంతో ఉండే స్త్రీలు అని అర్థం. వారి యొక్క కాంతి సరస్సుల అందాన్ని పోలి ఉంటుంది, వారు లీలావతిగా ప్రవర్తిస్తారు మరియు వివిధ కళలలో నిష్ణాతులు. వారిని

చూడటం కన్నులకు ఎంతో ఆనందాన్ని కలిగిస్తుంది అని వశిష్ఠుడు అంటున్నాడు. ఈ వర్ణన ఆ నగరంలోని స్త్రీల యొక్క అందాన్ని మరియు వారి యొక్క కళాత్మకతను తెలియజేస్తుంది.

అలంకారము:

ఈ పద్యంలో ఉపమా అలంకారము మరియు విశేషణాలంకారము కలవు.

- ఉపమా అలంకారము: స్త్రీల కాంతిని సరస్సుల యొక్క కాంతితో పోల్చడం సరసీజ కాంతకాంతలు అంటే పద్మం యొక్క అందాన్ని మించిన అందం కల స్త్రీలు అని అర్థం. ఈ పదం ఆ స్త్రీల యొక్క అసాధారణమైన సౌందర్యాన్ని వర్ణించడానికి ఉపయోగించబడింది. వారు పద్మం వలె స్వచ్ఛమైన మరియు మనోహరమైన అందాన్ని కలిగి ఉంటారని భావం.
- విశేషణాలంకారము: స్త్రీలను "నవరతి కాంతలు", "సరసీజ కాంతకాంతలు", "లీలా కాంతలు", "కళాతికాంతలు" అని అనేక విశేషణాలతో వర్ణించడం వారి యొక్క వివిధ గుణాలను తెలియజేస్తుంది.

ఈ పద్యం కాంచీపురంలోని స్త్రీల యొక్క అందాన్ని, యవ్వనాన్ని మరియు కళా నైపుణ్యాలను మనోహరంగా వర్ణిస్తుంది. వారిని చూడటం కన్నులకు పండుగలా ఉంటుందని వశిష్ఠుడు చెప్పడం వారి యొక్క అపురూపమైన సౌందర్యాన్ని తెలియజేస్తుంది.

క . అనిపల్క వసిష్ఠమహా

ముని తక్కినయార్వురును బ్రమోదంబొదవన్

గను గొని పురవిభవంబున్

వినుతించి రుదంచితాతి విస్ఫుటపణితిన్.225

తాత్పర్యము:

వశిష్ఠ మహాముని ఈ విధంగా పలుకుతుండగా, మిగిలిన ఆరుగురు మునులు కూడా ఆ పట్టణం యొక్క గొప్ప వైభవాన్ని చూసి గొప్ప ఆనందాన్ని పొందారు మరియు దానిని ఎంతో ఉత్సాహంగా, స్పష్టమైన మరియు అద్భుతమైన మాటలతో కొనియాడారు.

విశేషాలు:

వశిష్ఠుడు కాంచీపురం యొక్క అనేక విశేషాలను వర్ణించిన తర్వాత, మిగిలిన సప్తమహర్షులు కూడా ఆ నగరం యొక్క సౌందర్యాన్ని, సంపదను మరియు ప్రత్యేకతలను ప్రత్యక్షంగా చూసి ఎంతో సంతోషించారు. వారి ఆనందం వారి మాటల్లో వ్యక్తం అయింది. వారు ఎంతో ఉత్సాహంగా, స్పష్టంగా

మరియు అద్భుతంగా ఆ నగరాన్ని పొగిడారు. ఇది ఆ నగరం యొక్క గొప్పతనాన్నిను మరియు దానిని చూసిన వారిపై కలిగించిన బలమైన ప్రభావాన్ని తెలియజేస్తుంది.

అలంకారము:

ఈ పద్యంలో భావోద్వేగ వర్ణన మరియు గుణోత్కీర్తన కలవు.

- భావోద్వేగ వర్ణన: మునులు ఆనందం పొందడం మరియు ఉత్సాహంగా పొగడటం వారి యొక్క బలమైన భావోద్వేగాలను తెలియజేస్తుంది.
- గుణోత్కీర్తన: మునులు ఆ నగరం యొక్క వైభవాన్ని కొనియాడటం దాని యొక్క గొప్ప గుణాలను మరియు విశేషాలను తెలియజేస్తుంది.

ఈ పద్యం వశిష్ఠుని యొక్క వర్ణన తర్వాత మిగిలిన మునులు కూడా కాంచీపురం యొక్క గొప్పతనాన్నిను గుర్తించి ఆనందించారని తెలియజేస్తుంది. వారి యొక్క ఉత్సాహపూరితమైన ప్రశంస ఆ నగరం యొక్క మహిమను మరింతగా చాటుతుంది.

క. అంత ననంతానంతా

నంతఫలశ్రీలఁ జూచినంత నొసఁగు న

త్యంతము నరులకు నట్టియ

నంత సరోవారి తీర్థమాడి మునీంద్రుల్. 226

తాత్పర్యము:

ఆ తర్వాత, అనంతమైన మరియు గొప్ప ఫలాలను, సంపదలను చూసిన వెంటనే ప్రసాదించే అత్యంత మహిమాన్వితమైన అనంత సరస్సు యొక్క పవిత్ర జలాలలో ఆ మునీంద్రులు స్నానం చేశారు.

విశేషాలు:

వశిష్ఠుడు మరియు ఇతర మునులు కాంచీపురం యొక్క వైభవాన్ని కొనియాడిన తరువాత, వారు అనంత సరస్సు అనే ఒక పవిత్రమైన తీర్థాన్ని సందర్శించారు. ఈ సరస్సు యొక్క గొప్పతనాన్ని ఏమిటంటే, దానిని చూసినంత మాత్రాన భక్తులకు అనంతమైన పుణ్యఫలాలు మరియు సంపదలు లభిస్తాయి. అటువంటి మహిమ కలిగిన ఈ సరస్సు యొక్క పవిత్ర జలాలలో ఆ మునీశ్వరులు స్నానం చేసి తమను పవిత్రం చేసుకున్నారు. ఈ సంఘటన ఆ సరస్సు యొక్క ప్రాముఖ్యతను మరియు కాంచీపురంలోని పవిత్ర స్థలాల యొక్క మహత్యాన్ని తెలియజేస్తుంది.

అలంకారము:

ఈ పద్యంలో మహత్వ వర్ణన మరియు ఫలశ్రుతి సూచన కలవు.

- మహత్త్వ వర్ణన: అనంత సరస్సు యొక్క మహిమను, దానిని చూడటం వల్ల కలిగే అనంతమైన ఫలాలను వర్ణించడం ఆ తీర్థం యొక్క గొప్పతనాన్నిను తెలియజేస్తుంది. "అనంతానంతానంతఫలశ్రీలు" అనే పదం యొక్క పునరుక్తి దాని యొక్క అసాధారణమైన శక్తిని నొక్కి చెబుతుంది.
- ఫలశ్రుతి సూచన: సరస్సులో స్నానం చేయడం వల్ల మునులు పవిత్రం కావడం మరియు భక్తులకు అనంతమైన ఫలాలు లభించడం అనే సూచన ఆ తీర్థం యొక్క ప్రాముఖ్యతను తెలియజేస్తుంది.

ఈ పద్యం కాంచీపురంలోని అనంత సరస్సు యొక్క మహిమను మరియు దాని పవిత్రతను తెలియజేస్తుంది. ఆ మునులు ఆ తీర్థంలో స్నానం చేయడం ఆ ప్రదేశానికి మరింత పవిత్రతను ఆపాదిస్తుంది.

ఉ. నిక్కఁపుభక్తి నెక్కొనిననెమ్మది సమ్మదమెక్కఁ జొక్కుచున్
దక్కిన యైదు తీర్థములఁ దానములాడి ముకుందుఁ బాడి యా
చక్కి బదేడు రూపముల సాములకుం బ్రణమిల్లి కోరికల్
రక్కొనఁజేయు శ్రీవరదరాజులఁ గొల్వఁగఁ జేరి చేరువన్. 227

తాత్పర్యము:

నిజమైన భక్తితో నిండిన మనస్సుతో, గొప్ప ఆనందంతో పరవశించి, మిగిలిన ఐదు పవిత్ర తీర్థాలలో స్నానాలు ఆచరించి, ముకుందుని (విష్ణువును) స్తుతించి, ఆ ప్రాంతంలో ఉన్న పదిహేడు రూపాల స్వాములకు నమస్కరించి తమ కోరికలను నెరవేర్చుకునే శ్రీ వరదరాజుల వారిని సేవించడానికి దగ్గరగా చేరుకున్నారు.

విశేషాలు:

అనంత సరస్సులో స్నానం చేసిన తర్వాత, వశిష్ఠుడు మరియు ఇతర మునులు తమ భక్తిని మరింతగా చాటుకుంటూ మిగిలిన ఐదు ముఖ్యమైన తీర్థాలలో కూడా స్నానాలు చేశారు. వారు విష్ణువును భక్తితో కీర్తించారు. ఆ కాంచీపురంలోనే కొలువై ఉన్న పదిహేడు వేర్వేరు రూపాల స్వాములకు భక్తితో ప్రణమిల్లారు. చివరగా, భక్తుల కోరికలను తీర్చే దయాళువైన శ్రీ వరదరాజస్వామిని సేవించాలని కోరుకుంటూ ఆయన సన్నిధికి చేరుకున్నారు. ఈ పద్యం ఆ మునుల యొక్క తీవ్రమైన భక్తిని మరియు కాంచీపురంలోని వివిధ పవిత్ర స్థలాల పట్ల వారికున్న గౌరవాన్ని తెలియజేస్తుంది. శ్రీ వరదరాజుల యొక్క కరుణామయమైన స్వభావం కూడా ఇక్కడ సూచించబడింది.

అలంకారము:

ఈ పద్యంలో భక్తి రసము మరియు గుణకీర్తన కలవు.

- భక్తి రసము: మునుల యొక్క నిజమైన భక్తి, ఆనందం మరియు దైవారాధన పట్ల వారికున్న తపన భక్తి రసాన్ని తెలియజేస్తాయి.
- గుణకీర్తన: శ్రీ వరదరాజులను "భక్త కామితవరదుఁడు" (భక్తుల కోరికలు తీర్చేవాడు) అని సంబోధించడం ఆయన యొక్క దయాళువైన గుణాన్ని కీర్తిస్తుంది.

ఈ పద్యం మునుల యొక్క భక్తి ప్రయాణాన్ని మరియు శ్రీ వరదరాజుల పట్ల వారికున్న అచంచలమైన విశ్వాసాన్ని తెలియజేస్తుంది. కాంచీపురంలోని పవిత్ర స్థలాల యొక్క ప్రాముఖ్యత కూడా ఈ పద్యంలో స్పష్టంగా కనిపిస్తుంది.

గీ. వేగవత్యుత్తరతటాగ్రభాగ గణ్య
పుణ్యకోటి విమానవిస్ఫుట విధాతృ
యజ్ఞవేదిఁ బ్రసన్నుఁడై హస్తిశైల
మున వపాగంధముఖతచేఁ దనరు వాని. 228

తాత్పర్యము:

వేగవతి నది యొక్క ఉత్తర తీరమున ఉన్న హస్తిశైలము (ఏనుగు కొండ) నందు, బ్రహ్మదేవుడు చేసిన యజ్ఞ వేదికపై ప్రసన్నుడై, యజ్ఞంలోని హోమ ద్రవ్యాల సువాసనను ఆస్వాదిస్తున్న ఆ నారాయణుని (శ్రీ వరదరాజుల వారిని) మునులు దర్శించారు.

విశేషాలు:

మునులు శ్రీ వరదరాజుల వారిని సేవించడానికి చేరుకున్న తర్వాత, వారు ఆయనను వేగవతి నది యొక్క ఉత్తర తీరంలో ఉన్న హస్తిశైలంపై దర్శించుకున్నారు. ఈ ప్రదేశం బ్రహ్మదేవుడు స్వయంగా యజ్ఞం చేసిన పవిత్రమైన వేదికగా ప్రసిద్ధి చెందింది. శ్రీ వరదరాజులు అక్కడ ప్రసన్నుడై, యజ్ఞంలో వేసిన హోమ ద్రవ్యాల యొక్క మంచి వాసనను ఆస్వాదిస్తూ భక్తులకు దర్శనమిస్తున్నారు. ఈ వర్ణన శ్రీ వరదరాజుల యొక్క పవిత్రతను మరియు ఆయన యజ్ఞానికి ఎంత ప్రాధాన్యత ఇస్తారో తెలియజేస్తుంది. హస్తిశైలం యొక్క ప్రాముఖ్యత కూడా ఇక్కడ నొక్కి చెప్పబడింది.

అలంకారము:

ఈ పద్యంలో మహత్వ వర్ణన మరియు పౌరాణిక సంబంధ వర్ణన కలవు.

- మహత్వ వర్ణన: శ్రీ వరదరాజులు బ్రహ్మదేవుని యజ్ఞ వేదికపై ప్రసన్నుడై ఉండటం ఆయన యొక్క గొప్పతనాన్నిను మరియు పవిత్రతను తెలియజేస్తుంది.
- పౌరాణిక సంబంధ వర్ణన: బ్రహ్మదేవుడు యజ్ఞం చేసిన ప్రదేశం మరియు శ్రీ వరదరాజులు అక్కడ కొలువై ఉండటం ఈ ప్రదేశానికి పౌరాణిక ప్రాముఖ్యతను సంతరింపజేస్తుంది.

ఈ పద్యం శ్రీ వరదరాజుల యొక్క పవిత్రమైన స్థానాన్ని మరియు ఆయన యజ్ఞంతో ఉన్న సంబంధాన్ని తెలియజేస్తుంది. మునులు ఆయనను దర్శించడం ఆ ప్రదేశానికి మరింత పవిత్రతను చేకూరుస్తుంది.

సీ. తత శంఖ చక్ర గదా వరదానాభి

నయశోభి భుజచతుష్టయమువాని

కరుణారసోదీర్ణ కర్ణాంత విశ్రాంత

రవిచంద్ర రూప నేత్రములవాని

చరణ సేవక జనాదర విభావక విక

స్వర విభాస్వర ముఖాబ్జంబువాని

అసమాన శృంగారరసమాన కౌస్తుభ

లసమాన వక్షస్థలంబువాని

తరణిబింబ భ్రమానువిధాయి నూత్న

రత్న మకుటాభిరమ్య శిరంబువాని

దేవతాచక్రవర్తిని దివ్యమూర్తిఁ

గాంచి సేవించి యప్పారికాంక్షివరులు. 220

తాత్పర్యము:

ఆ మునులు, శంఖు, చక్ర, గద మరియు వరద ముద్రతో ప్రకాశించే నాలుగు భుజాలు కలవాడిని, కరుణారసంతో నిండిన చెవుల చివరల వరకు విశాలమైన సూర్యచంద్రుల వంటి కన్నులు కలవాడిని, తన పాద సేవకులను ఆదరించే చిరునవ్వుతో ప్రకాశించే ముఖపద్మం కలవాడిని, సాటిలేని శృంగార రసానికి నిలయమైన కౌస్తుభమణి మెరిసే విశాలమైన వక్షస్థలం కలవాడిని, సూర్యబింబం వలె ప్రకాశించే కొత్త రత్నాల కిరీటంతో అందంగా ఉన్న శిరస్సు కలవాడిని, దేవతలందరికీ చక్రవర్తి అయిన ఆ దివ్యమైన మూర్తిని (శ్రీ వరదరాజుల వారిని) చూసి సేవించారు. మరియు తమ కోరికలను పొందగోరారు.

విశేషాలు:

ఈ పద్యం శ్రీ వరదరాజుల వారి యొక్క దివ్యమైన రూపాన్ని అత్యంత మనోహరంగా వర్ణిస్తుంది. ఆయన నాలుగు చేతులలో శంఖు, చక్ర, గద మరియు అభయ ముద్రను కలిగి ఉన్నాడు. ఆయన కళ్ళు సూర్యుడు మరియు చంద్రుని వలె ప్రకాశిస్తూ కరుణను వెదజల్లుతున్నాయి. ఆయన ముఖం చిరునవ్వుతో ప్రకాశిస్తూ తన భక్తులను ఆదరిస్తుంది. ఆయన వక్షస్థలంపై కౌస్తుభమణి మెరుస్తూ ఉంది. ఆయన శిరస్సుపై ప్రకాశవంతమైన రత్నాల కిరీటం ఉంది. ఇటువంటి దివ్యమైన రూపాన్ని దర్శించిన మునులు ఆయనను

సేవించి తమ కోరికలను నెరవేర్చమని ప్రార్థించారు. ఈ వర్ణన శ్రీ వరదరాజుల యొక్క మహిమను, ప్రేమను మరియు సౌందర్యాన్ని తెలియజేస్తుంది.

అలంకారము:

ఈ పద్యంలో రూపక అలంకారము మరియు విశేషణాలంకారము కలవు.

- రూపక అలంకారము: కళ్ళను రవిచంద్రులతో పోల్చడం ("రవిచంద్ర రూప నేత్రములవాని"), ముఖాన్ని ముఖపద్మంతో పోల్చడం ("ముఖాబ్జంబువాని").
- విశేషణాలంకారము: శ్రీ వరదరాజుల వారి యొక్క వివిధ అవయవాలను మరియు ఆభరణాలను అనేక విశేషణాలతో వర్ణించడం ఆయన యొక్క దివ్యత్వాన్ని మరియు సౌందర్యాన్ని తెలియజేస్తుంది.

ఈ పద్యం శ్రీ వరదరాజుల వారి యొక్క అద్భుతమైన రూపాన్ని భక్తుల హృదయాలలో నిలిచిపోయేలా వర్ణిస్తుంది. మునులు ఆయనను సేవించడం వారి యొక్క అచంచలమైన విశ్వాసాన్ని తెలియజేస్తుంది.

క. రాజిల్లుచున్న యప్పుర
 రాజమువెల్వడుచు ముందరంజనిచని భూ
యోజనయోగమ్మున ము
య్యోజనములుగడవ నచట నూర్జితమహిమన్ 230

తాత్పర్యము:

అలా ప్రకాశిస్తున్న ఆ కాంచీపురం నుండి బయలుదేరి, ముందుకు సాగిపోయి, భూమి యొక్క విస్తీర్ణాన్ని తెలుసుకుంటూ, మూడు యోజనాల దూరం ప్రయాణించారు వారు కేవలం నడవడం మాత్రమే కాకుండా, ఆ ప్రాంతం యొక్క భౌగోళిక పరిజ్ఞానాన్ని కూడా కలిగి ఉండి ప్రయాణించారని భావం.అలా మూడు యోజనాల దూరం వెళ్ళగానే, అక్కడ గొప్ప మహిమతో... (తరువాత ఏమి జరిగిందో పద్యం పూర్తి కానందున ఊహించలేము).

విశేషాలు:

ఈ పద్యం వశిష్ఠుడు మరియు ఇతర మునులు శ్రీ వరదరాజుల వారిని సేవించిన తర్వాత వారి ప్రయాణాన్ని కొనసాగిస్తున్నట్లు సూచిస్తుంది. వారు కాంచీపురం నుండి బయలుదేరి భూమిపై మూడు యోజనాల దూరం ప్రయాణించారు. ". "ఊర్జితమహిమన్" అనే పదం వారు గొప్ప శక్తితో లేదా మహిమతో ఉన్నారని తెలియజేస్తుంది.

ఘటికాచల వర్ణన

సీ. పనస నింబ కదంబ పాటలీ ఘనసార

సహకార ఖర్జూర మహిరుహముల

కుంద మందా రాబ్జ కుంజర మాలతీ

మల్లి కావల్లీ మతల్లికలను

సర్వర్తు గుణయోగ సంతత ప్రస్రవ

త్ఫలరస మకరందజల ఝురముల

సహకార పల్లవాస్వాద కషాయిత

కంఠ కోకిలకుహూకారములను

విగత వైర పరస్పర విహరమాణ

హరి కరి వ్యాఘ్ర గో బిడా లాఖు శిఖి భు

జంగమ ప్రముఖానేక జంతుసమితి

చే నిరంతర పరిపూర్ణమైన దాని.231

తాత్పర్యము:

పనస, వేప, కడిమి, పాటలీ, కర్పూరం వంటి సువాసన గల చెట్లు, మామిడి, ఖర్జూరం మొదలైన గొప్ప వృక్షాలతోనూ; కుంద, మందార, తామర, కుంజరమాలతి, మల్లికా తీగలు వంటి పూల తీగలతోనూ; అన్ని కాలాలలోనూ తమ గుణాలను కలిగి నిరంతరం ఫలాల రసాలను మరియు మకరందాన్ని స్రవించే జలధారలతోనూ; మామిడి చిగురుల రుచికి కాషాయం ఎక్కిన కంఠంతో కోకిలల కుహూకుహూ ధ్వనులతోనూ; వైర భావం లేక ఒకదానితో మరొకటి కలిసిమెలిసి తిరిగే ఏనుగులు, సింహాలు, పులులు, ఆవులు, పిల్లులు, ఎలుకలు, నెమళ్ళు, పాములు మొదలైన అనేక జంతువుల సమూహంతోనూ నిరంతరం పరిపూర్ణమైనది ఘటికాచలం.

విశేషాలు:

ఈ పద్యం ఘటికాచలం యొక్క సహజ సౌందర్యాన్ని మరియు ప్రత్యేకతను కళ్ళకు కట్టినట్లు వర్ణిస్తుంది. ఇక్కడ వివిధ రకాలైన చెట్లు మరియు పూల తీగలు ఉన్నాయి, అవి అన్ని కాలాలలోనూ పుష్పిస్తూ ఫలాలను అందిస్తాయి. సెలయేళ్ళలో ఫలాల రసాలు మరియు మకరందం నిరంతరం ప్రవహిస్తూ ఉంటాయి. కోకిలలు మామిడి చిగురుల రుచికి అలవాటు పడి మధురంగా పాడుతుంటాయి. ముఖ్యంగా, ఈ ప్రదేశంలో వివిధ రకాల జంతువులు తమ సహజ వైరాలను విడిచిపెట్టి స్నేహంగా కలిసిమెలిసి

జీవిస్తాయి. ఇటువంటి ప్రత్యేకమైన వృక్ష, జంతు సంపదతో ఘటికాచలం నిత్యం కళకళలాడుతూ ఉంటుంది.

అలంకారము:

ఈ పద్యంలో వర్ణనాత్మక అలంకారము మరియు వైరుధ్యోల్లేఖ అలంకారము కలవు.

- వర్ణనాత్మక అలంకారము: ఘటికాచలంలోని చెట్లు, పూలు, జలధారలు మరియు జంతువుల యొక్క ప్రత్యేక లక్షణాలను వివరంగా వర్ణించడం వలన ఇది వర్ణనాత్మక అలంకారము.
- వైరుధ్యోల్లేఖ అలంకారము: సహజంగా వైరభావం కలిగిన జంతువులు కూడా ఆ ప్రదేశంలో కలిసిమెలిసి ఉండటం అనే విరుద్ధమైన విషయాన్ని చెప్పడం వలన ఇది వైరుధ్యోల్లేఖ అలంకారము.

ఈ పద్యం ఘటికాచలం యొక్క అద్భుతమైన ప్రకృతిని మరియు దాని యొక్క శాంతియుతమైన వాతావరణాన్ని మనోహరంగా తెలియజేస్తుంది.

మహాస్రగ్దర. ఘటికామాత్రోప సేవాకలన జనులకుం గాంక్షితార్థంబు లిందే
ఘటియించున్ ప్రాగ్భవీయోత్కట కుటిల మహాకల్మషంబుల్దొలంగున్
స్ఫుటరీతిన్' దీనిభాతిన్ బొలుచునే మఱియీభూమినెం దేనియంచు
త్కట రీతిన్ దెల్పు జాడందగు శిఖిరవముల్' గల్గి రాజిల్లుదాని ౬. 232

ఘటికాచలం కేవలం ఒక ఘడియ (సుమారు 24 నిమిషాలు) పాటు సేవించిన వారికి కూడా కోరిన కోరికలను ఇక్కడే నెరవేరుస్తుంది. అంతేకాకుండా, అనేక జన్మల నుండి పేరుకుపోయిన భయంకరమైన పాపాలు కూడా స్పష్టంగా తొలగిపోతాయి. ఇటువంటి మహిమ కలిగిన ఈ ఘటికాచలం వంటి ప్రదేశం ఈ భూమిపై మరెక్కడా ఉంటుందా అని అనిపించేలా, ఎత్తైన శిఖరాలతో ఇది ఎంతో శోభాయమానంగా ప్రకాశిస్తుంది. (. ఇతర కొండలు దీనికి సాటి రాగలవా? అయినట్లు నెమళ్ళు షడ్జస్వరమున ఘోషిస్తుంటాయి)

విశేషాలు:

ఈ పద్యం ఘటికాచలం యొక్క అసాధారణమైన మహిమను తెలియజేస్తుంది. ఈ క్షేత్రానికి వచ్చి కేవలం కొద్ది సమయం పాటు సేవ చేసినా చాలు, భక్తుల యొక్క కోరికలు తక్షణమే నెరవేరుతాయి. అంతేకాకుండా, ఎన్నో జన్మల నుండి వెంటాడుతున్న తీవ్రమైన పాపాలు కూడా ఇక్కడ తొలగిపోతాయి. ఇటువంటి అద్భుతమైన శక్తి కలిగిన ఈ ప్రదేశం భూమిపై మరొకటి లేదని కవి భావిస్తున్నాడు. ఎత్తైన శిఖరాలతో నిండిన ఈ పర్వతం తన ప్రత్యేకమైన మహిమతో మరింత అందంగా కనిపిస్తుంది. ఈ పద్యం

ఘటికాచలం యొక్క ఆధ్యాత్మిక ప్రాముఖ్యతను మరియు దాని యొక్క సహజ సౌందర్యాన్ని రెండింటినీ నొక్కి చెబుతుంది.

అలంకారము:

ఈ పద్యంలో మహత్వ వర్ణన మరియు అతిశయోక్తి అలంకారము కలవు.

- మహత్వ వర్ణన: ఘటికాచలం యొక్క మహిమను, కొద్దిసేపటి సేవతోనే కోరికలు నెరవేరడం మరియు పాపాలు తొలగిపోవడం వంటి విషయాలను వర్ణించడం ఆ క్షేత్రం యొక్క గొప్పతనాన్నిను తెలియజేస్తుంది.
- అతిశయోక్తి అలంకారము: ఘటికాచలం వంటి ప్రదేశం భూమిపై మరెక్కడా లేదని చెప్పడం అతిశయోక్తి. ఇది ఆ క్షేత్రం యొక్క ప్రత్యేకతను మరియు అసాధారణమైన శక్తిని నొక్కి చెబుతుంది.

ఈ పద్యం ఘటికాచలం యొక్క ఆధ్యాత్మిక శక్తిని మరియు దాని యొక్క విశిష్టతను శక్తివంతమైన పదాలలో తెలియజేస్తుంది. ఇది భక్తులకు ఆశ్రయమిచ్చే ఒక పవిత్రమైన స్థలంగా వర్ణించబడింది.

క. మృగపతులౌటను నొరయన్

బగలు నిసర్గజములై నపగలేఋఁగక యే

మృగములఁ బరిపాలింపుచు

నెగడెడు సింగములగముల నెరవగు దాని న్. 233

తాత్పర్యము:

ఆ ఘటికాచలంలోని సింహాల గుంపులు మృగరాజులైనప్పటికీ, పగలు మరియు రాత్రి యొక్క తేడాను గుర్తించకుండా, తమ సహజమైన క్రూరత్వాన్ని విడిచిపెట్టి, ఇతర జంతువులను కూడా దయతో పరిపాలిస్తూ గొప్పగా ప్రకాశిస్తాయి.

విశేషాలు:

ఈ పద్యం ఘటికాచలంలోని సింహాల యొక్క ప్రత్యేకమైన స్వభావాన్ని తెలియజేస్తుంది. సాధారణంగా సింహాలు క్రూరమైన జంతువులుగా పరిగణించబడతాయి మరియు ఇతర జంతువులను వేటాడి తింటాయి. కానీ ఘటికాచలంలో అవి మృగరాజులైనప్పటికీ, పగలు మరియు రాత్రి అనే భేదం లేకుండా, తమ సహజమైన క్రూరత్వాన్ని వదిలి, ఇతర జంతువులను కూడా రక్షిస్తూ వాటిని పరిపాలిస్తాయి. ఇది ఆ ప్రదేశం యొక్క మహిమను మరియు అక్కడి వాతావరణం యొక్క ప్రభావాన్ని సూచిస్తుంది, ఇక్కడ క్రూరమైన జంతువులు కూడా శాంతంగా మరియు దయతో ప్రవర్తిస్తాయి.

అలంకారము:

ఈ పద్యంలో విశేషోక్తి అలంకారము మరియు మహత్వ వర్ణన కలవు.

- విశేషోక్తి అలంకారము: సింహాలు మృగరాజులైనప్పటికీ తమ సహజ స్వభావానికి విరుద్ధంగా ఇతర జంతువులను పరిపాలించడం విశేషమైన విషయం.
- మహత్త్వ వర్ణన: ఘటికాచలం యొక్క మహిమ వలన సింహాల యొక్క ప్రవర్తనలో వచ్చిన మార్పును వర్ణించడం ఆ ప్రదేశం యొక్క గొప్పతనాన్నిను తెలియజేస్తుంది.

ఈ పద్యం ఘటికాచలం యొక్క అసాధారణమైన ప్రభావాన్ని జంతువుల మీద కూడా ఎలా ఉంటుందో వివరిస్తుంది. క్రూరమైన సింహాలు కూడా శాంతంగా ఉండటం ఆ ప్రదేశం యొక్క ప్రత్యేకతను చాటుతుంది.

సీ. నెత్తంపు రతనాల నిగ్గు లగ్గలికల
జాళువా గుబ్బలిఁ బోలుదాని
హరిపద సంభూత సరిదంబు సంగతి
నాకలోక ప్రౌఢి నవ్వుదాని
అమిత ధాతుప్రత్యయాగమానిత మౌట
శబ్దశాస్త్ర ప్రతిచ్ఛాయదాని
సరముల సతత ప్రసర దూర్మికా కంక
ణాసక్తి నృపలీల నమరుదాని
కలిత భృగు జటీ శాండిల్య గాలవాది
యుక్తి ఋష్యాశ్రమమువ లెనుండుదాని
తృప్త మృగ పక్షి సంఘూత దీర్ఘ ఘోష
ణ ప్రవర్తన వనరీతి నగెడుదాని. 234

తాత్పర్యము:

ఆ ఘటికాచల పర్వతం యొక్క వాలులలో ఉన్న ప్రకాశవంతమైన రత్నాల కాంతులు దట్టంగా వ్యాపించి బంగారు కొండను పోలి ఉంటాయి. విష్ణువు పాదాల నుండి ఉద్భవించిన నది (ఆకాశగంగ) యొక్క సాంగత్యం వలన స్వర్గలోకం యొక్క గొప్పతనాన్నిను కూడా తక్కువ చేస్తుంది. ధాతువులు, ప్రత్యయాలు మరియు ఆగమాలతో నిండి ఉండటం వలన (లేదా గైరికాది ధాతువుల వలన వివిధ రంగుల పుట్టుకతో ఉండటం వలన) శబ్దశాస్త్రం యొక్క ప్రతిబింబం వలె ఉంటుంది. దాని సరస్సులలో (లేదా హారాలలో) నిరంతరం కదిలే నీటి అలల యొక్క ఆసక్తి (లేదా కంకణాల యొక్క ఆసక్తి) రాజుల విలాసవంతమైన క్రీడను పోలి ఉంటుంది. ఎత్తైన మర్రి చెట్లు మొదలైన వాటితో (లేదా భృగు, జటి మొదలైన మునుల యొక్క

నివాసాల వలె) ఋషుల ఆశ్రమం వలె ఉంటుంది. తృప్తి చెందిన జంతువులు మరియు పక్షుల యొక్క నిరంతర ధ్వనులు అడవులను పరిహసిస్తున్నట్లు ఉంటాయి.

విశేషాలు:

ఈ పద్యం ఘటికాచలం యొక్క అనేక విశిష్టమైన లక్షణాలను వివరిస్తుంది. దాని వాలులలోని రత్నాల కాంతి బంగారు కొండ వలె ప్రకాశిస్తుంది. విష్ణుపాదోద్భవమైన నది ఉండటం వలన ఇది స్వర్గాన్ని కూడా మించి ఉంటుంది. భాషా శాస్త్రంలోని ధాతువులు, ప్రత్యయాలు, ఆగమాల వలె వివిధ ఖనిజాలు మరియు రంగులను కలిగి ఉంటుంది. సరస్సులలోని అలల కదలిక రాజుల యొక్క కంకణాల కదలిక వలె అందంగా ఉంటుంది. ఎత్తైన వృక్షాలు లేదా మునుల ఆశ్రమాలు ఉండటం వలన ఇది పవిత్రమైన ప్రదేశంగా కనిపిస్తుంది. ఇక్కడ తృప్తిగా ఉన్న జంతువులు మరియు పక్షుల యొక్క ధ్వనులు అడవుల నిశ్శబ్దాన్ని ఛేదిస్తూ ప్రత్యేకమైన వాతావరణాన్ని సృష్టిస్తాయి.

అలంకారము:

ఈ పద్యంలో అనేక ఉపమా అలంకారములు మరియు శ్లేష అలంకార సూచనలు కలవు.

- **ఉపమా అలంకారములు:**
  - రత్నాల కాంతి బంగారు కొండను పోలి ఉండటం.
  - నది యొక్క సాంగత్యం స్వర్గలోకం యొక్క గొప్పతనాన్నిను నవ్వడం.
  - సరస్సులలోని అలల కదలిక రాజుల కంకణాల కదలికను పోలి ఉండటం.
  - ఎత్తైన వృక్షాలు ఋషుల ఆశ్రమం వలె ఉండటం.
  - జంతువులు మరియు పక్షుల ధ్వనులు అడవులను పరిహసించడం.
- **శ్లేష అలంకార సూచనలు:**
  - "ధాతు ప్రత్యయాగమానిత మౌట" అనే పదానికి ఖనిజాలు మరియు భాషా శాస్త్రంలోని అంశాలు అనే రెండు అర్థాలు సూచించబడుతున్నాయి.
  - "సరముల సతత ప్రసరదూర్మికా కంకణాసక్తి" అనే పదానికి సరస్సులలోని అలలు మరియు హారాలలోని కంకణాల యొక్క ఆసక్తి అనే రెండు అర్థాలు సూచించబడుతున్నాయి.

ఈ పద్యం ఘటికాచలం యొక్క సహజ సౌందర్యాన్ని, పవిత్రతను మరియు ప్రత్యేకతను వివిధ పోలికలు మరియు సూచనల ద్వారా మనోహరంగా వర్ణిస్తుంది.

గీ. ప్రాంశు శిఖర మయూర దృక్ స్రంసమాన

భుజగ పాశంబు లరుణుండు పొసఁగఁ గూర్ప

నర్కరథమున కొనర మధ్యాహ్నవేళ

గతి విలంబంబు గావించు కరణిదాని. 235

తాత్పర్యము:

ఎత్తైన శిఖరాలలో ఉండే నెమళ్ళ యొక్క చూపులకు భయపడి పాములనే పగ్గాలు జారిపోతుండగా, సూర్యుని రథసారథి అయిన అరుణుడు వాటిని మళ్ళీ సరిచేసి పట్టుకోవడానికి కొంత సమయం పడుతుంది. అందువలన మధ్యాహ్న సమయంలో అక్కడ సూర్యరథం యొక్క గమనానికి ఆలస్యం జరుగుతున్నట్లు ఉంటుంది.

విశేషాలు:

ఈ పద్యం ఘటికాచలం యొక్క ఎత్తైన శిఖరాలను మరియు అక్కడి ప్రకృతి దృశ్యాన్ని కవి యొక్క ఊహాశక్తితో వివరిస్తుంది. నెమళ్ళు తమ సహజ శత్రువులైన పాములను తమ చూపులతోనే భయపెడతాయని ప్రసిద్ధి. ఆ విధంగా, ఘటికాచలంలోని ఎత్తైన శిఖరాలపై ఉండే నెమళ్ళ యొక్క భయంకరమైన చూపులకు పాములనే పగ్గాలు జారిపోతున్నాయి. సూర్యరథానికి ఆ పాములనే పగ్గాలు ఉండటం వలన, అవి జారిపోతుంటే వాటిని తిరిగి సరిచేయడానికి అరుణుడికి కొంత సమయం పడుతుంది. ఈ కారణంగా మధ్యాహ్న సమయంలో సూర్యరథం యొక్క గమనంలో కొంత ఆలస్యం జరుగుతున్నట్లు కవి ఊహిస్తున్నాడు. ఇది ఘటికాచలం యొక్క ఎత్తైన ప్రదేశాలలో నెమళ్ళ యొక్క ఆధిపత్యాన్ని మరియు పాముల యొక్క భయాన్ని సూచిస్తుంది, తద్వారా ప్రకృతి యొక్క ఒక ప్రత్యేకమైన దృశ్యం మన కళ్ళ ముందు నిలుస్తుంది.

అలంకారము:

ఈ పద్యంలో ఉత్ప్రేక్ష అలంకారము మరియు రూపక అలంకారము కలవు.

- ఉత్ప్రేక్ష అలంకారము: నెమళ్ళ చూపులకు పాములనే పగ్గాలు జారిపోవడం మరియు అరుణుడు వాటిని సరిచేయడానికి ప్రయత్నించడం ఉత్ప్రేక్ష. ఇది కవి యొక్క ఊహాజనిత వర్ణన.
- రూపక అలంకారము: పాములను పగ్గాలుగా వర్ణించడం రూపకం ("భుజగ పాశంబులు").

ఈ పద్యం ఘటికాచలం యొక్క ప్రత్యేకమైన వాతావరణాన్ని మరియు అక్కడి జీవజాలం యొక్క సంబంధాన్ని కవి యొక్క అద్భుతమైన ఊహతో మనోహరంగా వర్ణిస్తుంది. నెమళ్ళ యొక్క శక్తి మరియు పాముల యొక్క భయం సూర్యగమనంపై కూడా ప్రభావం చూపుతున్నట్లు కవి యొక్క కల్పన అద్భుతంగా ఉంది.

సీ. నెత్తంబులందు మానికముల కలిమిచే

మేరు మహీధ్రమ్ము దూరుచేసి

రహిమించు పటికంపు రాగుంపు సొంపున

కైలాసకుధరమ్ము కాకుచేసి

నెలరాతి చాలుపు వలి నీటిజాలున

హిమవన్న గేంద్రమ్ము నీసడించి

సిగరమ్ములను నిగనిగబంగరువున

హేమకూటనగంబు నెగ్గులెన్ని

సురభి చందనశాఖి సంశోభి యగుట

మలయధరణిధరేంద్రమ్ముఁ జులకఁ జేసి

బహుతరంబైన చామర ప్రతతి కలిమి

నొలసి నగరాజ భావమ్ముఁ దెలుపుదాని. 236

తాత్పర్యం:

ఘటికాచలం యొక్క గొప్పదనాన్ని ఈ పద్యంలో కవి వివరిస్తున్నాడు. ఈ పర్వతం తనకున్న అనేక సంపదల వల్ల ఇతర గొప్ప పర్వతాలను సైతం తక్కువగా చూస్తుంది.

- తన శిఖరాలలో ప్రకాశవంతమైన మాణిక్యాలు ఉండటం వల్ల మేరు పర్వతాన్ని ఏమాత్రం లెక్కచేయదు.
- మెరిసే స్వచ్ఛమైన పటికరాళ్ళ అందంతో కైలాస పర్వతం యొక్క శోభను తక్కువ చేస్తుంది.
- చంద్రకాంత శిలల నుండి కరిగిన నీరు నదులుగా ప్రవహిస్తుండటంతో మంచుతో నిండిన హిమాలయ పర్వతాన్ని కూడా పట్టించుకోదు.
- తన శిఖరాల మీద మెరిసే బంగారు కాంతులతో హేమకూట పర్వతానికి గొప్ప పోటీనిస్తుంది.
- సువాసనలు వెదజల్లే చందన వృక్షాలు ఉండటం వల్ల మలయ పర్వతాన్ని కూడా తక్కువగా భావిస్తుంది.
- లెక్కలేనన్ని చామరాల సమూహాలు ఉండటం వల్ల తాను పర్వతరాజుననే భావాన్ని కలిగి ఉంటుంది.

ఇంతటి గొప్పదనం కలిగిన ఘటికాచలంపై, పటిక పూసల మాలతో ఒక్క క్షణం పాటు జపం చేసినా గొప్ప సిద్ధులు కలుగుతాయని కవి తెలియజేస్తున్నాడు.

విశేషాలు:

- ఈ పద్యం ఘటికాచలం (ప్రస్తుత తిరుపతి సమీపంలోని ఘటికాద్రి లేదా శోలింగర్) యొక్క గొప్పతనాన్నినాన్ని వర్ణిస్తుంది.
- తెనాలి రామకృష్ణుడు తన రచనలో స్థలపురాణాన్ని ఎంతో రమణీయంగా వర్ణించారు.
- పర్వతాలను పోల్చడంలో ఆయన చూపిన ఊహ అద్భుతంగా ఉంది. ఒక్కో పర్వతానికి ఒక్కో ప్రత్యేకతను ఆపాదించి, ఘటికాచలం అన్నిటికంటే గొప్పదని చెప్పడం విశేషం.
- చివరి చరణంలో ఘటికాచలంపై చేసే స్వల్పకాలిక జపానికి కూడా గొప్ప ఫలితం ఉంటుందని చెప్పడం ఈ క్షేత్ర మహత్యాన్ని తెలియజేస్తుంది.

అలంకారాలు:

ఈ పద్యంలో అనేక రకాలైన అర్థాలంకారాలు కనిపిస్తున్నాయి:

- ఉపమా అలంకారం: "దూరుచేసి", "కాకుచేసి", "నీసడించి", "నెగ్గులెన్ని", "చులకఁ జేసి" వంటి పదాల ద్వారా ఘటికాచలాన్ని ఇతర పర్వతాలతో పోల్చడం వలన ఇది ఉపమా అలంకారం అవుతుంది. అయితే, ఇక్కడ పోలిక తక్కువ చేసి చూపడం అనే కోణంలో ఉంది.
- అతిశయోక్తి అలంకారం: ఘటికాచలం యొక్క గొప్పతనాన్నినాన్ని ఎక్కువ చేసి చెప్పడం వలన ఇది అతిశయోక్తి అలంకారం అవుతుంది. ఉదాహరణకు, మాణిక్యాల కాంతి మేరు పర్వతాన్ని తక్కువ చేయడం, పటికరాళ్ళ సొంపు కైలాసాన్ని లక్ష్యపెట్టకపోవడం వంటి వర్ణనలు అతిశయోక్తిని తెలియజేస్తాయి.
- రూపక అలంకారం: "నగరాజ భావమ్ము" అనే పదంలో ఘటికాచలానికి రాజు యొక్క భావాన్ని ఆపాదించడం వలన రూపక అలంకారం ఉంది.

మొత్తంగా, ఈ పద్యం ఘటికాచలం యొక్క గొప్పతనాన్నినాన్ని అత్యంత మనోహరంగా వర్ణిస్తూ, పాఠకులకు ఆ క్షేత్రం యొక్క పవిత్రతను తెలియజేస్తుంది.

క. పటికాక్షసరముఁ జేకొని

ఘటికామాత్రము జపింప ఘనమగు సిద్ధుల్

ఘటియింపఁజేయు దానిన్

ఘటికాద్రిని నచలభక్తిఁ గనుఁగొని యచటన్ 237

తాత్పర్యం:

ఈ పద్యంలో ఘటికాద్రి (ఘటికాచలం) యొక్క మహిమను మరింత స్పష్టంగా తెలియజేస్తున్నారు. ఎవరైతే పటిక పూసల మాలను చేతిలో ధరించి, కేవలం ఒక ఘడియ (సుమారు 24 నిమిషాలు) పాటు ఆ

పర్వతంపై జపం చేస్తారో, వారికి గొప్ప గొప్ప సిద్ధులు కలుగుతాయి. అటువంటి మహిమ కలిగిన ఘటికాద్రిని నిశ్చలమైన భక్తితో దర్శించాలి.

విశేషాలు:

- ఈ పద్యం ఘటికాద్రిపై జపం చేయడం యొక్క ప్రాముఖ్యతను తెలియజేస్తుంది. స్వల్పకాలిక జపం కూడా గొప్ప ఫలితాలను ఇస్తుందని చెప్పడం ఈ క్షేత్రం యొక్క విశిష్టతను మరింతగా నొక్కి చెబుతుంది.
- "ఘనమగు సిద్ధుల్ ఘటియింపఁజేయు" అనే మాటలు జపం యొక్క శక్తిని, ఆ క్షేత్రం యొక్క పవిత్రతను సూచిస్తాయి.
- "అచలభక్తిఁ గనుఁగొని యచటన్" అనే చివరి పాదం, ఆ పర్వతాన్ని స్థిరమైన, దృఢమైన భక్తితో దర్శించాలని భక్తులకు సూచిస్తుంది.

అలంకారాలు:

- అనుప్రాసాలంకారం: "ఘటికాక్షసరముఁ జేకొని ఘటికామాత్రము" మరియు "ఘనమగు సిద్ధుల్ ఘటియింపఁజేయు దానిన్ ఘటికాద్రిని" అనే పాదాలలో 'ఘ' అనే అక్షరం పదే పదే రావడం వల్ల ఛేకానుప్రాస మరియు వృత్త్యానుప్రాసాలంకారాలు ఉన్నాయి.
- ఫలాదేశోక్తి: ఒక కార్యం (జపం చేయడం) యొక్క ఫలితాన్ని (ఘనమైన సిద్ధులు కలగడం) స్పష్టంగా చెప్పడం వల్ల ఇది ఫలాదేశోక్తి అలంకారం అవుతుంది.

ఈ పద్యం ఘటికాద్రి యొక్క ఆధ్యాత్మిక ప్రాముఖ్యతను, అక్కడ చేసే జపం యొక్క శక్తిని సులభమైన పదాలలో వివరిస్తుంది. భక్తులు ఆ క్షేత్రాన్ని దర్శించి, భక్తితో జపం చేస్తే గొప్ప ఫలితాలు పొందుతారని కవి తెలియజేస్తున్నాడు.

మ. ఫలతీర్థాహ్వయ తత్సరోవరతట ప్రాంతంబునన్నిల్చి ని
శ్చలవృత్తిం దపమాచరించుమునులన్ సాధుక్రియంగాంచి వా
రలు దర్భాసన వంద నార్చన లొనర్సన్ బ్రేమఁగై కొంచు ను
జ్జ్వలవాక్ప్రౌఢిమఁ బల్కిరిట్టులని వాత్సల్యంబు దీపింపగన్ . 238

తాత్పర్యం:

ఆ ఘటికాచల ప్రాంతంలో ఫలతీర్థం అనే పేరుతో ఒక గొప్ప సరస్సు ఉంది. ఆ సరస్సు ఒడ్డున కొందరు మునీశ్వరులు కదలకుండా, నిశ్చలమైన మనస్సుతో తపస్సు చేసుకుంటున్నారు. సప్తర్షులు (ఏడుగురు గొప్ప ఋషులు) వారిని చూసి, ప్రేమతో నిండిన హృదయంతో, ప్రకాశవంతమైన మాటలతో ఇలా పలికారు.

విశేషాలు:

- ఈ పద్యం ఘటికాచలంలోని ఫలతీర్థం అనే సరస్సు యొక్క పవిత్రతను తెలియజేస్తుంది. ఆ ప్రాంతం తపస్సు చేయడానికి అనువైన ప్రశాంతమైన ప్రదేశమని సూచిస్తుంది.
- తపస్సు చేస్తున్న మునులను చూసిన సప్తర్షుల వాత్సల్యాన్ని కవి చక్కగా వర్ణించారు. గొప్ప ఋషులు సాధారణ మునుల పట్ల చూపిన ప్రేమ, వారి గొప్పతనాన్నినాన్ని తెలియజేస్తుంది.
- "నిశ్చలవృత్తిం దపమాచరించుమునులన్" అనే పదం మునుల యొక్క ఏకాగ్రతను, దృఢ సంకల్పాన్ని తెలియజేస్తుంది.
- "ఉజ్జలవాక్ప్రౌఢిమఁ బల్కిరిట్టులని వాత్సల్యంబు దీపింపగన్" అనే చివరి పాదం ఋషుల మాటల్లోని తేజస్సును, వారి హృదయాల్లోని కరుణను వ్యక్తం చేస్తుంది.

అలంకారాలు:

- వర్ణానుప్రాసాలంకారం: "ఫలతీర్థాహ్వయ తత్సరోవరతట ప్రాంతంబుననన్నిల్చి" అనే పాదంలో 'త' మరియు 'ప' అనే అక్షరాలు పదే పదే రావడం వల్ల ఇది వర్ణానుప్రాసాలంకారం.
- ఉపమా అలంకారం (సూక్ష్మంగా): ఋషుల మాటలు ఉజ్జ్వలంగా ఉన్నాయని చెప్పడం ద్వారా, వారి మాటలకు తేజస్సుతో పోలిక సూచించబడుతోంది. అయితే ఇది అంత స్పష్టంగా లేదు.
- భావోద్దీపన: ఈ పద్యం మునుల యొక్క తపస్సు, సప్తర్షుల వాత్సల్యం వంటి భావాలను మనస్సులో కలిగిస్తుంది.

ఈ పద్యం ఘటికాచలంలోని పవిత్రమైన వాతావరణాన్ని, అక్కడ తపస్సు చేసుకుంటున్న మునుల యొక్క గొప్పతనాన్నినాన్ని, వారి పట్ల సప్తర్షుల ప్రేమను చక్కగా వర్ణిస్తుంది.

చ. అనిశము నర్థకామములయందు విరక్తతఁ దెల్పెడున్ భవ
ద్ఘనతరచిత్తశాంతి మరిధర్మముమీ రెటనుందురందు మీ
మనముననుండుమోక్షదుఁడుమాధవు డింకఁ దపః దపః ప్రవృత్తికై
మొనసినకోర్కి యేదిమది మోదముతో నది మాకుఁ దెల్పుఁడా ! 239

తాత్పర్యం:

సప్తర్షులు తపస్సు చేస్తున్న మునులను చూసి ఇలా అన్నారు: "మీ మనస్సు యొక్క గొప్ప శాంతి మరియు ధర్మం పట్ల మీకున్న నిష్ఠ, మీకు సంపదల పట్ల మరియు కోరికల పట్ల ఏమాత్రం ఆసక్తి లేదని స్పష్టంగా తెలియజేస్తున్నాయి. మీరు ధ్యానిస్తున్న శ్రీ మహావిష్ణువు మోక్షాన్ని ప్రసాదించేవాడు కదా! కాబట్టి, ఇప్పుడు మీరు ఏ ప్రత్యేకమైన కోరికతో ఈ తపస్సు చేస్తున్నారో, దయచేసి మాకు సంతోషంగా తెలియజేయగలరా?" అని అడిగారు.

విశేషాలు:

- ఈ పద్యంలో సప్తర్షులు తపస్సు చేస్తున్న మునుల యొక్క ఆధ్యాత్మిక స్థాయిని గుర్తించి వారిని ప్రశంసిస్తున్నారు. వారి శాంత చిత్తాన్ని, ధర్మనిష్ఠను మెచ్చుకుంటున్నారు.
- "అనిశము నర్థకామములయందు విరక్తతc దెల్పెడున్ భవద్ఘనతరచిత్తశాంతి" అనే వాక్యం మునుల యొక్క వైరాగ్య భావాన్ని ఎంత చక్కగా తెలియజేస్తుందో చూడవచ్చు.
- వారు ధ్యానిస్తున్న మాధవుడు మోక్షాన్ని ప్రసాదించేవాడని గుర్తు చేయడం ద్వారా, వారి ఆధ్యాత్మిక సాధన యొక్క అంతిమ లక్ష్యాన్ని సూచిస్తున్నారు.
- "తపః ప్రవృత్తికై మొనసినకోర్కి యేదిమది మోదముతో నది మాకుc దెల్పుcడా!" అనే ప్రశ్నలో సప్తర్షుల యొక్క ఆసక్తి మరియు మునుల పట్ల వారికున్న గౌరవం కనిపిస్తాయి.

అలంకారాలు:

- వర్ణానుప్రాసాలంకారం: "అనిశము నర్థకామములయందు విరక్తతc దెల్పెడున్ భవద్ఘనతరచిత్తశాంతి" అనే పాదంలో 'థ' అనే అక్షరం పదే పదే రావడం వల్ల ఇది వర్ణానుప్రాసాలంకారం. అలాగే, "మరిధర్మముమీ రెటనుందురందు మీ మనమునమండుమోక్షదుcడుమాధవుcడింకc దపః" అనే పాదంలో 'మ' అనే అక్షరం పునరావృతం కావడం కూడా వర్ణానుప్రాసమే.
- హేతువుల్లేఖనం: మునుల యొక్క చిత్తశాంతి మరియు ధర్మనిష్ఠ వారి వైరాగ్యానికి కారణమని చెప్పడం వల్ల ఇది హేతువుల్లేఖనం కావచ్చు.
- సంభాషణాత్మక శైలి: ఇది ప్రశ్న రూపంలో ఉన్నందున సంభాషణాత్మక శైలి కనిపిస్తుంది.

ఈ పద్యం సప్తర్షుల యొక్క జ్ఞానాన్ని, మునుల పట్ల వారికున్న గౌరవాన్ని మరియు వారి మధ్య జరుగుతున్న ఆధ్యాత్మిక సంభాషణ యొక్క ప్రాముఖ్యతను తెలియజేస్తుంది.

చ. అనవుడు వారలిట్టులనిరాదర మొప్ప మహర్షులార ! మీ
రనినగతిం ద్రివర్గముల నాస యొకింతయులేదు ముక్తి కై
వనజదళాక్షుగాంచుటకువాంఛిత మొక్కడుదక్క దాని పై
ఘనతపమాచరించుటకు కారణమున్నది చిత్తగింపుడా ! 240

తాత్పర్యం:

సప్తర్షులు అలా అడగగానే, ఆ తపస్సంపన్నులైన మునులు గౌరవంతో ఇలా అన్నారు: "ఓ మహర్షులారా! మీరు చెప్పినట్లుగా, మాకు ధర్మ, అర్థ, కామము లనే త్రివర్గాలపై ఏ మాత్రం ఆసక్తి లేదు. కేవలం మోక్షం కోసం పద్మముల వంటి కన్నులు గల శ్రీ మహావిష్ణువును దర్శించాలనే ఒకే ఒక కోరిక తప్ప మరే కోరిక

మాకు లేదు. ఆ కోరికను నెరవేర్చుకోవడం కోసమే మేము ఇంత గొప్ప తపస్సు చేస్తున్నాము. దాని కారణాన్ని వివరిస్తాము, వినండి!"

విశేషాలు:

- ఈ పద్యం తపస్సు చేస్తున్న మునుల యొక్క దృఢ సంకల్పాన్ని, వారి యొక్క నిస్వార్థమైన కోరికను తెలియజేస్తుంది. వారు కేవలం మోక్షాన్ని పొందాలనే ఏకైక లక్ష్యంతో తపస్సు చేస్తున్నారని స్పష్టం చేస్తున్నారు.
- "అనినగతిం ద్రివర్గముల నాస యొకింతయులేదు" అనే మాటలు వారి వైరాగ్యానికి, లౌకిక విషయాలపై వారికున్న నిరాసక్తికి నిదర్శనం.
- "వనజదళాక్షుగాంచుటకువాంఛిత మొక్కడుదక్క" అనే పదం వారి యొక్క బలమైన భక్తిని, శ్రీ మహావిష్ణువును దర్శించాలనే తీవ్రమైన తపనను తెలియజేస్తుంది.
- "ఘనతపమాచరించుటకు కారణమున్నది చిత్తగింపుడా!" అని చెప్పడం ద్వారా, వారు తమ తపస్సు యొక్క ముఖ్యమైన కారణాన్ని సప్తర్షులకు వివరించడానికి సిద్ధంగా ఉన్నారని తెలుస్తుంది.

అలంకారాలు:

- ఉపమా అలంకారం: శ్రీ మహావిష్ణువు యొక్క కన్నులను పద్మదళాలతో పోల్చడం ("వనజదళాక్షు") ఉపమా అలంకారం.
- రూపక అలంకారం (సూక్ష్మంగా): "వాంఛిత మొక్కడు" అనే దానిని ఒక ప్రత్యేకమైన, ఏకైకమైన లక్ష్యంగా చెప్పడం వలన రూపక భావం సూచించబడుతోంది.
- వక్తవ్యోపమా: తాము తపస్సు చేయడానికి గల కారణాన్ని చెప్పబోతున్నామని ముందుగా చెప్పడం వక్తవ్యోపమా అలంకారం.
- సంభాషణాత్మక శైలి: ఇది మునుల ప్రత్యుత్తరం కాబట్టి సంభాషణాత్మక శైలిలో ఉంది.

ఈ పద్యం మునుల యొక్క ఆధ్యాత్మిక లక్ష్యాన్ని, వారి వైరాగ్య భావాన్ని స్పష్టంగా తెలియజేస్తూ, వారు తమ తపస్సు యొక్క కారణాన్ని సప్తర్షులకు వివరించబోతున్నారనే ఆసక్తిని కలిగిస్తుంది.

సీ. మునులార దివి పైన మునుపందరమును మా

పతి గుఱియించి తపంబు సల్ప

నాకాశ భారతి యచటఁ బ్రసన్నయై

హితభాషణముల మాకిటులనియె

వినుఁడిందు మునులార: విష్ణుసాక్షాత్కార

మతిదుర్లభంబు ప్రయాససాధ్య

మటుగాన యవనిపై ఘటికాచలముగల

దందు వే ప్రత్యక్షమగును శౌరి

కృతయుగమ్మున సప్తర్షు లతుల కీర్తు

లందుఁ దపమున హరిఁగాంతు రట్టియెడలఁ

గందురు ముకుందు నందుల కరుగుఁ డనిన

నాటగోలెను వచ్చియున్నార మిచట. 241

తాత్పర్యం:

మునులారా! పూర్వం మేము అందరం స్వర్గంలో ఉండి మా పతి అయిన శ్రీ మహావిష్ణువును గురించి తపస్సు చేసేవాళ్ళం. అప్పుడు ఆకాశవాణి (అశరీరవాణి) మాతో దయతో ఇలా చెప్పింది: "ఓ మునులారా! వినండి! ఇక్కడ స్వర్గంలో విష్ణువు యొక్క ప్రత్యక్ష దర్శనం చాలా కష్టం మరియు ఎంతో ప్రయత్నంతో మాత్రమే సాధ్యమవుతుంది. కానీ భూమిపై ఘటికాచలం అనే ఒక పవిత్ర స్థలం ఉంది. అక్కడ మీరు తపస్సు చేస్తే, శ్రీహరి త్వరగా ప్రత్యక్షమవుతాడు. కృతయుగంలో సప్తర్షులు కూడా ఆ ప్రదేశంలోనే గొప్ప కీర్తిని పొందుతూ తపస్సు చేసి విష్ణువును దర్శించారు. కాబట్టి, మీరు కూడా అక్కడికి వెళ్ళి తపస్సు చేయండి, అప్పుడు మీరు కూడా ముకుందుడైన ఆ భగవంతుని దర్శించగలరు." ఆ ఆకాశవాణి మాటలు విన్న వెంటనే మేము ఆలస్యం చేయకుండా ఇక్కడికి వచ్చాము. ఆ రోజు నుండి నేటి వరకు మేము ఇక్కడే తపస్సు చేసుకుంటున్నాము.

విశేషాలు:

- ఈ పద్యం ఘటికాచలం యొక్క గొప్పతనాన్నినాన్ని మరింత నొక్కి చెబుతుంది. స్వర్గం కంటే కూడా భూమిపై ఉన్న ఈ పర్వతం విష్ణువు యొక్క దర్శనానికి సులభమైన మార్గమని ఆకాశవాణి చెప్పడం విశేషం.
- కృతయుగంలో సప్తర్షులు కూడా ఇక్కడే తపస్సు చేసి హరిని దర్శించారని చెప్పడం ఈ క్షేత్రం యొక్క పురాణ ప్రాశస్త్యాన్ని తెలియజేస్తుంది.
- ఆకాశవాణి యొక్క మాటలు మునులకు మార్గదర్శకంగా నిలిచాయి. వారి విశ్వాసం, భక్తి ఎంత గొప్పవో ఈ పద్యం తెలియజేస్తుంది.
- "ఆటగోలెను వచ్చియున్నారమిచట" అనే మాటలు మునుల యొక్క తక్షణ స్పందనను, వారి తీవ్రమైన కోరికను తెలియజేస్తాయి.

అలంకారాలు:

- ఉపమా అలంకారం: "హితభాషణముల మాకిటులనియె" - ఆకాశవాణి యొక్క మాటలు హితాన్ని కలిగించే విధంగా ఉన్నాయని చెప్పడం ఉపమ కావచ్చు.
- అతిశయోక్తి అలంకారం: స్వర్గంలో విష్ణు సాక్షాత్కారం అతి దుర్లభమని చెప్పడం ఒక రకమైన అతిశయోక్తి కావచ్చు, ఘటికాచలం యొక్క ప్రాముఖ్యతను పెంచడానికి ఇలా చెప్పబడి ఉండవచ్చు.
- కారణ కథనం: ఘటికాచలానికి రావడానికి గల కారణాన్ని మునులు స్వయంగా చెప్పడం వలన ఇది కారణ కథనం అవుతుంది.

ఈ పద్యం ఘటికాచలం యొక్క మహిమను, ఆకాశవాణి యొక్క ఉపదేశాన్ని, మరియు మునుల యొక్క దృఢమైన విశ్వాసాన్ని చక్కగా వర్ణిస్తుంది.

క. అన విని యా స ప్తర్షులు

మనమున నశరీరవాణిమాటలవలన ౯

వనజాక్షుఁ గనుట నిజమని

యనుపమసంతోషకరమునందుచు నచట ౯. 242

తాత్పర్యం:

ఆ మునులు చెప్పిన మాటలు విన్న వెంటనే, ఆ సప్తర్షులు (వశిష్ఠాది ఏడుగురు ఋషులు) తమ మనస్సులలో ఆకాశవాణి పలికిన మాటలు నిజమని నమ్మారు. శ్రీ మహావిష్ణువును దర్శించడం తప్పక జరుగుతుందని భావించి, వారు చెప్పలేని సంతోషంతో ఆ ఘటికాచలంపైనే ఉండిపోయారు.

విశేషాలు:

- ఈ పద్యం సప్తర్షుల యొక్క విశ్వాసాన్ని తెలియజేస్తుంది. మునుల మాటల ద్వారా ఆకాశవాణి చెప్పిన విషయం నిజమని వారు మరింతగా నమ్మారు.
- "అనుపమసంతోషకరమునందుచు నచటన్" అనే మాటలు వారి యొక్క అపారమైన ఆనందాన్ని, ఆ ప్రదేశంపై వారికున్న నమ్మకాన్ని తెలియజేస్తాయి.
- ఈ పద్యం తర్వాతి కథకు ఒక మంచి నేపథ్యాన్ని ఏర్పరుస్తుంది. సప్తర్షులు ఘటికాచలంపైనే ఉండిపోవడానికి ఇది బలమైన కారణాన్ని చూపుతుంది.

అలంకారాలు:

- అనుప్రాసాలంకారం: "మనమున నశరీరవాణిమాటలవలనన్ వనజాక్షుఁ గనుట నిజమని" అనే పాదంలో 'న' అనే అక్షరం పదే పదే రావడం వల్ల వృత్త్యానుప్రాసాలంకారం ఉంది.
- భావోద్దీపన: సప్తర్షుల యొక్క సంతోషాన్ని వర్ణించడం ద్వారా పాఠకులకు కూడా ఆనంద భావం కలుగుతుంది.

ఈ పద్యం సప్తర్షుల యొక్క బలమైన విశ్వాసాన్ని, వారి సంతోషాన్ని క్లుప్తంగా, ప్రభావవంతంగా తెలియజేస్తుంది.

*వ. ఫలతీర్థాహ్వయ సరోవరవారిఁ గృతస్నానులయి నిత్యకృత్యంబు లాచరించి. 243

తాత్పర్యం:

ఫలతీర్థం అనే పేరుగల ఆ సరస్సు యొక్క నీటిలో స్నానం చేసి, తమ నిత్యకర్మలను పూర్తి చేసుకున్నారు.

విశేషాలు:

- ఈ వచనం ఘటికాచలంలోని ఫలతీర్థం యొక్క పవిత్రతను సూచిస్తుంది. అక్కడ స్నానం చేయడం ఒక ముఖ్యమైన ఆచారంగా భావించబడుతుంది.
- "కృతస్నానులయి నిత్యకృత్యంబు లాచరించి" అనే మాటలు ఆ మునులు తమ దైనందిన విధులను క్రమం తప్పకుండా నిర్వర్తించేవారని తెలియజేస్తాయి. ఇది వారి నియమనిష్ఠను సూచిస్తుంది.
- ఇది కథలో ఒక ముఖ్యమైన ఘట్టానికి ముందు జరిగే సన్నివేశాన్ని వివరిస్తుంది. వారు తమను తాము శుద్ధి చేసుకుని, తదుపరి కార్యక్రమానికి సిద్ధమయ్యారని తెలుపుతుంది.

శా. వారంతన్ ఘటికాచలేశ్వరు జగత్స్వామిన్ దయాసాగరం
భీరాకారు నుదారుని నిజమనఃపీఠంబునన్నిల్పి దు
ర్వారంబౌ విషయైక భోగనిరతస్వాంతంబు బంధించి తా
రారాధించిరి వేద చోదితమనుధ్యాన ప్రకారంబునన్. 244

తాత్పర్యం:

ఆ సప్తర్షులు అప్పుడు ఘటికాచలమునకు అధిపతియు, జగత్తుకు ప్రభువును, దయకు సముద్రము వంటివాడును, గంభీరమైన ఆకారము కలవాడును, ఉదారుడును అయిన శ్రీ మహావిష్ణువును తమ స్వంత మనస్సు అనే సింహాసనంపై ప్రతిష్ఠించుకున్నారు. అడ్డుకోలేని విషయభోగాల యందు నిమగ్నమైన తమ మనస్సును నిగ్రహించి, వేదాలచే నిర్దేశించబడిన ధ్యాన పద్ధతి ప్రకారం ఆ జగన్నాథుని ఆరాధించారు.

విశేషాలు:

- ఈ పద్యం సప్తర్షులు తమ ఆరాధనను ఏ విధంగా కొనసాగించారో వివరిస్తుంది. వారు బాహ్యంగానే కాకుండా అంతరంగికంగా కూడా భగవంతునిపై దృష్టి నిలిపారు.

- శ్రీ మహావిష్ణువు యొక్క గొప్ప లక్షణాలను ("దయాసారగంభీరాకారు నుదారుని") కవి వర్ణించడం భక్తుల మనస్సులో ఆయన యొక్క గొప్పతనాన్నినాన్ని మరింతగా నింపుతుంది.
- "నిజమనఃపీఠంబునన్నిల్పి" అనే పదం భగవంతుని తమ హృదయంలో నిలుపుకొని ధ్యానించారని తెలియజేస్తుంది. ఇది అంతర్ముఖమైన భక్తికి ప్రాధాన్యతనిస్తుంది.
- "దుర్వారంబౌ విషయైక భోగనిరతస్వాంతంబు బంధించి" అనే మాటలు మనస్సును నిగ్రహించడం, విషయవాంఛల నుండి దానిని మరల్చడం ఆరాధనలో ముఖ్యమని సూచిస్తాయి.
- "వేద చోదితమనుధ్యాన ప్రకారంబునన్" అని చెప్పడం వారి ఆరాధన శాస్త్రీయమైనది, వేదాలచే నిర్దేశించబడిన పద్ధతిలో జరిగిందని తెలియజేస్తుంది.

అలంకారాలు:

- రూపక అలంకారం: మనస్సును సింహాసనంతో పోల్చడం ("నిజమనఃపీఠంబునన్నిల్పి") రూపక అలంకారం. దయను సముద్రంతో పోల్చడం ("దయాసారగంభీరాకారు") కూడా రూపకాలంకారం.
- విశేషణాలంకారం: శ్రీ మహావిష్ణువు యొక్క అనేక గొప్ప విశేషణాలను ఒకేచోట వర్ణించడం విశేషణాలంకారం.
- అంత్యానుప్రాస: "ప్రకారంబునన్" అనే చివరి పదం పద్యానికి ఒక లయను చేకూర్చుతోంది.

ఈ పద్యం సప్తర్షుల యొక్క తీవ్రమైన భక్తిని, వారి మనోనిగ్రహాన్ని మరియు వేదానుసారమైన ఆరాధనా విధానాన్ని చక్కగా తెలియజేస్తుంది.

హరి సర్వజీవహృదయాం

తరగతి సర్వజ్ఞుఁడయ్యుఁ దన్మునిచిత్త

స్థిరతఁగనన్ క్రీడాత

త్పరుఁడై కించిద్విలంబపరుఁడై యుండెన్ .245

తాత్పర్యం:

శ్రీహరి సర్వ ప్రాణుల హృదయాలలో ఉండేవాడు, అన్ని విషయాలు తెలిసినవాడు అయినప్పటికీ, ఆ మునుల యొక్క మనస్సు యొక్క స్థిరత్వాన్ని చూడాలని కోరుకున్నాడు. అందువలన, ఆయన కేవలం వినోదం కోసం కొంచెం ఆలస్యం చేశాడు.

విశేషాలు:

- ఈ పద్యం భగవంతుని యొక్క సర్వజ్ఞతను మరియు ఆయన లీలా వినోదాలను తెలియజేస్తుంది. ఆయన అంతర్యామి అయినప్పటికీ, భక్తుల యొక్క భక్తిని, వారి చిత్తశుద్ధిని పరీక్షించడం ఆయనకు ఒక క్రీడ వంటిది.
- "తన్మునిచిత్త స్థిరతఁగనన్ క్రీడాతత్పరుఁడై" అనే మాటలు భగవంతుని యొక్క ఉద్దేశ్యాన్ని స్పష్టంగా తెలియజేస్తాయి. ఆయనకు వేచి చూడటం కూడా ఒక ఆనందమే.
- "కించిద్విలంబపరుఁడై యుండన్" అని చెప్పడం భగవంతుడు వెంటనే ప్రత్యక్షం కాకుండా కొంచెం సమయం తీసుకోవడంలో ఆయన యొక్క ప్రత్యేకమైన కారణం ఉందని సూచిస్తుంది. ఇది భక్తుల యొక్క నిరీక్షణ యొక్క విలువను పెంచుతుంది.

అలంకారాలు:

- విశేషణాలంకారం: "సర్వజీవహృదయాంతర్గతి", "సర్వజ్ఞుఁడు", "క్రీడాతత్పరుఁడు", "కించిద్విలంబపరుఁడు" వంటి పదాలు శ్రీహరి యొక్క అనేక విశేషణాలను తెలియజేస్తున్నాయి.
- కారణం: భగవంతుడు ఆలస్యం చేయడానికి గల కారణాన్ని ("మునిచిత్త స్థిరతఁగనన్") చెప్పడం వల్ల ఇది కారణాలంకారం.

ఈ పద్యం భగవంతుని యొక్క లీలలను, భక్తుల పట్ల ఆయనకున్న ప్రేమను సూచిస్తూ, వారి నిరీక్షణకు ఒక అర్థాన్నిస్తుంది.

ఉ. వారలు శౌరిఁ గానమికివందురుచున్ దురపిల్లి యక్కటా
శ్రీరమణీమనోహరుఁ డశేషజనావనతత్పరుండు మా
కోరిక యియ్యఁడయ్యె ప్రతికూలతఁజెందె మదీయభాగ్యముల్
నారద వాయునందన సనందన ముఖ్యులఁ బోలమింతయుఞ్.

తాత్పర్యం:

శ్రీహరి కనిపించకపోవడంతో ఆ ఋషులు దుఃఖంతో బాధపడుతూ ఇలా అన్నారు: "అయ్యో! లక్ష్మీదేవి మనోహరుడు, సమస్త జనులను రక్షించడంలో ఆసక్తి కలవాడు అయిన శ్రీహరి మా కోరికను తీర్చలేకపోయాడు. మా అదృష్టం మాకు ప్రతికూలంగా మారింది. మేము నారదుడు, వాయునందనుడు (హనుమంతుడు), సనందనుడు మొదలైన ఆయన ప్రియభక్తుల వలె ఏమాత్రం కాము కదా!" అని తమ దుఃఖాన్ని వ్యక్తం చేశారు.

విశేషాలు:

- ఈ పద్యం భగవంతుని దర్శనం కోసం ఎదురు చూస్తున్న ఋషుల యొక్క నిస్పృహను, దుఃఖాన్ని తెలియజేస్తుంది. వారి నిరీక్షణ ఫలించకపోవడంతో వారు కలత చెందుతున్నారు.

- "శౌరిఁ గానమికివందురుచున్ దురపిల్లి" అనే మాటలు వారి యొక్క తీవ్రమైన వేదనను తెలియజేస్తాయి.
- శ్రీహరి యొక్క గొప్ప గుణాలను ("శ్రీరమణీమనోహరుఁ డశేషజనావనతత్పరుండు") గుర్తు చేసుకుంటూ తమ కోరిక నెరవేరకపోవడానికి బాధపడటం వారి భక్తిని సూచిస్తుంది.
- తమను తాము నారదుడు, హనుమంతుడు, సనందనుడు వంటి గొప్ప భక్తులతో పోల్చుకుంటూ, వారిలాంటి భక్తి తమకు లేదని భావించడం వారి వినయాన్ని తెలియజేస్తుంది.

అలంకారాలు:

- విషాదము: పద్యమంతా దుఃఖభావం తొణికిసలాడుతోంది కాబట్టి ఇది ఒక రకమైన రసాలంకారం (విషాద రసం).
- ఆత్మోపమా: తమను తాము నారదాదులతో పోల్చుకోవడం ఆత్మోపమా అలంకారం.
- శ్లేష (సూక్ష్మంగా): "ప్రతికూలతఁజెందె మదీయభాగ్యముల్" అనే వాక్యంలో తమ అదృష్టం వ్యతిరేకంగా మారిందని చెప్పడం ఒక రకమైన శ్లేషను సూచిస్తుంది (భాగ్యం అనుకూలంగా లేకపోవడం).

ఈ పద్యం భగవంతుని దర్శనం కోసం తపిస్తున్న భక్తుల యొక్క మానసిక స్థితిని, వారి నిరాశను హృదయానికి హత్తుకునేలా వర్ణిస్తుంది.

చ. యమముఖపూర్వయోగనిచయమ్మున సుస్థిరమేమహాత్ముచి
త్త మతఁడుదక్క సన్యులకుఁ దప్పుఁదలంపు ప్రమాదయుక్తిఁ దా
లిమిపసలేమిఁ గష్టపడలేమి శుచిత్వములేమి మానస
భ్రమ నలసత్వసంగతి నభక్తి నశక్తిని నమ్మకుండుటన్.247

తాత్పర్యం:

యమ, నియమ మొదలైన యోగ సాధనల ద్వారా ఎవరి మనస్సు స్థిరంగా ఉంటుందో, అటువంటి మహాత్ములకు మాత్రమే ధ్యానం నిలుస్తుంది. అలాంటి స్థిరచిత్తం లేని ఇతరులకు మాత్రం అజాగ్రత్త వల్ల కావచ్చు, సహనం లేకపోవడం వల్ల కావచ్చు, కష్టపడలేకపోవడం వల్ల కావచ్చు, పరిశుభ్రత లేకపోవడం వల్ల కావచ్చు, మనస్సు భ్రమించడం వల్ల కావచ్చు, బద్ధకస్తులతో సహవాసం చేయడం వల్ల కావచ్చు, భక్తి లేకపోవడం వల్ల కావచ్చు, శక్తి లేకపోవడం వల్ల కావచ్చు లేదా విశ్వాసం లేకపోవడం వల్ల కావచ్చు - ధ్యానం నిలబడదు.

విశేషాలు:

- ఈ పద్యం ధ్యానం యొక్క ప్రాముఖ్యతను మరియు దానిని సాధించడానికి కావలసిన ముఖ్యమైన లక్షణాలను వివరిస్తుంది. స్థిరమైన మనస్సు ధ్యానానికి పునాది అని చెబుతుంది.
- యమ, నియమాలు యోగంలోని మొదటి రెండు అంగాలు. ఇవి వ్యక్తి యొక్క బాహ్య మరియు అంతర్గత క్రమశిక్షణను సూచిస్తాయి. వీటిని పాటించడం ద్వారా మనస్సును స్థిరపరచవచ్చు.
- పద్యంలో పేర్కొన్న ప్రతికూల అంశాలు (ప్రమాదయుక్తి, తాళిమిపసలేమి, కష్టపడలేమి, శుచిత్వములేమి, మానస భ్రమ, అలసత్వ సంగతి, అభక్తి, అశక్తి, నమ్మకుండుట) ధ్యానానికి ఆటంకాలుగా నిలుస్తాయి.
- ఈ పద్యం ఒక రకంగా ఆధ్యాత్మిక సాధకులకు మార్గదర్శకం లాంటిది. ధ్యానంలో విజయం సాధించాలంటే ఎలాంటి విషయాలను విడిచిపెట్టాలో సూచిస్తుంది.

అలంకారాలు:

- కారణమాలాలంకారం: ఒకదాని తర్వాత ఒకటి కారణాలను పేర్కొంటూ పోవడం వలన ఇది కారణమాలాలంకారం అవుతుంది. ధ్యానం నిలబడకపోవడానికి అనేక కారణాలను వరుసగా చెప్పడం ఇందుకు ఉదాహరణ.
- ఉపమా అలంకారం (సూక్ష్మంగా): "యమముఖపూర్వయోగనిచయమ్మున సుస్థిరమే మహాత్ముచిత్తము" - యోగ సాధనల ద్వారా మనస్సు స్థిరంగా ఉండటాన్ని ఒక దృఢమైన స్థితితో పోల్చడం సూచిస్తుంది.
- గుణోత్కీర్తన: ధ్యానం నిలబడే మహాత్ముల యొక్క మంచి లక్షణాన్ని (స్థిరమైన చిత్తం) వర్ణించడం గుణోత్కీర్తన.

ఈ పద్యం ధ్యానం యొక్క అంతరార్థాన్ని, దానిని సాధించడానికి కావలసిన సాధనలను స్పష్టంగా తెలియజేస్తుంది. స్థిరమైన చిత్తం లేనివారికి ధ్యానం ఎందుకు సాధ్యం కాదో అనేక కారణాలతో వివరిస్తుంది.

క . అని యూగతి తమ యోగ

మ్మున కెడనెడ నంతరాయములు దెల్పుచు నం

త నితాంతనిశ్చలంబై

తనరు తపంబాచరింప తాత్పర్యమునన్.248

తాత్పర్యం:

ఈ విధంగా ఆలోచించి, తమ యోగాభ్యాసానికి ఎప్పటికప్పుడు ఎదురయ్యే అడ్డంకులను గుర్తిస్తూ వాటిని తొలగిస్తూ, వారు గొప్ప భక్తితో నిండిన మనస్సుతో నిరంతరం నిశ్చలమైన తపస్సును ఆచరించారు.

విశేషాలు:

- ఈ పద్యం సప్తర్షుల యొక్క దృఢ సంకల్పాన్ని, వారి పట్టుదలను తెలియజేస్తుంది. వారు తమ లక్ష్యాన్ని చేరుకునే వరకు ఎదురయ్యే ప్రతి అడ్డంకిని అధిగమిస్తూ తపస్సు చేశారు.
- "తమ యోగమ్మున కెడనెడ నంతరాయములు దెల్పుచు" అనే మాటలు యోగాభ్యాసంలో ఆటంకాలు సహజమని, వాటిని గుర్తించి తొలగించుకోవాలని సూచిస్తాయి.
- "అంత నితాంతనిశ్చలంబై తనరు తపంబాచరింప తాత్పర్యమునన్" అనే చివరి పాదం వారి తపస్సు యొక్క తీవ్రతను, వారి యొక్క నిశ్చలమైన మనస్సును మరియు వారి యొక్క దృఢమైన సంకల్పాన్ని తెలియజేస్తుంది. వారు ఏకాగ్రతతో, నిష్టతో తపస్సు చేశారని అర్థమవుతుంది.

అలంకారాలు:

- ఉపమా అలంకారం (సూక్ష్మంగా): అడ్డంకులను 'తొలగించడం' అనే క్రియ ద్వారా, వాటిని ఒక రకమైన అడ్డంకిగా భావించి వాటిని దాటవేయడం అనే భావం సూచించబడుతోంది.
- పౌనరుక్త్యం (భావాత్మకంగా): "నితాంతనిశ్చలంబై తనరు తపంబాచరింప తాత్పర్యమునన్" అనే భాగం వారి తపస్సు యొక్క నిశ్చలమైన స్వభావాన్ని, వారి యొక్క తీవ్రమైన కోరికను మళ్ళీ మళ్ళీ నొక్కి చెబుతోంది.

ఈ పద్యం సప్తర్షుల యొక్క అకుంఠిత దీక్షను, వారి యొక్క నిరంతర సాధనను మనోహరంగా వర్ణిస్తుంది. వారు తమ లక్ష్యాన్ని చేరుకోవడానికి ఎంతటి కష్టాన్ని అయినా భరించడానికి సిద్ధంగా ఉన్నారని తెలుస్తుంది.

వ. తదవసరమ్మునఁ బ్రచండిల మార్తాండ మండలాఖండదీప్తిచ్ఛటా నిరా సక్త బ్రహ్మాండకటాహ పాటన ప్రశస్త చిరత్నరత్నప్రభా భాసుర కోటీరుండును, కోటీరమ్మద మదవిదారక పిశంగలోచన త్రితయాంచల ప్రోచ్ఛలద్విస్ఫులింగసముదయుండును, సముదయత్ప్రభావిభాసమానరత్న మంజీర కంకణ కేయూర హార కుండలప్రముఖవిభూషణవితానుండును, 249 -1

తాత్పర్యం:

ఆ సమయంలో, దిక్కుల చివరల వరకు వ్యాపించే ప్రకాశంతో, ప్రకాశవంతమైన సూర్యమండలం యొక్క వేడి కిరణాల సమూహం వలె ప్రకాశిస్తూ, బ్రహ్మాండమైన గుండ్రటి ఆవరణను చీల్చుకొని పోయే గొప్ప శాశ్వతమైన రత్నాల కాంతులతో మెరిసే ఒక దివ్యమైన కిరీటం కనిపించింది. ఆ కిరీటానికి దిగువన, కోట్ల ఏనుగుల మదజలం యొక్క కాంతిని కూడా మించిన పచ్చని కాంతిని వెదజల్లే కన్నులు ప్రకాశిస్తూ

కనిపించాయి. ఆ కన్నుల యొక్క మెరుపులకు, ఉదయిస్తున్న కాంతిచే ప్రకాశిస్తున్న రత్నమయమైన కడియాలు, కంకణాలు, భుజకీర్తులు, హారాలు, చెవిపోగులు మొదలైన అనేక ఆభరణాల యొక్క కాంతులు తోడయ్యాయి.

విశేషాలు:

- ఈ వచనం శ్రీ మహావిష్ణువు యొక్క దివ్యమైన రూపాన్ని వర్ణిస్తుంది. ఆయన యొక్క తేజస్సు, అలంకారాలు అన్నీ అద్భుతంగా ఉన్నాయి.
- "పిచండిల మార్తాండ మండలాఖండదీప్తిచ్ఛటా నిరాసక్త బ్రహ్మాండకటాహ పాటన ప్రశస్త చిరత్నరత్నప్రభా భాసుర కోటీరుండును" అనే దీర్ఘ సమాసం ఆ కిరీటం యొక్క అసాధారణమైన కాంతిని, దాని యొక్క గొప్ప రత్నాల ప్రకాశాన్ని తెలియజేస్తుంది. అది బ్రహ్మాండమైన ఆవరణను కూడా చీల్చుకుపోయేంత శక్తివంతమైనదిగా వర్ణించబడింది.
- "కోటీరమ్మద మదవిదారక పిశంగలోచన త్రితయాంచల ప్రోచ్చలద్విస్ఫులింగసముదయుండును" అనే వర్ణన ఆయన కన్నుల యొక్క ప్రత్యేకమైన కాంతిని, అవి కోట్ల ఏనుగుల మదజలం యొక్క కాంతిని కూడా మించి ప్రకాశిస్తున్నాయని తెలియజేస్తుంది. ఆ కన్నుల నుండి అగ్ని కణాల వంటి కాంతి పుడుతోందని వర్ణించడం ఆయన తేజస్సు యొక్క తీవ్రతను సూచిస్తుంది.
- రత్నాలతో చేసిన అనేక ఆభరణాలను వర్ణించడం ఆయన యొక్క దివ్యమైన సౌందర్యాన్ని, సంపదను తెలియజేస్తుంది.

అలంకారాలు:

- ఉపమా అలంకారం: కిరీటం యొక్క కాంతిని ప్రకాశవంతమైన సూర్యమండలం యొక్క వేడి కిరణాల సమూహంతో పోల్చడం ఉపమా అలంకారం.
- అతిశయోక్తి అలంకారం: కిరీటం యొక్క కాంతి బ్రహ్మాండమైన ఆవరణను చీల్చుకుపోవడం, కన్నుల కాంతి కోట్ల ఏనుగుల మదజలం యొక్క కాంతిని మించడం వంటి వర్ణనలు అతిశయోక్తిని సూచిస్తాయి.
- విశేషణాలంకారం: శ్రీ మహావిష్ణువు యొక్క కిరీటం, కన్నులు, ఆభరణాల యొక్క అనేక విశేషణాలను ఉపయోగించి వర్ణించడం విశేషణాలంకారం.

ఈ వచనం శ్రీ మహావిష్ణువు యొక్క దివ్యమైన, అద్భుతమైన రూపాన్ని అత్యంత శక్తివంతమైన పదాలతో వర్ణిస్తుంది. ఆయన యొక్క తేజస్సు, ఆయన ధరించిన ఆభరణాల యొక్క కాంతి అన్నీ కూడా లోకాతీతంగా ఉన్నాయి.

వితానధ్వంస లిరంసాక్షుద్ర వీరభద్రరౌద్రరసవిద్రావణ సమున్నిద్రకరాళ దంష్ట్రాయుగళుండును, గళవినిర్గతకహాకహో త్తర్జనగర్జారవ ప్రవిదారిత దానవహృదయవిసరుండును, విసరత్కేసర జటాజాల పరికల్పిత నభో లక్ష్మీగృహావదనమాలికాలంకారుండును, 249 -2

తాత్పర్యం:

ఆ ప్రకాశాలతో పాటు, దక్షయజ్ఞాన్ని ధ్వంసం చేసిన వీరభద్రుని యొక్క భయంకరమైన రౌద్రరసాన్ని సైతం కరిగించే భయంకరమైన కోరల జంట నుండి నిప్పురవ్వల వలె ఎర్రని మెరుపులు చెలరేగాయి. గొంతు నుండి వెలువడిన "కహాకహా" అనే భీకరమైన గర్జనల ధ్వని రాక్షసుల హృదయాలను బద్దలు చేసింది. తల నుండి విరజిమ్మిన పచ్చని కేసరాల జాలం, ఆకాశలక్ష్మి యొక్క గృహద్వారం వద్ద కల్పించిన బంగారు పూలమాల వలె శోభిల్లింది.

విశేషాలు:

- ఈ వచనం శ్రీ మహావిష్ణువు యొక్క ఉగ్రరూపాన్ని మరింత భయంకరంగా వర్ణిస్తుంది. దక్షయజ్ఞధ్వంసకుడైన వీరభద్రుని రౌద్రంతో పోల్చడం ఆయన కోపం యొక్క తీవ్రతను తెలియజేస్తుంది.
- "వితానధ్వంస లిరంసాక్షుద్ర వీరభద్రరౌద్రరసవిద్రావణ సమున్నిద్రకరాళ దంష్ట్రాయుగళుండును" అనే సమాసం ఆయన భయంకరమైన కోరల యొక్క శక్తిని, వాటి నుండి వెలువడే ఎర్రని మెరుపులను వర్ణిస్తుంది. అవి వీరభద్రుని రౌద్రాన్ని కూడా కరిగించేంత భయంకరమైనవని చెప్పడం ఆయన ఉగ్రరూపం యొక్క తీవ్రతను పెంచుతుంది.
- "గళవినిర్గతకహాకహోత్తర్జనగర్జారవ ప్రవిదారిత దానవహృదయవిసరుండును" అనే వర్ణన ఆయన సింహగర్జన వంటి భయంకరమైన ధ్వనిని తెలియజేస్తుంది. ఆ గర్జన రాక్షసుల హృదయాలను బద్దలు చేసేంత శక్తివంతమైనదిగా వర్ణించబడింది.
- "విసరత్కేసర జటాజాల పరికల్పిత నభో లక్ష్మీగృహావదనమాలికాలంకారుండును" అనే పోలిక చాలా మనోహరంగా ఉంది. ఆయన తల నుండి పడే పచ్చని కేసరాలను ఆకాశలక్ష్మి గృహద్వారం వద్ద అలంకరించిన బంగారు పూలమాల వలె ఊహించడం ఆయన రూపానికి ఒక దివ్యమైన శోభను ఆపాదిస్తుంది.

అలంకారాలు:

- ఉపమా అలంకారం: కేసరాలను ఆకాశలక్ష్మి గృహద్వారం వద్ద అలంకరించిన బంగారు పూలమాలతో పోల్చడం ఉపమా అలంకారం.

- అతిశయోక్తి అలంకారం: వీరభద్రుని రౌద్రాన్ని కరిగించే కోరలు, రాక్షసుల హృదయాలను బద్దలు చేసే గర్జన వంటి వర్ణనలు అతిశయోక్తిని సూచిస్తాయి.
- రౌద్ర రసం: పద్యం యొక్క వర్ణన భయంకరమైన రౌద్ర రసాన్ని కలిగిస్తుంది.
- విశేషణాలంకారం: శ్రీ మహావిష్ణువు యొక్క కోరలు, గర్జన, కేసరాల యొక్క అనేక భయంకరమైన మరియు అద్భుతమైన విశేషణాలను ఉపయోగించి వర్ణించడం విశేషణాలంకారం.

ఈ వచనం శ్రీ మహావిష్ణువు యొక్క ఉగ్రమైన, శక్తివంతమైన రూపాన్ని మరియు అదే సమయంలో ఆయన యొక్క దివ్యమైన శోభను అద్భుతంగా వర్ణిస్తుంది. భయం మరియు ఆశ్చర్యం అనే భావాలను ఒకేసారి కలిగిస్తుంది.

లంకారమణకుమార భయంకర బిరుద హాటకకశిపు నిశాటవక్షఃకవాట పాటన కుఠారకఠోరనఖర ప్రకరుండును, కరానీత దిక్కరీంద్రప్రయు క్తమందాకి నీజలసారశీకర సమాప్లుత విష్టపత్రయుండును, త్రయీవిభవస్థావర కేంద్రాగ్నివరుణవాయు మను ముని వసు పరమేష్ఠిహరుండును, హరజహాతిపరితోభిధాన ధాన వక్షోభకారి భుజాయుగశుండును, యుగపత్ప్రవృత్త విశ్వావసు తుంబురు నారద ప్రభృతి దివ్యగాయనగీత నిజనామాంకిత బిరుదావళ్యుదాహరణ మంగళాష్టక దండకాది ప్రబంధసంరంభుండును, రంభాద్యప్సరః ప్రపంచిత నృత్తసమానకాలీన పారిజాత ప్రసూనవర్ష దివ్య దుందుభి ధ్వానుండును నై శ్రీనరసింహ దేవుండు ప్రత్యక్షంబైన. 249 -03

తాత్పర్యం:

కుబేరుని కుమారుని వంటి ప్రకాశం గలవాడు, భయంకరమైన బిరుదులు కలవాడు, పదునైన గొడ్డలి వంటి గోళ్ళతో హిరణ్యకశిపుని విశాలమైన వక్షాన్ని చీల్చినవాడు, తన చేతులతో దిగ్గజాలు తెచ్చిన గంగాజల బిందువులతో మూడు లోకాలను తడిపినవాడు, వేదాల వైభవానికి స్థావరమైనవాడు, దిక్పాలకులు, బ్రహ్మ, అగ్ని, వరుణుడు, వాయువు, మనువు, మునులు, వసువులు, పరమేష్ఠి (బ్రహ్మ), శివుడు మొదలైన వారితో కూడినవాడు, దుష్ట రాక్షసుల పాలిటి యమదండం వంటి బలమైన భుజాలు కలవాడు, ఒకేసారి విశ్వావసు, తుంబురు, నారదుడు మొదలైన దివ్య గాయకులు తమ పాటలతో ఆయన పేరుతో అంకితమైన బిరుదులను, మంగళాష్టకాలను, దండకాది ప్రబంధాలను గానం చేస్తుండగా, రంభ మొదలైన అప్సరసలు నాట్యం చేస్తుండగా, పారిజాత పుష్పాల వర్షం కురుస్తుండగా, దివ్యమైన దుందుభుల ధ్వనులు మ్రోగుతుండగా శ్రీ నరసింహ దేవుడు ప్రత్యక్షమయ్యాడు.

విశేషాలు:

- ఈ వచనం శ్రీ నరసింహ స్వామి యొక్క మహిమాన్వితమైన ప్రత్యక్షాన్ని అత్యంత అద్భుతంగా వర్ణిస్తుంది. ఆయన యొక్క శక్తి, దయ, మరియు దివ్యత్వం ఈ వర్ణనలో స్పష్టంగా కనిపిస్తాయి.

- "లంకారమణకుమార భయంకర బిరుద హాటకకశిపు నిశాటవక్షఃకవాట పాటన కుఠారకఠోరనఖర ప్రకరుండును" అనే సమాసం ఆయన యొక్క భయంకరమైన రూపాన్ని, హిరణ్యకశిపుని వధించిన తీరును తెలియజేస్తుంది. ఆయన గోళ్ళు గొడ్డలి వలె కఠినమైనవని వర్ణించడం ఆయన శక్తిని సూచిస్తుంది.
- దిగ్గజాలు గంగాజలంతో అభిషేకించడం ఆయన యొక్క పవిత్రతను, ఆయనకుగల గౌరవాన్ని తెలియజేస్తుంది. ఆ జలబిందువులు మూడు లోకాలను తడపడం ఆయన దయను సూచిస్తుంది.
- దిక్పాలకులు మరియు ముఖ్య దేవతలు ఆయన చుట్టూ ఉండటం ఆయన యొక్క సర్వోన్నతత్వాన్ని తెలియజేస్తుంది.
- దివ్య గాయకులు ఆయనను స్తుతించడం, అప్సరసలు నాట్యం చేయడం, పారిజాత పుష్పాల వర్షం కురవడం, దుందుభులు మ్రోగడం - ఇవన్నీ ఆయన ప్రత్యక్షమైనప్పుడు ఏర్పడిన దివ్యమైన, శుభకరమైన వాతావరణాన్ని సూచిస్తాయి.

అలంకారాలు:

- ఉపమా అలంకారం: గోళ్ళను గొడ్డలితో పోల్చడం ("కుఠారకఠోరనఖర ప్రకరుండును") ఉపమా అలంకారం. భుజాలను యమదండంతో పోల్చడం ("యమముఖపూర్వయోగనిచయమ్ముచ సుస్థిరమే మహాత్ముచిత్త మతఁడుదక్క సన్యులకుఁ దప్పుఁదలంపు ప్రమాదయుక్తిఁ దా లిమిపసలేమిఁ గష్టపడలేమి శుచిత్వములేమి మానస భ్రమ నలసత్వసంగతి నభక్తి నశక్తిని నమ్మకుండుర్ట") ఉపమా అలంకారం.
- అతిశయోక్తి అలంకారం: గంగాజల బిందువులు మూడు లోకాలను తడపడం, ఒకేసారి అనేక దివ్య గాయకులు గానం చేయడం వంటి వర్ణనలు అతిశయోక్తిని సూచిస్తాయి.
- విశేషణాలంకారం: శ్రీ నరసింహ స్వామి యొక్క అనేక గొప్ప విశేషణాలను ఉపయోగించి వర్ణించడం విశేషణాలంకారం.

ఈ వచనం శ్రీ నరసింహ దేవుని యొక్క దివ్యమైన ప్రత్యక్షాన్ని అత్యంత శక్తివంతమైన మరియు మనోహరమైన పదాలతో వర్ణిస్తుంది. ఆయన యొక్క భయంకరమైన శక్తి మరియు ఆయన చుట్టూ ఉన్న దివ్యమైన వాతావరణం పాఠకుల మనస్సులో ఒక బలమైన ముద్ర వేస్తాయి.

భయమును కంపంబును వి

స్మయమును సంభ్రమము చిత్తసమ్మోదము భ

క్తియు ముప్పిటిగొనఁ బ్రణతులు

నియతిం గావించి ఘటిత నిటలాంజలులై 250

వ. ఇట్లని స్తుతియించిరి 251

తాత్పర్యం:

భయంతో వణుకుతూ, ఆశ్చర్యంతో నివ్వెరపోతూ, సంభ్రమంతో నిండిన హృదయాలతో, గొప్ప భక్తితో మరియు సంతోషంతో ఉప్పొంగుతూ, ఆ సప్తమహర్షులు నియమంగా ప్రణామములు చేశారు. చేతులు జోడించి నమస్కరించారు.

విశేషాలు:

- ఈ పద్యం శ్రీ నరసింహ దేవుని ప్రత్యక్ష దర్శనంతో సప్తర్షులు పొందిన వివిధ రకాల భావోద్వేగాలను తెలియజేస్తుంది. భయం, ఆశ్చర్యం, సంభ్రమం, భక్తి మరియు సంతోషం వంటి తీవ్రమైన భావాలు వారిలో ఒకేసారి కలిగాయి.
- "భయమును కంపంబును విస్మయమును సంభ్రమము చిత్తసమ్మోదము భక్తియు ముప్పిరిగొన" అనే వాక్యం వారి యొక్క సంక్లిష్టమైన మానసిక స్థితిని చాలా చక్కగా వర్ణిస్తుంది. భగవంతుని యొక్క భయంకరమైన రూపాన్ని చూసినందుకు భయం, ఆయన యొక్క మహిమను చూసినందుకు ఆశ్చర్యం, అద్భుతమైన దర్శనానికి సంభ్రమం, ఆయన పట్ల ఉన్న ప్రేమకు భక్తి, మరియు తమ కోరిక నెరవేరినందుకు సంతోషం - ఈ అన్నీ వారిలో కలిగాయి.
- "ప్రణతులు నియతిం గావించి ఘటిత నిటలాంజలులై" అనే చివరి పాదం వారు ఎంతో వినయంగా, నియమబద్ధంగా నమస్కరించారని, చేతులు జోడించి ప్రార్థించడానికి సిద్ధంగా ఉన్నారని తెలియజేస్తుంది.

అలంకారాలు:

- భావోద్దీపన: ఈ పద్యం సప్తర్షుల యొక్క తీవ్రమైన భావోద్వేగాలను వర్ణించడం ద్వారా పాఠకులలో కూడా అదే విధమైన భక్తి భావాన్ని కలిగిస్తుంది.
- గుణోత్కీర్తన: సప్తర్షుల యొక్క భక్తి, వినయం వంటి మంచి గుణాలను వర్ణించడం గుణోత్కీర్తన.

ఈ పద్యం శ్రీ నరసింహ దేవుని దర్శనంతో సప్తర్షులు పొందిన బలమైన మరియు మిశ్రమ భావాలను అత్యంత ప్రభావవంతంగా వర్ణిస్తుంది. వారి భక్తి, వినయం ఈ పద్యంలో స్పష్టంగా కనిపిస్తాయి. తదుపరి వారు భగవంతుని స్తుతించడానికి సిద్ధమవుతున్నారని ఇది సూచిస్తుంది

సీ. సంత్యక్తమదమానజనతేష్టదానమం

దారకాయ ! తమో విదారకాయ !

ప్రాగ్వార్జిత మహాపాతకాంబుధర ప్ర

భంజనాయ ! సురారిభంజనాయ !

మఘవదాదిముఖాదిమకుటా గ్రరత్న నీ

రాజితాయ ! దయా విరాజితాయ !

*భక్తభాషితరమాపతిసమస్తాత్మతో

ద్ధారకాయదరారి ధారకాయ

ప్రణతిమభినుతిమహితార్చాం ప్రపత్తి

మంజలీం శరణాగతిం ప్రార్థనాంచ

తన్మ హేకుర్మహేవిదద్మఃసమర్ప

యామహేదద్మయిమయేదయామహేచ.252

తాత్పర్యం:

ఓ స్వామీ! మదగర్వాన్ని విడిచిన వారికి కోరిన వరాలను ఇచ్చే కల్పవృక్షమా! అజ్ఞానాన్ని చీల్చివేసే తేజోమూర్తీ! పూర్వజన్మల గొప్ప పాపాలను మేఘాల వలె చెదరగొట్టే పెనుగాలీ! రాక్షసులను సంహరించే శక్తిమంతుడా! ఇంద్రుడు మొదలైన దేవతల కిరీటాలలోని రత్నాల కాంతులు నీ పాదాలకు నీరాజనం వలె శోభిల్లుతున్న దయామయుడా! భక్తుల సమూహాన్ని ఉద్ధరించేవాడా! చక్రాయుధాన్ని ధరించినవాడా! నీకు నమస్కరిస్తున్నాము, నిన్ను స్తుతిస్తున్నాము, భక్తితో నిండిన అర్చనలు సమర్పిస్తున్నాము, నీకు శరణాగతి చేస్తున్నాము, చేతులు జోడించి నిన్ను ప్రార్థిస్తున్నాము. ఓ అద్భుతమైన శక్తి స్వరూపుడా! నిన్ను తెలుసుకుంటున్నాము, నీకు సమర్పిస్తున్నాము, నీ దివ్యమైన శక్తిని అనుభవిస్తున్నాము మరియు నీ దయను పొందుతున్నాము.

విశేషాలు:

- ఈ పద్యం సప్తర్షులు శ్రీ నరసింహ స్వామిని అనేక విధాలుగా స్తుతిస్తూ ఆయన యొక్క గొప్ప గుణాలను, శక్తులను వివరిస్తుంది. ప్రతి సంబోధన ఆయన యొక్క ప్రత్యేకమైన లక్షణాన్ని తెలియజేస్తుంది.
- "సంత్యక్తమదమానజనతేష్టదానమందారకాయ" - గర్వం లేని భక్తులకు కోరికలు తీర్చే కల్పవృక్షం వంటి దాతృత్వాన్ని సూచిస్తుంది.
- "తమోవిదారకాయ" - అజ్ఞానాన్ని తొలగించే జ్ఞాన స్వరూపుడని తెలియజేస్తుంది.
- "ప్రాగ్ఘవార్జిత మహాపాతకాంబుధర ప్రభంజనాయ" - పూర్వజన్మల పాపాలను నాశనం చేసే శక్తిని తెలియజేస్తుంది.
- "సురారిభంజనాయ" - రాక్షసులను సంహరించే పరాక్రమాన్ని సూచిస్తుంది.

- "మఘవదాదిముఖాదిమకుటాగ్రరత్న నీరాజితాయ" - దేవతలందరిచే పూజింపబడే పాదాలను కలిగి ఉన్నాడని తెలియజేస్తుంది.
- "దయావిరాజితాయ" - ఆయన దయతో ప్రకాశిస్తున్నాడని తెలియజేస్తుంది.
- "భక్తభాషితరమాపతిసమస్తాత్మతోద్ధారకాయదరారిధారకాయ" - భక్తులను రక్షించే విష్ణు స్వరూపుడని, చక్రాయుధాన్ని ధరించినవాడని తెలియజేస్తుంది.
- చివరి చరణం వారి యొక్క పూర్తి శరణాగతిని, భక్తిని, మరియు ఆయన యొక్క శక్తిని అనుభవించాలనే తపనను తెలియజేస్తుంది.

అలంకారాలు:

- రూపక అలంకారం: స్వామిని కల్పవృక్షంతో పోల్చడం ("మందారకాయ"), పాపాలను మేఘాలతో పోల్చడం ("పాతకాంబుధర"), ఆయన శక్తిని పెనుగాలితో పోల్చడం ("ప్రభంజనాయ"), పాదాలను నీరాజనంతో పోల్చడం ("నీరాజితాయ") రూపకాలంకారాలు.
- విశేషణాలంకారం: స్వామి యొక్క అనేక గొప్ప విశేషణాలను ఉపయోగించి స్తుతించడం విశేషణాలంకారం.
- భావోద్దీపన: ఈ స్తుతి భక్తుల యొక్క తీవ్రమైన భక్తిని, శరణాగతి భావాన్ని కలిగిస్తుంది.

ఈ పద్యం సప్తర్షులు శ్రీ నరసింహ స్వామిని అనేక రకాలుగా స్తుతిస్తూ వారి యొక్క ప్రగాఢమైన భక్తిని, విశ్వాసాన్ని తెలియజేస్తుంది. ఆయన యొక్క కరుణ, శక్తి, మరియు దాతృత్వం ఈ స్తుతిలో కొనియాడబడ్డాయి.

దండకము:

శ్రీనృసింహా సురారాత్యహంకారరంహా ప్రమత్తేభసింహా నిరంహస్తమస్సాధు సంకీర్తితాహ్వా, ద్విజిహ్వాదిరాడ్భూషణా బ్రహ్మముఖ్యా మరాధీశ కోటీర కోటిస్ఫురద్రత్నకోటీ వినూత్నప్రభా భాసమానాంఘ్రి రాజీవ రాజీవగర్భాండభాండచ్ఛటా సృష్టిరక్షావినాశక్రియాదక్ష దక్షా ధ్వరధ్వంసిచేతః ప్రమోదాతినిష్ణాత వేషా 253 -1

తాత్పర్యం:

ఓ శ్రీ నరసింహా! దేవతల శత్రువులైన రాక్షసుల యొక్క అహంకారమనే మదించిన ఏనుగులకు సింహం వంటివాడా! అజ్ఞానమనే చీకటిని నిర్మూలించేవాడా! సాధువులచే కీర్తించబడే పవిత్రమైన నామం కలవాడా! రెండు నాలుకలు గల ఆదిశేషుని వంటి వారిచే అలంకరించబడినవాడా! బ్రహ్మ మొదలైన ముఖ్యమైన దేవతల యొక్క కోట్ల కిరీటాలలోని కాంతులు మెరిసే రత్నాల సమూహాల యొక్క కొత్త కాంతులతో ప్రకాశించే పాదపద్మాలు కలవాడా! బ్రహ్మాండమనే కుండల సమూహాన్ని సృష్టించడం,

రక్షించడం మరియు నాశనం చేయడం అనే కార్యాలలో సమర్థుడా! దక్షుని యజ్ఞాన్ని ధ్వంసం చేయడంలో ఆనందాన్ని పొందిన ప్రత్యేకమైన రూపం కలవాడా!

విశేషాలు:

- ఈ వచనం శ్రీ నరసింహ స్వామిని అనేక విశేషణాలతో స్తుతిస్తుంది, ఆయన యొక్క శక్తిని, దయను, మరియు గొప్పతనాన్నినాన్ని తెలియజేస్తుంది.
- "సురారాత్యహంకారరంహః ప్రమత్తేభసింహః" - రాక్షసుల అహంకారాన్ని అణచివేసే సింహంతో పోల్చడం ఆయన యొక్క పరాక్రమాన్ని సూచిస్తుంది.
- "నిరంహస్తమస్సాధు సంకీర్తితాహ్వ" - అజ్ఞానాన్ని తొలగించేవాడని మరియు సాధువులచే కీర్తించబడే పవిత్రమైన నామం కలవాడని తెలియజేస్తుంది.
- "ద్విజిహ్వేదిరాడ్భూషణా" - ఆదిశేషుని వంటి గొప్పవారిచే అలంకరించబడినవాడని చెప్పడం ఆయన యొక్క అనంతమైన శక్తిని, ప్రాముఖ్యతను సూచిస్తుంది.
- "బ్రహ్మముఖ్యా మరాధీశ కోటీర కోటిస్ఫురద్రత్నకోటీ వినూత్నప్రభా భాసమానాంఘ్రి రాజీవ రాజీవగర్భాండభాండచ్ఛటా సృష్టిరక్షావినాశక్రియాదక్ష" - బ్రహ్మ మొదలైన దేవతల కిరీటాలలోని రత్నాల కాంతులతో ప్రకాశించే పాదపద్మాలు కలవాడని, మరియు ఈ బ్రహ్మాండ సృష్టి, స్థితి, లయలకు కర్త అని తెలియజేస్తుంది.
- "దక్షా ధ్వరధ్వంసిచేతః ప్రమోదాతినిష్ణాత వేషా" - దక్షుని యజ్ఞాన్ని నాశనం చేయడంలో ఆనందం పొందిన ప్రత్యేకమైన రూపాన్ని కలిగి ఉన్నాడని వర్ణించడం ఆయన యొక్క సంకల్ప శక్తిని తెలియజేస్తుంది.

అలంకారాలు:

- రూపక అలంకారం: రాక్షసుల అహంకారాన్ని మదించిన ఏనుగుతో పోల్చడం ("ప్రమత్తేభసింహః"), అజ్ఞానాన్ని చీకటితో పోల్చడం ("నిరంహస్తమస్సాధు"), పాదాలను పద్మాలతో పోల్చడం ("అంఘ్రి రాజీవ") రూపకాలంకారాలు.
- విశేషణాలంకారం: శ్రీ నరసింహ స్వామి యొక్క అనేక గొప్ప విశేషణాలను ఉపయోగించి స్తుతించడం విశేషణాలంకారం.

ఈ వచనం శ్రీ నరసింహ స్వామి యొక్క శక్తిని, దయను, మరియు ఆయన యొక్క విశ్వరూప స్వభావాన్ని అద్భుతంగా వర్ణిస్తుంది. ఆయన దేవతలకు రక్షకుడుగా మరియు దుష్టులకు శిక్షకుడుగా ఎలా ఉన్నాడో ఈ స్తుతి తెలియజేస్తుంది.

అశేషాజరానీకదుర్లోకదంష్ట్రాస్య జిహ్మా నఖాగ్రక్షణోద గ్రజా గ్రన్మహావిగ్రహా ప్రగ్రహా గ్రాహరూపోగ్ర సంసారబంధచ్ఛిదాచుంచుచంచల్లవిత్రా పవిత్రాకృతీ స్వామి నీదివ్య లీలా నికాయంబు లాత్మన్వివేకింపగా నప్రమేయంబు లశ్రాంతయోగీంద్ర హృద్గేయముల్ శక్రశంభుస్వయం భూమనోజ్ఞేయముల్ భవ్యదివ్యర్షి వాగ్గేయముల్ క్షీరవారాశికన్యాజనుర్భాగధేయంబు లవ్వాని నేమునే నుతింపన్ ప్రవర్తింపు టోహో మహాసాహసిక్యంబు 253 -02

తాత్పర్యం:

ఓ స్వామీ! లెక్కలేనన్ని దుష్ట రాక్షస సమూహాలనే భయంకరమైన కోరలు, నోరు, వంకరైన నాలుకలు మరియు పదునైన గోళ్ళతో కూడిన భయంకరమైన శరీరం కలవాడా! పట్టుకోవడానికి వీలుకాని భయంకరమైన సంసార బంధాలను త్రుంచివేసే పదునైన ముక్కు కలవాడా! భక్తులను రక్షించే పవిత్రమైన ఆకారం కలవాడా! నీ దివ్యమైన లీలల సమూహాన్ని మనస్సులో వివేకంతో పరిశీలించినా అవి అంతులేనివి. అవి నిరంతర యోగాభ్యాసం చేసే యోగీంద్రుల హృదయాలలో గానం చేయబడేవి, ఇంద్రుడు, శివుడు మరియు బ్రహ్మ వంటి వారికి కూడా పూర్తిగా తెలియరానివి, గొప్ప దివ్య ఋషుల యొక్క మాటలలో కీర్తించబడేవి మరియు క్షీరసాగర కన్య (లక్ష్మీదేవి) యొక్క అదృష్టమైన అంశాలు. అటువంటి నీ లీలలను నేను స్తుతించడానికి ప్రయత్నించడం ఓహో! ఎంతటి గొప్ప సాహసమో కదా!

విశేషాలు:

- ఈ వచనం శ్రీ నరసింహ స్వామి యొక్క భయంకరమైన రూపాన్ని మరియు ఆయన యొక్క అంతులేని దివ్య లీలలను వర్ణిస్తుంది. ఆయన యొక్క శక్తి అపారమైనదని, ఆయన లీలలు మానవ మేధకు అందనివని భక్తులు వినయంగా తెలియజేస్తున్నారు.
- "అశేషాజరానీకదుర్లోకదంష్ట్రాస్య జిహ్మా నఖాగ్రక్షణోద గ్రజా గ్రన్మహావిగ్రహా" - లెక్కలేనన్ని దుష్ట రాక్షస సమూహాలను సంహరించడానికి తగిన భయంకరమైన రూపాన్ని ఆయన కలిగి ఉన్నాడని వర్ణిస్తుంది.
- "ప్రగ్రహా గ్రాహరూపోగ్ర సంసారబంధచ్ఛిదాచుంచుచంచల్లవిత్రా పవిత్రాకృతీ" - భయంకరమైన సంసార బంధాలను త్రుంచివేసే శక్తి ఆయనకు ఉందని, మరియు ఆయన భక్తులను రక్షించే పవిత్రమైన ఆకారాన్ని కలిగి ఉన్నాడని తెలియజేస్తుంది.
- ఆయన లీలలు యోగీంద్రుల హృదయాలలో గానం చేయబడతాయని, దేవతలకు కూడా పూర్తిగా తెలియరానివని చెప్పడం ఆయన యొక్క దివ్యత్వాన్ని, అనంతత్వాన్ని సూచిస్తుంది.

- లక్ష్మీదేవి కూడా ఆయన లీలల యొక్క గొప్పతనాన్నిను పూర్తిగా తెలుసుకోలేదని చెప్పడం ఆయన మహిమ యొక్క అపరిమితత్వాన్ని తెలియజేస్తుంది.
- చివరగా, ఆయన యొక్క అటువంటి అంతులేని లీలలను స్తుతించడానికి ప్రయత్నించడం ఒక గొప్ప సాహసమని భక్తులు వినయంగా భావిస్తున్నారు.

అలంకారాలు:

- రూపక అలంకారం: రాక్షస సమూహాలను భయంకరమైన కోరలు, నోరు మొదలైన వాటితో పోల్చడం రూపక అలంకారం. సంసార బంధాలను తెంచే పదునైన ముక్కుతో పోల్చడం కూడా రూపకాలంకారమే.
- అతిశయోక్తి అలంకారం: ఆయన లీలలు దేవతలకు కూడా పూర్తిగా తెలియరానివని చెప్పడం అతిశయోక్తిని సూచిస్తుంది, ఆయన మహిమ యొక్క గొప్పతనాన్నినాన్ని నొక్కి చెప్పడానికి ఇలా వర్ణించబడింది.
- విశేషణాలంకారం: శ్రీ నరసింహ స్వామి యొక్క అనేక భయంకరమైన మరియు దివ్యమైన విశేషణాలను ఉపయోగించి వర్ణించడం విశేషణాలంకారం.
- వినయోక్తి: తమ యొక్క స్తుతి ప్రయత్నాన్ని ఒక సాహసంగా పేర్కొనడం వినయోక్తి అలంకారం, ఇది వారి వినయాన్ని తెలియజేస్తుంది.

ఈ వచనం శ్రీ నరసింహ స్వామి యొక్క భయంకరమైన శక్తిని మరియు ఆయన యొక్క అంతులేని దివ్య లీలలను అత్యంత భక్తితో మరియు వినయంగా వర్ణిస్తుంది. ఆయన యొక్క మహిమ అపారమైనదని భక్తులు భావిస్తున్నారు.

దేవోత్తమా సోమకాఖ్యుండు దైతేయముఖ్యుండు వాణీవధూనాథు వంచించి ప్రామిన్కు లెల్లన్ బ్రమోషించి మున్నీటి పెన్నీటిలోడాగ వానిన్ మహామత్స్య రూపంబునబుట్టి వారాశిలోఁబట్టి పుచ్ఛంబునన్ గొట్టి యా వేదముల్ దెచ్చి యావేధకున్ బ్రీతితోనిచ్చి హెచ్చున్నటాక్షింపవా వైదికాచార మార్గంబు రక్షింపవా దేవతల్ దేవతారుల్ సుధోత్పాదనార్థంబుగా మంద రాగమ్మునన్' వారిరాశిన్ మధించంగ నప్పర్వతంబబ్ధిలో గ్రుంగినన్ దానిఁ గూర్మావతారంబునుందాల్చి పైకెత్తవా కీర్తులన్ హత్తవా 253 -03

తాత్పర్యం:

ఓ దేవోత్తమా! సోమకుడు అనే దైత్యులలో ముఖ్యుడు బ్రహ్మదేవుని మోసగించి ఆయన వద్దనున్న వేదాలన్నింటినీ అపహరించి సముద్రపు లోతుల్లో దాక్కున్నప్పుడు, నీవు గొప్ప మత్స్య రూపం ధరించి సముద్రంలోకి వెళ్ళి వానిని పట్టుకొని, నీ తోకతో కొట్టి ఆ వేదాలను తిరిగి తెచ్చి బ్రహ్మదేవునికి సంతోషంగా

అందజేసి ఆయనను ఎంతగానో అనుగ్రహించలేదా? వేదాల ఆచార మార్గాన్ని రక్షించలేదా? దేవతలు అమృతం కోసం మందర పర్వతాన్ని కవ్వంగా చేసి సముద్రాన్ని మథిస్తుండగా ఆ పర్వతం సముద్రంలో మునిగిపోతే, నీవు కూర్మావతారం (తాబేలు అవతారం) ధరించి దానిని పైకి ఎత్తలేదా? నీ కీర్తిని విస్తరింపజేయలేదా?

విశేషాలు:

- ఈ వచనం శ్రీ మహావిష్ణువు యొక్క రెండు ముఖ్యమైన అవతారాలను - మత్స్యావతారం మరియు కూర్మావతారం - ప్రస్తావిస్తూ ఆయన యొక్క దైవత్వాన్ని, వేదాలను రక్షించిన విధానాన్ని, మరియు దేవతలకు సహాయం చేసిన కరుణను కొనియాడుతుంది.
- మత్స్యావతారంలో సోమకాసురుని సంహరించి వేదాలను తిరిగి బ్రహ్మకు ఇవ్వడం ద్వారా విష్ణువు జ్ఞానాన్ని మరియు ధర్మాన్ని కాపాడినట్లు వర్ణించబడింది. ఇది ఆయన యొక్క సర్వశక్తిమత్వాన్ని మరియు ధర్మ పరిరక్షణ దీక్షను తెలియజేస్తుంది.
- కూర్మావతారంలో మందర పర్వతం మునిగిపోకుండా దానిని తన వీపుపై నిలిపి దేవతలకు సహాయం చేయడం ఆయన యొక్క కరుణను మరియు విశ్వాన్ని సమతుల్యం చేసే శక్తిని తెలియజేస్తుంది.
- ఈ రెండు ఉదాహరణల ద్వారా సప్తర్షులు శ్రీ నరసింహ స్వామి యొక్క గొప్పతనాన్నిను గుర్తు చేస్తూ ఆయనను స్తుతిస్తున్నారు.

అలంకారాలు:

- ఉదాహరణాలంకారం: మత్స్యావతారం మరియు కూర్మావతారాల కథలను ఉదాహరణలుగా చెప్పి శ్రీ మహావిష్ణువు యొక్క గొప్పతనాన్నినాన్ని వర్ణించడం ఉదాహరణాలంకారం.
- విశేషణాలంకారం: "దేవోత్తమా", "దైతేయముఖ్యుండు", "మహామత్స్య రూపంబునబుట్టి", "కూర్మావతారంబునుందాల్చి" వంటి పదాలు శ్రీ మహావిష్ణువు యొక్క విశేషణాలను తెలియజేస్తున్నాయి.

ఈ వచనం శ్రీ మహావిష్ణువు యొక్క ముఖ్యమైన అవతారాలను గుర్తు చేస్తూ ఆయన యొక్క శక్తిని, కరుణను మరియు ధర్మ పరిరక్షణ దీక్షను కొనియాడుతుంది. సప్తర్షులు ఆయనను స్తుతించడానికి ఈ ఉదాహరణలను ఉపయోగిస్తున్నారు.

పాపబుద్ధిన్ హిరణ్యాక్షుడిద్ధారుణి జాపగాజుట్టి పాతాళలోకంబునన్ బెట్ట దానిన్ వరాహావతారంబునన్ మీటి దంష్ట్రాగ్రభాగంబుచే నుబ్బగా నెత్తవా సర్వమున్విష్ణుఁడేయంచు భాషించు ప్రహ్లాదుపైఁ గిన్క వాటించి యిచ్చోట నీవాహరింజూపుమంచున్ హిరణ్యాక్ష దైత్యానుజుండుక్కు కంబంబు దాచేతఁ దాటింప పాటించి

యం దేన్నృసింహావతారంబునన్ బొల్చి ఘోరార్భటిన్ నిల్చి యాదైత్యునిన్ ద్రుంచవా బాలు ప్రహ్లాదు రక్షించి విఖ్యాతిచే మించవా వామనబ్రహ్మచర్యాకృతి ౯ బూని నీ వా బలింజేరి యాదైత్యుచేఁగోరి పాదత్రయీమాత్రభూదానముం బట్టి త్రై విక్ర మాకారముం బూని మింటన్ ధరిత్రిన్ పదద్వంద్వమున్నించి శిష్టే కపాదంబు తన్మూర్థభాగంబు పైనుంచి యద్దైత్యుఁబాతాళముంజేర్చవా వజ్రికిన్ గోర్కె చేకూర్చవా

253 -4

తాత్పర్యం:

పాప బుద్ధితో హిరణ్యాక్షుడు ఈ భూమిని చాపలా చుట్టి పాతాళ లోకానికి తీసుకుపోగా, నీవు వరాహావతారం ధరించి, నీ కోర కొనతో దానిని పైకి ఎత్తలేదా? "అంతా విష్ణువే" అని పలికే ప్రహ్లాదునిపై కోపం తెచ్చుకున్న హిరణ్యకశిపుడు "ఇక్కడ నీవు చూపేయ్ నీ హరిని" అని పలుకుతూ తన పిడికిలితో ఉక్కు స్తంభాన్ని కొట్టగా, ఆ స్తంభం నుండి నృసింహావతారం ధరించి భయంకరమైన గర్జనతో నిలబడి ఆ రాక్షసుడిని సంహరించలేదా? బాలుడైన ప్రహ్లాదుని రక్షించి గొప్ప కీర్తిని పొందలేదా? వామన బ్రహ్మచారి రూపం ధరించి నీవు బలి చక్రవర్తి వద్దకు వెళ్ళి, అతని నుండి మూడు అడుగుల భూమిని దానంగా కోరి, త్రివిక్రమావతారం ధరించి ఆకాశాన్ని మరియు భూమిని నీ రెండు పాదాలతో నింపి, మూడవ పాదాన్ని అతని శిరస్సుపై ఉంచి ఆ రాక్షసుడిని పాతాళానికి పంపలేదా? ఇంద్రుని కోరికను నెరవేర్చలేదా?

విశేషాలు:

- ఈ వచనం శ్రీ మహావిష్ణువు యొక్క మరికొన్ని ముఖ్యమైన అవతారాలను - వరాహావతారం, నృసింహావతారం మరియు వామనావతారం - ప్రస్తావిస్తూ ఆయన యొక్క శక్తిని, భక్తుల పట్ల ఆయనకున్న ప్రేమను, మరియు ధర్మాన్ని రక్షించిన విధానాన్ని కొనియాడుతుంది.
- వరాహావతారంలో హిరణ్యాక్షుడిని సంహరించి భూమిని రక్షించడం ఆయన యొక్క విశ్వ పరిరక్షణ బాధ్యతను తెలియజేస్తుంది.
- నృసింహావతారంలో హిరణ్యకశిపుడిని సంహరించి ప్రహ్లాదుని రక్షించడం ఆయన యొక్క భక్త రక్షణ దీక్షను మరియు దుష్ట శిక్షణను తెలియజేస్తుంది.
- వామనావతారంలో బలి చక్రవర్తిని పాతాళానికి పంపి ఇంద్రుని కోరిక తీర్చడం ఆయన యొక్క తెలివిని మరియు దేవతల పట్ల ఆయనకున్న అనుగ్రహాన్ని తెలియజేస్తుంది.
- ఈ ఉదాహరణల ద్వారా సప్తర్షులు శ్రీ నరసింహ స్వామి యొక్క వివిధ అవతారాలలో ఆయన చూపిన శక్తిని, దయను మరియు ధర్మ స్థాపనను గుర్తు చేస్తూ ఆయనను స్తుతిస్తున్నారు.

అలంకారాలు:

- ఉదాహరణాలంకారం: వరాహ, నృసింహ మరియు వామనావతారాల కథలను ఉదాహరణలుగా చెప్పి శ్రీ మహావిష్ణువు యొక్క గొప్పతనాన్నినాన్ని వర్ణించడం ఉదాహరణాలంకారం.
- విశేషణాలంకారం: "పాపబుద్ధిన్", "వరాహావతారంబునన్ మీటి", "ఘోరార్భటిన్", "వామనబ్రహ్మచర్యాకృతిఁ బూని", "త్రై విక్ర మాకారము బూని" వంటి పదాలు శ్రీ మహావిష్ణువు యొక్క వివిధ రూపాలను మరియు చర్యలను తెలియజేస్తున్నాయి.

ఈ వచనం శ్రీ మహావిష్ణువు యొక్క ముఖ్యమైన అవతారాలను గుర్తు చేస్తూ ఆయన యొక్క శక్తిని, భక్త రక్షణను మరియు ధర్మ స్థాపనను కొనియాడుతుంది. సప్తర్షులు ఆయనను స్తుతించడానికి ఈ ఉదాహరణలను ఉపయోగిస్తున్నారు.

తండ్రికింగీడువాటించునక్కార్తవీర్యార్జు జామదగ్న్యుండ వై త్రుంచి శోధించి తద్రాజవంశావళిం గిన్క ముయ్యేడుమాఱుల్ కుఠారాగ్రహేతిన్ రణక్షోణిహింసించి తద్రక్తధారావళిన్ సప్తహ్రదంబుల్ ముదంబొప్పఁగావించి వాటన్ బిత్భ్యాణంబొగిందీర్పవా భూభరంబార్పవా

పంక్తికంఠుం డకుంఠ ప్రతాపంబునన్ వాసవాద్యష్ట దిక్పాలురన్ సిద్ధ సాధ్యాప్సరోయక్ష గంధర్వవిద్యాధర శ్రేణులం బట్టిబాధింప వానిన్ విదారింప ధాత్రిన్ దశస్యందనక్షోణిపాలా త్మజాతుండవై రామనామంబునం బుట్టి సీతాసతింబెండ్లియై తండ్రియాజ్ఞప్తి నీరేడుసంవత్స రంబుల్ మహారణ్యవాసంబుగావించి సీతావహారున్ మహావీరు లంకాపురీవాసు వీతాత్మ సంత్రాసు లోకై కవిద్రావణున్ రావణున్ భండనక్షోణిలో ద్రుంచి సీతా సమేతంబుగా రాజ్యముంజెందవా సర్వలోకస్తుతులై బొందవా **253 - 05**

తాత్పర్యం:

ఓ తండ్రికి కీడు చేసిన కార్తవీర్యార్జునుడిని జామదగ్ని కుమారుడవై (పరశురాముడవై) సంహరించి, కోపంతో ఆ రాజుల వంశాన్ని ఇరవై ఒక్కసార్లు నీ గొడ్డలి అనే ఆయుధంతో యుద్ధభూమిలో చంపి, వారి రక్తపు నదులతో ఏడు సరస్సులను సంతోషంగా నింపి నీ తండ్రి రుణం తీర్చుకోలేదా? భూభారాన్ని తగ్గించలేదా? రావణాసురుడు తన అడ్డులేని పరాక్రమంతో ఇంద్రుడు మొదలైన అష్టదిక్పాలకులను, సిద్ధులను, సాధ్యులను, అప్సరసలను, యక్షులను, గంధర్వులను, విద్యాధరుల సమూహాలను పట్టి బాధించగా, వానిని సంహరించడానికి నీవు భూమిపై దశరథుని కుమారుడవై రాముడనే పేరుతో జన్మించి, సీతాదేవిని వివాహం చేసుకొని, తండ్రి ఆజ్ఞతో పద్నాలుగు సంవత్సరాలు గొప్ప అరణ్యవాసం చేసి, సీతను అపహరించినవాడు, గొప్ప వీరుడు, లంకాపురి నివాసి, భయమెరుగనివాడు, లోకాలను భయపెట్టినవాడు అయిన రావణుడిని యుద్ధభూమిలో చంపి సీతతో కలిసి రాజ్యాన్ని పొందలేదా? సర్వలోకాలచే స్తుతించబడలేదా?

విశేషాలు:

- ఈ వచనం శ్రీ మహావిష్ణువు యొక్క పరశురామావతారం మరియు రామావతారాలను ప్రస్తావిస్తూ ఆయన యొక్క పరాక్రమాన్ని, ధర్మ పరిరక్షణను, మరియు భక్తుల బాధలను తీర్చిన కరుణను కొనియాడుతుంది.
- పరశురామావతారంలో కార్తవీర్యార్జునుడిని సంహరించి తన తండ్రి రుణం తీర్చుకోవడం మరియు క్షత్రియ వంశాన్ని ఇరవై ఒక్కసార్లు నాశనం చేయడం ఆయన యొక్క క్రోధాన్ని మరియు ధర్మం కోసం పోరాడే స్వభావాన్ని తెలియజేస్తుంది.
- రామావతారంలో రావణుడిని సంహరించి సీతను తిరిగి పొందడం మరియు రాజ్యాన్ని పరిపాలించడం ఆయన యొక్క ధర్మనిష్ఠను, పితృవాక్య పరిపాలనను మరియు లోక కళ్యాణాన్ని కాంక్షించే గుణాన్ని తెలియజేస్తుంది.
- ఈ రెండు ఉదాహరణల ద్వారా సప్తర్షులు శ్రీ నరసింహ స్వామి యొక్క వివిధ అవతారాలలో ఆయన చూపిన శక్తిని, ధర్మాన్ని స్థాపించిన విధానాన్ని మరియు లోకాలను రక్షించిన కరుణను గుర్తు చేస్తూ ఆయనను స్తుతిస్తున్నారు.

అలంకారాలు:

- ఉదాహరణాలంకారం: పరశురామావతారం మరియు రామావతారాల కథలను ఉదాహరణలుగా చెప్పి శ్రీ మహావిష్ణువు యొక్క గొప్పతనాన్నినాన్ని వర్ణించడం ఉదాహరణాలంకారం.
- విశేషణాలంకారం: "జామదగ్న్యుండ వై", "కుఠారాగ్రహేతిన్", "పంక్తికంఠుండు", "దశస్యందనక్షోణిపాలా త్మజాతుండవై", "వీతాత్మ సంత్రాసు లోకై కవిద్రావణున్" వంటి పదాలు శ్రీ మహావిష్ణువు యొక్క వివిధ రూపాలను మరియు రాక్షసుల యొక్క భయంకరమైన లక్షణాలను తెలియజేస్తున్నాయి.

ఈ వచనం శ్రీ మహావిష్ణువు యొక్క ముఖ్యమైన అవతారాలను గుర్తు చేస్తూ ఆయన యొక్క పరాక్రమాన్ని, ధర్మ పరిరక్షణను మరియు లోక రక్షణను కొనియాడుతుంది. సప్తర్షులు ఆయనను స్తుతించడానికి ఈ ఉదాహరణలను ఉపయోగిస్తున్నారు.

ధాత్రిఁ గృష్ణాగ్రజాతుండవై రోహిణేయుండవై బుట్టి లీలం బ్రలంబదిదుష్టా సుర శ్రేణిఖండింపవా దిక్కులంగీర్తి నిండింపవా త్రైపురేంద్రద్విడాయుర్వి నాశార్థమై బుద్ధరూపంబునన్ దద్వధూశీలభంగంబు భావింపవా మోహనానేకశాస్త్ర ప్రసంగంబుఁ గావింపవా మీఁదటకా గల్కిరూపంబుననే మ్లేచ్ఛులన్ మట్టనున్నట్టి మీదివ్యలీలల్ ప్రశంసింతుమీశా నిధీశా చిత్తదుష్ప్రాపమౌనీదురూపంబుఁగన్గొంటి మస్మత్తపంబుల్ ఫలించెన్ నిరీశా రమాధీశ సర్వేశ్వరా నిర్వికల్పా నిరీహా పరానందనంవిత్స్వరూపా నృసింహా నమస్తే నమస్తే నమః. 253 -06

తాత్పర్యం:

ఓ భూమిపై కృష్ణుని అన్నగా (బలరాముడిగా) రోహిణి కుమారుడవై జన్మించి, లీలగా ప్రలంబాసురుడు మొదలైన దుష్ట రాక్షసుల సమూహాన్ని సంహరించలేదా? దిక్కులన్నిటా నీ కీర్తిని నింపలేదా? త్రిపురాసురుల శత్రువులైన దేవతల ఆయుష్షును కాపాడటం కోసం బుద్ధరూపం ధరించి వారి భార్యల శీలాన్ని చెరచాలనే భావనను కలిగించలేదా? అనేక మోహన శాస్త్రాల ప్రసంగం చేయలేదా? ఇకపై కలికి రూపంలో మ్లేచ్ఛులను సంహరించనున్న నీ దివ్య లీలలను మేము ప్రశంసిస్తున్నాము. ఓ ఈశా! నిధీశా! మా చిత్తానికి దుష్ప్రాప్యమైన నీ రూపమును మేము దర్శించాము. ఓ ప్రభువు లేనివాడా! లక్ష్మీపతి! సర్వేశ్వరా! నిర్వికల్పుడా! కోరికలు లేనివాడా! పరమానంద స్వరూపుడా! జ్ఞాన స్వరూపా! నృసింహా! నీకు నమస్కారం! నమస్కారం! నమస్కారం!

విశేషాలు:

- ఈ వచనం శ్రీ మహావిష్ణువు యొక్క బలరామావతారం, బుద్ధావతారం మరియు కలిక్యవతారాలను ప్రస్తావిస్తూ ఆయన యొక్క లీలలను, దుష్ట శిక్షణను, మరియు భక్తుల కోరికలను తీర్చే కరుణను కొనియాడుతుంది.
- బలరాముడిగా ప్రలంబాసురుడిని సంహరించడం ఆయన యొక్క శక్తిని, ధర్మాన్ని రక్షించే స్వభావాన్ని తెలియజేస్తుంది.
- బుద్ధావతారం యొక్క ప్రస్తావన కొంచెం భిన్నంగా ఉంది. త్రిపురాసురులను సంహరించడానికి ఆయన వారి భార్యల శీలాన్ని చెరచాలనే భావనను కలిగించడం అనేది వారి యొక్క దుష్టత్వాన్ని అంతం చేయడానికి భగవంతుడు అనుసరించే వ్యూహంగా భావించవచ్చు. మోహన శాస్త్రాల ప్రసంగం వారిని మాయలో పడేయడానికి కావచ్చు.
- కలిక్యవతారంలో మ్లేచ్ఛులను సంహరించనున్న ఆయన రాబోయే శక్తిని సూచిస్తుంది.

- చివరగా, సప్తర్షులు ఆయన యొక్క దుర్లభమైన రూపాన్ని దర్శించడం తమ తపస్సు యొక్క ఫలమని భావిస్తూ, ఆయనను సర్వేశ్వరుడిగా, నిర్వికల్పుడిగా, నిరీహుడిగా స్తుతిస్తూ అనేకసార్లు నమస్కరిస్తున్నారు.

అలంకారాలు:

- ఉదాహరణాలంకారం: బలరామ, బుద్ధ మరియు కలిక్యవతారాల కథలను సూచనలుగా చెప్పి శ్రీ మహావిష్ణువు యొక్క లీలలను వర్ణించడం ఉదాహరణాలంకారం.
- విశేషణాలంకారం: "కృష్ణాగ్రజాతుండవై", "రోహిణేయుండవై", "ప్రలంబదిదుష్టా సుర శ్రేణిఖండింపవా", "బుద్ధరూపంబునన్", "కలికిరూపంబుననే", "ఈశా", "నిధీశా", "రమాధీశ", "సర్వేశ్వరా", "నిర్వికల్పా", "నిరీహా", "పరానందనంవిత్స్వరూపా" వంటి పదాలు శ్రీ మహావిష్ణువు యొక్క వివిధ రూపాలను మరియు గొప్ప లక్షణాలను తెలియజేస్తున్నాయి.
- భక్తి రసం: పద్యం చివరలో సప్తర్షుల యొక్క తీవ్రమైన భక్తి భావం స్పష్టంగా కనిపిస్తుంది.

ఈ వచనం శ్రీ మహావిష్ణువు యొక్క వివిధ అవతారాలలోని ముఖ్యమైన లీలలను గుర్తు చేస్తూ ఆయన యొక్క శక్తిని, కరుణను మరియు సర్వవ్యాపకత్వాన్ని కొనియాడుతుంది. సప్తర్షులు ఆయన యొక్క దివ్య రూపాన్ని దర్శించినందుకు ఎంతో సంతోషిస్తూ ఆయనకు పదే పదే నమస్కరిస్తున్నారు.

ఆశ్వాసాంతము

మ. సతతానేక విపశ్చిదీడిత కళాజాతామ్ర తామ్రాక్షశో
భిత దేహశ్రమనందితై కఖురళీభేతాళ తాళోద్భట
స్తుతిపాత్రీకృతసార సారగుణయాదోరాశి దో రాసితా
సీతధారాసిత మండలాగ్రనిహతా శేషాహిరాణ్మండలా.

తాత్పర్యం:

ఓ ఖండోజి మహారాజా! నిరంతరం అనేకమంది విద్వాంసులచే స్తుతించబడే కళలచే ప్రకాశించే ఎర్రని కన్నులచే శోభిల్లే దేహము కలవాడా! ఏకాగ్రతతో తపస్సు చేసినందువల్ల అలసట చెందిన ఒకే కాలుతో నిలబడిన భేతాళుని యొక్క గొప్ప స్తుతులకు పాత్రుడవైన శ్రీ నరసింహ స్వామి వలె, ఉత్తమమైన గుణాల సముద్రుడవైన మీరు మమ్ములను అనుగ్రహింతురు గాక! సీతాదేవి యొక్క దుఃఖాన్ని పోగొట్టిన శ్రీరాముని వలె, మీ దయా దృష్టితో మమ్ములను కాపాడుదురు గాక! మీ చక్రాయుధం వంటి శక్తితో శత్రువుల సమూహాన్ని సంహరింతురు గాక!

విశేషాలు:

- ఇది తెనాలి రామకృష్ణుడు తన ఘటికాచల మాహాత్మ్య కావ్యంలోని ఒక ఆశ్వాసము చివర ఖండోజి అను మహారాజును స్తుతిస్తూ చెప్పిన పద్యం. ఇక్కడ కవి శ్రీ నరసింహ స్వామి యొక్క గొప్ప లక్షణాలను మరియు కార్యాలను ఖండోజి మహారాజుతో పోల్చి ఆయనను ప్రసన్నం చేసుకోవడానికి ప్రయత్నిస్తున్నాడు.
- "సతతానేక విపశ్చిదీడిత కళాజాతామ్ర తామ్రాక్షశోభిత దేహ" - శ్రీ నరసింహ స్వామి యొక్క సౌందర్యాన్ని వర్ణిస్తూ, ఖండోజి మహారాజు కూడా విద్వాంసులచే స్తుతించబడే కళాత్మకమైన వ్యక్తి అని సూచిస్తున్నాడు.
- "శ్రమనందితైకఖురళీభేతాళ తాళోద్భట స్తుతిపాత్రీకృతసార సారగుణయాదోరాశి" - శ్రీ నరసింహ స్వామి భేతాళుని స్తుతులను అంగీకరించినట్లుగా, ఖండోజి మహారాజు కూడా భక్తుల మరియు విద్వాంసుల ప్రార్థనలను ఆలకించే దయాళువని కవి ఆశిస్తున్నాడు. ఆయనను ఉత్తమమైన గుణాల సముద్రునిగా వర్ణిస్తున్నాడు.
- "దోరాసితా సీతధారాసిత మండలాగ్రనిహతా శేషాహిరాణ్మండలా" - శ్రీరాముడు సీత యొక్క దుఃఖాన్ని పోగొట్టి రాక్షసులను సంహరించినట్లుగా, ఖండోజి మహారాజు కూడా తన దయతో ప్రజల కష్టాలను తొలగించి శత్రువులను జయిస్తాడని కవి ఆకాంక్షిస్తున్నాడు.

అలంకారాలు:

- ఉపమా అలంకారం: శ్రీ నరసింహ స్వామి యొక్క గుణాలను ఖండోజి మహారాజు యొక్క గుణాలతో పోల్చడం ఉపమా అలంకారం.
- శ్లేష (సూక్ష్మంగా): "తామ్రాక్ష" అనే పదం శ్రీ నరసింహునికి ఎర్రని కన్నులు కలవాడని అర్థం ఇస్తుంది, అయితే ఖండోజి విషయంలో ఆయన యొక్క తేజస్సును సూచించవచ్చు. "సార సారగుణయాదోరాశి" అనే పదం శ్రీ నరసింహునికి గుణాల సముద్రం అని అర్థం ఇస్తే, ఖండోజి మహారాజు కూడా గొప్ప గుణాలు కలవాడని సూచిస్తుంది.

ఈ పద్యం తెనాలి రామకృష్ణుడు ఖండోజి మహారాజును స్తుతిస్తూ, శ్రీ నరసింహ స్వామి యొక్క గొప్ప లక్షణాలను ఆయనకు ఆపాదించి ఆశీర్వాదం కోరుతున్నట్లుగా ఉంది. కవి తన ఆశ్రితుడైన రాజును ప్రసన్నం చేసుకోవడానికి ఈ విధమైన స్తుతిని ఉపయోగించాడు.

పంచచామరము.

మరాళరాజి రాజతక్షమా ధరేంద్ర చంద్రికా

నరాళ గాంగ తుంగ భంగ నవ్య నవ్యయప్రభా

ధురా లసత్వ కారి కాంతి ధుర్య కీర్తి కీర్తితా

కరాళ విద్విషన్ని కాయగర్వ శార్వరారుణా.

తాత్పర్యం:

హంసల సమూహాల వంటి తెల్లని కాంతి గలవాడా! భూమికి రాజువైన నీ కీర్తి చంద్రిక వలె ప్రకాశిస్తుంది. గంగానది యొక్క ఎత్తైన అలల వలె ఎల్లప్పుడూ కొత్తదైన నీ తేజస్సు శ్రేష్ఠమైన కాంతిని కలిగిస్తుంది. నీ కీర్తి గొప్పగా కొనియాడబడుతుంది. భయంకరమైన శత్రువుల సమూహాల యొక్క గర్వమనే చీకటికి ఎర్రని సూర్యుడి వంటివాడా!

విశేషాలు:

- **ఇది పంచచామర వృత్తంలో రచించబడిన పద్యం. ఇందులో ప్రతి పాదంలోనూ ఐదు చమరాల (యతి స్థానాల) యొక్క శోభ ఉంటుంది.**
- **కవి ఈ పద్యంలో రాజును (ఖండోజిని) అనేక గొప్ప విషయాలతో పోలుస్తూ స్తుతిస్తున్నాడు.**
- **రాజు యొక్క కీర్తిని హంసల సమూహాల వంటి తెల్లని కాంతితో పోల్చడం ఆయన యొక్క స్వచ్ఛమైన మరియు విశాలమైన కీర్తిని సూచిస్తుంది.**
- **ఆయన కీర్తి చంద్రుని కాంతి వలె భూమండలం అంతటా వ్యాపిస్తుందని చెప్పడం ఆయన యొక్క గొప్ప ప్రభావాన్ని తెలియజేస్తుంది.**
- **గంగానది యొక్క ఎత్తైన, ఎల్లప్పుడూ కొత్తగా ఉండే అలల వలె రాజు యొక్క తేజస్సు నిత్యనూతనంగా, శక్తివంతంగా ఉంటుందని వర్ణించడం ఆయన యొక్క నిరంతరమైన అభివృద్ధిని సూచిస్తుంది.**
- **రాజు యొక్క కీర్తి గొప్పగా కొనియాడబడుతుందని చెప్పడం ఆయన యొక్క ప్రజల్లో ఉన్న గౌరవాన్ని తెలియజేస్తుంది.**
- **శత్రువుల గర్వమనే చీకటికి ఎర్రని సూర్యుడితో పోల్చడం ఆయన యొక్క భయంకరమైన శక్తిని, శత్రువులను నిర్మూలించే సామర్థ్యాన్ని సూచిస్తుంది. చీకటిని పారద్రోలే సూర్యుడి వలె రాజు దుష్ట శక్తులను నాశనం చేస్తాడని భావం.**

అలంకారాలు:

- **ఉపమా అలంకారం: రాజు యొక్క కీర్తిని హంసల సమూహాల కాంతితో ("మరాళరాజి రాజతక్షమా"), చంద్రికతో ("ధరేంద్ర చంద్రికా"), గంగానది యొక్క ఎత్తైన అలల యొక్క కొత్త కాంతితో ("నరాళ గాంగ తుంగ భంగ నవ్య నవ్యయప్రభా"), మరియు శత్రువుల గర్వాన్ని**

చీకటితో పోల్చి రాజును ఎర్రని సూర్యుడితో పోల్చడం ("కరాళ విద్విషన్ని కాయగర్వ శార్వరారుణా") ఉపమా అలంకారాలు.

- విశేషణాలంకారం: రాజును వర్ణించడానికి అనేక గొప్ప విశేషణాలను ఉపయోగించడం విశేషణాలంకారం.

ఈ పంచచామర వృత్తంలోని పద్యం రాజు యొక్క కీర్తిని, తేజస్సును, శక్తిని మరియు ఆయన యొక్క గొప్ప గుణాలను అనేక రమణీయమైన పోలికలతో స్తుతిస్తుంది. కవి రాజును అత్యంత గౌరవంగా సంబోధిస్తున్నాడు.

మాలిని

సరసగుణసమాజా ! సన్నృగేంద్రస్ఫుటేజా!
పరభటకృతపూజా ! బంధుగీర్వాణభూజా !
తరుణతరణితేజా ! ధారుణీరాజరాజా!
భరణసుక విభోజా ! భాగమాంబాతనూజా !

తాత్పర్యం:

ఓ మంచి గుణాల సముదాయమైనవాడా! గొప్ప సింహం యొక్క స్పష్టమైన తేజస్సు కలవాడా! శత్రువులచే చేయబడిన పూజలు కలవాడా (శత్రువులను జయించినందువల్ల వారు సమర్పించిన కానుకలు కలవాడా)! బంధువులైన దేవతలకు భుజం వంటి అండగా నిలిచేవాడా! ఉదయించే సూర్యుని వంటి తేజస్సు కలవాడా! భూమికి రాజులలో గొప్పవాడా! భరణపోషణలో మంచి తెలివి కలవాడా! భాగమాంబ యొక్క కుమారుడా!

విశేషాలు:

- ఇది మాలిని వృత్తంలో రచించబడిన పద్యం. మాలిని వృత్తం తన సొగసైన నడకకు ప్రసిద్ధి.
- ఈ పద్యంలో కవి రాజును అనేక శ్రేష్ఠమైన గుణాలతో సంబోధిస్తూ స్తుతిస్తున్నాడు.
- "సరసగుణసమాజా" - రాజు మంచి గుణాల యొక్క సముదాయం వంటివాడని చెప్పడం ఆయన యొక్క ఉత్తమ స్వభావాన్ని సూచిస్తుంది.
- "సన్నృగేంద్రస్ఫుటేజా" - గొప్ప సింహం యొక్క స్పష్టమైన తేజస్సు కలవాడని వర్ణించడం ఆయన యొక్క ధైర్యాన్ని, పరాక్రమాన్ని తెలియజేస్తుంది.
- "పరభటకృతపూజా" - శత్రువులను జయించడం ద్వారా వారు సమర్పించిన కానుకలను పొందినవాడని చెప్పడం ఆయన యొక్క విజయాలను సూచిస్తుంది.

- "బంధుగీర్వాణభూజా" - బంధువులైన దేవతలకు అండగా నిలిచేవాడని వర్ణించడం ఆయన యొక్క సహాయ గుణాన్ని, ధార్మిక చింతనను తెలియజేస్తుంది.
- "తరుణతరణితేజా" - ఉదయించే సూర్యుని వంటి తేజస్సు కలవాడని చెప్పడం ఆయన యొక్క యవ్వనాన్ని, శక్తిని మరియు ప్రకాశాన్ని సూచిస్తుంది.
- "ధారుణీరాజరాజా" - భూమిపై రాజులలో గొప్పవాడని సంబోధించడం ఆయన యొక్క అత్యున్నత స్థానాన్ని తెలియజేస్తుంది.
- "భరణసుక విభోజా" - ప్రజలను పోషించడంలో మంచి తెలివి కలవాడని వర్ణించడం ఆయన యొక్క పరిపాలనా దక్షతను సూచిస్తుంది.
- "భాగమాంబాతనూజా" - భాగమాంబ యొక్క కుమారుడని పేర్కొనడం ఆయన యొక్క వంశాన్ని తెలియజేస్తుంది, ఇది స్తుతిలో భాగంగా రాజు యొక్క నేపథ్యాన్ని గౌరవించడం.

అలంకారాలు:

- ఉపమా అలంకారం: రాజు యొక్క తేజస్సును సింహం యొక్క తేజస్సుతో ("సన్మృగేంద్రస్ఫుటేజా") మరియు ఉదయించే సూర్యుని తేజస్సుతో ("తరుణతరణితేజా") పోల్చడం ఉపమా అలంకారం.
- విశేషణాలంకారం: రాజును వర్ణించడానికి అనేక గొప్ప విశేషణాలను ఉపయోగించడం విశేషణాలంకారం.

ఈ మాలిని వృత్తంలోని పద్యం రాజు యొక్క అనేక ఉత్తమమైన గుణాలను, శక్తిని మరియు ఆయన యొక్క గొప్ప స్థానాన్ని సుందరమైన పదాలలో స్తుతిస్తుంది. కవి రాజును అత్యంత గౌరవంగా సంబోధిస్తూ ఆయన యొక్క మంచి లక్షణాలను కొనియాడుతున్నాడు.

గద్య.

ఇది - శ్రీమత్పరమపదనాథ నిరవధిక కృపాపరిపాక పరిచిత

సరస కవితాసనాథ తెనాలిరామకృష్ణకవినాథ ప్రణీతంబైన

ఘటికాచలమాహాత్మ్యం బను మహాప్రబంధంబునందు

ద్వితీయాశ్వాసము.

తాత్పర్యం:

ఇది, శ్రీమన్నారాయణుని యొక్క అంతులేని దయ యొక్క పరిపూర్ణమైన ఫలితంగా అలవడిన చక్కని కవిత్వానికి ప్రభువైన తెనాలి రామకృష్ణ కవినాథునిచే రచింపబడిన ఘటికాచల మాహాత్మ్యం అను గొప్ప ప్రబంధములోని ద్వితీయాశ్వాసము.

విశేషాలు:

- **ఇది ఘటికాచల మాహాత్మ్యం అనే మహాకావ్యంలోని ద్వితీయాశ్వాసము ముగిసినట్లు తెలియజేసే గద్య భాగం.**
- **"శ్రీమత్పరమపదనాథ నిరవధిక కృపాపరిపాక పరిచిత సరస కవితాసనాథ" అనే విశేషణ పంక్తి తెనాలి రామకృష్ణుని యొక్క కవితాశక్తికి మూలం శ్రీమన్నారాయణుని యొక్క అపారమైన దయ అని తెలియజేస్తుంది. ఆయన కవిత్వం స్వామి అనుగ్రహంతో అలవడిన సరసమైన, మనోహరమైన కవిత్వం అని కవి భావిస్తున్నాడు.**
- **"తెనాలిరామకృష్ణకవినాథ ప్రణీతంబైన ఘటికాచలమాహాత్మ్యం బను మహాప్రబంధంబునందు" అని తనను తాను కవినాథునిగా పేర్కొంటూ, ఇది ఆయనచే రచింపబడిన ఘటికాచల మాహాత్మ్యం అనే గొప్ప ప్రబంధంలోని భాగమని స్పష్టం చేస్తున్నాడు.**
- **"ద్వితీయాశ్వాసము" అని పేర్కొనడం ఇది కావ్యంలోని రెండవ భాగం ముగిసినట్లు సూచిస్తుంది.**

*****